

**Besondere
Krankheitsgeschichten
und
Ärztliches Geheimnis**

E. van der Most

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord.....	3
2.	De reis van mevrouw Nefkens naar Stalag 371 Stanislau.....	42
3.	Verslagen Stalag 371 Stanislau (vervolg)	54
4.	Overleden te Oflag XIII-b Langwasser en Stalag 371 Stanislau	69
5.	Verslagen Oflag 67 Neubrandenburg	72
6.	Overleden in Oflag 67 Neubrandenburg	110
7.	Verslagen Ilag VII Tittmoning	111
8.	Verslagen Oflag XXI d/z Schildberg	113
9.	Verslagen Oflag XXI-c/z Grüne bei Lissa	115
10.	Verslagen Oflag XXI-d/z Schildberg 22-6-1943 tot en met 8-12-1943	116
11.	Verslagen Stalag XI-a Altengrabow.....	127
12.	Overleden te Stalag XI-a Altengrabow Lazarett of een gerelateerd Kdo.....	129
13.	Verslagen Stalag XI-b Fallingbostel.....	131
14.	Overleden te Stalag XI-b Fallingbostel of een gerelateerd Kdo	147
15.	Verslagen Stalag IV-b Mühlberg	148
16.	Overleden te Stalag IV-b Mühlberg	154
17.	Verslagen Stalag 369 Kobierzyn	159
18.	Overleden te Stalag IV-a Hohnstein.....	163
19.	Verslagen Stalag IV-c Wistriz kdo 17/18 Brux	165
20.	Overleden en gewond te Stalag IV-c Wistriz Kdo Brux.....	171
21.	Lazarett Bilin	181
22.	Overleden te Stalag IV-d, IV-f, IV-g.....	189
23.	Verslagen Stalag V-a Ludwigsburg.....	203
24.	Overleden te Stalag V-a Ludwigsburg	208
25.	Overleden te Stalag XII-a Trier	211
26.	Overleden te Stalag XVIII-a Wolfsberg	212
27.	Overleden te Lauterecken tijdens treinreis terug naar Nederland.....	214
28.	Verpleegd tijdens repatriëring.....	216
29.	Overzicht van het verplegend personeel	217

Foto omslag: De ziekenzaal in het Cadettenkamp van Stalag 371 Stanislau, met links liggend in bed Cor Schuijl, En rechts staat Officier van Gezondheid 2e klasse M.J. Nubé (vriendelijke mededeling Lien Nubé)

1. Voorwoord

De publicatie die voor u ligt, is in hoofdzaak een bewerking van originele bronnen. De publicatie betreft de medische behandeling van de Nederlandse krijgsgevangenen officieren, die tijdens de Tweede Wereldoorlog gevangen werden gehouden in de kampen Stalag 371 te Stanislau, Oflag 67 te Neubrandenburg en Ilag VII te Tittmoning. Deze stukken zijn aangevuld met een verslag van Rode Kruiszuster Nefkens, die een transport van zieke officieren vanuit Nederland naar Stanislau begeleidde (archieff Eemland).

Vervolgens worden de medische behandelingen van de reserveofficieren in Oflag XXI d/z te Schildberg en Oflag XXI c/z te Grüne bei Lissa behandeld.

Tot slot zijn de medische verslagen van de onderofficieren en manschappen opgenomen, die verbleven in de kampen Stalag XI-a te Altengrabow, Stalag XI-b Fallingb., Stalag IV-b te Mühlberg en enkele Arbeitskommandos en zijn overzichten toegevoegd van de krijgsgevangenen die zijn overleden.

De publicatie bestaat uit een weergave van de archiefstukken per kamp. Dit is grotendeels gebaseerd op het materiaal dat zich bevindt in het Nationaal Archief te Den Haag, collectie Krijgsgevangenen 2.13.98 inventarisnummer 176. Omdat veel stukken door de Duitsers gecontroleerd en gecensureerde dienden te worden, zijn de meeste stukken in de Duitse taal geschreven. Deze stukken zijn letterlijk overgenomen en niet vertaald in het Nederlands. De verslagen die betrekking hebben op Stalag 371 Stanislau en Oflag 67 Neubrandenburg zijn vrijwel compleet bewaard gebleven. Van de medische verslagen van de overige kampen zijn slechts fragmenten bewaard gebleven, of is zelfs niets (bijvoorbeeld van Oflag XIII-b Neurenberg-Langwasser, Oflag IV-c Colditz, Stalag IV-a).

De voorliggende publicatie geeft een beeld van de algemeen voorkomende ziekten in de verschillende krijgsgevangenkampen. Vele ziekten waren het directe gevolg van de gevangenschap, het voedsel, de geestelijke gesteldheid in gevangenschap, de arbeid die met name de manschappen moesten verrichten en de bombardementen.

De publicatie toont ook de betrokkenheid van het Nederlandse Rode Kruis.

Het archiefdeel dat in deze publicatie wordt behandeld, is door het Nationale Archief *volledig vrijgegeven voor inzage* en er berusten *geen beperkingen op het gebruik van de stukken*.

Dat geldt dus ook voor de stukken waarop destijds een geheimhoudingsplicht van een arts rustte (het zogenaamde "*Ärztliches Geheimnis*"). De krijgsgevangenen die in deze stukken bij naam worden genoemd, waren destijds tussen de 20 en 50 jaren oud en zijn dus zonder uitzondering inmiddels overleden.

Het geraadpleegde archief bestaat uit handgeschreven en uitgetypte verslagen.

De fysieke kwaliteit van het archiefdeel is redelijk tot goed te noemen.

De aanwezige formaten variëren van kladblokformaat tot groter dan A-4.

De fysieke kwaliteit van het archief laat een automatische vorm van scannen en digitaliseren echter niet toe. Het archiefdeel is gedeeltelijk chronologisch geordend, doch veel stukken zijn door elkaar geraakt, waarbij bijlagen los van het oorspronkelijke stuk zijn geraakt. In de voorliggende publicaties zijn deze stukken zo veel als mogelijk was weer geordend.

Van sommige stukken zijn zowel uitgewerkte als klad versies (verspreid door het archiefdeel) bewaard, of versies met de nodige verbeteringen in de tekst en / of in de kantlijn.

Waar dat relevant was, zijn die verbeteringen herkenbaar aangebracht.

De namen van de krijgsgevangenen zijn waar nodig verbeterd, aangevuld met de voorletters en het krijgsgevangenennummer.

Het archiefdeel is bewerkt in het kader van een omvangrijkere studie naar de Nederlandse krijgsgevangenen. Dankzij deze bewerking zal het archiefdeel digitaal doorzoekbaar zijn, waardoor het eenvoudiger wordt om verbanden te leggen tussen andere archiefbronnen.

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en / of openbaar worden gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Het uploaden van (delen van) deze uitgave naar websites als www.anzdoc.com, www.ecitydoc.com en andere vergelijkbare websites en daarmee het digitaal beschikbaar stellen van (delen van) deze publicatie aan derden, is expliciet NIET toegestaan en wordt beschouwd als een overtreding van de auteurswet.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van afbeeldingen te achterhalen. Zij die in dit verband niet konden worden benaderd, kunnen zich met de uitgever in verbinding stellen. Hoewel de grootst mogelijke zorg is besteed aan de samenstelling van dit boek, kan de uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel in deze uitgave voorkomende onjuistheden.

E. van der Most ©
Gouda

6 januari 2020 versie 1
17 september 2021 versie 2
30 januari 2023, versie 3

Verslagen Stalag 371 Stanislau

Stanislau 1 September 1942

An dem Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
und dem Chef des Reichs Sanitätsdienstes [Den] Haag

d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden.

Meldung I

1. Nach unserer Abfahrt am 13. August (1942) langten wir zuerst am 14. August in Oflag XIII-b (Nürnberg-Langwasser) an. Am 16 August besuchten wir den Oberst Leutnant J.J. Rutgers (*kgf. 31085*) der so weit von seiner Pneumonie geheilt war, daß wir die Lageroffiziere mitteilen konnten, daß der Oberst Leutnant in einige Tage reisefähig sein würde. Am 19. August fuhren wir weiter nach Stanislau, wo wir den 21. August anlangten. ¹⁾ Während dieser Reise hatte ich mit Sulfapyridin ein Erysipel am rechten Fuß nach einem Insektenstich zu überstehen, wobei ich alle mögliche Hilfe von meinen Reisegefährten und den Überwachungsmansschaft empfinden möchte. Am 26. August übernahmen wir den Dienstag der 4 Holländische Ärzte. ²⁾
2. Die Gesundheitszustand ist im Allgemeinen gut, aber es gibt viele Fälle von Gastroenteritis, dann und wann mit Dysenterie ähnliche Symptomen.
3. Die ärztliche Arbeit ist hier für zwei Ärzte ³⁾ eigentlich zu schwer. Auch fehlt jetzt jede Reserve bei Erkrankung einer der Ärzte. Gegen den Winter werden unbedingt drei Ärzte nötig sein. Weiter besteht Bedürfnis an einige tüchtige Krankenpfleger. Ich schlage deshalb vor die nächste Ablösung so ein zu richten, daß hier 3 Ärzte und 2 oder 3 Krankenpfleger zur Verfügung stehen. Weil der Oberarzt M.J. Nubé (*kgf. 32064*) hier bleiben muß, müssen also 2 Ärzte und 2 oder 3 Krankenpfleger ungefähr 15 November hierher geschickt werden um den Krankenpfleger Th. Kik (*kgf. 32069*) und mich (*Oberarzt N. v. Eek kgf. 32065*) abzulösen. Der Krankenpfleger Kik ist gerne bereit mit der nächste Ablösung aus Holland wieder hierher zu kommen.
4. Mitteilungen über Lagerung und Lazarett gebe ich jetzt nicht, weil der Oberarzt Tellegen (*kgf. 31364*) Ihnen diese schon erzählt haben wird.
5. Am 3. September langte hier der Kiste mit Vitaminen B, usw. tadellos an.
6. Besondere Krankheitsgeschichten.
  - a. Oberleutnant L.M. van Gastel (*kgf. 30306*). Am 21-8-1942 aufgenommen im Lazarett mit Otitis Media dextra. In November 1941 war schon eine Otitis Media dextra Chronika konstatiert. Es besteht eine große Perforation. Nach einiger Besserung wird Patient am 24-8-1942 schlecht, obwohl viel Sekret abfließt. Am 25-8-1942 ein wenig Nackensteif und Kernig dubius + Mastoid nicht druckschmerzlich. 26-8-1942 leichte Nystagmus nach rechts. Fieber 38-39°. Dubasin hat keinen Einfluß. Patient wird verlegt im Krankenhaus Stanislau. Am 28-8-1942 besuchte ich ihn dort. Er war sehr Schwach, nicht benommen. Symptomen wie am 26-8-1942. Der Chirurg achtet Operation noch nicht indiziert. Am 30-8-1942 wurde Patient verlegt in das Reserve Kriegslazarett Lemberg (Ohrenklinik). An 1-9-1942 ist er operiert; es bestand eine thrombosis sinuis cavernosis. Die Berichte von 6-9-1942 waren daß eine leichte Besserung in dem übrigens lebensgefährlichen Zustand ist eingetreten.

---

¹ Nationaal Archief 2.13.98 inv. 176 medisch verslag Van Eek, geeft hier de juiste datum van aankomst in Stalag 371 Stanislau. Nationaal Archief 2.13.98 inv. 49 (welk stuk ten onrechte niet is ingedeeld in inv. 11) geeft een afwijkende administratieve datum.

² Eerder was A.O.H. Tellegen (*kgf. 31364*) chefarts in Stalag 371 Stanislau.

³ Hier worden Van Eek (*kgf. 32065*) zelf en Nubé (*kgf. 32064*) bedoeld.

- b. Major A.J.J.M. Lohmeijer (*kgf. 30626*). Am 2-9-1942 vormittags Krankenmeldung für leichte Eingeweide Beschwerden. Beim Besuch um circa 11.00 hatte er keine Beschwerden mehr. Abends um 21.30 wurde ich wieder gerufen. Patient hatte einmal erbrochen und Magenschmerzen. Bei der Untersuchung war der Magengegend wohl Druckempfindlich, aber weiter war der Bauch ganz ruhig, das übliche Bild einer hier so oft auftretenden Gastroenteritis. Am 3-9-1942 besuchte ich Patient um 8.15. Schmerzen waren starker geworden, die Druckempfindlichkeit zugenommen und etwas Défanee im Magengegend. Die Möglichkeit einer Magenperforation beachtend lies ich Patient nach dem Lazarett bringen, wo meine Kollege dem gleichen Befund machte. Sofort warnte ich den inzwischen im Lazarett eingetroffene Lagerarzt um Patient zu verlegen nach dem Krankenhaus zur Observation c.q. Operation. Der Stabsarzt bestellte sofort einen Kraftwagen worin Patient auf eine Trage mit Begleitung des Lagerarztes eines Sanitätsunteroffiziers, des Krankenpflegers Kik und mir, nach dem Krankenhaus in Stanislau, aber die Wege sind hier furchtbar schlecht. Patient kam um 10.30 im Krankenhaus in ernsthaften Shock zustand, Der Chirurg konnte nicht operieren ehe der Shock verschwunden war. Alle Mögliche Hilfe wurden geleistet: wärme, Stimulantia, intravenöse Einlaufe. Obwohl in Anfang einige Besserung auftrat, hat Patient sich von diesem Shock leider nicht erholen können. Am 12.03 starb er; die letzten 20 Minuten war er bewußtlos. Am 6-9-1942 wurde Major Lohmeijer beerdigt auf den Friedhof von Stanislau unter Begleitung von 24 Offizieren. Die üblichen Katholischen Zeremonien fanden am Grabe statt. Am 7-9-1942 wird im Lager der „Uitvaardienst“ gehalten. Ich muß nachdrücklich darauf hinweisen, daß mich von Lagerarzt immer alle mögliche Hilfe geleistet wird, um unter den hier etwas primitiven Zuständen arbeiten zu können.
- c. Oberleutnant E.C. de Ridder (*kgf. 30549*). Bei Patient diagnostizierte ich am 3-9-1942 vormittags eine Appendizitis. Er ist zugleich mit dem Major Lohmeijer nach dem Krankenhaus befördert und um 12.45 operiert. Die Operation, welche ich ganz beiwohnte, verlief normal unter Evipan Narkose. Am 4 und 5. Haben seiner Vater, Oberstleutnant J.F. de Ridder (*kgf. 31479*) und ich, Patient besucht. Er macht es bis jetzt ausgezeichnet, der Behandlung ist gut, seinen Vater ⁴) darf ihm jetzt einmal in den zwei Tage besuchen.
7. Ich bitte Ihnen hoffentlich die auf Anlage 2 genannte Arzneimittel bald hinüber zu schicken. Wenn möglichst hatte ich gerne einen monatlichen Nachschub der mit einen Kreuz angegeben Artikel.

Der Niederländische Chef-Kriegsgefangenenarzt und Vertrauensmann
des Niederländischen Roten Kreuzes
W.G.: N. van Eek (*kgf. 32065*) Oberarzt.

Genehmigt Der Lagerarzt und Stabsarzt
7-9-1942 w.g. Dr. Berghoff St. Arzt.
Stanislau 10 Oktober 1942

An dem Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
und dem Chef des Reichs Sanitätsdienstes Haag
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber
in den Niederlanden.

---

⁴ Waarschijnlijk luitenant-kolonel J.F. de Ridder (*kgf. 31479*).

Meldung II

1. Die Gesundheitszustand ist im Allgemeinen gut. Die Gastroenteritis läßt allmählich nach. Mehrere gut verlaufende Influenz Fälle mit im Anfang hohem Fieber (40-41°) treten auf.
2. Den Ernährungszustand ist im letzten Monat verbessert, die Körpergewichte steigen etwas, der Blutwerte ebenso, wahrscheinlich weil jetzt die Pakete regelmäßiger eintreffen. Seit 27-9-1942 bekommen wir wieder Kartoffeln 2100 gr. wöchentlich⁵⁾
3. Am 17-9-1942 inspizierte der leitende Sanitätsoffizier beim Befehlshaber der Kriegsgefangenen im Gerald-Gouvernement das Lager.
4. Am 29-9-1942 waren hier zwei beratenden Internisten aus Berlin: Stabsarzt Dr. Fähnrich und Stabsarzt Prof. Dr. Schultze, um sich die B-Avitaminosen anzuschauen. Sie haben 6 der Schlimmsten Fälle ganz untersucht und sich die anderen Fälle schneller angesehen. Weil uns gerade am 28-9-1942 ein höher doziertes B-Präparat von den Deutschen medizinischen Behörden ausgereicht worden war, haben wir besprochen jetzt höher zu dozieren. Bisher wurden in den 13 Schlimmere Fälle von Peronaeus Lähmung täglich, und in den andere 14 Fälle jeder zweite Tag, 5 mg eingespritzt. In verschiedene Fälle war nach 6 bis 12 Injektionen schon Verbesserung zu finden. Jetzt wird während 7 Tage täglich 20 bis 30 mg eingespritzt, danach täglich 10 mg. Die beratende Interniste erwarten jetzt in circa 14 Tage im Allgemeinen völlige Ausheilung.
5. Am 30-9-1942 wurde das Lager besucht von dem Schwedischen Legationsrat Graf von Rosen und Stephan Millenaar unter Begleitung von dem Major Römer vom O.K.W.
6. Wie ich schon am 7-9-1942 meldete, bleibt eine Besatzung von insgesamt drei Ärzten hier notwendig, mit unbedingt 2 -besser noch 3- Krankenpfleger. Ich bitte die ablösenden Ärzte alle mit einer ärztlichen Tasche (Tasch officieren van Gezondheid) aus zu rüsten, und die Pfleger mit Verbandtaschen.
7. Den beiden Pfarrern⁶⁾ und den zwei Ärzten ist es gestattet mit Begleitung zweimal pro Woche 2 Stunden in Stanislaw zu spazieren. Es ist uns auch gestattet so oft wie notwendig Patienten zu begleiten oder zu besuchen ins Krankenhaus.
8. Die Briefe vom Hauptvorstand des Roten Kreuzes d.d. 18-9-1942 (no 1511/42) und 12-9-1942 (no 1372/42) sind gut angelangt und mit dem Lagerältesten Generalleutnant Nauta Pieter (*kgf. 30442*) und den Vertrauensleute Oberst Rost van Tonningen (*kgf. 30206*) und General-Major Numans (*kgf. 30446*) besprochen. Der Brief des Chefs des Reichssanitätsdienstes d.d. 26-8-1942 (no 10 Geheim) ist mich überreicht. Die Patienten werden mit dem Lagerarzt untersucht.

9. Besondere Krankheitsgeschichten.

- a. Über Major A.R. van der Woude (*kgf. 30107*) empfangen wir gute Nachrichten, er wird Heim kommen⁷⁾.
- b. Oberleutnant L. van Gastel (*kgf. 30306*). Am 25-9-1942 ist in Lemberg leider der Oberleutnant van Gastel gestorben, obwohl die letzte Wochen der Zustand bedeutend besser war. Der Todesursache war eine Eiterung und Thrombose der Gehirnsinussen und Bronchopneumonie.⁸⁾

---

⁵ In ander handschrift toegevoegd: (pelk (wrsch Pelkartoffeln) 11-10-1942 4200 gr)

⁶ Majoor Ds. J.H. Vaandrager (*kgf. 32043*) en Majoor Aalmoezenier W.A.J. van der Maden (*kgf. 32036*).

⁷ Abgang Stalag 371 Stanislaw am 22-10-1942 entlassen nach Holland (N.A. collectie 2.13.98 inv. 011 Meldung 09).

⁸ Op basis van de beschrijving in N.A. collectie 2.13.5220 inv. 80, dient het graf te worden gezocht op de begraafplaats Janovska in Lemberg en wel "noordzijde Duitse Heldenfriedhof". *поле слави он Янівський цвинтар*. Dit kan betekenen dat het graf ten noorden van dit Heldenfriedhof lag, of in het noordelijke deel van dit Heldenfriedhof. Aan de eerste interpretatie (ten noorden van) wordt de voorkeur gegeven, omdat het niet

- c. Oberstleutnant H. Keppel Hesselink (*kgf. 31675*). Am 20-9-1942 17.00 meldete sich der Oberstleutnant (poliklinisch!) krank, wegen Bachschmerzen, welche seit zwei Tage bestanden. Wir konstatierten ein Appendikular Infiltrat und versorgten sofort die Aufnahme ins Krankenhaus. Dank die schnellen Hilfe der Lagerbehörden konnte ich schon innerhalb eine Stunde der Patient von 6 Krankenträgern übertragen lassen. Der Transport war tadellos; der Patient war um 18.30 in beste möglichsten Zustand in seinem Bett ins Krankenhaus. Der Chirurg operierte nicht. Allmählich verschlimmerte sich der Zustand. Am 27-9-1942 abends wurde der Oberstleutnant bewußtlos und blieb dies bis seinem Tod am 28-9-1942. Eine Gehirneinfarct wurde für möglich gehalten. Der Oberstleutnant ist am 2-10-1942 auf dem Friedhof in Stanislau beerdigt.
- d. (P.S.) Oberleutnant A.M.J. Taks (*kgf. 31467*). Am 10-10-1942 ist Oberleutnant Taks wegen ein Appendicitis Acuta im Krankenhaus Stanislau operiert worden. Die Operation ist gut gelungen. Der Patient geht es gut. Auch dieser Patient ist von 6 Krankenträgern übergetragen worden von Lager nach dem Krankenhaus, welche Transport sich wieder als vortrefflich erwiesen hat.

Oberarzt
Genehmigt Lagerarzt

Graf van H. Keppel Hesselink 2-10-1942

So sind innerhalb eine Monat drei Offiziere an akute Krankheiten gestorben. Obwohl von 1687 Personen eine gewisse Zahl sterben muß, ist unsere Meinung nach ein beträchtlicher Faktor daß der geistlicher und körperlicher Widerstand der Niederländischen Militär durch die Kriegsgefangenschaft herab gekommen ist, ins besondere bei den ältesten Offizieren und bei den chronischen Kranken.

---

waarschijnlijk (echter niet uitgesloten) is, dat een Nederlandse krijgsgevangene op een Duitse Heldenfriedhof begraven zou zijn.

Mit dem harten Winter in einen für Holländer ganz ungewöhnlichen Klima in Aussicht und mit Rücksicht auf die Schwierigkeiten die auch die best eingerichtete Lager mit sich bringen, fürchten wir uns sehr wegen diesen älteren und kranken Offizieren. Die Verantwortung wäre wesentlich besser zu tragen wenn die ältere Offiziere (über 55 Jahre) bald heimkehren könnten und ebenso die noch hier verbliebene chronische Kranken (Spezial bei Ileus Beschwerden, Kolitis, Herz- und Lungenbeschwerden, usw.)

10. Die Zahnärztliche Behandlungsmöglichkeiten sind beträchtlich ausgedehnt, da am 23-9-1942 ein tüchtiger Russischer Zahnarzt im Lager ist eingetroffen und einige Tage später ein gutes Zahnärztliches Instrumentarium.

Der Niederländische Chef-Kriegsgefangenenarzt und Vertrauensmann
des Niederländischen Roten Kreuzes
W.G.: N. van Eek, Oberarzt.

Genehmigt und mit dem Inhalt einverstanden
Lagerarzt.

Stanislaw 17 November 1942

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes Und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes Raamweg 22, Haag
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber in den
Niederlanden

Meldung III

1. Die Allgemeine Gesundheitszustand ist gut. Die Fälle von Gastroenteritis sind zu normalen Verhältnissen herabgesetzt. Mehrere Fälle von Erkältungskrankheiten (Grippe, Bronchitis, usw.) treten auf, somit zwei gut verlaufende Pneumonie fälle.
2. Der Ernährungszustand, speziell die jüngeren Offizieren ist gut. Das größte Teil der Kriegsgefangenen hat ungefähr sein Körpergewicht von vor 15 Mai 1942 erreicht. Der Kalorienwert der Nahrung ist denn auch gestiegen. Wir bekamen die letzte Woche 2250 gram Brot, 350 gr. Fleisch (mit Knochen), 175 gr. Zucker, 200 gr. Fett 5200 gr. Kartoffeln, 262,5 gr Erbsen und Bohnen. Der Kalorie Wert pro Mann war täglich 2002 Kalorien (Eiweiß 44 gr.)
3. Seit 18-10-1942 wird ins Lazarett geheizt. Seit 1-11-1942 ins Gebäude. Im Durchschnitt sind die verschiedene Räume jetzt gut geheizt, teils Zentral, teils mit Ofen. Der Brennstoff ist Holz, Steinkohle wird kommen. Für das Lazarett ist mir genügend Brennstoff für den ganzen Winter zugesagt.
4. Die Impfung gegen Typhus, Paratyphus A und B ist fast beendet. Bis jetzt sind 1436 Mann geimpft, ungefähr 50% werden sich noch impfen lassen. Es sind bisher keine nennenswerten Reaktionen aufgetreten.
5. Fachärztliche Hilfe. In dringenden Fälle werden die Patienten ins Kreiskrankenhaus Stanislaw untergebracht, oder gehen zur Beratung hinüber mit einem unser. So wurden, außer den in meinen vorigen Meldungen schon genannten Fälle, zwei Patienten chirurgisch nachgesehen und 10 Patienten röntgenologisch (Lungendurchleuchtung). Wenn die Patienten Reisefähig sind, werden sie nach dem Reserve Kriegslazarett Lemberg befördert. Bisher 1 chirurgische, 1 psychiatrische, 2 ophthalmologische, 1 ontologische und 2 neurologische Fälle.

Bakteriologische und hygienische Untersuchungen geschehen auch in Lemberg, wohin das Material (bisher Stuhl, Rachenausstrich, Blut) geschickt wird.

6. Inspektionen. Eine Änderung zur Absatz 3 meiner Meldung no II d.d. 12 Oktober 1942 ist, daß nicht der leitende Sanitätsoffizier beim Befehlshaber der Kriegsgefangenen im General-Gouvernement das Lager am 17-9-1942 inspiziert hat, sondern Oberstabsarzt Dr. Kellner, leitender Arzt beim Kommandeur der Kriegsgefangenen. Am 30-11-1942 wurde das Lager von Dr. Reuter vom Deutschen Roten Kreuz in den Niederlanden inspiziert. Am 5-11-1942 inspizierte ein Oberst Leutnant von O.K.W. das Lager. Alle obengenannten Autoritäten haben auch das Lazarett besucht, wobei der Lagerarzt und ich sie begleiten.
7. Personal. Am 6-11-1942 trafen Oberarzt J.J. Logman (*kgf. 32071*) und Sanitätsfeldwebel G. Rompes (*kgf. 32074*) im Lager ein. Sie hatten eine gute Reise und sind sehr willkommen. Die ärztliche Arbeit ist jetzt viel besser verteilt und die Verpflegungshilfe ist sehr wertvoll. Ich sehe gerne für den Krankenpfleger Kik und mich die Ablösung gegen das Monatsende entgegen. Nach meiner Abfahrt wird der Marine Oberarzt Nubé (*kgf. 32064*) als Niederländischen Chefarzt auftreten, für welche Stellung ich ihn sehr empfehle. Ich werde ihm auch als meinem Stellvertretender Vertrauensmann des Niederländischen Roten Kreuzes hinterlassen und bitte dem Hautvorstand ihn seine schriftliche Ernennung zweifällig zu zuschicken.
8. Die letzte Zeit ist es nicht nur den Pfarrern und den Ärzten, sondern auch den Sanitätsoberfeldwebel Rompes und den Krankenpfleger Kik gestattet zweimal zwei Stunden wöchentlich im Gegend Stanislaus zu spazieren. ~~Den neuen Arzt und Krankenpfleger ist solches auch gestattet.~~
9. Ich bitte dem Hauptvorstand höflichst die A.G. Organon um namens mir für ihres schreiben d.d. 24-10-1942, und für die -in diesem Schreiben angezeigte- Sendungen Vitaminen C und „5“ (je 5000 Tablett). ~~Weiter besteht Bedürfnis an 4 ärztliche Mantel (witte dokters jassen) 6 Pfleger Mantel (verplegersjassen) und 10 Handtücher.~~ *Tussenvoeging 2*) Auch bitte ich dem Hauptvorstand namens mir zu danken Herrn
- F. Nieuwenhuysen, Catharina van Clevelaan 2 Amsterdam Zuid, für sein Schreiben d.d. 27-10-1942, und die vielen schönen Pakete welche ich bisher fast immer in guter Ordnung empfangen habe. Bisher waren es die Pakete no M, U, Z, BG, BZ, AN und CH. ~~Die Inhalt ist fast Komplet und in guten Zustand.~~ Er möchte jetzt der Pakete adressieren an den Niederländische Chefarzt 8 Comp. Lazarett, M Stammlager 371 Stanislau, General Gouvernement.

Die 2 Kisten mit Sanitätsmaterial des Gepäcks welches der Oberarzt Logman bei seiner Abfahrt mitbekommen hat, sind am 9-11-1942 in guten Zustand im Lazarett angelangt. Wir danken Ihnen sehr für diese sehr wertvolle Sendung und auch für das Schreiben des Hauptvorstands d.d. 2-11-1942 (no 1808/42) welches ich am 18-11-1942 empfangen habe (zie bijlage !)

10. Die Therapien der B. Avitaminosen mit Injektionen 10 bis 25 bis 30 mg täglich, hat von den etwa 30 Pezoneas Lähmungen nur 4 völlig Therapieresistente Fälle hinterlassen. *Tussenvoeging 4*) Weiter besteht dringend Bedürfnis an die Artikel welche ich in der Anlage I meines Schreibens d.d. 7 September 1942 und in der Anlage II meines Schreibens d.d. 22 September 1942 genannt habe. Insoweit wie diese Artikel noch nicht bekommen haben. Eine Aufgabe von der noch benötigten (Teils in der obengenannten Anlagen schon gemeldete) Artikel geht als **Anlage A und B** hierbei.

Anlage A van brief November 1942

Bijlage II

1	Urinaals	25
2	Ondersteken	15
4 x	Lucifers	enige pakken
5 x	Zeep (waschzeep, groene en toiletzeep)	
	Niet Brandspiritus	10 ltr
6	Stijfsel voor jassen	
10	Strijkbout 220 V	1
11	Elektr. Kookketels 220 V (zeer dringend)	2
17	Gummi warmwater kruiken	3
22 x	Gluton	2 potten
	Niet Sloffen voor verplegend personeel met zeer sterke zolen, 1x no 39, 1x no 41, 5x no 42, 2x no 43, 1x no 44.	10 paren
27	Thermometers	20
12	Elektr. Lampen (mat) 100 Watt	10
3	Borstels voor ondersteken	5
8	Soda	5 Kg
19	Notitieboekjes	10
7 x	Vim (of dergelijk artikel)	10 bussen
9	Xylol	1 fleschje
13	...liesoscooplampje met gloeilamp 220 V	1
31	Vioformgaas 16/16	5 pakjes
20	Doktersjassen	4
24	Verplegersjassen	6
30	Cognac	2 flesschen
31	Machine-olie	2 fleschjes
28	Kappersschaar	1
30	Dubbele decimeter	2
33	Chloormethyl	5 verpakkingen
	Niet Staande verstelbare lamp	1
14 x	Batterijen voor zaklantaarns (recht model)	20
29	Glycerinespuiten	2
36 x	Spiritus safronatus	1 ltr.
	Nieuw voor November brief	
25	Handdoeken	10
18	gummiwindringen	5
15	Elektr. Sterilisator 220 V	1
32	Engelsch pluksel	5 mtr
20	kleine bloc-notes	20 st
21	middel bloc-note	20 st
26	Kussenslopen	75
16	Dynamo zaklantaarns	6
24	Sulfathiosal tabl ½ gr	500
35 x	Spiritus fortior	1000
	Prontonc tabl. (enefarnilamide) (???)	1000
x	Gaarne regelmatig maandelijks aanvullen	

Anlage C

Ärztliches Geheimnis

(nur bestimmt für den Chef des Reichssanitätsdienstes und des ärztliche Mitglied des Niederländischen Roten Kreuzes)

- a. Hauptmann F. Schouten (*kgf. 31305*).
Patient wurde am 4-10-1942 im Lazarett aufgenommen mit einer leichten Pneumonie welche sofort auf Sulfapyridon reagierte und am 18-10-1942 ganz geheilt entlassen.
- b. Kapitänleutnant zur See J.F.P. Opwijrda (*kgf. 30194*). Nachdem Patient einige Tage bei seinen Kameraden aufgefallen war wegen sonderbare Reden und Taten, wurde er am 18-10-1942 zur Observation im Lazarett aufgenommen, wo sich das psychische Krankheitsbild abzeichnete in die Richtung einer Schizophrenie. Da er aus dem Fenster versuchte zu springen, wurde er Tag und Nacht überwacht und so bald wie möglich am 22-10-1942 nach Lemberg gebracht. Einer unserer Pfleger hat ihn auf diese Reise begleitet. Die letzte Nachrichte aus Lemberg sind, daß bessere und schlimmere Tage einander abwechseln.
- c. Oberst G.J. Potgieser (*kgf. 30235*). Am 29-10-1942 bekam der Oberst plötzlich schweren Anfall von Asthma kardiale. Einspritzungen mit Strophenti intravenös und Pantrofon beseitigten den Anfall. Die ersten Tage war er noch sehr dyopnoisch aber mit Strophenti intravenös und innerlich und spölea Digitalis pro os wurde der Zustand allmählich besser. Die erste Woche wurde er Tag und Nacht überwacht. Jetzt braucht dies nicht mehr zu geschehen, den Patient geht es gut. So bald ein Transport nach Holland geht, und der Patient Transportfähig ist, wird der Lagerarzt ihn mitschicken.
- d. Oberleutnant W. van Dijk (*kgf. 30057*). Patient wurde am 2-11-1942 ins Lazarett aufgenommen. Am 4-11-1942 wurde eine Pneumonia dextra diagnostiziert, welche sofort auf Sulfapyridon reagierte und jetzt allmählich verschwindet. Der Patient geht es gut. Er ist seit 5-11-1942 fast ohne Fieber.
- e. Fähnrich Flieger C.M. Popelier (*kgf. 31598*)⁹. Am 12-11-1942 ist Patient im Kreiskrankenhaus Stanislaw wegen einer Appendizitis Acuta operiert worden. Der Operation ist gut gelungen, der Patient geht es gut. Der Transport war tadellos, der geringer Schneefall gab bei den Träger keine Beschwerden.

11. Der Lagerarzt möchte gerne Nachrichten bekommen über dem weiteren Krankheitsverlauf bei dem Marine Ingenieur 1 Klasse (Offizier M.S.D. 1e Klasse) A.A. Bruins (*kgf. 30072*) (Kolitis Chronica) und dem Oberst Leutnant M.R.A. Bisschoff van Heemskerck (*kgf. 30476*) (Arthrosis deformans beider Hüftgelenke). Auch möchten wir gerne Nachricht bekommen betreffs des Reises und jetzige Zustand Oberleutnant

L. Volker (*kgf. 30389*) (Diabetes) und Major J.H. Oonk (*kgf. 30129*) (Thrombo Phlebitis und allgemeine Schwäche). Ich bitte Ihnen diese Nachrichten in Ihrem nächsten Schreiben an meinem Nachfolger den Oberarzt Nubé mit zu teilen.

12. Zur ärztliche Orientierung ist als **Anlage D** hier bei gefügt die Liste der Namen der 28 kranken die am 22-10-1942 hier abfahren, mit den Diagnosen.

Wir haben mit dem Lagerarzt verschiedene Patienten untersucht. Eine weitere Liste von chronischen Patienten wird jetzt zusammengesetzt.

Der Niederländischen Chefarzt
Und Vertrauensmann des niederländischen

---

⁹ Later toegevoegd aan de lijst

Roten Kreuzes.
Genehmigt von dem Lagerarzt.

Anlage D (beim Schreiben von 17 November 1942)

Ärztliche Geheimnis

(nur bestimmt für den Chef des Reichssanitätsdienstes und das ärztliche Mitglied des Hauptvorstandes des Niederländischen Roten Kreuzes).

No.	Rang	Naam	Diagnose
1	Kapitein	van Boven (<i>kgf. 30771</i>)	Hypertensia
2	Kapitein ter zee	Rotgans (<i>kgf. 30232</i>)	Hypertensia
3	Kapitein	van Popta (<i>kgf. 30543</i>)	Hypertensia sterk vermagerd.
4	Kapitein	Steenhauer (<i>kgf. 31041</i>)	Psychose (paran.)
5	Off. M.S.D. 1	Takens (<i>kgf. 30239</i>)	Psychose
6	Schout bij nacht	Heeris (<i>kgf. 30450</i>)	Coronair sclerose en peron. Paralyse
7	Luit. Kolonel	van Loon (<i>kgf. 31284</i>)	Psychose
8	Kapitein	Willems (<i>kgf. 31034</i>)	Tumor cerebri (?)
9	Kapitein	van der Drift (<i>kgf. 31552</i>)	Iritis ¹⁰)
10	Majoor	Oonk (<i>kgf. 30129</i>)	Thrombophlebitis en sterke vermagering
11	Majoor	v. Waltmeijer (<i>kgf. 30926</i>)	Algemene verzwakking
12	Luit.-Kolonel	v. Velthuijsen (<i>kgf. 31049</i>)	Depressie
13	Kapitein	Calmeijer (<i>kgf. 30966</i>)	Maagresecetie
14	Kapitein	Kamp (<i>kgf. 30590</i>)	Verbranding beide benen
15	Kapitein	de longh (<i>kgf. 32045</i>)	Multipiele sclerose
16	Majoor	Quarles van Ufford (<i>31896</i>)	Levercirrose en colitis
17	Ritmeester	de Vries (<i>kgf. 30672</i>)	Longtuberculose
18	Ritmeester	Pahud de Mortangnes (<i>31999</i>)	Verlamde hand
19	Luit.-Kolonel	Scherpenhuyzen (<i>kgf. 30597</i>)	Colitis
20	Majoor	Barendregt (<i>kgf. 30681</i>)	Otosclerose
21	Kapitein	Hornix (<i>kgf. 31347</i>)	Peconeaus paralyse
22	Kapitein	Koenen (<i>kgf. 30800</i>)	Manisch depressief
23	Gen.-Majoor	Vaillant (<i>kgf. 30457</i>)	Sterke vermagering
24	Luit.-Kolonel	Kuyk (<i>kgf. 31646</i>)	Peron. Parose
25	1e Luitenant	Volker (<i>kgf. 30389</i>)	Diabetes
26	Luit.-Kolonel	Bischoff v. Heemskerck (<i>30476</i>)	Arthoses defomans beide heupen
27	Off. MSD 1	Bruins (<i>kgf. 30072</i>)	Colitis en sterke vermagering
28	Majoor	v.d. Woude (<i>kgf. 30107</i>)	melano sarcoom (post operationem)

¹⁰ Van der Drift is waarschijnlijk uiteindelijk toch niet met dit transport weggegaan en zou pas op 13 maart 1943 naar Nederlander terugkeren (Nationaal Archief collectie 2.13.98 inv. 11, Meldung 17).

Stanislaw Dezember 1942

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes Und den Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung IV

1. Der allgemeine Gesundheitszustand bleibt gut. Wiewohl das Wetter die letzten Wochen nicht so günstig ist als zuvor. Erkältungskrankheiten treten nur vereinzelt auf.
2. Auch der Ernährungszustand bleibt sehr gut, was zum Teil verursacht wird dadurch daß die Pakete aus den Niederlanden regelmäßig eintreffen. Der Kalorienwert der Nahrung ist ungefähr derselbe geblieben.
3. Am 8-12-1942 sind abgefahren nach den Niederlanden den Oberarzt N. van Eek (*kgf. 32065*) und Krankenpfleger Th. Kik (*kgf. 32069*) mit einem Transport von 23 Kranken und einigen anderen Offizieren. Die Namen der Kranken Offizieren sind beigefügt in Anlage 1. Am 21-12-1942 trafen ein: Oberarzt G.E. van Beek (*kgf. 32079*), Sanitätsfeldwebel H.A. Klompmakers (*kgf. 32081*) und die Sanitätsunteroffizier Joh. Coremans (*kgf. 32080*) und C.M. Sturm (*kgf. 32082*)¹¹) nach einem sehr guten Reise von 54 Stunden. Besonders die Verstärkung des Personals mit Berufspfleger ist sehr willkommen, weil jetzt unserem freiwillige Offizier-Krankenpfleger einigermaßen ausgebildet werden können. Doch ist bereits zu betonen daß, wenn die Verhältnisse sich nicht ändern, im Frühjahr eine Besatzung von 2 Ärzte und insgesamt 3 Berufspfleger wird genügen.
4. Vom Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes wurde empfangen ein Schreiben von 20-11-1942 (no 1921/42) mit der Mitteilung daß Versand ari.... den u.a. Seife, Arzneimittel, Kissenüberzüge, usw. Diese Sendung wurde noch nicht empfangen.
5. Das Krankenrevier wurde inspiziert am 10-12-1942 vom Kommandierenden General für Kriegsgefangenen im Ostgebiet, und am 14-12-1942 vom General Stabsarzt Passauer. Beim letzten Besuch wurde vom Lagerkommandanten zugesagt, daß das ganze Sanitätspersonal spazieren darf. Verschiedenen Wünsche wurden ausgesprochen, Einwilligung wurden zum Teil zugesagt.
6. Fachärztliche Untersuchung. Auf Wunsch der Deutschen Behörden sind 15 Offiziere mit Peroneus Lähmung im Reserve Lazarett im Lemberg fachärztlich untersucht. Als Ursache wurde unbedingt (Vitamin) B Mangel angenommen Weiter einspritzen mit Benerva (??) wurde nicht empfohlen. Jedoch traten wieder ernsten Beschwerden auf bei den noch nicht geheilten Fällen, weshalb mit spritzen wieder wurde angefangen. Zwei Offiziere mit resp. Herz- und Nierenbeschwerden sind jetzt im Lemberg. Am 17-12-1942 wurden einige Patienten im Kreiskrankenhaus in Stanislaw durchleuchtet von Röntgenologe.
7. Seit einige Zeit wird ein Protokoll aufgenommen von allen ernstere Verwundungen.
8. Von den Sachen genannt in Anlage A der Meldung III, d.d. 17-11-1942, wurde noch nichts empfangen. Dieser Antrag geht nochmals ergänzt hierbei als **Anlage II.**
9. Für die Zahnstation sind dringend notwendig die Sachen genannt in **Anlage III.**

---

¹¹ Hier ontbreekt Matroos ziekenverpleger / kapper B. van Aerle (*kgf. 32083*).

Ärztliche Geheimnis

Besondere Krankheitsgeschichten

- a. Oberst G.J. Potgieser (*kgf. 30235*) siehe Schreiben d.d. 17-11-1942 Meldung III. Nach eine leichte Besserung trat eine Verschlimmerung des Zustandes ein. Patient war völlig Digitalis resistent, bekam tct Hrophante pro os und intravenös. Jedoch verschlimmerte der Zustand immer mehr bis der Patient am 12-12-1942 nachts 1 Uhr verschied. Eine Chapelle Ardente wurde im Lazarett eingerichtet, wo viele Offiziere einen letzten Gruß brachten. Die Beerdigung fand am 15-12-1942 auf dem Friedhof in Stanislaw statt.
- b. Der Hauptmann J.G. Sutherland (*kgf. 31752*) fiel am 24-11-1942 infolge die Glätte und brach dabei Halb ext. und int. des rechten Unterschenkels ohne Verschiebung (durch Röntgen Aufnahme bestätigt). Nach Anschwellung des Fußes im Krankenhaus wurde am 7-12-1942 der Unterschenkel eingegipst und den Patienten wieder ins Revier übergeführt.
- c. Kadett J. Gaillard (*kgf. 31242*) erkrankte 9-12-1942 an ein akute Blinddarmentzündung. Sofortige Krankenhausaufnahme folgte. Bei der Operation wurde eine gangränöse Appendix entfernt. Am 28-12-1942 kehrte er wieder ins Lager zurück.
- d. Hauptmann H.W. van Dulmen Krumpelman (*kgf. 30037*) fiel am 19-12-1942 mit seinem rechten Unterarm in einen Kübel mit heißen Tee, was eine schwere Verbrennung 1. und 2. Grades verursachte mit nachfolgendem hohem Temperatur. Lebensgefahr war nicht vorhanden, doch wird die Genesung geraume Zeit fordern.
- e. Hauptmann van den Bosch (*kgf. 30001 of 30790*) erkrankte am .. an eine Kruppösen Pneumonie des mittleren und ...leren 2e Lungenlappens. Mit Daganan ließen die akuten Symptomen bald nach. Der Zustand ist jetzt sehr günstig. Patient ist fast fieberlos.

Anlage I

Namen der am 8-12-1942 entlassene kranken Offizieren

No.	Dienstgrad	Name	Diagnose
1	Major	J.K. de Visser	Ulcus Duodeni
2	Gen.-Major	A. Numans	Prostat Hypertrophie
3	Hauptmann	G. v.d. Mark	Mycoïditiis
4	Major	S.E. Schoevers	Herzensinffizienz
5	Major	A. den Hertog	Ulcus Duodoni
6	Oberst	P.J.A. Bartels	Colitis chronica
7	Hauptmann	M. Carol	Diabetes
8	Hauptmann	H.A. Boogert	Angina pectoris
9	Hauptmann	H.J. Bellen	Prostat Hypertrophie
10	Kapitänleutnant	A.H.J. Kramers	Stenokardie
11	Leutnant	R. Lagerwerff	Enterocolitis
12	Hauptmann	G.J.W. Gelderman	Paracusiis progr. Duplex
13	Hauptmann	N.J. Zijlstra	Otosclerose
14	Major	L. Gazenbeek	Prostat Hypertrophie
15	Major	F.E. de Nijs Bik	Psoriasis
16	Major	H.C. Berghuijs	Prolapsis recti
17	Hauptmann	A.K. Scheuermann	Thyreotoxicosis
18	Hauptmann	L.J.M. Defize	Otosclerose
19	Oberst	C. de Jongh	Herzinsuffizienz
20	Hauptmann	G.H. Scholten	Stenocardie
21	Hauptmann	H.W. Staring	Hyperlestion (??)
22	Kapitänleutnant	J. Opwijrda	Psychose

Anlage II

Von den Sachen genannt in Anlage A vom Meldung III, 17/11/1942, wurde noch nicht empfangen. Diese Antrag geht nochmals mit ein Ergänzung hierbei als Anlage II.

1	Urinaals	25
2	Ondersteken	15
3	Borstels voor ondersteken	5
4	Lucifers	5 pak
5	Zeep	
6	Vim	10 bussen
7	Soda	5 Kg
8	Xylol	1 fleschje
9	Strijkbout 220 V	1
10	Elektr. Kookketel 220 V	2
11	Elektr. Peren (lampen) 100 Watt	10
12	...liesoselampje 220 V	1
13	Batterijen (recht model)	10
14	Elektr. Sterilisator 220 V	1
16	Dynamo zaklantaarns	5
17	gummiwindringen	3
18	kleine bloc-notes	10 st
19	middelgrote bloc-notes	10 st
20	Gluton	2 potten
21	Doktersjassen	4
22	Verplegersjassen	6
23	Handdoeken	10
24	Kussenslopen	50
25	Lakens	50
26	Thermometers	20
27	Kappersschaar	1
28	Glycerinespuiten	2
29	Dubbele decimeter	2
30	Vioformgaas 16/16	5 pakjes
31	Engelsch pluksel	5 mtr
32	Sulfathiosal tabl ½ gr	5000
33	Prontoncil alb. tabl. (enefarnilamide) (???)	1000
34	Spiritus fortior	1000
35	Spiritus safronatus	1 ltr.
36	Machine-olie	2 fleschjes
37	Cognac	12 flesschen
38	Trypafarine (100 mgr) tablet	100
39	Spray (brandwonden)	
40	kleurstoffen voor bloedpreparaten	
41	Gaascompressen	assortiment
42	Resorcine	200 gr

[43 t/m 66 vrijwel onleesbaar handschrift met lijst van medicijnen]

Anlage III

Benodigheden Zahnstation M Stammlager 371 Stanislau

1	Wattenrollen	12 dozen
2	Aether	500 gr.
3	Alcohol 96%	1000 gr.
4	Novocaïne corbasil 4%	1 doos
5	Novocaïne corbasil 2%	1 doos
6	Record injectiespuiten 2 cc No38	2
7	Roestvrije dunne lange en korte injectie-naalden voor record spuit	
8	Harvard-cement (snelhardend)	2 dozen
9	Fletcher-cement	6 dozen
10	Modelgips	25 Kg
11	Afdruk-gips	10 Kg

Stanislau 28-12-1942

Een Rode Kruis pakket uit Nederland

Stanislau 30 Januar 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes
und den Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber in
den Niederlanden

Meldung V

1. Dank des sehr guten Wetters, kalt aber fast ohne Wind, ist der allgemeine Gesundheitszustand sehr gut. Nur traten zumal bei den älteren Offiziere Fälle von Blasenkatarrh auf.

2. Der Ernährungszustand ist auch sehr gut. Durch die Sendung Salzgemüse des Niederländischen Roten Kreuzes wurde eine sehr willkommen Abwechslung der Ernährung erreicht.
3. Die in Meldung IV sub 6 genannten 3 Offiziere die in Lemberg fachärztlich untersucht wurden, sind wieder im Lager zurückgekehrt. Zwei wurden Lagerunfähig erklärt, die Augenkrankte ist genesen.
4. Der Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes wird hoffentlich gebeten in meinem Namen herzlich zu danken Herrn Ad. Wiersinga, Bosch en Vaartstraat 15 rood Haarlem, für die Weihnachtssendung im Namen von vielen Reserve Offizieren des 8 R.I. Weiter wurde empfangen Paket G.V. vom „Bureau voor verzending van pakketten aan Nederlandsche Krijgsgevangenen, Cath. Van Cleveaan 2, Amsterdam-Zuid“ enthaltend Sardinen, Milch, Früchte, Zigaretten, Cacao, Keks.

Zum Teil wurde es schon den Kranken ausgehändigt. Auch für diese Paket bitte ich bitte ich höflichst meinen Dank übermitteln zu wollen, sowie am Personal des Reichsspitals im Den Haag für die Leckerbissen empfangen mit der Sendung vom Niederländischen Roten Kreuz genannt im Schreiben von 20-11-1942 (no 1921/42), welche in gute Ordnung empfangen wurde. Durch die Bettlaken und Kissenüberzüge hat sich das Äuszere der Krankenzimmer im Revier wesentlich gebessert.

5. Es gibt ziemlich viel Offiziere mit Plattfüße für die keine Sohlen zu haben sind. Eine kleine Sendung in verschiedene Masse würde von größeren Nützen sein.
6. Grösser Wert wurde gelegt werden auf eine eventuelle kleine Sendung von einfachen Wandschmuck für die Krankenzimmer.
7. Von den in Meldung III von 17-11-1942 gefragten Arzneimittel und Krankenpflege-Artikel wurde bisher nur ein kleiner Teil empfangen. Da die meiste genannten Sachen dringlich notwendig sind möchte ich gerne informiert werden ob diese Sachen nicht mehr zu haben oder noch zu erwarten sind.

Genehmigt und einverstanden
Gez. Dr. Berghoff
Lagerarzt

Der Niederländische Chefarzt
Von M-Stammlager 371
Zu Stanislau
Gez. M.J. Nubé
Oberarzt

Stanislau 27 Februar 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes
und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers
beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung VI

1. Der Gesundheitszustand des ganzen Lagers bleibt sehr gut, die Anzahl Zimmer- und Revierkranken ist niedrig wie nie zuvor.
2. Die Arzneimittelversorgung ist besser als vorher, aber noch sehr knapp. Zum Teil durch das bisherige Ausbleiben der in Meldungen III und IV angefragte Arzneimittel. Dringlich wird gebeten das Angefragte, soweit möglich, herüber zu schicken.
3. Der Ernährungszustand gibt keine Veranlassung zu besonderen Bemerkungen und ist gut zu nennen. Der Kaloriewert der vom Deutschen Reich zur Verfügung gestellte Nahrungsmittel ist den letzten Wochen herabgesetzt, und soll ergänzt werden aus Amerikanischen und Englischen Roten Kreuz Paketen. Jedoch muß betont werden daß die Kaloriewert nie über 2000 war.
4. Der Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes wird gebeten herzlich zu danken: „Het Comité voor de verzending van pakketten aan Nederlandsche Krijgsgevangenen, Cath. Van Cleveaan 2, Amsterdam-Zuid“, von dem am 22-2-1943 ein schönes Paket für die Kranken empfangen wurde.
5. Das Lager wurde am 10-2-1943 besucht von einer Kommission des Internationalen Roten Kreuzes. Ein Antrag Verpflegungs- und Arzneimittel kann eingeschickt werden. Versucht wird jetzt eine Anzahl Brillen zu bekommen, weil das Material in Stanislau erschöpft ist. Am 24-2-1943 wurde das Revier Besichtigt vom leitenden Sanitätsoffizier beim Kommandeur der Kriegsgefangenen.
6. Mit Rücksicht auf den guten Gesundheitszustand ist künftighin eine Besetzung von insgesamt 2 Ärzten und 3 Berufspflegers genügend. Da die Ablösung von der Ankunft des Oberarztes J.J. Logman (*kgf. 32071*) außer der gewöhnlichen Zeit, Einigermassen in Unordnung ist geraten, schlage ich vor, falls derjenige der Oberarzt Logman ablösen wird, bei der Ankunft des letzten in Holland noch nicht ist abgereist, ihn von 3 Berufspflegers begleiten zu lassen, sodaß der Oberarzt G.E. van Beek (*kgf. 32079*), der Sanitätsoberfeldwebel H.A. Klompmaker (*kgf. 32081*) und die Sanitätsunteroffiziere J. Coremans (*kgf. 32080*) und C.M. Sturm (*kgf. 32082*) am Ende des Monats März ohne Beschwerden heimkehren können. Zudem würde großen Wert gelegt werden auf einen besseren Brieflichen Kontakt zwischen das Amt des Chefs des Reichssanitätsdienstes und den Niederländischen Chefarzt in Stanislau.

Genehmigt und einverstanden
Lagerarzt

Der Niederlandsicher Chefarzt von M. Stammlager 371 zu Stanislau
Oberarzt.

Ärztliches Geheimnis.

Besondere Krankheitsfällen

- a. Major J.G. van der Veen (*kgf. 31892*) bekam am 11-2-1943 eine Croup Pneumonie des rechten Unterlappens. die Genesung trat mit Eubasin schnell ein. Patient ist schon wieder genesen.
- b. Leutnant K.F.M. van Rheenen (*kgf. 31431*) wurden am 6-2-1943 eingeliefert mit einer Croup Pneumonie des rechten Unterlappens. Auch er genas schnell mit Eubasin.
- c. Fregatten-Kapitän A.S. Pinke (*kgf. 31156*) brach während eines Spazierganges den linken Unterschenkel. Das Bein ist noch eingegipst.
- d. Hauptmann J.R. van Wijk (*kgf. 30180*) erkrankte am 22-2-1943 an eine Appendizitis Acuta, welche den selben Tag im Kreiskrankenhaus in Stanislau operiert wurden. Der Zustand des Kranken ist jetzt sehr gut.

Stanislau 1 März 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes

Mit Rücksicht auf die Umstände daß der Oberarzt J.J. Logman, wessen 3 monatliche Periode am 6-2-1943 verstrichen war und wessen Privat Praxis bis spätestens 15 März aus Stanislau abfahren soll, heute noch nicht abgelöst ist geworden, bitte ich Sie dringlichste bei den deutschen Behörden fördern zu wollen daß er und der Sanitätsoberfeldwebel G. Rompes (*kgf. 32074*) späteste 15 März abfahren können.

Ebenfalls bitte ich Sie zugleich die Ablösung des Oberarztes G.E. van Beek und der Sanitätsunteroffizier Klompmaker, Coremans und Sturm versorgen zu wollen, und diese Ablösung, wenn der Arzt der Oberarzt Logman ablösen soll noch nicht nach Stanislau ist abgefahren, zugleich geschehen zu lassen, weil ihre 3 monatliche Periode am 21-3-1943 verstreichen wird und zwei Transporte kurz hinter einander vielleicht Schwierigkeiten geben wird.

Zuletzt muß ich betonen daß der Lagerarzt eine Besatzung von 3 Ärzte in der Zukunft notwendig urteilt.

einverstanden

Lagerarzt

Der Niederlandsicher Chefarzt von M. Stammlager 371 zu Stanislau
Oberarzt.

[van] Chef van den Rijks Geneeskundigen Dienst
's-Gravenhage den 4. März 1943
Raamweg 22
Telefoonnr 182350
A. nr. 9 (bijlagen: 2)

[aan] Den Niederländischen Chefarzt M.Stammlager 371 Stanislaw
General Gouvernement.
d.V. des Leitenden Sanitätsoffizier beim
W.B.N. und des Lagerarztes vom Stalag 371 Stanislaw

1. Mit größtem Interesse habe ich Ihre Meldungen III, IV und V gelesen. Auch die besonderen Krankheitsgeschichten sind uns immer sehr willkommen.
2. Das von Ihnen in Ihren verschiedenen Meldungen angeforderte Sanitätsmaterial (ärztlich und zahnärztlich) ist im Großen und Ganzen am 23-2-1943 vom Roten Kreuz nach Ihnen geschickt worden. Verschiedene Artikel sind nicht mehr oder sehr schwer zu bekommen, daher hat die Zusammensetzung längere Zeit gefordert als beabsichtigt war.
3. Sie können dem Lagerarzt berichten, daß der Marineingenieur A.A. Bruins (*kgf. 30072*) am 27-10-1943 sofort in das Reichsspital in den Haag aufgenommen worden ist, wo er sich noch immer befindet. Sein Zustand hat sich gebessert, er wiegt jetzt 52,3 kg, und er hat keine Beschwerden mehr. Bei Oberstleutnant M.R.A. Bischoff van Heemskerk (*kgf. 30476*) ist noch keine Vollkommene Besserung eingetreten, aber es geht im ziemlich gut. Er hat wechselnde, von Zeit zu Zeit ernste Beschwerden. Der Major J.H. Oonk (*kgf. 30129*) und Oberleutnant L. Volker (*kgf. 30389*) haben die Reise nach Holland gut bestanden. Es geht ihnen verhältnismäßig gut, sie sind noch stets unter ärztlicher Behandlung.
4. Am 1 März sind der Marineoberarzt C.A.L. Janssen (*kgf. 32201*), der Reserve-Oberzahnarzt D.J.A. van der Woerd (*kgf. 32133*) und der Marinesanitätsunteroffizier A.W. Tol (*kgf. 32134*) nach Stanislaw, zur Ablösung des Oberarztes Logman und des Sanitätsoberfeldwebel Rompes, abgefahren. Ich bitte Sie mir noch mitzuteilen, ob jetzt schon eine Besetzung von 2 Ärzten und 3 Krankenpfleger genügen wird, sodass das nächste Mal der Oberarzt van Beek und die 3 Pfleger Klompmaker, Coreman und Sturm von 2 Krankenpfleger abgelöst werden können.
5. Es wird versucht eine Sendung Plattfußsohlen zusammen zu stellen.
6. Die Ausführung von Punkt 4 und 6 ihrer Meldung V ist dem Hauptvorstand des Roten Kreuzes zur Bearbeitung übergeben.
7. Beigefügt wird ein ärztliches Gutachten mit einer deutschen Übersetzung betreffs Hauptmannes J. Gerritszen (*G.M. Gerritszen kgf. 31325*). Vielleicht wäre es möglich den Vorschlag des Facharztes durchzuführen.
8. Ich schließe dieses Schreiben mit meiner besonderen Anerkennung, auch im Namen des Kommissars für den Belang der ehemalige Niederländischen Wehrmacht und des Hauptvorstandes des Niederländischen Roten Kreuzes für die vortreffliche Weise, in der Sie, Ihre Kollegen und Ihr Personal ihre Arbeit leisten.

Der Chef des Reichssanitätsdienstes
[handtekening]

Stanislaw 30 März 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes

d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung VII

1. Wie in allen vorigen Meldungen, kann gesagt werden, daß der allgemeine Gesundheitszustand vorzüglich ist. Zum Teil durch die Einrichtung eines Nebenlagers für Kadetten und Seekadetten, und die Abreise der chronischen Kranken wurde ein Tiefenrekord ins Lazarett erreicht. Ein Bestand von 8 Kranken auf circa 1500 Mann muß wohl als sehr günstig betrachtet werden. Jetzt ist eine leichte Vermehrung der Krankheitsfälle, zum größten Teil Grippe und Bronchitis, fest zu stellen.
2. Vom Chef des Reichssanitätsdienstes wurde das Schreiben von 4-3-1943 empfangen. Zwei Kisten sind inzwischen angekommen mit Arzneimittel und Fischleber. Dem Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes wird herzlich Dank gesagt für die Büchsen mit Weiszlingeleber. Die Sendung von 23-2-1943 ist noch nicht angekommen sodas unsere Arznei- und Verbandmittelversorgung sehr knapp ist. Mit Rücksicht auf den Umstand daß hierdurch noch bekannt ist was noch benötigt ist, bitte ich dem Chef des Reichssanitätsdienstes dringlichste monatlich die am meisten benötigten Sachen nach zu schicken.
3. Der Marine Oberarzt C.A.L. Janssen (*kgf. 30162*) ist die ärztliche Versorgung des Nebenlagers beauftragt worden. Der Reserveoberzahnarzt D.J.A. van der Woerd (*kgf. 32133*) hat die Leitung der Zahnstation übernommen, und der Marine Sanitätsfeldwebel A. Tol (*kgf. 32134*) arbeitet im Lazarett des Hauptlagers. Wie Oberarzt Logman schon besprochen haben wird, nach seiner Ankunft in den Niederlanden, bitte ich dringlichste so bald möglich Ablösung von Oberarzt van Beek, Sanitätsoberfeldwebel Klompmaker und Sanitätsfeldwebeln Coreman und Sturm durch ein Arzt und zwei Krankenpfleger. Mit Rücksicht auf die Einrichtung des Nebenlagers muß festgehalten werden an 3 Ärzte und 3 Krankenpfleger.
4. Mit Rücksicht auf die Ankunft von ungefähr 50 Offiziere und 80 Aspirant Offiziere bitte ich die angefragte Menge Typhusvaccin zu vermehren mit 500 c.c.
5. Der Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes wird gebeten meinen herzlichen Dank zu vermitteln an das „Comité voor verzending van pakketten aan Nederlandsche Krijgsgevangenen“, Cath. van Clevelaan 2 Amsterdam für die empfangen Pakete JE, IJ, und JC.
6. Das Lager wurden am 27-3-1943 besichtigt von Kommandierenden General für Kriegsgefangenen im Ostgebiet.
7. Für die Apotheke würde eine einfache Medizinal Waage gute Dienste leisten.
8. Ein Anzahl von Kranken wurde vom Deutschen Assistenz Arzt durchleuchtet im Kreiskrankenhaus in Stanislaw. Ein Augenkranker wurde in Lemberg fachärztlich untersucht. Leider ist für vier chronisch Kranken denen fachärztlich Untersuchung in Lemberg schon vor einigen Monaten zugesagt geworden ist, keinen Raum.
9. Eine kleine Anforderung vom Oberzahnarzt ist beigefügt als **Anlage 1**, eine Anzahl besondere Krankheitsgeschichte als **Anlage 2**.

Anlage 1

a. Voor regelmatige maandelijksse toezending:

1 door (100 ampullen) 4% Novocaïne-corbasil

1 doos (100 ampullen) 4% Novocaïne-corbasil voor automatische spuit

1 assortiment gutapercha points

1 doos celluloid-strips

4 fleschje trikesolformaline

1 fleschje eugenol

1 portie necro-pulp

3 dozijn korte zenuw-naalden

3 dozijn lange zenuw-naalden

6 dozijn „Miller“ naalden (vierkant)

gesorteerde boren voor hand- en hoekstuk

1 pakking Tholen-cement (voor kroon- en brugwerk)

1 pakking „De Try's“ synthetic (ongeveer kleur 9-16 „de Trey“)

1 pakking steencement

1 kliniek-pakking „Paladon“

Watten

Alcohol

Tinctura jodii

Steriele tampons

b. Voor éénmalige toezending:

1 bakje (om „esgi“ te smelten)

Dunne hechtnaalden en hechtzijde

„Tantal“-instrumenten voor synthetic.

Anlage 2

Ärztliche Geheimnis.

- a. Seekadett P. van Rees (*kgf.* 30320) erkrankte am 26-2-1943 an eine Croup Pneumonie der mit Eubasin schnell heilte. Die Rekonvaleszenz wurde etwas verzögert durch einen Ikterus Katarrhalis. Patient wurde am 13-3-1943 ganz geheilt entlassen.
- b. Oberleutnant J.H. Ackerstaff (*kgf.* 30352) bekam am 6-3-1943 eine Croup Pneumonie die ebenfalls schnell heilte mit Eubasin.
- c. Hauptmann J.A.W. Uylenberg (*kgf.* 31539) erkrankte am 8-3-1943 an eine Croup Pneumonie die auch restlos heilte.
- d. Kapitän Leutnant l'Honoré Naber (*kgf.* 32388) erkrankte in seiner Abwesenheit (Fluchtversuch) an Fleckfieber. Nach Genesung wurde er noch 2 Wochen in der Seuchenbaracke des Lagers in Quarantäne gehalten, und kam am 2-3-1943 ins Lagerrevier. Er hatte starke Unterschenkel-ödeme, zurück zu führen auf eine Nephritis. Mit Diät und Wasser Einschränkung verschwanden die Ödeme schnell, jedoch trat eine neue Komplikation auf, eine Croup Pneumonie, des rechten Unterlappens, der sofort mit Eubasin behandelt auch sofort kupert wurde. Als weitere Komplikation muß noch genannt werden eine Pyodermie der fast geheilt ist. Die Urin-abweichungen sind jetzt noch gering. Patient sieht viel besser aus und geföhlt sich auch wieder gut.

An den Niederländischen Chefarzt Stalag 371, Stanislau
d.V. des Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden.

1. Ihre Meldung VII vom 30. März wurde hier am 12. April 1943 empfangen. Der Gesundheitszustand in Stalag 371 ist wohl sehr günstig. Gern möchte ich vernehmen ob die Einrichtung des Nebenlagers auch noch Änderung in die Lagerung des Sanitätspersonals hat gebracht, und ob das Lazarett den beiden Lagern zu Diensten steht.
2. Das Niederländische Rote Kreuz wird etwa monatlich, insoweit vorrätig, die von Ihnen erlangten Artikel schicken. Auch ein Rezeptier wage, somit die angefragten zahnärztlichen Artikel, die nur noch teilweise vorhanden sind, werden Ihnen zugesandt.
3. Am 17. März kam der Transport mit dem Oberarzt Logman und dem Sanitätsoberfeldwebel Rompes in guter Beschaffenheit an, die Reise ist allen gut bekommen. Der Oberleutnant A.A. van der Sluis (*kgf. 30093*) und der Marine Ingenieur S.H. Riemers (*kgf. 31192*) sind sofort ins Reichsspital Den Haag aufgenommen worden und bzw. am 17. April und am 26. März entlassen. Eine traurige Umstand ist noch, daß der Oberstleutnant W.A. de Groot (*kgf. 30483*) der wegen Peroneauslähmung wiederkehrte, am 12. April plötzlich an vermutlich .....¹²) in seiner Wohnort gestorben ist.
4. Seit 17. März sind zur Ablösung bereit der Oberarzt K.E.H.P. Neering (*kgf. 32220*), der Sanitätsunteroffizier G.R. Frantzen (*kgf. 32219*) und der Marinepfleger Th. Kik (*kgf. 32218*). Es ist den Deutschen Autoritäten nicht möglich für diese kleine Gruppe einen Sondertransport zusammenzustellen. Man hat aber zugesagt diese Gruppe mit der nächste Transport Möglichkeit nach Stanislau abreisen zu lassen.
5. Die Behandlung von Punkt 4 und 5 Ihrer Meldung VII ist von dem Niederländischen Roten Kreuz übernommen worden.

---

¹² Zie de Nederlandse vertaling van 22-4-1943 waar de oorzaak wel is weergegeven.

[van] Chef van den Rijks Geneeskundigen Dienst
's-Gravenhage den 22 April 1943
Bezuidenhoutscheweg 76b
Telefoonnr 771990

A. nr. 9

[aan] Den Niederländischen Chefarzt M.Stammlager 371 Stanislau
d/t van het Hoofdbestuur van het Nederlandsche Roode Kruis

1. Uw melding VII d.d. 30 maart 1943 werd hier op 12 april 1943 ontvangen. De gezondheidstoestand in Stalag 371 is wel zeer gunstig. Gaarne vernam ik of de afsplitsing van het nevenlager ook nog wijziging in de legering van het geneeskundig personeel heeft gebracht, en of het lazaret thans nog voor beide kampen dienst doet.
2. Door de zorg van het Nederlandse Rode Kruis worden ongeveer maandelijks, voor zover verkrijgbaar, de door U gevraagde artikelen toegezonden. Een recepteerbalans, alsmede de aangevraagde tandheelkundige benodigdheden, welke nog slechts gedeeltelijk verkrijgbaar zijn, zullen U worden toegezonden.
3. Op 17 maart 1943 kwam het transport met de officier van gezondheid Logman (*kgf. 32071*) en de Sergeant Majoor Rompes (*kgf. 32074*) in goede toestand aan, de reis was allen goed gekomen. De 1e Luitenant A. van der Sluis (*kgf. 30093*) en de Officier M.S.D. H. Riemers (*kgf. 31192*) zijn terstond in het Rijkshospitaal te 's-Gravenhage opgenomen en respectievelijk op 17 april en 26 maart ontslagen. Een droevige bijzonderheid is nog dat de Luitenant Kolonel W.A. de Groot (*kgf. 30483*), die wegens peroneusverlamming terugkeerde, op 12 april 1943 plotseling aan een hartverlamming (door een infarct), in zijn woonplaats is overleden.
4. Sinds 17 maart 1943 staan ter aflossing gereed de officier van gezondheid 2e klasse K.E.H.P. Neering (*kgf. 32220*), de Sergeantverpleger Frantzen (*kgf. 32219*) en de Marineverpleger Th. Kik (*kgf. 32069 / 32218 / 271097*). Het is de Duitse autoriteiten niet mogelijk voor deze kleine groep een speciaal transport samen te stellen. Er is evenwel toegezegd om deze groep met de eerstvolgende transportmogelijkheid naar Stanislau te doen reizen. Ten einde de aflossing zo goed mogelijk voortgang te doen vinden, zal in de toekomst de geneeskundige groep, dus 2 artsen en 3 verplegers vermoedelijk, telkenmale gelijktijdig worden afgelost, tenzij hiertegen Uwerzijds overwegende bezwaren mochten bestaan.
5. De behandeling van punt 4 en 5 van Uw melding VII is door het Nederlandse Rode Kruis overgenomen.

De Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst

[getekend]

N. van Eek (*kgf. 32065*)

No.	Dienstgrad/Name	Alter	kgf.	Comp.	Diagnose
1	Oberstleutnant De Groot	59	30483	I-223	Peronaeuslähmung l.
2	Oberstleutnant De Ronde Bresser	59	30221	I-214	Myscardschaden
3	Oberstleutnant v. Everdingen	56	31094	I-261	Melancholie
4	Oberstleutnant Van Peppelendam	54	30849	I-266	Melancholie, Herzvergrößerung l.
5	Oberst Fokkinga	56	30447	I-279	Ulcus duodeni chron. Röntg. bestätigt
6	Major J.W. Wijn	50	31385	I-290	Ulcus duodeni chron. 18/12 60kg.
7	Kap.Leutn.Ing. Riemers	49	31192	I-290	Myscardschaden
8	Hauptmann Van Prehn	48	31344	II-271	Peronaeuslähmung r.
9	Hauptmann Bouwdewijn	41	30274	II-196	Peronaeuslähmung r. + l.
10	Hauptmann Morrees	41	30737	II-205	Peronaeuslähmung beiderseits
11	Leutnant Colenbrander	28	30405	III-182	Ulcus duodeni chron. Röntg. bestätigt
12	Oberleutnant v. Buuren	31	31081	IV-249	Ulcus duodeni Röntg. bestätigt
13	Oberleutnant Fabius	31	30005	III-183	Peronaeuslähm. l. chron. Bronchitis
14	Oberleutnant de Wit	30	31608	IV-93	Peronaeuslähm. l. mit [onleesbaar]
15	Oberleutnant van Soest	29	32053	III-178	Ulcus ventr. Blut in Stuhlpositie
16	Leutnant Verbruggen	29	31822	II-95	Tuberkulöse Halsdrüsenentzündung
17	Leutnant van der Sluis	25	30093	III-247	Tuberkulosis in [onleesbaar]
18	Bloemen	46	30960		
19	de Koningh	57	30471		
20	v. Westerhoven	31	32073		
21	Stokla	25	30097		
22	Gerritsen				
23	de Bie				
24	de K..... [onleesbaar]				

Stanislaw 30 April 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung VIII

1. Am 23-4-1943 sind abgefahren nach den Niederlanden Oberarzt G.E. van Beek, Sanitätsoberfeldwebel Klompmaker und die Sanitätsfeldwebel Coremans und Sturm, nachdem Bericht empfangen wurde, daß ein Arzt und 2 Krankenpfleger bald nach Stanislaw abfahren wurden.
2. Der Gesundheitszustand des Hauptlagers kann daran abgemessen werden daß die vorübergehende Ausübung der Praxis von einem Arzt keine besondere Schwierigkeiten gibt. Im Lazarett liegen nur wenige Kranken und die Sprechstunde wird für einen erheblichen Teil gefüllt von Sportverletzungen, da die Sportplatz wenig geeignet ist für Ballspiele mit Rücksicht auf die Sinteroberfläche¹³), wodurch fast jeder Sturz leichte Verwundungen gibt. Auch im Nebenlager (Kadetten und Seekadetten) ist der Gesundheitszustand sehr günstig.
3. Die gefragte Sendung Arznei- und Verbandmittel wurde am 1-4-1943 in guter Ordnung empfangen. Nur eine Flasche Äther war leer. Nochmals bitte ich höflichste monatlich Verbandmaterial und die meist übliche Arzneimittel nach zu schicken.
4. Die Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuz wird gebeten herzlichst zu danken das „Comité voor verzending van pakketten aan Nederlandse Krijgsgevangenen“, Cath. van Clevelaan 2 Amsterdam, für die empfangen Pakete IG (2-4-1943), IQ (5-4-1943), KM (14-4-1943) und KS (27-4-1943).
5. Vier besonderen Krankheitsfälle sind beigefügt als **Anlage 1**.
6. Zusendung wird gebeten von einer Blutpipette zum hellige Haemameter, von einer graduierte Pipette 2 c.c. zum Blutzucker-Kalorimeter und von 2 Schnüre zum Fußbohrmaschine.
7. Mit Rücksicht auf die Knappheit von Röntgenfilme, würde ich sehr gerne 2 betrachtet Zahnfilme und einige Filme in den meist üblichen Abmessungen empfangen.
8. Der Reserveoberzahnarzt D.J.A. van der Woerd (*kgf. 32133*) hat folgendes Bericht aufgestellt und bittet es zu vermitteln am Zahnarzt T. Poelstra, zahnärztliche Berater des Niederländischen Roten Kreuzes und der Niederländischen Sanitätsinspektion. *„In Stanislaw angekommen am 9-3-1943 fand ich hier folgenden Zustand wenn ich mein Dienst anfang. Die Zwei Fähnriche, Studenten in die Zahnheilkunde, und ein Russischer Zahnarzt waren hier beauftragt die Zahnheilkunde zu treiben für die Niederländische Offiziere, Es ist für Allen und bestimmt für die Kollegen klar, daß dies eine sehr unerwünschte Lage war, um so mehr weil der Russischer Zahnarzt ganz andere Auffassungen hat, als die welche wir im Allgemeinen haben, und die Sprache die Schwierigkeiten vermehrte. Diese drei haben den großen Verdienst nach ihrem besten Wissen und Können gearbeitet zu haben, während des Zeit daß von die Niederländische Sanitätsinspektion noch nicht für zutreffende zahnärztliche Hilfe gesorgt worden ist. Die Lage der Gebisse der Niederländischen Offiziere ist im Durchschnitt schlecht. Der Anzahl Wurzelkanalbehandlungen ist ungewöhnlich groß. Die Ursache ist neben die immer schlecht gepflegte Munde, die ungenügende Hilfe in diesem letzten Jahre. Ich habe die Arbeit jetzt so eingeteilt, daß der Russischer Zahnarzt nur technische Arbeiten macht, und die zwei Studenten, wobei sich noch ein Dritter, von die Neu-angekommene angeschlossen hat, nur unter meine Leitung arbeiten. Es gibt noch immer viele Schwierigkeiten durch Mangel an*

---

¹³ Hier wordt alleen het sportveld van het grote kamp bedoeld, omdat het sportveld van het kadettenkamp was voorzien van een grasmat.

Instrumenten, Medikamenten und technische Ausstattung. Wir haben eine sehr schlechte elektrische Bohrmaschine und eine gute Fußbohrmaschine. Alle technische Arbeiten müssen hiermit auch gemacht werden da uns ein Poliermotor fehl. Instrumente, Medikamente und Füllmittel für Wurzelkanäle fehlen fast ganz, sind aber bereits angefordert. Wir haben schon einige Piolen gemacht mit Esgewürz-gussmetall, welche gelungen sind, obschon Gas hier fehlt. Bis 15-3-1943 wurden angefertigt: 17 neu Prothesen (paladont, 5 Voll- und 12 Teilprothesen) 23 Reparationen

Von 1 März bis 1 Mai 1943

7 neue Prothesen (Paladont, Voll- und Teilprothesen)

10 Reparationen“.

Anlage 1 [bei Meldung VIII]

Ärztliches Geheimnis.

- a. Oberleutnant A. Zwitser (*kgf. 31221*) wurden am 30-3-1943 aufgenommenen mit einem am vorigen Tag plötzlich erstandenen Pneumothorax re. Da die Lungendurchleuchtung keine weitere Abweichungen gab die B.K.S. normal war, keine Flüssigkeitsinsammlung auftrat und die Temperatur normal blieb, muß ein spontan Pneumothorax angenommen werden. Der Kranke macht es gut, die rechten Lunge fängt wieder an sich zu entfalten.
- b. Hauptmann J.R. van Wijk (*kgf. 30180*) wird noch immer gepflegt im Krankenhaus in Stanislau. Nachdem eine Nahteiterung die Genesung verzögerte ist er jetzt in Behandlung für Fissuri ani, mit starken Schmerzen. Die Analmuskel ist vor einige Tage gedehnt worden und der Patient einer strengen Diät unterworfen während eine Woche. Er gefühlt sich jetzt sehr wohl.
- c. Hauptmann W.W. van Dulmen Krumpelman (*kgf. 30037*) leidet an starken Schluck-Beschwerden. Röntgendurchleuchtung zeigte einen starken Cardis sp.... Anti spasmatica und Dauermagensonde gaben keinen Erfolg. Da der Schluckakt nicht ganz versagt, wenn nur genügend langsam gegessen wird, ist due Ernährungszustand sehr gut. Patient wird vorgetragen für Heimsendung.
- d. Fähnrich J.G. Westermann (*kgf. 32188*) wurden am 29-4-1943 operiert an eine Appendizitis acuta. Er macht es jetzt sehr gut.

Het sportveld van het hoofdkamp van Stalag 371 Stanislau

Stanislaw 30 Mai 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und dem
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers
beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung IX

1. Durch die Ankunft am 3-5-1943, nach einer sehr guter Reise, von Oberarzt K.E.H.P. Neering (*kgf. 32220*), der Sanitätsunteroffizier G.R. Frantzen (*kgf. 32219*) und der Marinepfleger Th. Kik (*kgf. 32218*), ist die Besatzung des Sanitätsdienstes wieder auf volle Stärke gebracht.
2. Die mitgenommenen Salben und Arzneimittel waren sehr willkommen. Eine nachträgliche Sendung von am meisten benutzten Sachen wurden noch nicht empfangen, eben so wenig die angeforderte Menge Typhus, Paratyphusvaccin. Hierdurch kann nächste Wochen nur ungefähr die Hälfte der Lagerbesatzung nachgeimpft werden. Wenn die Möglichkeit einer größerer Sendung fehlt, kann das Vaccin und Verbandmittel vielleicht als Liebespakete versendet werden wofür das Niederländische Rote Kreuz zweifellos gerne Klebezettel zur Verfügung stellen wird.
3. Empfangen wurden das Schreiben von Chef der Reichssanitätsdienstes von 22-4-1943 Areg Ad 1 Die Abspaltung des Nebenlagers hat tatsächlich einige Änderungen gebracht.
1e ist einer der Ärzte (jetzt Oberarzt Janssen) mit hinübergegangen und zugleich der Kadett Krankenpfleger der bisher im Hauptlager arbeitete.
2e ist im Nebenlager ein Krankenzimmer eingerichtet, wo alle Kranken gepflegt werden müssen, ebenso wie im Lazarett des Hauptlagers. Das Nebenlager wurde von mir besichtigt. Festgestellt wurde das die Zimmer von Revier genügend Groß und sauber sind, daß im Krankenzimmer 9 Bette nebeneinander gestellt werden können, daß anschließend sich der Poliklinik befindet, leider ganz ungenügend ausgestattet, und daneben das Wohnzimmer des Arztes. Im Poliklinik befindet sich eine Ofen auf das gekocht und sterilisiert werden kann.

Ziemenzaal in het Cadettenkamp (links liggend in bed Cor Schuij, rechts staand Officier van Gezondheid 2e klasse M.J. Nubé

Als Pfleger für den Poliklinik und das Krankenhauszimmer und für das Wohngebäude arbeiten dort dieselbe Kadetten, die schon im Hauptlager eingeschaltet waren. Die Lagerung der Kadetten ist ungefähr als im Hauptlager, nur gibt es hier größere und kleinere Zimmer.

Ad 2. sehe 2e diese Schreibens.

Ad 4. Mit diesem Punkte bin ich ganz einverstanden, wenn nur die Ablösung zum Beispiel ungefähr medio Juli stattfindet, sodaß Oberarzt Janssen und Sanitätsfeldwebel Tol nicht den ganzen Nachteil diese Wechsels empfinden. Mit Nachdruck muß betont werden, daß die Ablösung der Ärzte und Pfleger unbedingt in Stanislau stattfinden muß, mit Rücksicht auf das Nebenlager. Weiter wurde empfangen das ärztliche Gutachten betreffs Hauptmann L. van Waegeningh (*kgf. 31648*) von Hauptarzt H.E. Kempers (*kgf. 31957*).

4. Von Comité voor verzending van pakketten aan Nederlandse Krijgsgevangenen, Cath. van Clevelaan 2 Amsterdam wurde empfangen die Pakete LP (17-5-1943) und LT (19-5-1943). Der Hauptvorstand des Niederländische Roten Kreuzes wird wiederum gebeten hierfür herzlichst zu danken.
5. Zuletzt noch wenige Wirte über der Gesundheitszustand. Wiederum kann gemeldet werden, daß dieser sehr günstig ist. Im Lazarett sind jetzt 14 Kranken von diesen 2 Unfalls verwundete, ein Recibskuscent nach Appendix Operation und Frisuren im Behandlung. 6 Kranken vorgeschlagen für Heimsendung, und noch einige allgemeine Fälle.
6. Mit die Zusammensetzung einer neue Liste von heim zu senden chronisch Kranken Offizieren wurde schon angefangen. Leider ist eine Verspätung aufgetreten durch Erkrankung von einer der Deutschen Ärzte. Hoffentlich können nächste Woche wieder Kranken vorgestellt werden.
7. Einige besondere Krankheitsfälle sind beigefügt als **Anlage 1**.
8. Da in Stanislau keine Brillen mehr zu haben sind, bitte ich wenn möglichst unter lehrende Rezepte anfertigen zu lassen.

[het einde van de handgeschreven brief ontbreekt maar is in een getypte versie wel bewaard, hierin zijn de namen gecontroleerd en ontbrekende gegevens aangevuld]

- a. Hauptmann W, Scheuerman, *kgf. 30570*
o.d:s-1,5 o.s:s-2,5 Pd 64 mm Hakenlänge 11,5 cm.
  - b. Oberleutnant Ch.P. Verkroost, *kgf. 31592*
o.d:s-2 o.s:s-1 Pd 64 mm Hakenlänge 12 cm.
  - c. Hauptmann J.J. Fens, *kgf. 31338*
o.d:s+1,5 Pd 62 mm Hakenlänge 12 cm.
  - d. Kadett W. Vogelesang, *kgf. 30385*
o.d:s-2 o.s:s-2,5 Pd 65 mm Hakenlänge 12 cm.
  - e. Fähnrich zur See R. van Naerssen, *kgf. 31235*
o.d:s-1 Pd 65 mm Hakenlänge 12 cm.
  - f. Fähnrich P.J. Houtzagers, *kgf. 31676*
o.d:s-3,75 o.s:s-3,5 Pd 65 mm Hakenlänge 12 cm.
  - g. Fähnrich zur See A. Kooymans, *kgf. 30311*
o.d. plan o.s:s-1 Pd 60 mm Hakenlänge 12 cm.
9. Der Zahnarzt v.d. Woerd bittet mit zu teilen und zu vermitteln an Zahnarzt T. Poelstra, daß der Rückstand auf zahnärztlichem Gebiet langsam überholt wird. Dann und wann besteht noch Materialknappheit. Jedoch wird von deutscher Seite alles mögliche getan diese schnellstens zu beseitigen. Im vergangenen Monat wurden 17 Teil- und Vollprothesen gemacht, 12 Reparaturen und 13 Kunstharzkronen. Injektionsflüssigkeit braucht nicht mehr geschickt zu werden, dagegen Doppelration de Frey-synthetie.

10. Für die Ärzte im M-Stammlager 371 würde es sehr vorteilhaft sein wenn es möglich wäre das „Nederlandsche Tijdschrift voor Geneeskunde“ ev. andere wissenschaftlichen Zeitschriften zugeschickt zu bekommen, da jeder Kontakt mit der neuen Medizin jetzt vollkommen fehl, und Bibliotheken oder Lesezirkel nicht zur Verfügung stehen.
11. Spezielle Andacht wird nochmals gefragt für Punkt 6 von Meldung VIII. Zudem gibt es jetzt ein beträchtlicher Mangel an Injektionsnadel. Bemerkung des Stabarztes Dr. Berghoff: „2 x Stück abgegeben“.

Genehmigt und einverstanden.

w.g. Dr. Berghoff Stabsarzt

2-6-1943 Lagerarzt.

Der Niederländische Chefarzt des M-Stammlagers 371 zu Stanislaw

w.g. M.J. Nubé, Oberarzt.

Anlage 1 [bei Meldung IX]

Ärztliches Geheimnis.

- a. Oberleutnant A. Zwitter (*kgf. 31221*) (siehe Meldung VIII) ist am 11-5-1943 ganz genesen entlassen.
- b. Hauptmann J.R. van Wijk (*kgf. 30180*) (siehe Meldung VIII), wurde 7-5-1943 entlassen aus dem Kreiskrankenhaus Stanislaw und aufgenommen im Revier. Vom Appendizitis hat er gar keine Restzustände mehr. Die Fissuri-ani ist nicht ganz genesen, jedoch sind die Beschwerden viel geringer geworden.
- c. Kapitän-Leutnant zur See Lt. Honoré Naber (*kgf. 31792*) (siehe Meldung VII), macht es sehr gut. Die Urinabweichungen sind noch sehr gering, das Körpergewicht ist stark zugenommen. Eine beträchtliche Anämie ist mit Eisen-Arsen ach wieder verschwunden. Er wird jetzt langsam mobilisiert.
- d. Major J.F. Schultink (*kgf. 32041*) wurden am 27-5-1943 aufgenommen mit hohem Fieber und Symptome die eine Croup Pneumonie sehr wahrscheinlich machten. Mit Eubasin fiel die Temperatur schnell herab, und der Patient macht es jetzt schon wieder gut.

Gez. M.J. Nubé.

Stanislaw 1 Juli 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und dem
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers
beim Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung X

1. Der Gesundheitszustand in Haupt- und Nebenlager ist sehr gut. Es treten wieder wenige Fälle von Magen- Darmkatarrh auf, aber von einer Endemie kann gar nicht gesprochen werden.
2. Am 25-6-1943 sind angekommen im M-Stammlager 371, Oberstabsarzt J.E. Brouwer (*kgf. 32229*) und Oberarzt J.P. van Nieuwenhuize (*kgf. 32230*) mit 66 Lagerfähig erklärte, früher heimgesandte Offiziere. **Die Reise wäre günstig verlaufen, wenn nicht der Major M. Baijens (*kgf. 31029*) am 20-6-1943 beim rangieren des Zuges tödlich verunglückt wäre.** Die beiden Ärzte sind vorläufig im Lazarett des Hauptlagers untergebracht, und werden ihre

Arbeit anfangen wenn nähere bekannt ist über die Ablösung von Oberarzt Janssen und den Urlaub von Oberarzt Nubé.

3. Nachdem 6 Kranken, die in Lemberg fachärztlich untersucht worden sind, und von wen 4 lagerunfähig erklärt sind, jetzt Alle zurückkehrten, kann ein neues Transport zusammengestellt werden, und wird es vielleicht bald nach Holland abfahren können.
4. Ärztliche Gutachten wurden empfangen von Oberleutnant H. Meijer (*kgf. 32362*) und Oberleutnant J.C. Palfenier (*kgf. 31111*), und das Schreiben von Niederländischen Roten Kreuz no II/6087/43 C1 von 26-5-1943. Die in diesen Schreiben genannten Sachen wurden empfangen, nur war die Waage leicht beschädigt, was inzwischen schon wieder in Ordnung gebracht wurde.
5. Der Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes wird gebeten meinen herzlichen Dank zu vermitteln an das „Comité voor verzending van pakketten aan Nederlandsche krijgsgevangenen“, Cath. van Clevelaan 2 Amsterdam, für die Pakete NE, NU und OF, somit an Oberst L.F. Klaassen De Eerensplein 7 Den Haag, für die Pakete mit Krisp und Keks, empfangen am 31-5-1943 und 16-6-1943 und Major H.J. van den Boon (Adresse unbekannt) für die Flaschen Magn. Bismut.
6. Vom Internationalen Roten Kreuz wurden empfangen Fleckfieber Vaccin für 6 Personen, womit ein Teil des Lazarettpersonals geimpft werden kann.
7. Reserve Oberzahnarzt D.J.A. van der Woerd (*kgf. 32133*) bittet mit zu teilen daß die an ihm gesandte Artikel in guter Ordnung empfangen wurden, auch der vorzügliche Poliermotor, der schon in Betrieb gestellt wurde. Er dringt nochmals auf die monatliche Sendung von dien von ihn schon früher angeforderte Sachen. Es wurden angefertigt 9 Kronen, 6 Voll- und Teilprothesen, während 6 Reparaturen wurden verrichtet.
8. Als **Anlage 1** ist beigefügt ein Paar besondere Krankheitsfälle.

Anlage 1 [zu Meldung X]

Ärztliches Geheimnis

- a. Kapitän Leutnant l'Honoré Naber (*kgf. 32388*) geht es sehr gut. In Urin gibt es noch sehr vereinzelt Erythrozyten, die Eiweißreaktion ist negativ. Er wurde am 30-6-1943 entlassen.
- b. Hauptmann H.O. Romswinkel der Königliche Niederländische Marine (*kgf. 1634*), bekam am 15-6-1943 plötzlich heftigen Bauchschmerzen, Die Diagnose Magenperforation wurden gestellt und Patient sofort eingeliefert im Kreiskrankenhaus. Die Operation verlief außerordentlich günstig, nach zwei Tagen war Patient völlig fieberfrei. Er macht es jetzt sehr gut und wurde am 29-6-1943 übergebracht ins Lagerrevier.

Der Niederländische Chefarzt
Von M.-Stammlager 371 Stanislau

Stanislaw 2 August 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und dem
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers
beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XI

1. Am 19-6-1943 reisten aus Amersfoort nach M.-Stammlager 371 zu Stanislaw ab:
Oberstabsarzt J.E. Brouwer, Oberarzt J.P. van Nieuwenhuize und Sanitätsfeldwebel C.M. Sturm,
mit 70 lagerfähig erklärte früher heimgesandten Offizieren. **In Maagdenburg ergab sich
daß 3 Offiziere entflohen waren.** Während des Aufenthaltes zu Mainsdorff (*bedoeld is
Meinsdorf*) am 20-6-1943 wurden am 21.00 Uhr die Gelegenheit gebeten Wasser zu holen.
Der Major der Verpflegung vom Kolonial Armee **M. Baijens (kgf. 31029) beging hierbei
die Unvorsichtigkeit um zwischen rangierenden Güterwagen gehen zu wollen, wobei er
zwischen zwei Stoßstangen eingepreßt und auf der Stelle getötet wurde.** Der
Bahnhofskommandant habe ich gebeten den Hauptvorstand des Niederländischen Roten
Kreuzes hiervon telegrafisch in Kenntnis zu setzen und zu fragen ob das Opfer zur Stelle
beerdigt werden könnte oder ob die sterbliche Reste nach Holland transportiert werden
sollten. Die weitere Reise verlief ohne besondere Ereignisse und wir kamen am 28-6-1943
abends in Stanislaw an mit 66 Offizieren. Am 29-6-1943 übernahm ich den Dienst vom
Oberarzt Nubé und am 3-7-1943 löste der Oberarzt van Nieuwenhuize den Oberarzt Janssen
im Nebenlager ab. Am 5-7-1943 reisten nach Holland ab Oberarzt Nubé, Oberarzt Janssen
und Sanitätsfeldwebel Tol.
2. Der Gesundheitszustand im Hauptlager und Nebenlager ist sehr gut. Als Anlage ist beigefügt
einige besondere Krankheitsfälle. Im Hauptlager sind jetzt fast alle Offiziere wieder geimpft
gegen Typhus, Paratyphus A und B. Mitte Juli ist im Einverständnis mit dem deutschen
Stabsarzt eine Liste zusammengesetzt worden mit den Namen von 11 kranken Offizieren die
in Frage kommen für Heimsendung nach Holland. Wann dieser Transport abreisen wird ist
noch nicht bekannt.
3. Bei dem Brillendienst von den Internationalen Roten Kreuzes wurden auf uns zugesandte
Fragenbogen 17 Brillen angefragt.
4. Wir bekamen von dem Internationale Roten Kreuzes die Nachricht, daß das Britische Roten
Kreuz die Möglichkeit in Erwägung zieht eine Anzahl Pakete –sogenannte „Invalid Milk
Parcels“ zur Verfügung des kranken Holländischen Offizieren zu stellen. Auf Bitte
erstgenanntes Komitees ist dieserseits eine Liste eingereicht worden mit den Namen 32
chronischer Magen- und Darmerkrankten, für wen es unbedingt nötig ist eine passende Diät
vorschreiben zu können.
5. Wir bedürfen dringend Verbandmittel und richte ich mich daher zu Ihnen mit der dringende
Bitte so bald wie möglich einiges zusenden zu wollen. Auch brauchen wir Chloras Kalieus
Tabletten und Ameisensäure pro Injektionen.
6. Am 29-7-1943 trafen hier ein 2 Kisten und ein Paket mit Medikamenten welche sehr
willkommen waren und wofür wir unseren besten Dank bezeigen. Der beigefügte
Inhaltsangabe nach, fehlten leider 6 Pesty Abdrucklöffels für Oberkiefer.
7. Reserve Oberzahnarzt D.J.A. v.d. Woerd bittet mit zu teilen daß seine Abteilung sich noch
immer sehr freut über die Ausbreitung ihrer Instrumentariums. Prothesen und
Kunsthartzkronen können jetzt schneller und besser angefertigt werden. Deutscherseits hat er
noch eine ausgezeichnete Riller elektrische Bohrmaschine empfangen, welche aber noch nicht
installiert worden ist. Diese Abteilung ist jetzt imstande pro Monat ca. 200 Offizieren völlig zu

sanieren, während dieser Monat zudem 3 Voll- und Teilprothesen, 20 Kunstharzkronen en 3 Reparaturen angefertigt wurden.

Anlage Ärztliches Geheimnis

- a. Hauptmann H.O. Romswinkel der Königliche Niederländische Marine (*kgf. 1634*) geht es ausgezeichnet. Er wurden am 30-7-1943 aus dem Revier entlassen.
- b. Oberleutnant H.A.J.A. Peters (*kgf. 31714*) aus dem Nebenlager wurde am 29-6-1943 operiert an eine Appendicitis Acuta. Er bekam einen Abszesse an der Operationswunde, ist aber jetzt fieberfrei und auf dem Wege der Besserung.
- c. Am 13-7-1943 wurden einigen Offizieren mit vagen Beschwerden und wobei klinisch keine Abweichung gefunden wurden im Krankenhaus zu Stanislaw durchleuchtet. Bei dem Oberst A.G. Lagerweij (*kgf. 30651*) wurde eine Walnußgroße alte Kaverne in der rechten Lungenspitze gefunden. Der Patient gehört zu den 11 Offizieren erwähnt in Punkt letzten Absatz dieser Meldung.
- d. Zum Schluß sind im Nebenlager 3 Fälle von Sclerus Catarrhalis vorgekommen, wovon einer Rezidiv war. Eine dieser Kranken ist geheilt, die anderen sind auf dem Wege der Besserung.

[getekend: J.E. Brouwer]

Rijks Magazijn van Geneesmiddelen

Amsterdam 14 Augustus 1943

Aan de chef van de

Rijks Geneeskundige Dienst

's-Gravenhage

Onderwerp: Geneeskundige verzorging van krijgsgevangenen Nederlandse Militairen

In Bijlage moge ik U aanbieden een totaallijst der door Dr. Nubé naar Stanislaw mede te nemen geneesmiddelen, alsmede een inhoudsopgave van ieder der kisten, waarin de zending is verpakt.

De zending staat thans gereed in mijn o.h. Magazijn en zal op uw nader bericht met de twee tassen tot ziekenverpleger, voor de tegelijkertijd vertrekkende ziekenverplegers, te Amersfoort worden overgegeven aan Dr. Nubé.

Directeur

Rijks Magazijn van Geneesmiddelen

[getekend]

G.W.L.H. van Waardt

Kamp Stanislaw Kist no. 1 Inhoudsopgave

Geneesmiddelen:

Tabl. Moloid	5x 40
--------------	-------

Instrumenten:

Anatomische pincetten	2
Chirurgische pincetten	2
Haemoglobine-pipet met slang	1
Infra rode lamp 220 V.	1
Lepel (scherp) middelgroot	1
Oorspiegellens +13	1

Oorspiegellens +20	1
Pantostaat 200 V. compleet	1
Recordspuit 10cc	1
Recordspuit 5cc	1
Telkamer voor bloedlichaampjes	1
Thermometers	3
Urometer	1

Utensiliën:

Bezem met steel	3
Billroth batist	1
Centrifugebuisjes	2
Dweilen	5
Flitsspuit	1
Glutonpotjes	2
Kniekous no.5	1
Lucifers pak	2
Maatglas 300cc	1
Maatglas 500cc	1
Trechter glas 8cm	1

Kamp Stanislau Kist no. 2 Inhoudsopgave

Geneesmiddelen:

Benzine	3000 gr.
Benzinum	1000 gr.
Cognac	1 fles
Endrine loco	70 gr.
Insectenmiddel, vloeibaar	1500 gr.
Metadioxybenzolum	100 gr.
Oleum Ricini	2000 gr.
Pasta Zincu salicyl Lassar c. sulfur praec. 10%	2x 500 gr.
Reagens v. acetonbepaling in urine	500 gr.
Sol. Jodii Spirit	2x 100 gr.
Sol. Mercurochroom 2%	2x 50 gr.
Spiritus fortior	1000 gr.
Spiritus methylatus	2000 gr.
Spiritus saponatus	500 gr.
Tabl. Ac. Acetylosalic ½ gr.	500 st.
Tabl. Acipheco	500 st.
Tabl. Aminobenzolsulfonamidem ½ gr.	200 st.
Tabl. Bic. Natric. ½ gr.	300 st.
Tabl. Brometum Natr. ½ gr.	500 st.
Tabl. Carbo adsorbens ¼ gr.	2000 st.
Tabl. Cibazol ½ gr.	300 st.
Tabl. Istizin 150 mg.	200 st.
Tabl. Sulfas Chinen 300 mg.	100 st.
Tabl. Sulfas Stibic. Et extr hyoscyami 20 mg.	500 st.
Unguentum Diachylon	500 gr.
Zeep, zacht, vetz. Geh. 39 ½%	1000 gr.
Zeep, toilet, stukjes	2

Utensiliën:

Bussen Vim	2 st.
------------	-------

Kamp Stanislau Kist no. 3 Inhoudsopgave

Geneesmiddelen:

Ung. Ac. Salicyl 2%
Sulfur praec. 4%
Vaseline 1000 gr.

Ung. cum
Ac. Salicyl 10
Petrosulf. Ammon. 30
Oxyd. Zinci 100
Ol. Sesami 100
Aqua Destil. 100
Lanol. Anh. 660 2000 gr.

Ung. cum
Ac. Salicyl 20
Chloretum Hydrargyros. 330
Vasel. Alb. 650 1000 gr.

Ampullen Larostidin 5cc. 48 st.

Utensiliën:

Batterijen voor oorspiegel 4 st.
Batterijen voor zaklantaarns 10 st.
Stijfsel 1000 gr

Verbandmiddelen:

Engels pluksel M 3
Gaas hydrop. 16/16 p. 2
Gaas vioform 16/16 p. 2
Watten ZZ 100 gr. p. 10
Watten ZZ 10 gr. p. 20
Watten vette rollen 2/10 4
Zwachtels hydr. 10 cm 200
Zwachtels hydr. 5 cm 20

[er volgt nog een alfabetische lijst met alle geneesmiddelen met de kist waarin het is opgeborgen, welke niet is overgenomen]

[lijst van zieken, waarschijnlijk bedoeld voor transport naar Nederland, NB zie ook de lijst van 5-9-1943 van daadwerkelijk naar Nederland vertrokken officieren]

No.	Dienstgrad/Name	Alter	kgf.	Comp.	Diagnose
1	Oberst Thode van Velzen	58	30463	I-280	Altererscheinungen Depression 3/6 T130
2	Oberst Leutnant P.H. Schoute	56	31519	I-258	Melancholie Vertigo 3/6 T135/80
3	Oberst Leutnant J. Wabeke	59	31441	I-290	Urinbeschwerden
4	Major J.J. v. Moorsel	53	30166	I-217	Otoscleros
5	Hauptmann v. Dulmen Krumpelman	41	30037	II-199	Cardiospasmus. Röntgen bestätigt.
6	Kapt. Leutn. Zur See J. Lagas	47	30493	VI-29	Sinussitis beschwerden. Hohe BKS Cholecystitis pethic? Tumor? UroBilin pos. 3/6 gew. 62.5.
7	Hauptmann N.D. Nammensma	43	31397	II-202	Dysfunktion der Gallenblase. Abmagerung. Herzbeschwerden.
8	Oberleutnant J. Tammes	38	31053	IV-249	Erythema nodosum. Alte Lungen T.B. 3/6 gew. 82. Bez. 8/4 : 2/5.
9	Oberleutnant P.J. Ootmar	36	31077	IV-251	Ulcus Duodeni. Röntgen bestätigt. 3/6 gew. 74,5, L. 1.83 m.
10	Oberleutnant A.L.H. Vreeswijk	33	30372	III-178	Diabetes. Pos. Zuckerprobe trotz Diät
11	Oberleutnant H. Meijer	31	31502	IV-240	Gastritis. Viele Beschwerden. Röntg. Bestätigt. Vernarbendis Ulcus Ventriculi
12	Oberleutnant R. v. Heeckeren v Brandsenburg	34	30409	III-183	Kopfscherzen nach Commotio. Vorübergehende Glycosurie Ad hacsiones?
13	Leutnant B.E.J. Meijer	25	31629	VII-45	Kopfscherzen nach Commotio
14	Leutnant A.L. Stadhouders	25	31740	V-90	Colitis Starke Beschwerden trotz Diät. Abmagerung.
15	Major v. Weerden Poelman	52	31555	I-290	Epimelioma am Kopf.
16	Major P.J. Enter	57	31888	I-223	Hypertension (200/120), Nasenbluten, Schwindelanfälle, Dyspnoe d'effort
17	Hauptmann J.L. Vrij	53	30853	VI-79	Schwindelanfälle, lichtstarre Pupillen

18	Hauptmann J.H.L. Bos	43	31024	VI-74	Bündereiung r. Kniegelenk
19	Fähnrich H.J. Wieringa	24	30865	lager II	Spez. Infiltrat z. Intractus Rntg. bestätigt
20	Oberst A.F. Lagerweij	57	30651	280	Alb. Cav. [onleesbaar]

Rijks Magazijn van Geneesmiddelen

Amsterdam 4 Augustus 1943

Aan de chef van de

Rijks Geneeskundige Dienst

's-Gravenhage

Onderwerp: Tassen ziekenverplegers

In vervolg op het telefonisch onderhoud met den Officier van Gezondheid n.a. Dr. N. van Eek van uw bureau, moge ik u in bijlage aanbieden een afschrift van de lijst van zalven bestemd voor het krijgsgevangenkamp Stanislau, meegegeven aan Dr. Nehring op 1-5-1943.

Zoals overeengekomen werd een afschrift van deze lijst eveneens toegezonden aan Dr. Nub te Nieuw-Tongeren.

Directeur Rijks Magazijn van Geneesmiddelen

[getekend]

G.W.L.H. van Waardt

Lijst van zalven bestemd voor het krijgsgevangenkamp Stanislau, meegegeven aan Dr. Nehring op 1-5-1943.

R/	Acid. Sal. 20		
	Sulf. praec. 40		
	Vas album ad 1000		2000
R/	Acid. Salic. 20		
	Calomel 330		
	Vas. Album ad 1000		1000
R/	Acid. Salic. 10		
	Persulf. Ammon. 30		
	Oxyd. Zinc. 100		
	Ol. Sesami 100		
	Aqua dest. 100		
	Lanolin. Anydric. Ad 1000		2000
R/	Acid boric. 30		
	Chloret. Hydrargyric. Ammon. 50		
	Liq. Carb. Detergens 50		
	Vas. Album ad 1000		1000
R/	Acid. Boric. 30		
	Oxyd. Zinc.		
	Ol. Sesami ad1000		1000
R/	Acid. Salic. 5		
	Persulf. Ammon. 15		
	Liq. Carb. Det. 25		

	Oxyd. Zinc. 50	
	Vas. Album ad 500	500
R/	Ichthyoli pur.	60
R/	Tumenol ammon. 50	
	Oxyd. Zinc.	
	Talcum venetum aa250	
	Glycerine 250	
	Aqua dest. Ad 1000	1000
R/	Oxyd. Zinc.	
	Acid. Boric. aa100	
	Talcum venetum ad 500	500

2. De reis van mevrouw Nefkens naar Stalag 371 Stanislau

[archief Eemland, collectie 0116-9-AM_Nefkens]

In het dossier zijn een handgeschreven versie en een in het net uitgetypte versie bewaard gebleven. In de handgeschreven versie zijn enkele passages doorgestreept, die in het onderstaande doorgestreept zijn overgenomen.

Verslag van reis naar Stanislau van 17 augustus tot 30 augustus 1943

Als Rode Kruis helpster werd door mij een transport van vierentwintig Hollandse officieren begeleid die enige tijd met ziekteverlof in het Vaderland geweest waren en nu weer als krijgsgevangenen naar Stanislau in het vroegere Polen, teruggebracht werden, namelijk:

1. Kapitein C.J. Lorentz, Willem III laan 20, Breda (kgf. 32314)
2. 1ste Luitenant M.J. Berretty, v. Spaanstraat 35, Nijmegen (kgf. 32296)
3. Luitenant-kolonel H.A. Ribbius, Burg. De Manlaan 7, Breda (kgf. 32308)
4. Kapitein P.F. van Dorst, Pr. Hendriklaan 11 b, Baarn (kgf. 32299)
5. Kapitein G. v.d. Mark, Korte Scheidingsweg 42, Dordrecht (kgf. 32303)
6. Majoor L.W. Nijland, Stalpertstraat 14, Den Haag (kgf. 32305)
7. 1ste Luitenant H.L. v.d. Tuuk, Alexanderlaan 5, Rijswijk (kgf. 32312)
8. Kapitein C.C.W. von Bergh, Kerkstraat 20, Helmond (kgf. 32295)
9. 1ste Luitenant M.C. Palm, Macaystraat 4, Delft (kgf. 32306)
10. 2^e Luitenant P. Swart, Willem Lodewijkstraat 30, Sneek (kgf. 32310)
11. Cadet/Sergeant J.E. van der Slikke, Nieuweweg 10, Veenendaal (kgf. 32321)
12. 1ste Luitenant C. Zaaier, Burg. Pastoorstraat 50, Breda (kgf. 32317)
13. 2^e Luitenant cav. A.A.C. Colenbrander, Benoordenhoutseweg 26, Den Haag (kgf. 32300)
14. Kapitein Mil. L. H. v.d. Zanden, de Lairessestraat 72 h, Amsterdam (kgf. 32316)
15. Majoor Art. W.C.F. Haarman, Nassau Willenburgstraat 30, Den Haag (kgf. 32302)
16. Off. Adm. 2^e klasse K.N.M. J.C. Meershoek, Paul Gabriëlstraat 83, Den Haag (kgf. 32304)
17. Kapitein inf. B.W. Berenshot, Heerengracht 1, Den Haag (kgf. 32298)
18. Off. Adm. 2^e klasse K.N.M. A. van Houte, Juliana v. Stolberglaan 486, Den Haag (kgf. 32313)
19. Kapitein Art. G.P.W. Piersma, Wildernislaan 4, Apeldoorn (kgf. 32307)
20. 1ste Luitenant Inf. W. Sierksma, Beeklaan 90, Maarniel (kgf. 32309)
21. Off. van Gezondheid 2^e klasse J. v. Buuren, Verdijkstraat 46, den Haag (kgf. 32297)
22. Kapitein Inf. J.A. Geensen, Vogelkersstraat 20, Den Haag (kgf. 32301)
23. Kapitein Mil. L. J.G. Sissing, Burgemeesterplein 9, Arnhem (kgf. 32311)
24. Kapitein Mil. L. T.J.A. Lamers, p/a mevrouw Althoff Keizersgracht 645, Amsterdam ¹⁴) (kgf. 32315)

Van 17 augustus 's middags tot 24 augustus 's morgens per goederentrein:

Amersfoort, Osnabrück, Hannover, Berlijn, Frankfurt a/d Oder, Sontschen (oud Poolse grens), Posen, Ostrowa, Schildberg (nu weer oud-Poolse grens), Kreuzburg, Gleiwitz, (oud-Poolse grens), Kattowitz, Myslowitz, Trzebiniz (grens General Gouvernement), Krakau, over de Weichsel, Tarnow, Osbica-Reichshof, Jaroslau, Przemysl, over de Dnjestr, Dublany, Drohobycz, Stryj, Dolnia, Stanislau.

---

¹⁴ Behalve deze officieren vertrokken uit Amersfoort ook Kapitein B.A. Gelders (kgf. 98282), 1^e Luitenant G.O. Terpstra (kgf. 98283) naar Oflag XXI-d/z Schildberg en 60 onderofficieren en manschappen naar Stalag IV-b Mühlberg.

Van 24 augustus 's morgens tot 26 augustus 's morgens per sneltrein:
Stanislau, Lemberg, Krakau, Gleiwitz, Breslau, Görlitz, Dresden-Aussig, Teplitz.

Van 29 augustus 's morgens tot 30 augustus 's morgens per sneltrein:
Teplitz, Aussig, Dresden, Leipzig, Halle, Maagdenburg, Hannover, Osnabrück, Bentheim, Amersfoort.

In totaal dus negen dagen en tien nachten in de trein doorgebracht. Totale afstand ca. 3800 km.

Dinsdag 17-8-1943

Reis naar Stanislau aanvaard. Transportführer is Hauptmann Walter.

Vrijwillige doktoren voor reis en drie maanden verblijf in Stanislau: Dr. Nubé (marine beroeps), Dr. Blokpoel (landmacht beroeps),

Vrijwillige verplegers voor reis en drie maanden verblijf in Stanislau: Sergeant verpleger Vos (landmacht), Sergeant verpleger d'Hondt (landmacht).

Vrijwillig mee als kookster voor de maagpatiënten voor onderweg: de soldatenmoeder mevrouw Hiddink.

Vrijwillig mee als Rode Kruishelpster voor onderweg: mijn persoontje, Ad. Nefkens.

De trein bestaat uit:

- een 3^e klasse wagon voor de Hauptmann, enige Duitse begeleiders, doktoren, mevrouw Hiddink en voor mij,
- Goederenwagon waar, buiten de bagage, nog twee strozakken neergelegd worden voor mevrouw Hiddink en mij voor 's nachts,
- Goederenwagon voor begeleidende Deutsche Polizei,
- Goederenwagon voor twaalf krijgsgevangen officieren,
- Goederenwagon voor twaalf krijgsgevangen maagpatiënten,
- Goederenwagon en verplegingswagon (Vos en d'Hondt),
- Goederenwagon met twee reserveofficieren ¹⁵),
- Twee goederenwagons met ieder dertig soldaten ¹⁶),
- De drie laatst genoemde wagons met reserveofficieren en soldaten te Hannover afgekoppeld.

Vertrek kamp Zonnebloemstraat om 04.30 uur, mooi weer.

Vertrek emplacement achter Noack 06.00 uur.

Vertrek groot emplacement 07.15 uur.

Doorgereden tot emplacement tussen (Bad) Betheim en Rheine. Daar stilgestaan van 3 tot 5 en toen gerangeerd. Vreselijke stoot locomotief, paniek in de wagon gevolg. Koffer valt bovenop Hauptmann Walter, ei uit bagagenet op neus van Dr. Nubé. Blikken bus gortepap die mevrouw Fischer op het laatste moment meegaf, op mijn enkel. Gevolg, drie dagen gezwollen enkel.

Eerste hulp van Dr. Blokpoel. Emplacement was verlicht.

Luchtalarm. Lichten uit. Schijnwerpers. Maar er gebeurde gelukkig verder niets. Deze nacht poogden wij dan in 3e klas wagon te slapen, maar het bleef bij pogen. Van Rheine af werden wij steeds aan diverse goederentreinen gekoppeld.

---

¹⁵ Deze wagon met Kapitein B.A. Gelders (kgf. 98282) en 1^e Luitenant G.O. Terpstra (kgf. 98283) zou via Stalag IV-b Mühlberg naar Oflag XXI-d/z Schildberg gaan en daar op of kort voor 24-8-1943 aankomen.

¹⁶ Deze wagon met de krijgsgevangenen 98284 t/m 98343 zou naar Stalag IV-b Mühlberg gaan en daar op of kort voor 22-8-1943 aankomen.

Woensdag 18-8-1943

Om 07.00 uur werd Osnabrück gepasseerd. Om 09.00 uur ergens stilgestaan. Vlug eruit en brood aan maagpatiënten uitgereikt. Vers water gehaald, maar tijd te kort om allen te kunnen voorzien. Dr. Nubé behandelt soldaat wegens niet kunnen urineren. Het wordt erg warm. Trein vertrekt. Ik ga in goederenbagagewagen de meegegeven pakjes natellen, namelijk 53 stuks voor Stanislau en 2 stuks voor Mühlberg. Trein stopte niet eerder dan 15.00 uur op goederenemplacement Linde-Hannover. Van de stad niets gezien.

De griesmeelpap die ondertussen gekookt werd door mevrouw Hiddink, werd aan de maagpatiënten uitgedeeld. Dat koken valt niet mee. We hebben een gewone hoge kachel, eigenlijk twee. Maar de tweede werd nooit gebruikt. Temperatuur was toch al onhoudbaar. Met het rangeren viel ook eenmaal de kachelpijp eruit. Door het schudden blijft de pan niet staan en de inhoud spat eruit. Pan wordt dus met oren aan zijwanden wagon gebonden met ijzerdraad en half gevuld en er wordt een dikke brei van gemaakt, zodat beweging niet meer zo gevaarlijk is. Vos en d'Hondt verdienen een extra vermelding vanwege hun vindingrijkheid en uithoudingsvermogen. Van nu af aan zijn zij de stokers van onze kachel geworden, geheel vrijwillig en gedurende de verdere reis hebben wij bijna niet meer naar het menu hoeven om te kijken. Dikwijls begonnen zij al om 5 á 6 uur, om als de trein ergens zou stoppen, de pap klaar te hebben.

Moeder Hiddink en ik sliepen in de bagagewagon en konden dus alleen als de trein stilhield, naar de keukenwagon. Erg lastig was ook, dat we nooit wisten wanneer we stopten en dat dit zeer onregelmatig was en we bovendien nooit wisten hoe lang we dan stilhielden.

Maar verplegers Vos en d'Hondt waren altijd klaar met hun pap als er gelegenheid kwam om ze uit te reiken. En dan was dit nog niet één twee drie gebeurd. Ons kacheltje was erop berekend dat er een paar uur lang flink gestookt moest worden om gare pap af te leveren en dat wil wat zeggen in een goederenwagon en een onmenselijke temperatuur haast, buiten ook. Maar het werd door allen dan ook dubbel gewaardeerd.

Nu weer eens gerangeerd. De twee wagons met de soldaten en één van de reserve officieren worden ineens afgekoppeld. Wij staan stil en we zien hen langzaam verdwijnen. Ik zie nog juist kans om eruit te springen en de twee pakjes voor Mühlberg in de rijdende trein te krijgen. Ook wij gaan weer verder, maar stoppen weer een paar uur later ergens. Allen ontzettende dorst. Geen water meer aanwezig en in naaste omtrek niet te vinden. Moeder Hiddink maakt vlug koude chocolademelk voor allen. Vanzelfsprekend erg welkom.

Om 19.00 uur 's avonds Stendal. Trein houdt even stil op perron. Allen, ook officieren, krijgen gelegenheid zich vliegensvlug aan de kranen te wassen. Flessen en kannen worden gevuld, maar we hebben daarin al een paar fouten ontdekt. Voor een dergelijk transport zijn alleen geschikt hoge stevige kannen, of flessen met smalle hals. Anders spat al het water eruit. Officieren zijn niet allen voorzien van drinkflessen, wat op de latere reisdagen een groot ongemak betekent. Dr. Blokpoel behandelt een maagpatiënt. Al heel vlug wordt verder gereden. Om 02.00 á 03.00 uur 's nachts passeren we Berlijn (buitenkant) in schitterend maanlicht, namelijk Westbahnhof en Tempelhof. Ook hier emplacement verlicht.

Donderdag 19-8-1943

Om 07.00 uur Frankfurt a/d Oder gepasseerd. Daarna stilgestaan, weer zomaar ergens tot 09.00 uur. Allen konden zich aan een pomp naast de trein wassen. Op bijna alle voorbij rijdende treinen staat op de locomotiefwand: "Räder müssen rollen für den Sieg".

En op de stations lezen wij in het voorbij rijden "Erst siegen, dann reisen".

Op het land zien wij uitsluitend vrouwen werken. We zien vrouwelijke conducteurs, vrouwelijke stationschef en ander vrouwelijk spoorwegpersoneel. Wij moeten er even aan wennen.

De officieren niet maagpatiënten spreken de wens uit "warm eten vandaag". Zij hebben namelijk alleen recht op 1 kuch per drie dagen en een stuk Dauerworst. Maar bij mevrouw Hiddink is alles mogelijk. In Amersfoort dacht iedereen, wat moet nu dat mud aardappelen in de trein. Ook zij wist het niet, maar toch liet ze het erin zetten, want, je kunt nooit weten. Zelfs gedroogde appeltjes kwamen er nu te voorschijn. Allen, ook de officieren, schillen nu aardappelen. Resultaat? Toen we om 14.00 uur in Neu-Bentschen, goederenemplacement stopten, menu: griesmeelpap en hete bliksem voor allen. Daarna was mevrouw Hiddink ineens verdwenen. Ze kwam terug met een kan bier. Zij was ondertussen van een trapje gevallen, hak van schoen verloren, en deze was er door een krijgsgevangen Rus weer aangespijkerd. Ook Hauptmann Walter wil een verzetje, maar hij brengt het niet ver. Hij valt uit de trein en kin en arm gewond. Zijn arm is of wel gekneusd of gebroken. Onze doktoren leggen voorlopig verband. Wij krijgen verzekerd dat we nog een paar uur zullen stilstaan en dat er een Rode Kruispost moet zijn, waar soep te halen is en een café waar we nog meer bier kunnen halen. Nu er iets te halen valt, willen we maar vast vooruit zorgen, want je kunt nooit weten hoe of het de volgende dag weer is. Vos en d'Hondt gaan met enkele kannen soep halen en Dr. Blokpoel en ik gaan op bier uit. Bij terugkomst is de trein verdwenen. Bij informatie blijkt onze trein drie kwartier verderop te staan. Intussen gerangeerd. En maar weer welgemoed gaan we met onze volle kannen in de smorende hitte drie kwartier wandelen tussen de rails. Vlak na ons komen ook de soep-halers terug van dezelfde wandeling. D'Hondt is echter niet erg te spreken, want hij heeft door deze wandeling een totaal verbrande rug en borst gekregen.

Nu horen we, dat werkelijk niet ver weg, drinkwater te krijgen is en wel het laatste omdat we dan in Polen komen waar bijna geen drinkwater te krijgen is. Toch moeten we weer een groot emplacement over maar het is er dan toch. Daarna gaan Dr. Nubé, Dr. Blokpoel en ik ons er ook wassen. Heerlijk fris zijn we weer, maar na terugkomst over dat grote emplacement waren wij de frisheid weer gauw vergeten.

Vertrek op 19.00 uur. Spoorwegverkeer in Polen rijdt links. Omgeving nog altijd vlak. Verandert weinig. Aan bosranden nu en dan reeën. Alle huizen nieuw. Verder worden er veel kalebassen verbouwd in Polen. Deze gebruikt men als groente. En dan nog veel aardappel- en korenbouw. Verder veel papaver en zonnepittenbouw. Olie van beiden werkt bedwelmend. Wordt door Polen veel gebruikt. We zien nu ook overal koeien en ganzenhoedsters, want afgerasterde weilanden kent men in Polen niet.

Aankomt Posen 21.00 uur, goederenemplacement.

Na veel informatie wagen wij 23.30 uur een poging naar het Rode Kruis, namelijk de beide doktoren, verplegers en ik. Mevrouw Hiddink was om 22.00 uur gaan slapen. Daar soep gegeten en soep en koffie meegenomen. De soep deelden we nog uit aan de officieren die het zich heerlijk lieten smaken in hun bewaakte wagon, bij open deuren en kaarslicht. Een fantastisch gezicht was dat. De koffie werd bewaard tot de volgende morgen. Om 00.30 alles weer op strozak. Tot 05.00 uur in Posen stilgestaan.

Vrijdag 20-8-1943

Om 10.00 uur in Trzebinia emplacement. Vlak vóór dit stadje viel onderofficier Gleitbach uit de trein. De trein reed langzaam en hij maakte zich al ter bewaking gereed. Revolver viel eruit, hij wilde grijpen en dubbele salto was het gevolg. Trein stopt. Het valt gelukkig mee. Duim gekneusd en verbonden door Dr. Nubé. Meteen van deze gelegenheid van stilstaan geprofiteerd en de tomatensoep die we voor allen gekookt hadden, uitgereikt. Mevrouw Hiddink had namelijk ook voor een kist tomaten gezorgd, die evenals de kist met peren ook al een redmiddel voor de dorst was.

In Trzebinia op perron vlug water gehaald en couranten gekocht. Om 13.00 uur Krakau gepasseerd. Om 13.15 Krakau-Plaszow emplacement, stilgestaan tot 17.00 uur.

D'Hondt en ik halen bij Rode Kruis koffie, dat wil zeggen, de doktoren en Vos halen daar soep, maar wij worden voor koffie naar een ander gebouw gestuurd, een soort straat uit en op een plein. Bij terugkomst blijkt het nog niet genoeg te zijn en ga ik nog een kan halen, echter op een holletje want men zou in 15 minuten vertrekken. Ik was gelukkig juist bijtijds terug, maar doodop en snikheet natuurlijk van het haasten. Maar het werd bovendien iedere dag nog warmer ook. In Plaszow-Tarnow weer gestopt op emplacement en weer koffie gehaald want de dorst is niet te lessen. Bij terugkomst trein al in beweging.

Een eigenaardig gezicht is de vele ooievaars, die men nu ziet overal op het land. Dikwijls op 10 meter afstand staan ze van een boer die zijn werk op het land doet. En soms meerderen bij elkaar. Tot Stanislaw toe zullen ze ons gezelschap gaan houden vertelt Dr. Nubé en die kan het weten, want die was al eens heen en terug in Stanislaw.

Vorbij Tarnow stopt de trein weer, tussen prachtige bossen. Dr. Nubé gaat bos in om takken voor een bezem te snijden voor de wagon van de officieren. Dit is de eerste keer hier, dat ik de trein niet uit durf. De opstap was me te groot en gelukkig maar achteraf ook dat ik het niet gedaan had.

De deuren van de officieren mogen open, want de hitte is onhoudbaar, maar altijd alleen bij het stilstaan. Achter onze wagens zijn een paar wagens met Duitse soldaten gehaakt. Deze en ook enige van onze begeleidende mannen nemen de gelegenheid waar om het bos in te gaan voor een zekere boodschap. Want het bos biedt toch altijd nog meer comfort dan een goederenwagon. Nauwelijks zijn ze uit het zicht, of de trein vertrekt alweer. Het volgend beeld was een stukje film, niet te beschrijven. Maar stelt U zichzelf voor. Maar het had voor onze gevangenen officieren een goed resultaat. Men had nu geen tijd meer gehad om deuren dicht te doen en konden ze eindelijk onder het rijden eens wat frisse lucht inademen en van het voorbij rollende landschap genieten. Deze verrassing had niet welkomer kunnen zijn in deze ontzettende hitte. Slachtoffer werd een schoen. Een been van officier wilde schijnbaar nog meer frisse lucht halen. Zo werd verder gereden tot 10 Km voor Reichshof toen het al donker werd, dus een paar uur lang. Toen werd gestopt. Deuren dicht natuurlijk. En om 23.30 uur stonden we in Reichshof, natuurlijk weer op het goederenemplacement. Met doktoren en verplegers en mevrouw Hiddink naar het Rode Kruis. Soep en koffie gehaald. Limonade daar gedronken. Tot 03.30 uur in Reichshof gebleven. Daarna geweldig gerangeerd en vertrokken.

Zoals de vorige nachten kwam er van slapen dus weer niet veel. Door al dat gestoot kwam ik zelfs al naast mijn strozak te liggen.

Zondag 22-8-1943

Om 05.30 uur in Zurawica-Nord. Ik wist helemaal niet, dat we daar waren, wist zelfs niet eens, dat we stilstonden en dat het zondag was. Maar d'Hondt staat me wakker te maken en voordat ik de toestand begrijp heb ik een bord in mijn handen met gebakken aardappelen en gebakken ei. Ook mevrouw Hiddink en de doktoren krijgen zo'n bediening. Toen ik eenmaal goed wakker was, kon ik het hem dan ook ten volle vergeven. Wie zou het ons nadoen in Holland, zo'n ontbijt.

Vermoedelijk zouden we op dit emplacement wat langer staan. Na onderzoek wordt er over circa 20 sporen een soort waslokaal voor machinisten ontdekt. Geen drinkwater. Ook officieren mogen onder toezicht om beurten zich gaan wassen. Daarna weer eens gerangeerd. Wij krijgen nu wagons met zogenaamde Albanese vrijwillige soldaten achter ons. Al gauw kwamen deze hun sigaretten bij ons voor brood ruilen. Ik werd door hun tolk gehaald om te kijken naar een zere knie van een van hun. Ik haalde Dr. Nubé en deze constateerde lelijke open steenpuist. Vos verbond hem daarna en ik hielp wat.

Nu deelden we de intussen gekookte havermoutpap uit. Dr. Blokpoel en ik wassen de vaat van keuken en officieren af, wij konden ook ineens zoveel water krijgen.

Tegenover ons kwam nu een goederentrein met geëvacueerde Volksduitser uit Oekraïne; mannen, vrouwen en kinderen, bijna zonder bagage. Zurawica bestaat alleen uit geweldig emplacement, barakkenkamp waarin in één een Rode Kruis post is.

Om 11.30 uur wordt besloten om soep te gaan halen, onder andere Vos, d'Hondt en ik. Maar om ons te verlichten mochten onder begeleiding van de Grüne Polizei ook Cadet v.d. Slikke en Luitenant Swart mee, de twee jongste gevangenen. We liepen ongeveer 20 minuten en kwamen langs barakken van Polen en Russen. Een vreselijk vieze boel. De Rode Kruisbarak was keurig. Wij aten er eerst zelf onze macaroni-soep op en namen toen soep en koffie mee. Weer ongeveer 20 minuten lopen over het emplacement. Soep uitgedeeld. Poging tot slapen. Niet mogelijk door warmte en vliegen. En als ik hier vliegen zag, zag ik vanzelf een zeker beeld van de barakken waar we 's middags langs moesten om eten te halen en begreep ik nu ook heel goed waarom men in Polen tegen water, ongedierte enz. gewaarschuwd wordt. D'Hondt brengt mevrouw Hiddink en mij wat druiven. Eigen kweek, erg lekker. Nu besluit ik mij ook eens te gaan wassen verschonen. Ik kon 's morgens niet aan de beurt komen. Maar nu waren er enkele goederentreinen komen staan tussen waslokaal en onze trein. Maar hindernissen zijn er nu eenmaal om genomen te worden. Ik kom in het lokaal. Drie fonteintjes en vol machinisten. Ik wacht wat, maar het helpt niet. Steeds komen er anderen en begon ik dus ook maar, want tenslotte zijn die altijd nog vuiler dan ik. Maar van verschonen kon zo toch niet veel komen. Maar daar kwamen twee reddende engelen namelijk Vos en d'Hondt. Ik kreeg eerst een standje van hen, dat ik hier alleen was heengegaan, want zij kwamen maar heel toevallig weer eens water halen. Maar een grote kan onder een klein fonteintje past niet. Als drinkwater was het toch ongeschikt en dus kraanschroef van afvoerbuis eraf gehaald en water onder het fonteintje opgevangen. Zij waren dus alweer klaar, maar ik nog steeds niet. Toen werd er raad voor mij geschept. Als ik heel vlug kon zijn, zouden zij de bewaking tegen machinisten op zich nemen. Vanaf dinsdag had ik me nu eindelijk eens fatsoenlijk kunnen wassen. En op zo'n reis wil dat heel wat zeggen, want 's morgens hadden we meestal nog zelfs geen water om tanden te poetsen, laat staan om te wassen. En dan in goederenwagons op zulke emplacementen. Toen met zijn drieën de terugweg over de andere goederentreinen en verder emplacement aanvaard. Nog juist kunnen we in onze rijdende trein springen. De gehele dag hebben we stilgestaan en nu nog onverwachts weg, dacht ik tenminste, maar het werd alleen maar weer een poosje rangeren.

Om 22.00 uur gaan mevrouw Hiddink, stationschef en ik bij het Rode Kruis koffiedrinken. Stationschef vertelt ons dat er juist ontdekt is, dat wij aan een verkeerde trein gekoppeld zijn. Deze gaat namelijk naar Rusland. Om 17.00 was de trein vertrokken waar wij wel aangehaakt hadden moeten worden. Gelukkig toch nog bijtijds bemerkt. Stationschef komt mevrouw Hiddink en mij partizanenverhalen vertellen. Werkelijk griezelig. De week ervoor namelijk zouden er op dit emplacement negen door hen opgehangen zijn. Op de dag komen ze gewoon werken, ook op de emplacementen en 's avonds zijn ze partizanen. Op de route die wij nu gingen volgen, hadden een paar dagen geleden 16 mijnen gelegen. Ze waren echter bemerkt geworden vóórdat de trein naderde. Ook stelen ze 's nachts op de emplacementen uit de treinen wat ze kunnen en overvallen 's nachts meermalen de treinen als ze langzaam rijden. Mevrouw Hiddink krijgt het al benauwd en wil blijven waken. Inderdaad hebben wij als wij om 22.45 vertrekken extra bewaking namelijk op de locomotief en ook in onze wagon zit nu Grüne Polizei met geweer in de aanslag. Onze gehele begeleiding heeft order gekregen om wakker te blijven en paraat te zijn. Ik ga aangekleed op mijn strozak liggen en val ondanks alle vertelde griezelverhalen in slaap. Er gebeurde niets.

Maandag 23-8-1943

Om 09.00 uur in Ga-je-Wijsne, een klein dorpje. De stationschef is tevens boer. Mevrouw Hiddink en ik krijgen ieder een beker melk van zijn koe. Op zijn erf staat een put met heerlijk bronwater. Opzij moesten we aan een rad draaien, ketting met emmer zakt, rad andere kant op draaien, ketting met emmer komt vol omhoog. We krijgen allemaal gelegenheid om ons daar even te gaan wassen, ook de officieren weer om beurten.

Om 10.30 uur zijn we nu op emplacement in Stryj aangekomen. Om 12.00 uur gaat mevrouw Hiddink, d'Hondt en ik met stationsbeambte op bier uit. Ongeveer 10 minuten lopen zou het zijn. Eerst steeds maar langs de spoorlijn dan door een lange Poolse straat en een 10 minuten was het, maar wel een half uur. In Bahnhofrestaurant geen bier, in andere café geen bier. Toen in Ostbahncasino geprobeerd en daar kregen we een kan vol. Zelf kregen we ook een groot glas plus nog een groot glas melk en een groot stuk eigengebakken appeltaart. Daarna nog ergens limonade gehaald en toen de terugweg aanvaard. Nog nooit had ik het zo warm gehad. Enfin, de straat waren we al door en liepen alweer langs de rails met onze volle kannen. Opeens houdt de stationsbeambte een voorbijrijdende goederentrein aan en één minuut later staan wij deftig op een open goederenwagon en arriveren zoo even later bij onze trein. De officieren staan van zo'n bediening wel wat te kijken. Maar in Polen is veel mogelijk. Naast onze goederentrein is intussen een andere komen te staan en vlak naast ons staat een wagon met boer, boerin, twee koeien en vier kippen uit de Karpaten die gaan verhuizen. Al gauw werden er zaken gedaan met als gevolg een kroes verse melk voor een ieder.

's Middags gaan enkelen zich wassen in een huisje aan de overkant. Dr. Nubé vergeet daar zijn horloge, gaat onmiddellijk terug, maar al weg. Grüne Polizei erbij, maar het valt al niet meer te achterhalen. Daarna komt een vrouwtje Poolse tabak verkopen. Ik koop in voor de officieren want die mogen dat zelf niet doen. Het schijnt werkelijk goed te zijn en betaal ik fl. 3,75 of wel 5 Mark of wel 10 Zsloty per ons. We zien van het emplacement af ook nog een eigenaardig kerkhof, maar het is te ver om goed te kunnen zien. Het schijnt wel ontzettend groot te zijn, want er liggen 16.000 mensen begraven wordt ons verteld.

Vertrek uit Stryj 18.00 uur en om 19.00 uur staan we al weer op een ander emplacement ergens zomaar. De dorst bij allen is ontzettend. Dr. Nubé, Dr. Blokpoel. D'Hondt en Luitenant Swart en Sergeant Slikke onder bewaking en ik, gaan maar weer met kannen gewapend water halen. Ongeveer een kwartier verder zou een boerderij met put zijn en dat klopt deze keer ook eens precies. Het was juist zo'n put als we 's morgens ook getroffen hadden. Geen drinkwater dus. Uit de eerste emmer sprong een grote kikvors, maar het water zag zo glashelder en de dorst van ons allemaal was zo groot, dat dit de eerste keer werd, dat we ons niet bedwingen konden en onze dorst, zonder het water vooraf te koken, gingen lessen. Het heeft gelukkig geen nadelige gevolgen gehad (later toch wel!). Van de boer, die ook iets Duits spreken kon, kregen wij allemaal een handvol kleine peertjes uit zijn tuin. Tot half negen hebben we toen allemaal buiten op de grond gezeten. Vertrek 20.00 uur.

Dinsdag 24-8-1943

Aankomst in Stanislau op emplacement omstreeks 06.00 uur. Veel gerangeerd. Wij intussen bagage gepakt en om 09.30 uur konden we uitstappen. Russische krijgsgevangenen hielpen bij het uitladen van de bagage. Mevrouw Hiddink en ik mochten per auto, waar ook alle bagage op was, naar het Lager. Officieren, doktoren en verplegers moesten lopen, ongeveer 40 minuten.

Bij aankomst aan het Lager zagen wij voor de ramen uit het tweede gebouw veel mensen. Hollandse officieren waren dat. Enkelen schenen moeder Hiddink uit de verte te herkennen en nu werd het een hoera geroep. Al gauw kwam men ons toen halen en moesten wij wachten bij de Sonderführer en nog andere officieren. Hier moesten wij natuurlijk het een en ander

vertellen en hoorden ondertussen een geweldig applaus, wat blijkbaar voor onze aangekomen officieren bestemd was. Toen wij daar weggingen stonden deze juist hun koffertje bij de censuur open te maken, maar wij mochten toch nog even afscheid nemen. Nog even gezwaaid naar de officieren in het gebouw in de verte. Onze eigen bagage was van het station ook naar het Lager gebracht tot nadere orders bekend zouden zijn.

Hase van de Schutztruppe ging nu met mevrouw Hiddink en mij mee. We konden eerst het park aan de overzijde van het Lager bewonderen. Inderdaad zeer mooi en eigenlijk niet te verwachten in zo'n stad. Stanislau telde namelijk voor de oorlog 130.000 inwoners en nu 80.000. Het centrum leek groot-steeds, maar daarbuiten was het een raar samenvoegsel.

Om 12.00 uur zouden wij in de stad in het Soldatenheim moeten zijn. Onderweg liepen we hier en daar eens binnen. Kochten 1 Kg hele kleine peertjes voor 3 Mark. Dronken in een winkeltje een glas limonade. Troffen daar een pastoor uit een dorpje niet ver van Stanislau en deze vertelde dat er zaterdag in zijn dorpje zestig partizanen waren geweest. Ook bij hem hadden ze alles leeg geplunderd. Veertig van de zestig waren echter gevangen genomen.

Om 12.00 uur Soldatenheim. Schwester Emmy laat ons gehele gebouw zien. In één woord prachtig en praktisch. Mevrouw Hiddink en ik eten bij de zusters aan tafel, buitengewoon heerlijk en gezellig. Toen kwam Hauptmann Walter en vertelde hij ons in plaats van dat we nu twee rustdagen zouden krijgen, wij om half vier weer zouden vertrekken. Hauptmann Walter bleek op terugreis meteen 3 dagen verlof te hebben in Teplitz (Sudetenland) waar hij woonde. En wij stonden op zijn papieren. Dat viel ons eerlijk tegen, want we hadden onderhand wel wat behoefte aan rust. Schwester Emmy neemt ons mee naar haar huis. Ik neem een bad, jammer dat mijn koffer niet hier is om ondergoed aan te trekken, want ik was alweer pikzwart. En probeer nu iets te rusten, maar ineens komt Sonderführer van het Lager ons halen. Het was half drie. Om half vier zou de trein gaan en wij moesten eerst nog naar het Lager. Waarvoor? Wij snaptten er niets van. We zaten in een hoog open rijtuig met twee paarden. Een eigenaardig gevoel, want dergelijke voertuigen, alleen niet zo hoog, zag men in Holland ook wel gebruiken. Bij het Lager aangekomen zagen wij onze bagage nog staan en bleek het dat deze doorzocht moest worden. Hauptmann Walter moest ook nog een bewijs voor hem en voor ons halen, dat we ontluisd waren, anders mochten we later Polen niet uit. Toen ons bagage op een wagen en wij in ons rijtuigje in draf erachteraan. We hadden order op het station niets of niemand aan te raken. De grote manden met kookgerei konden we nog juist als bagage opgeven. Toen was de trein er al en moesten onze koffers geheel als handbagage mee. We ontdekten nu, dat men in Polen wagens voor Polen en aparte voor Duitsers heeft in een trein. We gingen nu naar Lemberg. Erg mooi langs de Dnjestr. Vrouwen deden de was in de rivier. Staan daarbij op een plank in de rivier. Hebben het goed op de plank liggen en slaan regelmatig met een hout erop. De treinen in Polen zijn nog voller dan hier. De mensen staan op bumpers en treeplanken en sommigen zelfs op het dak van de wagen.

Mooie klederdrachten tussen de armste lompendragers. Allen blootsvoets en gepakt en gezakt in de trein. Springen zo op rijdende trein of het niets betekent. Ik weet echter nog niet wat sommige levende kippen, vastgebonden met doek en shawl, in boodschappentassen in de trein moesten doen. Wij namen aan, dat vrouwen overdag moesten werken op het land, aangezien ze buiten die kip ook meestal nog een flinke zak op hun rug droegen met aardappels, waarschijnlijk en de kip dan maar mee naar het stukje land moest.

In Lemberg om 21.00 uur. Bij het Rode Kruis macaronisoep gegeten. Om 23.30 uur uit Lemberg. Hauptmann Walter komt in Weermachtcoupé en wij in andere wagen voor drie personen. Wij proberen al zittende te slapen. Om ongeveer 01.00 uur werden we opgeschrikt door heftig lawaai. Militairen doorzoeken de trein. Het blijkt dat in de coupé naast ons twee koffers gestolen zijn van een Duitse arbeider die in Nicclajew werkte, die nu met verlof ging.

Bovendien werd in andere coupé een koffer met papieren en juwelen van een Stabshelferin uit Rowno gestolen. Dit moet gebeurd zijn terwijl de trein langzaam reed. Men zag nog juist de koffers uit de ramen van de wagongang verdwijnen. Direct de noodrem getrokken, maar het was te laat. En toch was onze trein militair bewaakt. Men vertelde ons toen, dat dit ook weer partizanen geweest moesten zijn. Mevrouw Hiddink was gedurende deze consternatie ook eens verder gaan kijken en had in andere coupés gezien, dat je bovenop ook ergens slapen kon. Wij bij zaklantaarn alles onderzocht en jawel. De gehele leuning was opklapbaar omhoog. Een pracht gelegenheid en aangezien ik alleen in aanmerking kwam voor dergelijke klimpartijen kreeg ik voor de verdere nacht een pracht plaats; languit kon ik liggen. De nacht voor onze aankomst in Stanislau hebben partizanen op 7 Km van Stanislau hevig gevochten. Grüne Polizei had 143 doden, partizanen waren daar 4 tot 5000 in getal.

Woensdag 25-8-1943

Om 07.30 in Krakau, vertrek Krakau 08.15 uur. Nu door industriegebied van Silezië, namelijk door Myslowitz, Sosnowitz, Königshütte, Bentzen, Gleiwitz. Hier waren tientallen kabelballons aan alle kanten. Een prachtig gezicht evengoed in de zon. Op sommige plaatsen weer waren ze echter nauwelijks zichtbaar door de grauwe dampen die er in zo'n kolengebied kunnen hangen. Aankomst Breslau 13.30 uur. In restaurant konden we alleen een bord soep krijgen. Ik naar het Rode Kruis toe om proberen Marschverpflegung te krijgen, want wij hadden van Amersfoort uit wel voor tien dagen ons eten meegekregen. Nu had de reis naar Stanislau wel zeven dagen geduurd in plaats van tien en hadden we alles wat over was aan onze heren uitgedeeld. Natuurlijk denkende dat wij onderweg wel wat anders kregen. Maar we hadden niet veel anders gezien.

Enfin, ik kreeg een Roemeense Rode Kruiszuster mee in Duitse dienst en na lang praten kreeg ik voor twee personen, voor drie dagen Marschverpflegung mee. Dit bestond uit, voor ieder een groot brood, een stuk zachte worst, een stuk harde worst en omdat wij het waren voor ieder ½ pond boter. Daar konden wij het dus best mee stellen.

Vertrek Breslau 16.30, aankomst Dresden 21.00 uur.

Om 22.30 zouden we van hieruit verder gaan. Wij waren met onze bagage maar op een stationsbank gaan zitten, want het dragen ervan viel niet mee. Mevrouw Hiddink en ik hadden ieder een grote en een kleine koffer en Hauptmann Walter had een grote koffer maar kon met zijn gebroken arm natuurlijk niets doen. Het was al lang tijd geweest, dat de trein voor ons moest aankomen. We zagen echter alleen een paar treinen met vluchtelingen uit Berlijn. Op de bank hield ik het ook niet meer uit en ging heen en weer lopen. Die uren dat ik daar moest wachten voelde ik mij werkelijk aan het eind van mijn krachten. Acht hele dagen achter elkaar was ik al in de trein geweest en nu gingen wij de negende nacht in. Ik viel om van de slaap en mijn maag begon op te spelen. En dan dat gesleep nu al een dag en nacht met die koffers. Maar ja, wij zaten daar nu eenmaal en wij moesten wel doen wat Hauptmann Walter deed. De tijd was namelijk te kort geweest om voor ons voor pas en visum te kunnen zorgen. Wij stonden nu op de Wehrmachtschein van Hauptmann Walter bijgeschreven, zodat wij bij hem moesten blijven. En aangezien hij op de terugreis enige dagen verlof had, moesten wij dus wel met hem mee daarheen. Vanzelfsprekend was het dan ook, dat Hauptmann Walter vanuit Stanislau zo gauw mogelijk naar huis trachtte te komen omdat anders zijn verlof weer korter werd. Enfin, om 02.30 uur 's nachts kwam dan eindelijk de trein en toen nog op een ander perron dan aangegeven was. Met mijn laatste krachten torste ik maar weer de koffers. Moeder Hiddink had, gewikkeld in een deken, wat geslapen op de bank, maar ook zij was doodop. Nu ging het naar Anssig. Hier waren wij om 04.00 uur en mevrouw Walter was ons tot daar tegemoet gereisd. Tot 05.00 uur in een wachtkamer gezeten. Sprudel gedronken. Ik stikte van de dorst. Om 06.00 uur kwamen wij in Teplitz-Schönau in het Sudetenland aan.

Donderdag 26-8-1943

Om 06.00 uur in Teplitz-Schönau. Per tram naar hotel Rathaus. Daar zouden mevrouw Hiddink en ik slapen. Gewassen en verschoond. Om half acht in bed. 's Middags maakte mevrouw Hiddink mij wakker met een kopje thee. Weer geslapen tot 's avonds half acht. Toen wat brood van onze Marschverpflegung gegeten, want in het hotel was zogenaamde Sperrre. Je kon er alleen maar slapen, maar verder niets. Dat duurde drie weken. Om 9 uur 's avonds weer ingeslapen tot volgende morgen 9 uur. Wel speelden mijn maag en darmen nu en dan op en dat zou nog zo blijven de volgende dagen merkte ik later.

Vrijdag 27-8-1943

Om 9 uur dus opgestaan. Vóór 10 uur kon je beneden wel een kop koffie krijgen en dus maar gedaan. Juist kwamen toen Mijnheer en mevrouw Walter ook. Zij namen ons mee naar een Reserve Kur Lazarett, "Steinbad" geheten. Hier werkte mevrouw Walter halve dagen en had zij afgesproken dat wij daar mochten logeren.

Om 12 uur zaten wij aan tafel. Het menu was vocht met stukken aardappel en iets anders, witachtig (later hoorden wij, dat het geraspte kool was), pruimencompote toe. Daarna vertelden de Rode Kruiszusters waarmee wij aan tafel zaten, mij dat er in Teplitz een Schloszberg was 395 m. hoog waarvan men een prachtig uitzicht had. En nu ik toch éénmaal hier was, wilde ik ook wel eens iets zien. Om 1 uur gingen mevrouw Hiddink en ik dan op weg, maar mevrouw Hiddink moest al gauw rusten. Dat klimmen was toch niets voor haar en wij hadden bovendien beloofd aan de zusters om om vier uur terug te zijn om met hun koffie te drinken. Mevrouw Hiddink ging dan de stad maar in en ik alleen verder bergbeklimmen. Maar ik had heus geen spijt, ondanks maagkrampen, enz. want inderdaad was het de moeite waard. Bovenop was nog een oude ruïne waarin een restaurant. Het uitzicht naar alle kanten was in één woord schitterend en prachtig helder weer. Na daar aardappelen met tomatensaus gegeten te hebben, daalde ik weer af en was om klokslag vier uur in Steinbad.

Schwester Trante kwam ook al, maar niet met koffie, want dat was juist niet te best bij hen. Ze had nu warme appelthee en bij wijze van melk konden we daar frambozensap ingieten. Even wennen maar en het smaakte uitstekend bij een paar sneetjes brood met jam. Moeder Hiddink kwam tegen vijf uur. Had in de stad diverse avonturen beleefd. Heerlijk gegeten en taart zonder bon, enz. Nu besloot mevrouw Hiddink toch een poging te gaan wagen en te proberen en te proberen om haar zoon die krijgsgevangen in Mühlberg was, te gaan bezoeken. Samen gingen wij aan het station informeren. Het beste bleek, dat zij om 19.30 uur naar Ansig ging en daar 's nachts een trein om 4 uur zou nemen. Dan konden zijn om ongeveer 9.30 uur in Mühlberg zijn. Wij konden nog juist terug naar Steinbad. Aten nog macaroni met gebakken appels als avondeten en toen was het tijd voor mevrouw Hiddink om te vertrekken. Ik bracht haar naar het station. Daarna wilde ik de stad wat in, maar ik bracht het niet ver vanwege de maagkrampen alweer. Dus terug naar Steinbad en daar heb ik gezellig op het terras gezeten bij de zusters en mevrouw Moschbauer, de Hauswirtin. Toen het donker werd ging ik naar bed. Juist wilde ik echter mijn bed instappen om half tien en daar komt mevrouw Moschbauer zeggen, dat de Chef-artz Dr. Schroeder (aanhanger van Benesh) precies thuisgekomen is en er prijs op stelt om ons te spreken. Ik kleed me dus maar weer aan en vertel hem, dat ik nu alleen moest komen. Heel gezellig hebben we toen zitten praten en was het half twaalf voordat ik er erg in had. Het was een zeer sympathieke man, vader van bijna zeven kinderen, de oudste 11 jaar. ~~Onder het drinken van een Franse cognac heb ik foto's zitten bekijken en veel interessante dingen gehoord.~~ Meteen werd afgesproken dat ik de volgende morgen om 10 uur met hem mee zou gaan naar de tentoonstelling "Die Gläserne Mensch". Om half twaalf dus in bed en om kwart voor twee luchalarm. Daarna ging de brandwacht van het huis met een fluitje door het huis en bonkte op alle deuren. Ineens een leven als een oordeel in huis, want zuster en

Patienten, allemaal herstellende invaliden meest op krukken aangezien verschillende ledematen ontbraken, gingen naar de kelder. Ik had echter te veel met mijn maag en darmen te doen en leek mij de kelder daarvoor te ver weg. Er gebeurde niets en na een half uur was het sein veilig en na nog een kwartier was ook de rust in huis hersteld.

Zaterdag 28-8-1943

Om 09.00 uur op. Vanmorgen maar eens gevast en om 10.00 uur met Dr. Schroeder naar "Die Gläserne Mensch". Het was erg interessant vooral zo onder medische toelichting. Daarna liet hij mij de diverse oude gebouwen en standbeelden van de stad zien. Teplitz was namelijk 100 jaar geleden nog een zeer bekende badplaats waar vorsten van heinde en verre logeerden en hun baden namen. Momenteel ziet de stad er verwaarloosd uit omdat het een tijd bij Tsjecho-Slowakije gehoord heeft waar het toch ook weer niet bij past. Het heeft 50.000 inwoners, ligt in een dal, heeft veel industrie, maar veel van de oude Kurhäuser bestaan toch nog. Ook Steinbad was zo'n Kurhaus en de badkamers, wel vijftig stuks waaronder ook twee hele grote voor gezamenlijke baden, een massagekamer, heilgymnastiekkamer, enz. worden ook nog dagelijks gebruikt. Het water heeft een temperatuur van 46,5 ° en is radioactief, wat vooral goed is voor Jicht, Reumatiek, Ischias.

In Steinbad gingen alle invaliden dagelijks in de baden en werden dan daarna gemasseerd of met elektrische apparaten behandeld. Een gedeelte van de baden bleef beschikbaar voor de bevolking. Toch was hete en ontzettend gezicht om daar in Steinbad al die verminkte jongen mensen te zien. Voor hun verdere leven toch altijd ongelukkig.

Om 12.00 uur weer met de zuster gegeten. Zoete tomatensoep en aardappelpuree. Toen alleen de stad in, maar de meeste winkels waren dicht. Vele zijn maar halve dagen geopend en andere weer tot na de oorlog gesloten.

Kwart voor drie terug en wachtte Hauptmann Walter al op mij. Hij had ons uitgenodigd om bij hem koffie te komen drinken en kwam ons nu halen. Hij was wel erg verbaasd dat ik er nu alleen maar was. Wij gingen eerst in twee trams en verder te voet. Steeds maar hoger ging het. Hij woonde aan de buitenste rand van Teplitz, zeer hoog op een berg en naast hem begon het bos. Eerst koffie gedronken en de eigen gebakken taart van mevrouw Walter gekeurd. Een Bolsje na.

Daarna een prachtwandeling gemaakt met de Hauptmann en zijn vrouw door het bos en veld en steeds weer hoger, namelijk de Wachelderberg op, waar wij weer een prachtig uitzicht hadden. Onderweg zagen we grote koppels patrijzen, een groene specht en verder ganzen en nog eens ganzen, die wel natuurlijk iemand toebehoorden, maar toch overal zomaar los liepen. Om ongeveer half zeven waren wij terug en bracht mevrouw Walter mij per tram terug. ~~Ik had een echte fijne middag gehad. Nu even opknappen en om 19.45 uur stond ik klaar om met Chef-arts Schroeder naar het theater te gaan. Wij namen plaats in de officiersloge. Gegeven werd "Der Vetter aus Dingsda". Het was een aardige operette met zeer lichte muziek onder andere: "Ich bin nu ein armer Wandergesell". Na afloop gingen wij in het theatercafé een glas bier drinken in gezelschap van nog drie heren en een dame, kennissen van de dokter. Om 23.00 uur moest alles gesloten zijn en vertrokken wij dus. Wegens de verduistering moest ik aan de arm naar Steinbad geleid worden. Het was werkelijk een gezellige avond geweest. Bij mijn terugkomst op mijn kamer vond ik mevrouw Hiddink op bed.~~ Omstreeks negen uur kwam mevrouw Hiddink terug ~~was zijn teruggekomen~~. Ze had een vreselijke reis gehad en tevergeefs ¹⁷⁾. 's Nachts begonnen mijn maag en darmen weer dubbel hard op te spelen.

---

¹⁷ Volgens de Ab- und Zugangslisten werd Soldaat L.M. Hiddink (kgf. 105928) op 24-7-1943 naar een arbeidskommando in Leipzig gebracht. Op 28-8-1943 was hij dus niet meer in Mühlberg aanwezig.

Zondag 29-8-1943

Om 08.30 uur op. Koffers gepakt en naar beneden. Ontbijten deed ik maar niet. Gezellig zitten praten met de Chet-arzt, Schwester Trante en mevrouw Moschbauer.

Om 11.00 uur brengt de dokter ons met de auto naar het station, een reuze uitkomst voor ons met de koffers. Daar treffen we mijnheer en mevrouw Walter ook.

Om 11.32 vertrek. Tot Aussig konden wij zitten (17 Km). Daar overgestapt en moesten wij staan tot Dresden (47 Km). Dit was een prachtig gedeelte door het Elbedal. Wij passeerden hier ook de burcht Königstein, een grote burcht bovenop een berg, waar Generaal Giroul krijgsgevangene was en kans zag te ontsnappen.

In Dresden om ongeveer 14.30 uur. In het stationsrestaurant iets gedronken. Ik had ontzettende dorst, maar eten kon ik nog niet. Daarna de stad ingegaan. Dresden is een mooie stad. Veel koperen toren- en koepelbedekkingen. De stad doorgewandeld tot de Elbe en terwijl mevrouw Walter en mevrouw Hiddink op Elbeterras wat uitrustten, liet Hauptmann Walter mij het slot aan de buitenkant zien. Een prachtig bouwwerk is dit en ontzettend uitgestrekt.

Toen begon het te regenen en gingen wij naar de bioscoop, waar de kleurenfilm 25-jarige jubileumfilm van de Ufa namelijk "Münchhausen" vertoond werd. Het was werkelijk de moeite waard als kleurenfilm.

Daarna terug naar station. Bagage opgehaald en toen waren wij Hauptmann Walter ineens kwijt. Op het allerlaatste ogenblik gelukkig weer gevonden. Nu van mevrouw Walter afscheid genomen. Wij kregen plaats in de coupé voor "Schwer Kriegsbeschädigten" maar zouden moeten opstaan als er daar plaats te kort zou zijn. Het was gelukkig niet zover gekomen dat dat nodig was. Verder was de trein overbezet en werd overal waar wij stopten druk in- en uitgestapt. Wij vertrokken om 20.55 uit Dresden over Leipzig, Maagdenburg, Hannover, Oldenzaal. Het slapen viel niet mee. Wij zaten met vier op plaats voor drie.

Maandag 30-8-1943

Om 10.00 uur in Amersfoort.

De reis was nu volbracht. Het was zeer zwaar geweest. De officieren waren zeer voldaan, dat wij meegegaan waren en waardeerden het zeer. Wij waren zelf wel erg moe maar toch ook voldaan. ~~Wij hadden veel goeds verricht en vele ervaringen opgedaan.~~

A.M. Lohmann-Nefkens
Pascalstraat 11
Amersfoort

[later toegevoegd, waarschijnlijk door Nefkens] *Dit verslag is dus in 1943 geschreven op verzoek van het hoofdbureau van het Nederlandse Rode Kruis en dus na de reis bij Overste de Waal van het Rode Kruis Hoofdbureau in Den Haag. Ik heb dit persoonlijk in Den Haag toegelicht. Dit verslag moest dus wel zo neutraal zijn in verband met bijvoorbeeld censuur en de voorzichtigheid. Maar bepaalde dingen, bijvoorbeeld dat van die grote ommuurde ruimte onder andere, daar wist ik van een ooggetuige dat daar 1600 Joden hun eigen graf hadden moeten graven, naakt tegen die muren toen doodgeschoten werden. Zo heb ik meer dingen mondeling kunnen toelichten. Maar in 1943 kon men dat toen nog niet geloven!*

3. Verslagen Stalag 371 Stanislau (vervolg)

Nederlandse Roode Kruis
informatiebureau
's-Gravenhage 6 september 1943
Dr. Kuiperstraat 9

No. V, 10798/43D
Bijlage 1 Onderwerp: goederenzending naar Stanislau d.d. 1-9-1943

Aan den Chef van den Rijks Geneeskundigen Dienst
Bezuidenhoutscheweg 76 b
's-Gravenhage

Bij dezen deel ik U mede, dat bij de op 1 september door mij verzonden collectieve goederenzending naar het Stalag 371 te Stanislau, de volgens ingesloten lijst vermelde tandheelkundige instrumenten en medicamenten werden verzonden.

Het hoofd der Ve afdeling
[handtekening]

Afschrift

[tandheelkundige materialen en medicamenten]
Utrecht 17 aug. 1943

Rek.no.	Aantal	Artikel	Bedrag	Totaal
154-3978	100	amp. Corbasil 400/0 netto	11,90	
	1	ds. de Trey g.p. points I	2,26	
	1	ds. P.D. Cell. Strips dun	1,90	
	1	fl. Tricresol formaline Pharma	0,94	
	1	fl. Necropulp I	6,22	
	1	fl. P.D. Eugenol I	3,35	
	36	korte zenuwnaald Clairmont	3,06	
	36	idem lang	3,09	
	72	P.D. Miller naalden vierkant I	4,50	
	2	p. Standaard cement	8,94	
	4	p. Synthetic cement	31,08	
	1	p. Restorit steencement	4,81	
	1	klin. verpak. Paladon	13,55	
	500	gram watten H netto	2,13	
	1	Esge gietmetaal	4,95	
	1	fl. Jodium H netto	0,51	
	25	haemestypins tempons netto	1,74	
	24	Zenith boren I	1,92	
	12	Zenith fiss.boren I	1,32	
				91,89
			Netto	16,28

[lijst van zieken, zonder datum en geen relatie tot andere stukken,
namen aangevuld met leeftijd en kgf. nummer]

No.	Dienstgrad/Name	Alter	kgf.	Diagnose
1	2e Luitenant G.W. Keja	25	30423	Ulcus Ventr. (perforatie)
2	Luitenant ter Zee C. de Korver	37	31336	T.B.C. fibriim? (doorl. kgf. Lazarett)
3	Cadet ~~Boeken-Kruger~~	25	32209	Spoed al.... [onleesbaar] naar huis
4	2e Luitenant A.K.R. de Lange	27	31610	Acute Psychose (thans ...[onleesbaar])
5	Kolonel W. Schutte	58	30465	Hernia ing.
6	1e Luitenant K. Rijnders	34	30579	Meniscuslacie
7	Luitenant ter Zee P. Wentholt	44	31356	Ulcus duodeni
8	Kapitein F.F.H. de Man	43	31658	Cholecystitis
9	Kapitein C.S. Heerma van Vos	42	31855	Psychopathie
10	Off. M.S.D. F.J. Siegenthaler	48	30276	Gewrichtshernia
11	Kapitein B.W. Berenschot	46	30900	Ulcus Ventr.
12	Kapitein N.D. Nammensma	43	31397	Cholecystitis
13	Kapitein Mante			Dicartriculitus [?] coli
14	Korp. Adelborst K.J.L. Andriessen	22	31784	Nephrolithiasis
15	Kapitein J.A. Geensen	48	30627	Ulcus Ventr.
16	1e Luitenant P.J. Ootmar	35	31077	Ulcus duodeni
17	2e Luitenant J. Heller	24	30728	[onleesbaar] Keratitis Maculae corneae

Stanislaw 1 September 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und dem
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers
beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XII

1. Am 17-8-1943 reisten aus Amersfoort nach M.Stammlager 371 zu Stanislaw ab: Oberarzt W.P. Blokpoel, Oberarzt M.J. Nubé, Sanitätsfeldwebel G. 'd Hondt, und Sanitätsfeldwebel H. Vos mit 23 Lagerfähig erklärten früher heimgesandten Offizieren und 1 Kadettfeldwebel ¹⁸). Die Reise verlief ohne besondere Ereignisse und sie kamen alle am 25-8-1943 in Stanislaw an.
2. Im Hauptlager ist die Gesundheitszustand sehr gut. Als Anlage ist beigefügt einige besondere Krankheitsfälle. Am 11-8-1943 bekamen wir von dem Brillendienst des Internationalen Rote Kreuzes 9 Brillen und vom Internationalen Rote Kreuz einige angefragte Arzneimittel: Oleo-Bi, Vasicoïd, Cibalgïn, Reseaïn und Papaverine Tabletten. Am 18-8-1943 empfangen wir vom Chef des Reichssanitätsdienstes 7 Brillen, 2 Schachteln Eugenol, 1 Schachtel Aladon und 10 Dutzend Injektionsnadeln.
3. Wann die 11 kranke Offiziere, erwähnt in Meldung XI sub 2, nach Holland zurückgesandt werden sollen, ist jetzt noch nicht bekannt. Erwartet wird das dieser Transport zugleich abreisen wird mit Unterzeichnetem Oberarzt Neering und den Sanitätern Frantzen und Kik.
4. Von der zahnärztliche Abteilung würden im vergangenen Monat 14 Voll- und Teilprothesen und 18 Kunstharzkronen angefertigt, während der Erhalt vom Material, sowohl niederländischer wie auch deutscher [onleesbaar] regelmäßig stattfindet.
5. Am 1-8-1943 kamen in Lager II an, 38 Fähnriche und Adspirant-reserve Offiziere aus M-Stalag XI-a zu Altengrabow. Es ergab sich dass der großen Teil bedeutend unterernährt war und litt an Enterocolitis. Außer 3 noch nicht geheilten Kranken wurden sie am 13-8-1943 nach einem anderen Lager übergebrachte ¹⁹).
6. Am 29-8-1943 wurde das Lager besucht von einem medizinischen Vertreter des Internationalen Roten Kreuzes. Dieser besuchte auch das Revier, wobei er sich alle aufgenommenen Kranken angesehen hat. Ich habe mit ihm u.a. besprochen die Heimsendung von eventuelle Lagerunfähig erklärte Kriegsgefangenen, wie auch die Zusammensetzung der Diät für Magen- und Darmkranken.

Anlage 1. [zu Meldung XII]

Ärztliches Geheimnis.

- a. Am 15-8-1943 wurde im Lagerrevier aufgenommen wegen Obstipation und geringe [onleesbaar -lende] Bauchbeschwerden Hauptmann Mr. P.M.W.J. van der Slikke (kgf. 30457). Die Untersuchung insofern im Revier möglich, trug wenig Resultat ein, außer eine hohe B.K.S. von 22/48. Auf Laxans folgte Defäkation. Patient war in letzter Zeit stark abgemagert und sah leicht Kachektisch aus. Am 22-8-1943 fing Patient sich zu erbrechen an. Abdomen zeigte keine Abweichungen, kein Blut in Faeces und Auswurf ein Tumor wurde vermutet. Am 23-8-1943 wurde Patient übergebracht nach dem Kreiskrankenhaus zu Stanislaw für röntgenologische Untersuchung, welche am 24, 25 und 26-8-1943 stattfand. Bei Durchleuchtung wurde gefunden ein sehr großes Cascade magus, eine erhebliche Enteroptose –das Colom- transversum lag im Becken, die Brei ging ziemlich flott durch und

¹⁸ Deze reis is beschreven door zuster Nefkens, zie Archief Eemland 0116-9-AM_Nefkens.

¹⁹ Zij vertrokken naar Stalag 327 Przemysl / Nehrybka (zie dagboek W.A. Ruyten kgf. 105260).

es war nach 24 Stunden keinen Magenresten mehr da. Diese Untersuchung nahm einige Tage in Anspruch in Zusammenhang mit dem Zustand des Patienten und dem zur Verfügung stehenden Röntgenmaterial. Patient bekam Ernährung Clysmata aber Schwäche sichtbar. Am 27-8-1943 würden der Chirurg und der Internist von dem Kreiskrankenhaus den Patient wiederum mit mir sehen, aber diese Morgen am 1.30 Uhr bekam der Patient eine heftige Magenblutung und Succombierte bald danach. Am 30-8-1943 wurden die Sterbliche Reste auf dem Friedhof zu Stanislaw beerdigt.

- b. Oberleutnant H.A.J.A. Peters aus Lager II (kgf. 31714) der am 29-6-1943 operiert wurde an einer Appendizitis Acuta, wovon die Wundgenesung zerstört war, ist jetzt vollkommen geheilt.
- c. Die zwei Fälle von Sclerus Catarrhalis, erwähnt in die Anlage zu Meldung XI sub d, sind geheilt. Der Zustand von Kadett-Fähnrich H.J. Wieringa (kgf. 30862) blieb stationär. B.K.S. 1e Stunden 7-12, 2e Stunde 17-21, Temperatur normal, Appetit und Allgemeiner Zustand gut.

Stanislaw 30 September 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und dem
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim
Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XIII

1. Nachdem am 3-9-1943 die ärztliche Arbeit wiederaufgenommen wurde von den Ärzten Nubé und Blokpoel, fuhren am 5-9-1943 Oberstabsarzt J.E. Brouwer und Oberarzt K.E.H.P. Neering und die Sanitäter Frantzen und Kik mit 11 Kranken, genannt in Anlage 1, ab. Ihre gute Ankunft in den Niederlanden wurde mir schon mitgeteilt vom begleitenden deutschen Oberarzt.
2. Der Gesundheitszustand in Haupt- und Nebenlager bleibt gut. Mit Rücksicht auf die schon kältere Jahreszeit ist eine leichte Zunahme der Grippefälle nicht als etwas besonderes an zu sehen. Nur wenige besondere Krankheitsfälle sind beigefügt in Anlage 2.
3. Eine Besserung hat stattgefunden mit der Diätkost. Die sogenannte Schonkost für akute Gastroenteritiden bleibt dieselbe. Die chronische Kranken -also die Ulcus fälle- bekommen jetzt 1/8 Liter Milch pro Tag, 3 Eier pro Woche, und Weißbrot. Jedoch ist momentan die Menge Milch zu gering um eine gute Diätkost zu geben. Demzufolge haben mehrere zurückgesandte Ulcus kranken mehr Beschwerden als zu Hause.
4. Vom Internationalen Roten Kreuze wurde wiederum eine Sendung Brillen empfangen. Neue Brillen wurden angefragt.
5. Vom Bureau voor verzending van pakketten aan Nederlandsche krijgsgevangenen, Cath. van Clevelaan 2 Amsterdam, wurden empfangen ein Paket Haferflocken. Ich bitte freundlichst meiner herzlichen Dank übermitteln zu wollen. Weiter wurde empfangen von einem Unbekannten, ein Paket mit Anave, Graupenflocken und Lebkuchen.
6. Oberzahnarzt D.J.A. v.d. Woerd meldet dass die Arbeit regelmäßig weiter geht und dass im Monat September wurden hergestellt: 17 Voll- und Teilprothesen, 17 Kronen und 11 Reparaturen.

[getekend]
M.J. Nubé

Anlage 1. [behorend bij Meldung XIII van 30-9-1943]

Ärztliches Geheimnis.

An 5 September 1943 nach den Niederlanden abgefahren Offiziere ²⁰⁾

No.	Dienstgrad/Name	Alter	kgf.	Diagnose
1	Oberst A.G. Lagerweij	58	30651	Alte Caverne
2	Oberst Luitenant P.H. Schoute	56	31519	Melancholie Vertigo
3	Major H. v. Weerden-Poelman	52	31555	Eplthelioma am Kopf
4	Major			

²⁰ Met hen betrokken op 5-9-1943 ook arts Brouwer, arts Neering, Sergeantverpleger Frantzen en ziekenverpleger Kik. Zij kwamen op 7-9-1943 in Nederland aan.

	P.J. Enter	56	31888	Hypertension (200/120), Nasenbluten, ~~Schwindelanfälle. Dyspnoe d'effort~~
5	Hauptmann J.L. Vrij	52	30853	Schwindelanfälle. Lichtstarre Pupillen
6	Hauptmann v. Dulmen Krumpelman	41	30037	Cardiospasmus. Röntgen bestätigt.
7	Hauptmann J.H.L. Bos	43	31024	Bündereiung r. Kniegelenk
8	Oberleutnant R. v. Heeckeren v Brandsenburg	34	30409	Kopfscherzen nach Commotio. Vorübergehende Glycosurie Ad hacsiones?
9	Oberleutnant A.L.H. Vreeswijk	33	30372	Diabetes. Pos. Zuckerprobe trotz Diät
10	Leutnant B.E.J. Meijer	25	31629	Kopfscherzen nach Commotio
11	Fähnrich H.J. Wieringa	24	30865	Spez. Spez. Infiltrat z. Intractus Röntg. bestätigt

Anlage 2. [behorend bij Meldung XIII van 30-9-1943]

Besondere Krankheitsfälle

a. J. Gaillard, Kadett, kgf. 31242 [foutief 31292], Lager II, 30-8-1943 Fractura radii typica d. ohne Verschiebung (Röntgenfotographie).

b. K.J. Andriessen, Fähnrich zur See, kgf. 31784, Lager II, Am 15-9-1943 aufgenommen mit Haematurie, ohne bekannte Ursache. Am 27-9-1943n wurde er aufgenommen im Kreiskrankenhaus Stanislau für weitere Beobachtung.

Genehmigt und einverstanden
Stabsarzt

Der Niederländischen Chefarzt
[getekend]
M.J. Nubé
Oberarzt

N. van Eek
Bentinckstraat 156
Den Haag, 3 augustus 1943

[aan] Den Weled. Zeergel.
Heer Dr. M.J. Nubé
„Heidehof“
Roelofsweg
Nieuw Tongeren bij Epe

Beste Jan [Nubé],
Bedankt voor je brief van 30 juli. Hierbij verschillende papieren. Ten eerste je declaratie, ieder op de kruisjes aftekenen (dus totaal 4x), en je giro linksboven invullen dan komt het verder wel in orde. Je telefoonkosten in Amsterdam zouden apart gedeclareerd moeten worden op een heel andere manier, maar dit is zeker wel voldoende gedekt door je verblijfsvergoeding. Ik heb verder een concept bijgevoegd voor een maandelijks zending voor het Rijksmagazijn van Geneesmiddelen.
De artikelen met een kruisje heb ik verzameld van onze diverse brieven, de andere artikelen heb ik er zelf bij bedacht. Schrap maar wat je wilt, of voeg er bij, of verander de hoeveelheden. Stuur dan 1 lijst aan het Rijksmagazijn en 1 lijst aan ons, de derde is voor jezelf.
Van de zalven ben ik de gegevens kwijt (evacuatie !), maar van Waard zal je deze toesturen, daarvan kun je dan kiezen wat je nodig vindt en op de lijsten bijschrijven.
Van der Woerd zijn wens heb ik aan Poelstra doorgegeven, die zal voorlopig langs de Roden Kruisweg zenden, en het Rijksmagazijn zal de Wehrmachtsweg proberen en dan maar eens zien wat het beste lukt.
Het telefoongesprek van Rikje zal ik hier wel declareren. Van het transport is nog niets bekend. Voor ik op 6 augustus met vakantie naar Soest (Bartolottilaan 5, tel. 2101) ga, dien ik jullie namen in bij Hauptmann Claus.
Ja gaat met Blokpoel *van Lijndenstraat 26, Soest, tel. 2077) en twee zeer goede verplegers uit het Rijkshospitaal te Den Haag, de Sergeant 1e klasse d'Hondt en den Sergeant Vos.
Ik geloof nu wel al je vragen beantwoord te hebben. Rietveld informeerde wanneer je nog eens in Den Haag kwam. Het mooie weer is hier in regen overgegaan, nu niet zo gelukkig voor de vakantie. Maar we zijn vol goeden moed.
Hartelijke groeten van huis tot huis.

Lijst met algemene benodigdheden, behorende bij brief N van Eek van 3-8-1943
[de lijst is niet overgenomen, foto P1240210]

N. van Eek
Bentinckstraat 156
Den Haag, 4 augustus 1943

[aan] Den Weled. Zeergel. Heer
Dr. M.J. Nubé
„Heidehof“
Roelofsweg
Nieuw Tongeren bij Epe

Beste Jan [Nubé],

Zojuist vind ik de zalvenlijst van Neering, met erbij welke 2 zalven hij maandelijks aanvullen wilde, namelijk:

R/ acid. Salicyl	20
Sulf. pracip.	40
Vasel alb. ad.	1000
S.c.f.	

R/ Acid. Salicyl	10
Ichthycli	30
Oxyd. Zinci	100
Ol. Sesami	100
Aq. Dest.	100
Lanclin anhydric ad.	1000
S.c.f.	

Hartelijke groeten
N. [van Eek]

M.J. Nubé Arts
Nieuw Tongeren 30-7-1943

Beste Nico [van Eek]

Gisteren was ik zo je wel zult weten op het Rijksmagazijn en maakte een verlanglijstje. Daarnaast blijft natuurlijk mijn maandelijkse verlanglijst open staan. Is nog bekend welke zaken Neering mee nam? Ook hiervan namelijk nog gaarne een nazending. Van Waart zal proberen een paar goederen bedelen te krijgen. Van der Woerd legt nog eens de nadruk op zijn maandelijkse zending, die ik apart (waarschijnlijk gedeeltelijk) bijvoeg. Will je vooral zorgen voor articulatie papier. Dit is er weer in voldoende hoeveelheid. Will je mij nog even opgeven de kosten van het telefoongesprek van Rikje, op de dag van mijn aankomst?

Dan volgen hier de gegevens voor mijn declaratie:

20-7-1943 Oldenbroek-Den Haag, vertrek 08.36 [later toegevoegd] fl. 4,85

21-7-1943 Den Haag Oldenbroek, aankomst 21.23 [later toegevoegd] fl. 4,85

Kosten weet ik niet meer. Kan misschien aan het station worden geïnformeerd.

Tramkosten 50 cent. Z.o.z.

29-7-1943 Retour 2e klasse Oldenbroek-Amersfoort fl. 5,45

Vertrek 8.36, terugkeer 19.13

Tramkosten 22 cent.

Telefoonkosten 20 cent.

Nog niks gehoord van het transport?

Die zullen misschien nu wel andere dingen aan hun hoofd hebben.

Hier alles goed. Echt vakantie weer.

Ga vanmiddag naar Erichem o.a. naar Vessi's ouders.

Hartelijke groet ook aan Rikje van ons beiden.

Jan [Nubé]

Stanislaw 1 November 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XIV

1. Wiewohl die Zahl des Aufnahmen im Lazarett zugenommen hat, ein Krankenzimmer hinzu gezogen werden mußte (3 Bette), kann nicht gesagt werden, dass der Gesundheitszustand zu denken gibt. Die Zunahme betrifft hauptsächlich Grippe, Bronchitis, Angina.
2. Im Abgelaufenen Monat wurden Lager und Lazarett besucht vom Schwedischen Legationsrat Graf von Rosen und besichtigt vom leitenden Sanitätsoffizier beim Kriegsgefangenenwesen im Ostgebiet.
3. Vom Roten Kreuz von Argentinien und Venezuela wurden eine Sendung Chocola und Cacao für die Kranken empfangen, vom Comité voor zending van pakketten aan Nederlandsche krijgsgevangenen ein Paket Haferflocken und Beneloe.
4. Reserve Oberzahnarzt v.d. Woerd bittet mit zu teilen dass der Rückstand Konservative Zahnbehandlung nachgeholt ist. Es wurden angefertigt 22 Voll- und Teilprothesen, 14 Kronen, 12 Reparaturen wurden gemacht.
5. Im Reservelazarett in Lemberg wurden fachärztlich untersucht 4 Offizieren, 1 Chirurgisch, 1 Dermatologischer, 1 Ophthalmologischer und 1 Rhinologischer Fall.
6. Seit einige Woche wird im Lazarett geheizt. Ab 1-11-1943 im Hauptgebäude.
7. Eine Sendung Arzneimittel wurde nach meiner Ankunft, Ende August, noch nicht wieder empfangen. Vielleicht ist es doch besser die kleinere Sachen zu verschicken in Paketen von 2 Kilogrammen wie Kriegsgefangenenpaketen, die meistens nach 4 bis 6 Wochen zur Bestimmung kommen.
8. Ein Vorschlag wurden schon wieder von mir gemacht -welche auch schon weiter geführt wurde- eine geringe Anzahl Offiziere heim zu schicken.
9. Als Anlage 1 ist beigefügt eine Anzahl besondere Krankheitsfälle.
10. Im Nebenlager ist der Gesundheitszustand ebenfalls sehr gut. Ein Offizier wurden vorgeschlagen für Heimsendung, von einem Fähnrich zur See sind einige ärztliche Bemerkungen beigefügt in Anlage 1.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt

De Niederländische Arzt Stalag 371
M.J. Nubé

Anlage 1 [bij Meldung XIV]

Ärztliches Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle.

- a. Hauptmann G.J. van Buuren (kgf. 30335) erkrankte am 3-10-1943 an einen akuten Appendizitis. Er wurden sofort operiert. Am 18-10-1943 wurden er aus dem Kreiskrankenhaus in Stanislau entlassen, am 29-10-1943 aus dem Lagerlazarett.
- b. Leutnant B. van Eerden (kgf. 32093) hatte am 9-10-1943 einen Sportunfall wobei er Fractura capituli radii d. bekam, ohne Verschiebung.
- c. Major L. Kegge (kgf. 31826) erkrankte am 18-10-1943 an eine Croup Pneumonie. Mit Eubasin was die Temperatur nach 2 Tage wieder normal, jedoch zeigte er gegenüber die Pneumonie delle (z. Mittellappen) planilisches Reiben. Er bekam feuchte Packungen, nach wieder 2 Tagen war nichts mehr zu hören. Die Temperatur ist jetzt fast normal, aber der Kranke gefühlt sich noch sehr schwach.
- d. Rittmeister H.I.B.Th.A. von Heijden (kgf. 31625) wurde am 21-10-1943 im Kreiskrankenhaus Stanislau aufgenommen mit einem Karbunkel des Rückens. Ohne Operation ist die Sache verbessert, der Kranke macht es sehr gut.
- e. Oberleutnant K. Rijnders (kgf. 30579) der am 25-9-1943 bei einem Sportunfall eine Einklemmung der r. Meniskus med. bekam, den mit konservative Therapie nicht zurück geht, ist vorgeschlagen worden für Heimsendung und anschließender Operation. Der Lagerarzt ist hiermit einverstanden.
- f. Leutnant H.R. Mac. Gillavry (kgf. 30888) bekam am 28-10-1943 ein Fractura radii (Infractur des distalen Enden) und Fractura Proc. Styl. Ulnae, beide ohne Verschiebung. Er wurde im Kreiskrankenhaus eingegipst.
- g. Fähnrich zur See K.J.L. Andriessen (kgf. 31784) sehe Anlage 2 Meldung XIII). Bei Cystoscopie wurden ein haemorrh. Cystitis diagnostiziert, der jetzt schon wieder geheilt ist.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt

De Niederländische Arzt Stalag 371
M.J. Nubé

Stanislaw 4 Dezember 1943

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim
Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XV

1. Mit der eintretende Kälte hat die Zahl Erkältungskrankheiten zugenommen, wie schon in Meldung XIV geschrieben wurde. Das Lazarett ist meistens vollbesetzt. Die Verpflegung gibt keine Schwierigkeiten, aber man muß bedenken dass immer unter einigermaßen primitiven Verhältnisse gearbeitet wird. Das betrifft ins Besondere das sauberhalten der Krankenzimmer. Durch fortwährende Mangel an Besen, Scheuertücher usw. kann nicht gearbeitet werden wie man es gern hätte. Auch sind die Mittel für grobe Desinfektion unzureichend. Es ist wahrscheinlich schon bekannt, dass es im Hauptgebäude und auch wie wohl geringeren Masse im Lazarett, Wanze gibt. Durch die deutsche Behörden wird auf Anfrage entlaust mit Schwefelgas. Diese Entwesung gibt nur eine vorübergehende Verringerung der Wanze. Entscheidend würde sein eine Entwesung mit Blausäure. Die Gebäude sind jedoch zu alt und haben zuviel Rissen, die Fenster schließen zu schlecht dass ich diese Art der Entwesung auf meine Verantwortung zu nehmen wage. Das Einzige ist also fortwährend saubermachen mit Lysol oder dergleichen, der Krankenzimmerboden, der Bettbretten und der Wandleisten. Auch streuen mit Insektenpulver gibt einigen Schutz. Die in Holland beim Roten Kreuz vom Lagerältesten angefragte 50 Kg sind noch immer nicht angekommen.
2. Vom Chef des R.S.D. wurde empfangen das Schreiben von 4-11-1943 nr 9/13. Die Ablösung für Oberarzt van Nieuwenhuize und die Sanitäter d'Hondt und Vos ist noch immer nicht angekommen. Wo erstgenannte jetzt schon 5 Monate im Stalag arbeitet, wünscht er sehr bald abgelöst zu werden.
3. Am 17-11-1943 traf ein Befehl vom O.K.W. ein Gefolge welches eines der Ärzte sofort auf Transport gesetzt werden mußte nach einem anderen Lager. Da Oberarzt Blokpoel noch nicht voll 3 Monate in Stanislaw war, Oberarzt van Nieuwenhuize schon fast 5 Monate, es hier wahrscheinlich handelte um ein vorübergehende Maßnahme, habe ich Oberarzt Blokpoel angewiesen, der 2 Tage später abgefahren ist.²¹⁾ Gerne würde ich vernehmen of es sich hier handelte um eine Sache in welche mit dem Chef des R.S.D. in Beratung getreten ist, um, wenn dass nicht der Fall sein würde, zu versuchen in der Zukunft eine Wiederholung vor zu beugen. Die Dienst im Hauptlager wird jetzt gemacht mit Hilfe von Oberarzt van Nieuwenhuize von Nebenlager.
4. Vom Internationalen Roten Kreuze wurde ein Schreiben empfangen anlässlich angefragte Invalid Komfort Parcels und Milkparcels. Diese Sache wird in Londen auf Englischen Roten Kreuze entschieden. Inzwischen ist eine große Sendung Milch aus Dänemark empfangen. Im Einverständnis mit dem Langerältesten, General Major Hackstroh ist ein großer Teil zur Verfügung der Magenkranken gestellt, sodass ich in der Lage werde die Kranken mit vielen Beschwerden den längere Zeit mehr Milch zu geben.
5. Aus Holland wurde empfangen 2 Kisten mit Verband Arzneimittel, die natürlich sehr willkommen waren, da in 3 Monate nichts empfangen wurde. Hoffentlich kommt jetzt jeder Monat eine Sendung. Der Zahnarzt hat bisher noch keine der versprochene Sendungen empfangen, auch nicht mehr als einmal die „zahnärztliche Rundschau“.

---

²¹ Abgang Stalag 371 Stanislaw am 19-11-1943 nach Stalag V-a Ludwigsburg (Nationaal Archief coll. 2.13.98 inv. 11 Meldung 31).

6. Im Zahnstation wurden hergestellt in November 25 Kronen, 18 Voll- und Teilprothesen, während 4 Prothesen repariert wurden.
7. Eine Anzahl besondere Krankheitsfälle ist beigefügt als Anlage 1, eine kleine Anforderung Arzneimittel usw., als Anlage 2.

Anlage 1. [bij Meldung XV]

Besondere Krankheitsgeschichten.

- a. Major L.Kegge (kgf. 31826) (siehe Meldung XIV) erholt sich langsam mit Hilfe von extra Ernährung, Sympatol und Veritol. Erscheinungen von Seite der Pneumonie hat er nicht mehr. Der Zustand ist jetzt sehr befriedigend.
- b. Rittmeister H.I.B.Th.A. von Heijden (kgf. 31625) ist am 16-11-1943 entlassen aus das Kreiskrankenhaus Stanislau und bis 20-11-1943 gepflegt im Lagerrevier.
- c. Leutnant A.K.R. de Lange (kgf. 31610) wurde am 18-11-1943 aufgenommen im Lagerrevier wegen Geistesstörung. Er was ziemlich verwirrt und unruhig, hatte Wahnideen und mußte fortwährend in einem Einzelzimmer bewacht werden. Die Unruhe wurde starker sodass er am 21-11-1943 in de Psychiatrischer Klinik in Lemberg übergeführt wurde.
- d. Hauptmann F. Schouten (kgf. 31305) wurde am 27-11-1943 im Hauptgebäude getroffen von einem Revolver Schuß, nicht für ihm bestimmt, in die rechten Leistengegend. Die Wunde blutete nicht stark, jedoch um bei eventuelle Komplikationen fachärztliche Hilfe in der Nähe zu haben, wurde er am selben Abend ins Kreiskrankenhaus geführt. Auf eine Röntgenaufnahme zeigte sich dass der Kugel ungefähr 3 cm median vom Spinaischiadica in den Weichteile des Beckens saßte. Der Getroffene macht es sehr gut und hat kein Fieber.
- e. Oberarzt van Nieuwenhuize meldet aus dem Nebenlager: Oberleutnant H.A.J.A. Peters (kgf. 31714) hatte am 26-11-1943 einen Anfall von Manifesta Tetanii, seitdem noch immer eine positive Lust, Clooslek und Romberg. Übrigens keine Besonderheiten. Die Actiologie ist unbekannt. Fachärztliche Untersuchung ist zugesagt.
- f. Hauptmann J.W.G. Cornet (kgf. 31438) wurde am 30-11-1943 operiert für eine Appendizitis Acuta welche sich zudem „perforata“ zeigte. Der Zustand ist jetzt sehr gut.

Anlage 2 Anforderung

[nauwelijks leesbaar handschrift]

Stanislaw 2 Januar 1944

An dem Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim
Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XVI

1. Über den Gesundheitszustand im Stalag 371 ist nichts besonderes zu melden.
2. Da Oberarzt van Nieuwenhuize und die Sanitätsfeldwebels d'Hondt und Vos, ev. Sturm noch immer nicht abgelöst sind und nicht die geringste Anweisung besteht dass die bald abgelöst werden sollen, habe ich den Lagerkommandanten vorgeschlagen die Ablösung in Holland abzuholen und danach die Ablösung zurück zu bringen. Der Lagerkommandant war hiermit einverstanden aber braucht eine höhere Genehmigung. Hoffentlich wird diese bald kommen.
3. Die Sendung Milch aus Dänemark, genannt in Meldung XV wurde vom O.K.W. nicht freigegeben. Die Diätkranken sind also ebensoweit als vorher.
4. Durch die Einrichtung eines Kriegslazarets in Stanislaw, werden Krankheusaufnahmen von und fachärztliche Hilfe für die Niederländische Offiziere jetzt hier geschehen und nicht mehr im Ukrainischen Krankenhaus.
5. Vom „Comité voor verzending van pakketten aan Nederlandsche Krijgsgevangenen“, Cath. van Clevelaan 2 Amsterdam, wurde empfangen ein Paket mit Haferflocken, Buchen, Zucker und Suppe. Ich bitte hierfür meine Dank übermitteln zu wollen.
6. Da Meldung XIV wahrscheinlich unterwegs verlorengegangen ist, wird die nochmals hierbeigefügt.
7. Die bisherige Verwalter des Lagerrevieres Hauptmann J. Peeters (kgf. 31361) wurden am 29-12-1943 auf eigenen Wunsch entlassen und an seiner Stelle ins Revier übergesetzt der Kapitän Leutnant M.C. van Grondelle (kgf. 31154)
8. Oberzahnarzt v.d. Woerd meldet dass im vergangenen Monat 10 Teil- und Vollprothesen hergestellt wurden und dass 14 Prothesen repariert wurden.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt

De Niederländische Arzt Stalag 371
M.J. Nubé

Anlage 1 [bij Meldung XVI]

Ärztliche Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle.

- a. Major L. Kegge (*kgf. 31826*) (siehe Meldung XV) ist fast genesen. In wenigen Tagen wird er wieder entlassen.
- b. Leutnant A.K.R. de Lange (*kgf. 31610*) (siehe Meldung XV) kam am 19-12-1943 wieder zurück aus Lemberg, ganz ruhig und augenscheinlich normal. Er wartet auf der Erste Krankentransport nach Holland.
- c. Hauptmann F. Schouten (*kgf. 31305*) (siehe Meldung XV) wurde am 13-12-1943 aus den Krankenhaus entlassen. Der Kugel ist nicht entfernt worden und gibt gar keine Beschwerden.
- d. Hauptmann B. Mulder (*kgf. 30066*) wurde am 13-12-1943 ins Revier aufgenommen mit Husten und Fieber, nachdem er schon 2 Wochen gehustet hatte. Mehr als eine Bronchitis konnte nicht festgestellt werden. Das Fieber stieg an, auch zusammen mit Oberarzt van Nieuwenhuize war nichts zu finden als ein Bronchitis. Ein paar Tage später jedoch fand ich eine Dämpfung und Bribchisakes Atmen I. neben die Mitte. Cibarolkur folgte ohne Erfolg. Nach wenige Tagen Ruhe wurde eine Eubasinkur gegeben. Die Phys. Symptome verschwanden, das Fieber blieb hoch. Der Urin war o.b. der Leber etwas druckempfindlich. Der Allgemeinzustand ist ziemlich gut. Zur Beobachtung ev. Behandlung wird der Hauptmann am 3-1-1944 ins Kreiskrankenhaus aufgenommen.
- e. Oberleutnant H.A.J.A. Peters (*kgf. 31714*) (siehe Meldung XV) ist genesen von seiner Tetanie. Die Actiologie blieb unbekannt.
- f. Hauptmann J.W.G. Cornet (*kgf. 31438*) (siehe Meldung XV) wurde am 21-12-1943 aus das Krankenhaus entlassen. Ist jetzt noch in Nachbehandlung im Lagerrevier, macht es sehr gut.
- g. Fähnrich zur See K.J. Andriessen (*kgf. 31784*) wurde am 1-12-1943 aufgenommen ins Kreiskrankenhaus in Stanislaw wegen Nierenkoliken, wahrscheinlich durch Ureter stein rechts. Die Untersuchung ist noch in Gange der Kranke macht es sehr gut.

Genehmigt und einverstanden

Der Lagerarzt

De Niederländische Arzt Stalag 371

M.J. Nubé

4. Overleden te Oflag XIII-b Langwasser en Stalag 371 Stanislau

Overleden te Oflag XIII-b Neurenberg Langwasser

Luitenant Kolonel S.H. Smits (*kgf. 31881*), geboren 6-10-1880 te Buitenzorg (NOI). Hij is overleden te Neurenberg-Langwasser op 21-5-1942. Hij werd begraven op de R.K. begraafplaats St. Petrus Banden te Den Haag. Het graf is later geruimd.

Kapitein ter Zee R. van Tijen (*kgf. 30470*), geboren 7-11-1891 te Wormerveer. Hij werd op 2-6-1942 in Oflag XIII-b Neurenberg door de Gestapo gevangen genomen. Ten einde aan ondervraging over zijn verzetsactiviteiten en mogelijk verraad van zijn mede-verzetslieden te ontkomen, is hij uit een raam gesprongen. Hij is korte tijd later op 4-6-1942 aan de opgelopen verwondingen overleden (interview 2018 door E. van der Most met mevrouw R. Nieuwenhuijs-van Tijen). Hij is begraven op begraafplaats Westerhuis te Driehuis, vak G1-1A.

Majoor N. Tibo (*kgf. 30934*), geboren 6-6-1888 te Utrecht. Hij werd op 2-6-1942 in Oflag XIII-b Neurenberg door de Gestapo gevangen genomen. Hij is op 28-1-1945 overleden te Wolfenbüttel. Hij is begraven op het Nationaal Ereveld Loenen, vak D221.

Tweede Luitenant J.J.D. ten Bosch (*kgf. 31264*), geboren 8-10-1914 te Den Haag. Hij werd op 15-11-1942 teruggestuurd naar Nederland en bij aankomst gearresteerd. Op 20-7-1943 werd hij geëxecuteerd op de Leusderheide, zie Ministerie van Defensie te Londen; Ministerie van Oorlog te Londen en afwikkeling daarvan, 1941-1947, nummer toegang 2.13.71, inventarisnummer 61. Hij is begraven op de gemeentelijke begraafplaats Rusthof te Amersfoort, Nederlands Erehof, vak 12C 158.

Luitenant ter Zee 2^e klasse B.M.C. Braat (*kgf. 31148*), geboren 25-6-1912 te Samarinda (NOI). Hij werd op 15-11-1942 teruggestuurd naar Nederland en bij aankomst gearresteerd. Op 20-7-1943 werd hij geëxecuteerd op de Leusderheide, zie Ministerie van Defensie te Londen; Ministerie van Oorlog te Londen en afwikkeling daarvan, 1941-1947, nummer toegang 2.13.71, inventarisnummer 61. Hij is begraven op de gemeentelijke begraafplaats Rusthof te Amersfoort, Nederlands Erehof, vak 12C 16.

Overleden te Stalag 371 Stanislau

Majoor A.J.J.M. Lohmeijer (*kgf. 30626*). Op 3-9-1942 is hij gestorven aan een maagperforatie. Op 6-9-1942 werd Major Lohmeijer begraven op de Memorialne Kladobystsje Begraafplaats te Ivano Frankivsk.

1^e leutenant L. van Gastel (*kgf. 30306*). Op 25-9-1942 is hij in Lemberg overleden aan een Trombose in de hersensinussen en Bronchopneumonie. Van Gastel werd begraven op de begraafplaats Janovska in Lemberg. Het graf is waarschijnlijk verdwenen.

Luitenant kolonel H. Keppel Hesselink (*kgf. 31675*). Op 28-9-1942 is hij overleden aan een hersenembolie. Hij is op 2-10-1942 begraven op de Memorialne Kladobystsje Begraafplaats te Ivano Frankivsk.

Overste G.J. Potgieser (*kgf. 30235*). Op 12-12-1942 is hij overleden aan Asthma. Hij is op 15-12-1942 begraven op de Memorialne Kladobystsje Begraafplaats te Ivano Frankivsk.

Kapitein P.M.W.J. van der Slikke (*kgf. 30487*), geboren 22-1-1896 te Kruiningen. Overleden op 27-8-1943, vermoedelijk aan kanker (dagboek Kokje) en begraven op de Memorialne Kladobystsje Begraafplaats te Ivano Frankivsk.

Overleden na teruggestuurd te zijn naar Nederland:

Majoor ziekenverpleger KNIL M. Baijens (*kgf. 31029*), geboren 13-12-1891 te Kapelle. Hij is overleden op 20-6-1943 te Mainsdorff aan de gevolgen van een ongeluk tijdens het rangeren van de trein die hem terug moest brengen naar Stalag 371 Stanislau. Begraven Nationaal Ereveld Loenen, vak E 219.

Overleden na ontvluchting uit Stalag 371 Stanislau

Tweede Luitenant H.W.A.E. Speijers (*kgf. 31247*), geboren 19-4-1916 te Leiden. Hij kwam na ontsnapping in Stalag VI-c Bathorn terecht en werd 3-4-1944 in Mauthausen vermoord (Officieren achter prikkeldraad, p. 260).

Reserve Wachtmeester A.E.G. Ernst (*kgf. 105255*), geboren 24-2-1919 te Heerlen. Hij werd naar Stalag 371 Stanislau gestuurd en ontvluchtte. Hij is overleden 31-1-1944 ergens in Oost-Europa (mogelijk in Mauthausen, maar officieel ontbreekt elk spoor van hem).

Cadet Vaandrig A.G.L. Ligtermoet (*kgf. 2969*), geboren 15-4-1919 te Tjimahi (NOI). Hij ontvluchtte uit het Cadettenkamp van Stalag 371 Stanislau, via een wand onder het toneel ("Officieren achter prikkeldraad", p. 225). Hij is 31-10-1948 te Odessa overleden en is begraven op het 2^e Chr. Kerkhof te Odessa, vak 88 rij 4.

Cadet Vaandrig H.R. Seydlitz Kurzbach (*kgf. 2968*), geboren 12-10-1917 te Tjimahi (NOI). Hij ontvluchtte uit het Cadettenkamp van Stalag 371 Stanislau, via een wand onder het toneel ("Officieren achter prikkeldraad", p. 225). Overleden 17-9-1944 te Lemberg en begraven op de Lychakovskoye Begraafplaats te Lviv.

Tweede Luitenant G.H.M. van der Waals (*kgf. 32021*), geboren 24-4-1920 te Soerabaya (NOI). Hij ontvluchtte op 21-8-1943 samen met Ben Portier, werd gearresteerd door de Russen en is overleden op 11-8-1948 te Moskau, hij is begraven op het Vedensky kerkhof te Moskau.

Kapitein Bob (Barend) Mulder (*kgf. 30066*), geboren 2-3-1892 te Amsterdam. Op 27-11-1943, is hij samen met Pückel, Douwe van der Krap en Kruimink (bron Ab- und Zugangslisten), uit Stalag 371 gevlucht. Hij werd gearresteerd en op 12-1-1944 in het ziekenhuis van Stanislau gebracht, daarna vermoedelijk overgebracht naar Stalag VIII-b-344 en is op 10-2-1944 overleden te Lamsdorf. Hij is begraven te Lambinowice Polen (bron: register Oorlogsgravenstichting). NB. hij is niet vermoord in het kader van "Action Kugel", welke maatregel pas op 4 maart 1944 werd afgekondigd door de Geheime Staatspolizei.

Overleden als gevolg van ontvluchting uit het transport naar Oflag 67 Neubrandenburg:

Tweede Luitenant G.W. Boxman (*kgf. 30169*), geboren 5-2-1919 te Batoedjadjar (NOI). Hij ontvluchtte op 11-1-1944 uit de trein naar Neubrandenburg, werd gearresteerd en vermoord in concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Tweede Luitenant J.W. Eggink (*kgf. 30396*), geboren 15-1-1918 te Ter Apel. Hij ontvluchtte op 11-1-1944 uit de trein naar Neubrandenburg, werd gearresteerd en op 2-5-1944 vermoord in concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Cadet Vaandrig A.W. Verhage (*kgf. 32003*), geboren 17-6-1915 te Vrouwenpolder. Hij ontvluchtte op 11-1-1944 uit het Cadettenkamp bij de verhuizing naar Oflag 67 Neubrandenburg, werd gearresteerd en werd op 23-2-1945 vermoord in het concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Luitenant ter Zee R. Stuffken (*kgf. 31177*), geboren 11-5-1910 te Rijswijk. Hij ontvluchtte op 12-1-1944 uit de trein naar Neubrandenburg, werd gearresteerd en op 2-5-1944 vermoord in concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Eerste Luitenant W.A. Young (*kgf. 30716*), geboren 15-3-1910 te Palembang (NOI). Hij ontvluchtte op 12-1-1944 uit de tweede trein naar Oflag 67 Neubrandenburg, werd gearresteerd en werd op 23-2-1945 vermoord in het concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Eerste Luitenant Q.J. Ham (*kgf. 31161*), geboren 22-6-1913 te Ambt Vollenhove. Hij ontvluchtte op 12-1-1944 uit de trein naar Neubrandenburg, werd gearresteerd en op 2-5-1944 vermoord in concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Eerste Luitenant H.C. de Heer (*kgf. 31267*), geboren 27-1-1912 te Rotterdam. Hij ontvluchtte op 12-1-1944 uit de trein naar Neubrandenburg, werd gearresteerd en op 2-5-1944 vermoord in concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Eerste Luitenant H.J.M. Derks (*kgf. 31548*), geboren 21-6-1910 te Grave. Hij ontvluchtte in Neu-Strelitz op 18-1-1944 uit de trein naar Oflag 67 Neubrandenburg. Hij werd daarbij doodgeschoten. Hij werd in eerste instantie op 21-1-1944 begraven te Neubrandenburg en is later herbegraven op het Militair ereveld Grebbeberg te Rhenen, rij 12, nr. 6.

5. Verlagen Oflag 67 Neubrandenburg

Neubrandenburg 2 Januar [bedoeld is Februar] 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes
und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes d.V.
des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den
Niederlanden

Meldung XVII

1. Am 5e Januar wurde bekanntgegeben daß die Niederländische Kriegsgefangenen Offizieren von Stanislaw nach Neu-Brandenburg (Mecklenburg) versetzt werden sollten. Der Transport geschah in 3 Züge die Unterwege waren resp. 10 – 15 Januar, von 11 – 17 Januar und von 12 – 18 Januar. Da die Ablösung für Oberarzt von Nieuwenhuize (kgf. 32230) und die Sanitäter d'Hondt (kgf. 32320) und Vos (kgf. 32319) am 8-1-1944 in Stanislaw eintraf, wurde mit jedem Zug ein oder zwei Ärzte und ein oder mehr Berufs Sanitäter mitgegeben. Die Reise geschah in Güterwagens mit Ofens und Stroh. Pro Waggon wurden 30 bis 35 Mann verladen. Nur in Ersten Transport konnte das Sanitätspersonal im Personenwaggon fahren und wenn nötig (jedoch nur auf Anfrage) Hilfe leisten. Im 2e Transport konnte nur der Transportarzt im Auszuschließendes fahren, was natürlich eine gute Hilfeleistung sehr beeinträchtigte. Im 3e Transport war das ganze Sanitätspersonal im Güterwaggon verladen, konnte jedoch im ganzen, wenn nötig ärztliche Hilfe leisten. Gegen verschiedene, nicht in Übereinstimmung mit dem Genfer Abkommen genommene Maßnahmen ist protestiert worden. Die Versorgung war ziemlich dürftig z.B. konnte nicht jeden Tag frisches Wasser und warmes Essen gegeben werden. Zum Teil kann das, das Vorkommen von vielen Durchfälle erklären, da von vielen Offizieren geschmolzene Schnee getrunken wurde. Besondere Krankheitsfälle könne die Unfälle durch Fluchtversuche werden genannt in Anlage 1.

Das neue Lager liegt ungefähr 4 KM Süd von Neu-Brandenburg und ist als Oflag 67 ganz selbständig. Die Baracken sind im Grunde gut, aber ganz vernachlässigt²²). Bei Ankunft mußte ein Teil der Offiziere am Boden schlafen. Jetzt hat jeder ein Bett. Schränke sind nicht vorhanden. Tische und Schemel ungenügend, Ofen ebenfalls²³). Ein Douche Anlage gibt es nur in Angrenzenden Stalag, aber gebadet wurden noch nicht, auch nicht gewaschen²⁴). Jedoch versuchen die Behörden so bald wie möglich Ordnung zu schaffen. Die Nähe von Berlin und Stettin begünstigt aber nicht die Anforderungen von Material. Das Krankenrevier ist eingerichtet in einer der Baracken, vorläufig ohne Zimmereinteilung, sodass Kranken und Personal in einem Raum liegen, nur abgegrenzt von 2 m hohe Holzwände. Auch Poliklinik geschieht sehr mangelhaft im selben Raum. Für schwere Erkrankungen kann verfügt werden über das in der Nähe liegenden Kriegsgefangenen Lazarett, wo Französische und Polnische Ärzte arbeiten. Der Zahnarzt kann noch gar nicht arbeiten. Ein Bauplan für ein eigenes Revier ist schon eingesandt und wird ausgeführt sobald die Genehmigung von O.K.W. kommt. Die Zahl der Kranken ist ziemlich hoch, die meiste Fälle sind

---

²² verbeterd in: nicht völlig eingerichtet.

²³ tussengevoegd: Waschräume sind in den Baracken vorhanden.

²⁴ tussengevoegd: Das Douchen beginnt am 17-2-1944 und wird jede 2 Wochen stattfinden

Enteritiden und Erkältungen. Kein Wunder bei der große Feuchtigkeit der Baracken ²⁵). Die Ernährung war anfangs schlecht, ist jetzt ungefähr wie in Stanislau.

2. Eine einfache Diätkost wird schon gegeben; noch kein Weißbrot, der Lagerarzt ist jedoch damit einverstanden ungefähr dieselbe Diät wie in Stanislau zu geben.

3. ~~Selbstkochküchen sind noch nicht da, aber werden in der Zukunft angefertigt.~~

4. ~~Oberarzt v. Nieuwenhuize und die beide Sanitätsfeldwebel d'Hondt und Vos werden hoffentlich in der nächste Woche nach Holland abfahren. Wenn in der Zukunft eine Ablösung von Holland aus unmöglich ist, bitte ich es mir mitteilen zu wollen um zu versuchen von hier aus das Ablösende Personal über zu bringen.~~

5. ~~Da jetzt die Stanislau Periode abgeschlossen ist, ist es vielleicht zu empfehlen die Fachärzte ihre Assistenten des Stanislauer Kreiskrankenhaus den Dank des Reichssanitätsdienstes zu vermitteln. Der Chefarzt ist Dr. Wojewidka, Gynäkologe der also kein Offiziere behandelt hat. Chirurg ist Dr. Kutcher, Internist Dr. Chmilewskyj, Röntgenologe Dr. Rajca.~~

6. ~~Ein par Tage vor Abfahrt aus Stanislau wurden 2 Kisten mit Verband und Arzneimittel vom Reichssanitätsdienst empfangen, somit ein Kiste mit Zahnärztlichen Material. Gerade jetzt ist diese Sendung sehr wertvoll.~~

Genehmigt und einverstanden
der Lagerarzt.

Der Niederländische Arzt Oflag 67

M.J. Nubé

Anlage 1 [bij Meldung XVII]

Ärztliche Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle

- a. Hauptmann B. Mulder (*kgf. 30066*) (Meldung XVI) ist in Stanislau Zurückgeblieben. Sein Zustand war befriedigend. Weitere Nachrichten sind noch nicht eingetroffen.
- b. Kadett J.H.R. v.d. Willigen (*kgf. 30988*) blieb ebenfalls in Stanislau mit einer Grippe Inenmonie. Er war bessernd keine nähere Nachrichten.
- c. Oberleutnant W. Young (*kgf. 30716*) bekam nach in offizieller Nachricht bei einem Fluchtversuch in Stanislau ein Schuß durch Schulter und Brust. Er soll es schon etwas besser machen.
- d. Fähnrich den Daas (*kgf. 31159*) mußte unterwegs in Sagan ein Lazarett überwiesen werden wegen starken Durchfälle, die es sehr unerwünscht machten Ihn im einen vollen Waggon zu halten. Schwerkrank war er nicht.
- e. Oberleutnant H.J.M. Derks (*kgf. 31548*) wurde beim Fluchtversuch in Neu Strelitz am 17 Januar erschossen. Die Beerdigung fand statt am 22-1-1944 auf den Lagerfriedhof in Neu-Brandenburg.
- f. Oberleutnant J.G. de Bruin (*kgf. 31930*) wurden bei einem Fluchtversuch bei Neu Strelitz an 17-1-1944 überfahren von einem von der anderen Seite kommenden Zuge. Beide

---

²⁵ Gewijzigd in: Die Ursache liegt zum Teil in der Feuchtigkeit der Baracken

Unterschenkel worden ihm abgefahren, ungefähr 15 cm unter die Knien. Er bekam zudem eine Fractura baseos Crani. Der Zustand ist sehr ernst, u.a. durch eine hinzugekommene Meningitis. Jedoch ist das Fieber den letzten Tage etwas weniger, und die Benommenheit nimmt ab. Er wird gepflegt ins Kriegsgefangenen Lazarett in der Nähe von Oflag 67.

- g. Leutnant A. Cornuit (*kgf. 31738*) liegt schon einige Wochen ins Lazarett mit Lymphadenitis inguin, unbekannter Herkunft. Er hat kein Fieber, die B.K.J. ist normal, Blutanstrich war nicht an zu fertigen wegen Mangel an Farbstoffen. Er wurde am 31-1-1944 ins Kriegsgefangenen Lazarett untersucht von Französischen Chirurgen, der Klinische Beobachtung vorschlug. Aufnahme wird bald folgen.

Genehmigt und einverstanden
der Lagerarzt.

Der Niederländische Arzt Oflag 67
M.J. Nubé

Neu-Brandenburg 1 März 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes
und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtsbefehlshaber in den
Niederlanden

Meldung XVIII

1. Am 2-2-1944 sind nach Holland abgefahren Oberarzt J. van Nieuwenhuize (*kgf. 32230*) und die Sanitätsfeldweibel D'Hondt (*kgf. 32320*) und Vos (*kgf. 32319*). Da die dreimonatliche Periode von den Oberärzten R.A. de Zeeuw (*kgf. 31962*) und L. v. Oosten (*kgf. 7747*), die Sanitätsfeldweibel J.L. Buerman (*kgf. 7748*) und Sanitäts-Unteroffizier P.C. de Block (*kgf. 7749*) fast wieder zu Ende ist bitte ich alles mögliche zu versuchen sie wieder einigermaßen rechtzeitig ablösen zu lassen und außerdem der Sanitätsfeldweibel C.M. Sturm (*kgf. 32228*).
2. Vom Internationalen Roten Kreuz wurde empfangen eine Flasche Alkohol und eine Flasche Brennspritus, sowie ein Schreiben daß die Abfertigung von ca. 54 kg. Neocid meldete.
3. Der Zustand ins Revier ist immer noch derselbe Jedoch ist man jetzt mit bauen angefangen. Wenn das Revier eingerichtet wird, in Übereinstimmung mit dem Bauplan, kann ein Ziemlich guter Endzustand erwartet werden.
4. Der Gesundheitszustand im Lager ist jetzt schlecht zu nennen. Eine beträchtliche Grippe Epidemie greift um sich hin. Jedoch ist die Art der Epidemie nicht schwer. Das Fieber ist hoch, aber von Pneumonien gab es bis jetzt nur eine. Im Kriegsgefangenenlazarett liegen jetzt 15 Kranken wegen Raummangel im Revier. Über einige Patienten wird berichtet in Anlage 1. Die Ernährungszustand ist gut, die Pakete aus Holland kommen jetzt regelmäßig und auch haben wir schon eine Anzahl Englische und Amerikanische Pakete bekommen.
5. Eine Anforderung Arzneimittel und eine für den Zahnarzt ist beigefügt als Anlage 2.
6. Zusammen mit erneutem Vorschlag für Beurlaubung, bzw. Entlassung von der schon in Stanislau bearbeitete Liste, wurden eine kleine neue Liste hier vom Lagerarzt bearbeitet.
7. Die Magenkranken haben jetzt wieder ungefähr dieselbe Diät wie in Stanislau.

Genehmigt und einverstanden
der Lagerarzt.
Der Niederländische Arzt Oflag 67
M.J. Nubé

Tekening van sergeant-verpleger Buerman door G. Ruygrok en door Ruygrok aangemerkt als "mislukt" (collectie NIHM).

Anlage 1 [bij Meldung XVIII]

Ärztliches Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle

- a. Oberleutnant J.G. de Bruin (*kgf. 31930*) (siehe Meldung XVII) macht es gut. Er fiebert noch leicht, sieht aber sehr gut aus, die Beinwunden schließen sich immer mehr. Die vom Angange ab bestehende Fazialisparese links hat sich noch nicht gebessert.
- b. Oberfähnrich zur See O. v.d. Gronden (*kgf. 31227*) wurde am 14-2-1944 ins Kriegsgefangenenlazarett aufgenommen mit doppelseitiger Pneumonie, die sehr resistent war. Jetzt geht es ihm gut, wiewohl noch Reste der Pneumonie anwesend sind.
- c. Leutnant zur See J.M. Smit (*kgf. 32399*) wurde am 10-2-1944 operiert für eine Appendizitis Acuta. Außerhalb eine leichte Wundereiterung geht es ihm gut.
- d. Oberleutnant C.W. Brouwers (*kgf. 30086*) der schon lange beobachtet wurde, und bei wem röntgenologisch Appendizitis diagnostiziert wurde, wurde am 10-2-1944 operiert. Auch er macht es gut.
- e. Fähnrich den Daas (*kgf.31159*) (Meldung XVII) ist genesen wieder ins Lager zurückgekehrt.
- f. Leutnant A. Cornuit (*kgf. 31738*) (Meldung XVII) nach Heißluftbehandlung gehen die Drüsenanschwellungen zurück.
- g. Oberleutnant W. Young (*kgf. 30716*) (Meldung XVII) ist genesen, jedoch noch nicht ins Lager zurück.
- h. Fähnrich J.H.R. v.d. Willigen (*kgf. 30988*) kehrte genesen zurück.
- i. Hauptmann B. Mulder (*kgf. 30066*) (Meldung XVII) ist in einem Lazarett in Deutschland gestorben. Wahrscheinlich handelt es sich um ein Lebergeschwür.

Genehmigt und einverstanden
der Lagerarzt.

Der Niederländische Arzt Oflag 67
M.J. Nubé

Afschrift

Neu-Brandenburg, den 1 März 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes
Und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziers beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Anlage 2.

Grote prijs wordt gesteld op de maandelijks zending. Speciale aandacht wordt gevraagd voor onderstaande geneesmiddelen en instrumenten, in verband met bijzondere omstandigheden in Oflag 67.

Alukol (Fixacid Gastrosil A en B)
Antipyrine
A.P.C.
Aspirine
Bellafolin
Codeine
Dicodiol
Doveritabl.
Digitalis
Ekpectoram in tabletvorm
Jodium tinctuur
Kinine
Mentholspiritus
Morphine in tabletvorm
Opium tablet
Salicylspiritus 2%
Spiritus fortior
Superol
Verpidin
Zetpillen (loco-annsol)
Lysol
Thermogene watten
Themometers
Vingercondooms
Condyloom quetscher
Inhaleerapparaat
Batterijen (plat en rond)
Elektrische lampen (100 W, 220 V.)
Recordspuiten (10 en 5 cc)
Gummikruik
Oorspuit
Pollitzerballon
Neusspeculum
Nageltang
Centimeter-maat

Telkamer
Hemoglobinemeter
Pipetten voor witte en roode bloedlichamen
Z.O.Z.
Wipla staaldraad 0.2 mm
Wipla staaldraad 1.3 mm
Metaalstiften wipla of nieuw zilver voor palapontstift kronen
1 Palapont cuvet
2 gewone cuvetten
1 kliniekverpakkingsspaladon hechtnaalden
24 handdoeken
50 kg tandartsgips
25 kg afdruk-gips
12 witte RK schorten
10 ltr brandspiritus
5 ltr alcohol 70%
12 nagelborstels
6 doosjes inlay was
2 koorden trapnaaimachine
1 koord elektrische boormachine
10 urinaals.

Neu-Brandenburg 1 April 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes
Und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes d.V.
des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den
Niederlanden

Meldung XIX

1. Der Gesundheitszustand ins Lager wird etwas besser. Die Anzahl neue Grippefälle nimmt ab. Jedoch sahen wir in den letzten Wochen mehrere Pneumonien als Komplikation auftreten. Glücklicherweise heilen sie alle ziemlich leicht ab. Noch immer gibt die Arzneimittellversorgung große Schwierigkeiten. Baldige Sendungen aus Holland sind deswegen sehr wünschenswert. Vorläufig braucht nicht mehr geschickt zu werden: Rizinusöl, Tanalbin, Norit. Für Zahnstation vorläufig nicht mehr: Syntictie Zement, Kronen und Brückenzement, Nekropulp, Trikresolformalin, Eugenol, Nervennadeln und Millernadeln. Wichtig sind Aspirin, A.P.C., Hustenmittel, und für einen ziemlich schweren Rheumafall Solganol B 2% und 20%. Der Zahnarzt bittet um Zusendung von Stens (in Platten und Stangen).
2. Da die bisherige Impfungen nicht gegen Cholera schützt, wird im nächsten Monate das ganze Lager geimpft mit Tetravaccin.
3. Die Krankenverpflegung ist viel verbessert. Im vorderen Teile der Baracken sind jetzt zwei Krankenzimmer mit zusammen 39 Einzel- und Doppel betten. Im hinteren Teile ist noch ein Reservezimmer freigehalten. Weiter sind in Betrieb zwei Zimmer für Poliklinik, 1 für Zahnstation, 1 für Zahntechnik und Apotheke und 1 Wartezimmer. Die Abdichtungen sind zum Teil Holz, zum Teil Pappe, aber die Ruhe ist wieder zurückgekehrt. Die elektrische Anlage ist noch nicht ganz fertig. Auch die Zimmer für Ärzten und Sanitäter sind fast fertig.
4. Das Lager wurde besucht von einem Vertreter des Internationalen Roten Kreuzes, mit wem ich verschiedene Sachen besprochen habe.
5. Aus Briefe aus Holland wurde es wahrscheinlich daß in der Zukunft 2 Ärzte in Neu-Brandenburg arbeiten werden. Das genügt auch, weil das Kadettenlager jetzt nicht mehr abgegrenzt ist. Das Selbe gilt für die Sanitäter. Auch von ihnen werden 2 genügen.
6. Eine Anzahl besondere Krankheitsgeschichten ist als Anlage beigefügt.

Genehmigt und einverstanden
der Lagerarzt.

Der Niederländische Arzt Oflag 67
M.J. Nubé

Anlage 1 [bij Meldung XIX]

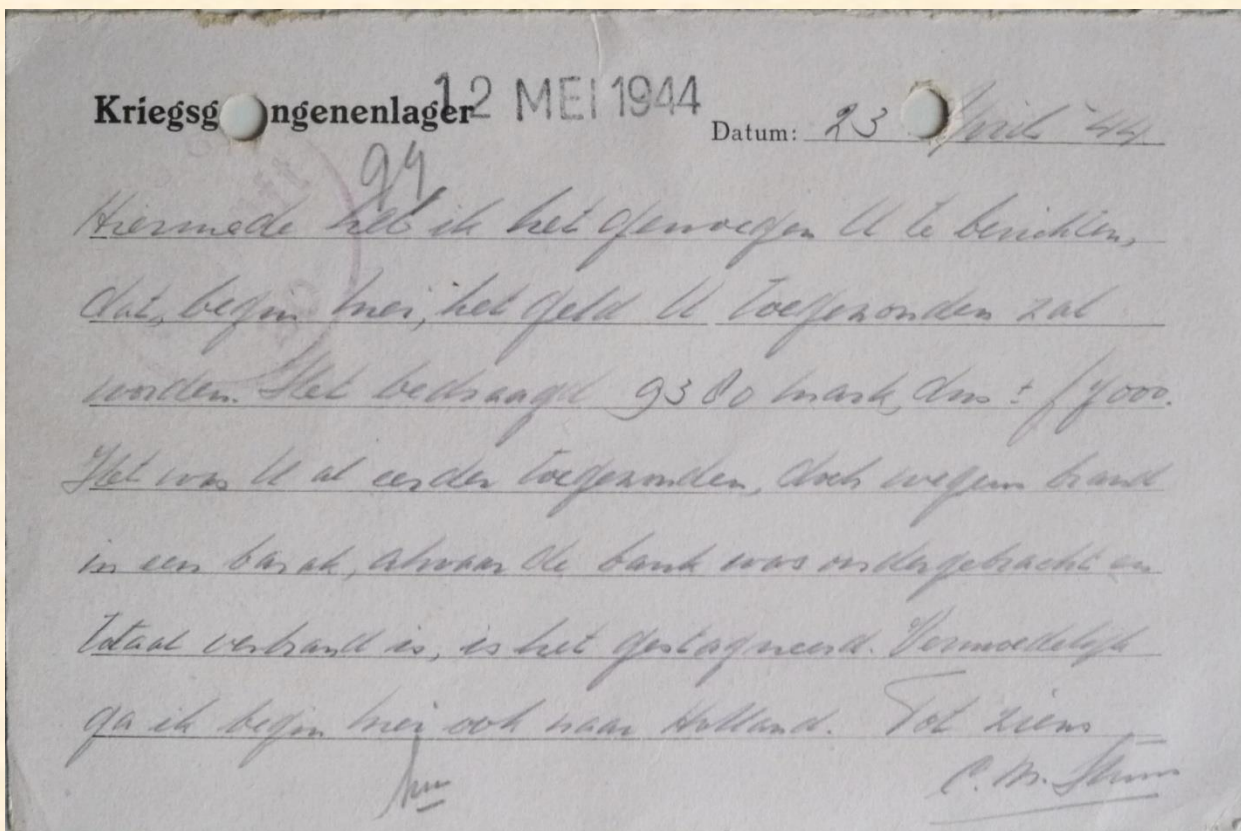
Ärztliches Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle

- a. Oberleutnant J.G. de Bruin (*kgf. 31930*) (Meldung XVIII) bleibt es gut gehen. Die Wunde hinter dem linken Ohre ist geschlossen. Mit dem linken Ohre hört er wieder etwas. Patient ist schon lange fieberfrei.
- b. Oberfähnrich zur See O. v.d. Gronden (*kgf. 31227*) (Meldung XVIII) ist noch im Kriegsgefangenenlazarett. Die Resorption geht langsam aber regelmäßig.
- c. Kadett Th.C.Buzink (*kgf. 30747*) wurde am 7-3-1944 aufgenommen im Kriegsgefangenenlazarett wegen chronisch Rezidiv Appendis. Nach Operation kehrte er schon wieder ins Lager zurück.
- d. Oberfähnrich B.S.G. Stijkel (*kgf. 31091*) wurden am 24-3-1944 ins Kriegsgefangenenlazarett operiert wegen Appendic. Acuta. Er macht es gut.
- e. Leutnant C.A. Verbruggen (*kgf. 32227*) wurde am 7-3-1944 ins Revier aufgenommen wegen einer Grippe. Nach senken der Temperatur bekam er auf neuem Fieber ohne angebliche Ursache. Er wurde im Kriegsgefangenenlazarett aufgenommen und hat immer Fieber von wechselender Höhe. Auch hier wurde die Ursache bisher nicht gefunden.

Genehmigt und einverstanden
der Lagerarzt.

Der Niederländische Arzt Oflag 67
M.J. Nubé

Brief van C.M. Sturm van 23-4-1944 waarin hij aangeeft te verwachten in mei 1944 weer naar Holland te gaan.

Neu-Brandenburg 8 Mai 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes
Und den Hauptvorstand des
Niederländischen Roten Kreuzes d.V.
des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den
Niederlanden

Meldung XX

1. Die schlechte Witterung gibt noch immer ziemlich viel Kranken. Durch hinzuziehen von 2 Notkrankenzimmer kamen 24 Bette extra zur Verfügung für leichte Fälle. Nur eine geringe Anzahl dieser Bette wird jedoch bisher genutzt. Der tägliche Rundgang gibt das gewöhnliche Bild. Hauptsache ist Grippe, Bronchitis, Enteritis.
2. Die in Meldung XIX genannte Schutzimpfung ist aufgeschoben da Tetravaccin für Kriegsgefangenen nicht zur Verfügung gestellt wird. Von einem der zurückkehrenden Ärzte wird versucht die benötigte Menge von 5000 c.c. Tetravaccin in den Niederlanden zu bekommen.
3. Am 5-5-1944 sind angekommen Stabsarzt L. Koster (kgf. 271089), Oberarzt W.A. Kaltoven (kgf. 271090), SanitätsUffz. J.L. Jongejan (kgf. 271095), J. Boerman (kgf. 271096) und Sanitäter Th. Kik (kgf. 271097). Am 8-5-1944 hat die Dienstübernahme stattgefunden m.R.a. der Abfahrt von Oberarzt R.A. de Zeeuw (kgf. 7746) und L. van Oosten (kgf. 7747), Sanitätsfeldwebel C.M. Sturm (kgf. 32228) und J.L. Buerman (kgf. 7748) und SanitätsUffz P.C. de Block (kgf. 7749) am 9-5-1944.
4. In **Anlage 1** sind einige besondere Krankheitsfälle genannt.
5. Der Abtransport von 300 Offiziere wird wahrscheinlich stattfinden in der Woche vor Pfingsten. Dass ein Niederländischer Arzt mitgeht ist sehr wahrscheinlich jedoch nicht eine Gewißheit. Wenn die Reise ins Gebirge führt kann wahrscheinlich eine Anzahl von Asthma- und Rheumafälle mitgehen.
6. Der Zahnarzt meldet dass im abgelaufene Monat angefertigt sind: 12 Totalprothesen und 2 Teilprothesen.
7. Als **Anlage 2** ist beigefügt eine kleine Medikamenten Anforderung.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt

Der Niederländische Chefarzt Oflag 67
[getekend]
M.J. Nubé

Anlage 1 [bij Meldung XX]

Ärztliches Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle

- a. Major M. Tans (*kgf. 30945*) wurde am 29-4-1944 aufgenommen im kgf-Lazarett und operiert für Hernia inguinalis.
- b. Fähnrich L.R. Florentinus (*kgf. 30899*) wurde ebenfalls am 29-4-1944 aufgenommen und ist auch schon operiert.
- c. Oberst Leutnant Jhr. A.W. Snoeck (*kgf. 30015*) wurden am 25-4-1944 aufgenommen im Lagerrevier wegen Psychische Abweichungen. Er zeigt das Bild einer ziemlich schnell auftretenden Dementia Senilis.
- d. Oberfähnrich A.J.W. Rommes (*kgf. 32150*) wurde im kgf-Lazarett aufgenommen wegen Asthma, am 3-5-1944 entlassen, am 5-5-1944 wiederaufgenommen wegen im Revier aufgetretene Status Asthmaticus.
- e. Leutnant C.A. Verbruggen (*kgf. 32227*) (Meldung XIX) ist noch im kgf-Lazarett. Die Diagnose ist noch nicht gemacht. Er ist ziemlich gut, zeigt Fieberperioden abgewechselt von fieberfreien Perioden.

Genehmigt und einverstanden

Der Lagerarzt

Der Niederländische Chefarzt Oflag 67

[getekend]

M.J. Nubé

Anlage 2 (bei Meldung XX)

Medikamenten Anforderung

[de lijst ontbreekt]

Neu-Brandenburg 2 Juni 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes

und den Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes d.V.

des leitenden Sanitätsoffiziere beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXI

1. Obwohl die Gesundheitszustand der Offiziere im Oflag 67 gut ist, gab es im Monat Mai noch ziemlich viel Katarrhalische Erkrankungen , Grippe, Bronchitis, Angina, Coryza, vielleicht unter den Einfluß der schlechten Witterung. Durchschnittlich wurden 40 Bette in Anspruch genommen.
2. In der **Anlage 1** wird über die besonderen Krankheitsfälle berichtet.
3. Am erste Juni 1944 wurden 300 älteren Offiziere abtransportiert nach Tittmoning (Salzburg). Mit ihnen reiste der Oberarzt Nubé ab. Es ist noch nicht sichergestellt ob genannte Arzt wieder nach den Oflag 67 zurückkehrt oder dort bleibt.
4. Das Bericht des Zahnarztes ist verfaßt in **Anlage 2**.
5. Mit den Schutzimpfung gegen Typhus usw. wird noch gewartet bis Tetravaccin aus Holland eintrifft.
6. 10 cc Tuberkulinicum humanum und bavianum (alt Tuberkulin Koeh) sind benötigt für die Diagnostik und können hier nicht angefordert werden. Vielleicht können diese Stoffe mit den übrigen Medikamenten mitgeschickt werden.

Genehmigt und einverstanden

Der Lagerarzt

Der Niederländische Lagerarzt

Chefarzt Dr. L. Koster Dr. L. Koster (*kgf. 271089*) Stabsarzt

Officier van Gezondheid 1e klasse

Anlage 1 [bij Meldung XXI]

Besondere Krankheitsfälle

- a. Hauptmann K. van der Weerd (*kgf. 31551*) wurde am 10-5-1944 aufgenommen in das kgf-Lazarett wegen Glucosmia (Diabetes).
- b. Leutnant der Reserve F.T.P.J. Kimmel (*kgf. 271186*) wurde 26-5-1944 ins Lazarett übergeführt wegen Urethritis und epididymitis Gonorrhoeica (Infektionsquelle in Holland).
- c. Leutnant Th.E.Ch. Verhaart (*kgf. 30300*) wurde 26-5-1944 ins Lazarett übergeführt [mit] einen gutartigen Brustwandgeschwülst rechts oben wegen.
- d. Hauptmann L. Kuijper (*kgf. 32336*) wurde am 1-6-1944 ins Lazarett aufgenommen zur Leistenbruchoperation (rechts). Im Revier hatte er vorher eine Nierensteinkolik mit Abgang von 1 kleinen Stein.
- e. Oberleutnant C.J.M. Nass (*kgf. 30588*) wurde im kgf-Lazarett operiert wegen Appendizitis (20-5-1944). Am 30-5-1944 wurde er aufs neue operiert wegen Strangulations ilens (app. Adhaesica). Die Lage ist schlimm jedoch ist heute (3-6-1944) eine Besserung eingetreten.
- f. Kapitän Leutnant P. Wentholt (*kgf. 32293*) wurde am 1-6-1944 ins Lazarett aufgenommen wegen Zwölffingerdarmgeschwür (Observation).
- g. Der Hauptmann E.E.T. Dulfer (*kgf. 30608*) traf am 24-5-1944 ins Lagerrevier ein mit einer doppelseitigen Lungenentzündung. Die Lage war ernsthaft, heute ist er doch weitgehend gebessert.

- h. Leutnant M.J. Miedema (*kgf. 31872*) wurde 26-5-1944 ins Revier aufgenommen mit Pleuritis dextrae.
- i. Fähnrich C.G. van Leeuwen (*kgf. 105644*) wurde 24-5-1944 ins Revier aufgenommen mit Pleuritis exsudativa sinistrae.
- j. Oberleutnant W.A.H. Nooijen (*kgf. 32090*) wurde 21-5-1944 ins Revier übergeführt mit Pleuritis exsudantiva dextrae.

Anlage 2 [bij Meldung XXI]

Mitteilungen des Zahnarztes,

Die 300 nach Tittmoning abgereiste Offizieren sind alle vor ihrer Abreise soweit sie das wollten, saniert worden. Für sie wurden 3 Kunstgebisse angefertigt, 21 Reparationen an Kunstgebisse gemacht und 5 Voll- und Teilprothesen angefertigt.

Mitgegeben sind ein völliges Gerät Extrahierzangen, 3 Büchsen De Trey synthetic Zement, 1 Büchse Inlay Zement und ein Büchse Oxyphosphat Zement, 1 Büchse Fetscher Zement und ein Büchse Sterile Gasen fürs stillen von Nachblutungen.

Eine monatliche Sendung von 500 gr Amalgam und 750 gr. Quecksilber und 1 Büchse Inlaywachs wird mir sehr angenehm sein. Weitere Sendungen benötigte ich nicht weil schon ein reichlicher Vorrat da ist.

Neu-Brandenburg 12 Juni 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes
und den Hauptvorstand des Niederländischen
Roten Kreuzes d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim Wehrmachtbefehlshaber
in den Niederlanden

Am 9 Juni 1944 wurde der Oberleutnant J.G. de Bruin (*kgf. 31930*) aus dem Lazarett entlassen und für weitere Pflege ins Revier Oflag 67 übergeführt. Die Patient hat für die beiden amputierten Unterschenkel noch keine Prothesen und ist in Folge diese völlig Invalide und abhängig von Anderen. Behilfssa..keit bei jeder Bewegung. Es wurde somit für diese Patient eine große Erleichterung geben, wenn er eine Invalidenwagen bekam, da der übrigen gesunden Mann sonst fortwährend ins Bett verbleiben soll.

Genehmigt und einverstanden

Der Lagerarzt

Der Niederländische Lagerarzt

Chefarzt Dr. L. Koster (*kgf. 271089*) Stabsarzt

Officier van Gezondheid 1e klasse

Neu-Brandenburg 7 Juli 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXII

1. Die Grippe hat im Großen und Ganzen nachgelassen, jedoch gibt es noch immer sporadische Fälle. Trotzdem waren auch im Monat Juni durchschnittlich 40 Bette belegt im Zusammenhang mit dem beträchtlich großen Zahl chronischen Kranken.
2. Im **Anlage 1** wird berichtet über die besonderen Krankheitsfälle. **Anlage 2** gibt das zahnärztliche Monatsbericht.
3. Die Schutzimpfung mit Tetravaccin aus Holland hat stattgefunden.
4. Der Oberarzt Nubé ist in Tittmoning geblieben. Sanitätspersonal ist nicht mitgegangen.
5. Die Medikamenten aus Holland treffen regelmäßig ein. Es wird dringlichst gebeten bei der neuen Sendung eine beträchtliche Menge Vit. B1 Tabletten, Bierhefepillen und Vit. C. Tabletten mit zu schicken (Sehe 6).
6. Der Gesundheitszustand der Holländischen Offizieren ist im allgemeinen gut, jedoch besteht großen Mangel an Frisch Gemüse.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt

Der Niederländische Chefarzt
Dr. L. Koster (*kgf.* 271089) Stabsarzt

Anlage 1 (bei Meldung XXII)

Ärztliches Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle bis 7-7-1944.

- a. Oberleutnant J.G. de Bruin (*kgf.* 31930) wurde am 20-6-1944 nach Holland abtransportiert.
- b. Kapitän Leutnant N.B. Spoor (*kgf.* 31332) wurde am 4-6-1944 ins Revier aufgenommen wegen schwere Vitamin B Avitaminose (Polyneuritis, Paralysen, Blutdrucksenkung). Mit Anemirie Injektionen (75 mg pro Tag) hat sich die Lage weitgehend gebessert, jedoch sind heute noch immer Neuritis Symptomen fest zu stellen.
- c. Major J.J.M. de Bruijn (*kgf.* 31297) wurde am 1-6-1944 ins Revier überwiesen mit Thrombophletitis (septisa) des linken Beines. Sein Transport nach Tittmoning ist dadurch aufgehalten.
- d. Der Fähnrich A.J.A. Vermeeren (*kgf.* 31698) wurden am 19-6-1944 ins Revier aufgenommen mit rechtseitigen Brustfellentzündung.
- e. Der Oberst Leutnant Jhr. A.W. Snoeck (*kgf.* 30015) befindet sich jetzt im Lazarett mit einen ersthaften Demention Arteriosclerotica . Er ist verwirrt und desorientiert. Die Krankheit ist progressiv, die Lage wird rasch Schlimmer. Um Heimkehr nach Holland ist dieserseits dringlich gebeten worden.
- f. Der Fähnrich A. Boeken Krüger (*kgf.* 32209) bis jetzt im Revier gepflegt, ist am 5-7-1944 im Lazarett überwiesen. Er ist in Greifswald fachärztlich untersucht da die Krankheit sich verschlimmert und die Diagnose Lepra noch immer nicht sichergestellt ist. Ausschlag eines Haut Probeexcision wird abgewartet.
- g. Der Hauptmann T. van Popta (*kgf.* 32268) wurde am 30-6-1944 ins Revier aufgenommen wegen Kollapssymptomen. Der Blutdruck ist erniedrigt es gibt UroBilinarie und über die Rostaschlappe ist ein Geräusch zu hören.
- h. Der Oberleutnant F. Rouffaer (*kgf.* 30018) wurde am 4-7-1944 ins Revier übergeführt mit Bauchschmerzen. Es besteht eine Hydrops Vesica fellea c.

- i. Oberleutnant L.A.H. Rombeek (*kgf. 31209*) und C.A.H. de Metter (*kgf. 32122*) wurden ins Lazarett aufgenommen für Leistenbruchoperation. Hauptmann B.M.P van Griethuijzen (*kgf.30947*) einen Hämorrhoiden Operation wegen.
- j. Leutnant J.P. van Diepenbrugge (*kgf. 31619*) bekam eine distale Radius Fraktur nach einen Sturz.
- k. Oberleutnant C.J.M. Nass (*kgf. 30588*) ist außer Gefahr und befindet sich wohl. Die Lage Leutnants C.A. Verbruggen (*kgf. 32227*) mit Halsdrüsentuberkulose wird rasch schlimmer.
- l. Der Kapitän Leutnant Jhr. N.J.C. Versluys (*kgf. 30068*) hat Krampfadern und benötigt dafür einen Gummistrumpf. Gebeten wird einen zu schicken, Die Masse sind von nebenstehenden Skizze ab zu nehmen.

Anlage 2 (bei Meldung XXII)

Mitteilung des Zahnarztes.

Die Zahnheilkundige Versorgung findet auf normale Weise statt, obwohl in etwas verminderter Form, weil ein Stuhl, eine Bohrmaschine mit Fuß antrieb und ein Instrumenteschrank an das Instrumentarium entzogen worden sind.

Möglich wird das in der Zukunft wieder anders. Auch der Poliermotor fängt an Zeichen der Abnutzung zu verzeichnen, wodurch die Laboratoriumarbeit mehrere Male unterbrochen wird.

Doch wurden im Monat Juni 12 Voll- und Teilprothesen angefertigt, 12 Reparationen ausgeführt und 3 Kunstkronen gemacht.

Es besteht kein Materialmangel.

Genehmigt und einverstanden

Der Lagerarzt Der Niederländische Chefarzt

Dr. L. Koster (*kgf. 271089*) Stabsarzt

Neu-Brandenburg 8 August 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXIII

1. In Allgemeinen ist der Gesundheitszustand der Holländische Offiziere gut, in Absicht auf dem anhaltenden guten Wetter sind die Erkaltungskrankheiten beträchtlich gemindert.

Durchschnittlich waren im Monat Juli 30 Bette belegt, wovon die chronischen Kranken eine größere Anzahl im Anspruch nahmen.

2. In **Anlage 1** wird berichtet über die besonderen Krankheitsfälle, **Anlage 2** gibt das zahnärztliche Monatsbericht, in dem **Anlage 3** eine Anforderung von Medikamenten usw. ist.

3. Am 4-7-1944 empfangen wir eine Sendung Medikamenten die uns sehr willkommen war, die in Meldung XXII unter 5 erwähnte Vitaminenpreparaten haben wir leider bisher noch nicht empfangen.

4. Durch die wachsende Schwierigkeiten beim Ankauf neuer Brillen in Neubrandenburg wird gebeten um eine Sendung der meist üblichen Linsen und Gestellen, ebenso einige für die Zusammenstellung der Brillen benötigten Instrumenten, damit weiterhin eine Anfertigung und Reparatur von Brillen innerhalb des Lagers geschehen kann.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt

Der Niederländische Lagerarzt
Dr. L. Koster (*kgf. 271089*)
Officier van Gezondheid 1e klasse

Anlage 1 [bei Meldung XXIII]

Ärztliches Geheimnis

Besondere Krankheitsfälle bis 11-8-1944.

- a. Der Oberleutnant L.F.W. Weiss (*kgf. 30021*) wurde 4-8-1944 in das Revier aufgenommen einer Psychose wegen. Im Laufe einigen Tagen verschlimmerte die Lage sich immer mehr, am 8-8-1944 wurde er nach der Nervenheilstation Ückermünde überwiesen. Es handelt sich hier wahrscheinlich um eine Schizophrenie mit religiöser Wahn, Aggressivität und Suizide-versuch.
- b. Der Oberleutnant (*2e Luitenant*) F.C. van Vollenhoven (*kgf. 30873*) wurde 30-7-1944 ins Revier überwiesen mit Grippesymptomen, Am 4-8-1944 stellte es sich heraus, daß ein linksseitigen Pleuritis exsudativa sich entwickelte. Die Lage ist ernsthaft.
- c. Am 10-8-1944 wurde der Kapitän Leutnant zur See H. van Schreven (*kgf. 30295*) ins Revier aufgenommen wegen einen Nervenzusammenbruch.
- d. Der Oberleutnant der Reserve H.J. Smit (*kgf. 271391*) traf am 8-8-1944 ins Revier ein wegen einer Grippe und leichte Diabetes Mellitus.
- e. Der Hauptmann P.M. Breel (*kgf. 31498*) kam Ende Juli zur Behandlung wegen Diabetes (alter Fall 1937). Nebst Diättherapie wird Insuline verabreicht.
- f. Hauptmann C.A. Bijlaard (*kgf. 30043*), Oberleutnant J. den Butter (*kgf. 31450*) und Major J.C. van Apeldoorn (*kgf. 30666*) wurden 26-7-1944 im KGF-Lazarett überwiesen und operiert wegen Leistenbruch.
- g. Hauptmann der Marinetruppen W. Schuiling (*kgf. 31166*) wurde 4-8-1944 ins KGF-Lazarett aufgenommen wegen Rheuma Polyarticularis Chronica.
- h. Hauptmann der Marinetruppen H.O. Romswinkel (*kgf. 1634*) wurde 6-7-1944 ins KGF-Lazarett überwiesen wegen Narbenfistel nach Magenoperation.
- i. Hauptmann J.H. van Giessen (*kgf. 30339*) wurde 4-8-1944 ins KGF-Lazarett aufgenommen zwecks Hämorrhoiden-Operation.
- j. Marine Oberintendant L.C.R. Horning (*kgf. 32066*) wurde 29-7-1944 ins KGF-Lazarett aufgenommen wegen akuten Nierenblutung.
- k. Der Oberst-Leutnant der kgl. Marechaussee Jhr. A.W. Snoeck (*kgf. 30015*) starb am 10-8-1944 um 15.00 im KGF-Lazarett Neubrandenburg an eine Arteriosklerose ceribri.

Anlage 2 [bei Meldung XXIII]**Zahnärztliches Monatsbericht.**

Im vergangenen Monat wurden 10 Voll- und Teilprothesen angefertigt und 2 Kronen, sowie 9 Reparaturen. Durch das Ausbleiben von den monatlichen Ergänzungen von deutscher und niederländischer Seite ist mein Bestand an Amalgam alle. Von deutscher Seite wurde wohl Kupferamalgam zur Verfügung gestellt worden, was von mir als nicht vollwertig nur in äußersten Notfälle verwendet werden soll. Weitere Bestände sind noch gut. Aus dem Laboratorium ist jetzt auch der Poliermotor verschwunden für eine gründliche Revision, die in Stettin stattfinden wird. Dadurch wird die Vollendung von Prothesen und Kronen sehr verspätet, da jetzt diese Arbeit auch durch die eine noch anwesende Fußtretbohrmaschine geschehen muß.

Anlage 3 (bei Meldung XXIII)

Acipheco	1000 tabl.
Alunozal	1000 tabl.
Bellafolin	500 tabl.
Chindine sulf.	250 tabl.
Digitalis 100 mg	300 tabl.
Extr. Belladonnae 0,1	1000 tabl.
Luminal 25 mg	500 tabl.
Moloid	250 tabl.
Ultraseptyl	300 tabl.
Yatren poeders 0,5 g	100 st.
Dermatolpoeder	300 gr.
Pervitin	100 tabl.
Acid. Nicotinium poeder 50mg	100 st.
Acranil	5 flac.
Pulvis Doveri 0,03	500 tabl.
Pernaemon	100 amp.
Apomorphine	10 amp.
Papaverine	10 amp.
Emetin 60mg	50 amp.
Myrmican	100 amp.
Calcium Sandoz	150 amp.
Sympatol 10.10 cc	100 cc
Tinct. Opii crocata	300 cc
Phosfaat Buffer opl.	300 cc
Liq. Burowi	5000 cc
Spiritus fortiori	300 cc
Spiritus dilutes	1000 cc
Vinum Xerense	30 cc
Kleurstoffen volgens gram.	
Vloeibaar insectenmiddel	2000 cc
Soedan III in ijsazijn	100 cc
Siroop Famel loco	1000 cc
Benzolaether	250 cc
Chemisch zuivere Jodium 3%	300 cc
Menthol schudmixtuur	1000 cc
Tumenol ammonium schudmixtuur	1000 cc
Cinnaber zwavel schudmixtuur	1000 xx
Mentholspiritus 10%	500 cc
Oleum Citronellae	200 cc

Oleum Olivarium	500 cc
Oleum Sesami	500 cc
Billrothzalf	1000 gr
Pasta Lassar	1500 gr
Diachylon	1500 gr
Pasta Zinci Oleosa	1500 gr
Hydrophylgazen zwachtels	500 st
Hydrophylgaas 16 / 16	50 pak
Hydrophylgaas voor compressen	100 m2
Engels pluksel	50 pak
Vette watten	3 kg
Ontvette watten	3 kg
Thermogene watten	50 pak
Battist	3 m2
Leukoplast breed	25 rol
Hansaplast	25 m
Flanelle zwachtels 10 en 5 cm	12 st
Tricot zwachtels 10 en 5 cm	12 st
Mitella	50 st
Elastoplast	10 m
Bistouri	4 st
Anatomische pincetten	3 st
Chirurgische pincetten	3 st
Scherpe lepel	1 st
Glazen oorspuit 100 cc	1 st
Korentang	1 st
Naaldvoerder	1 st
Kleine huidnaalden	10 st
Recordspuit 2 cc	3 st
Chirurgische rechte schaar	1 st
Chirurgische gebogen schaar	1 st
Staafbatterij voor oorspiegel	3 st
Lantarens met barrerijen	5 st
Inhalatietoestel	20 st
Scheerriem	1 st
Veiligheidsspelden	100 st
Maatglas klein 1-20 cc	1 st
Oogbadjes	5 st
Drinkglazen	10 st
Toiletzeep	25 st
Nagelborstels	12 st
Urinalen	10 st
Dekenboog	1 st
Nierbekkens (opvolgend)	10 st
Windringen	5 st
Druppelflesjes 10 cc	10 st
Borstel voor reageerbuisjes	2 st
Vuursteentjes voor aansteker	50 st
Lucifers	5 pak

Neubrandenburg 16 Augustus 1944

[Meldung XXIII-XXIV]

Übersicht der Krankenbehandlung im Oflag 67 von 1-5-1944 bis 1-8-1944.

In der Monat Mai wurden 132 kranken im Revier gepflegt (91 Neuaufnahme) mit 1135 Krankheitstagen; durchschnittlich waren 40 Bette belegt. Es handelte sich hier um:

- 82 Grippe und Erkältungsfälle;
- 8 Rheuma insgesamt Neuritiden fälle;
- 14 Krankheiten der Respirationsorganen;
- 16 Patienten mit Gastroenteritis, Stoffwechselstörungen und Gallenwegekrankheiten;
- 6 Patienten mit Augen-, Ohren-, und Nasenkrankheiten;
- 3 Patienten mit Magengeschwür;
- 23 Patienten mit Herz- und Blutgefäßkrankheiten;
- 2 Patienten mit Hautkrankheiten;
- 4 Patienten mit Sportverletzungen;
- 2 Patienten mit Krankheiten der Harnwege;
- 2 Patienten mit Dienstverletzungen;
- 8 Operationspatienten.

Im kgf-Lazarett wurden in Monat Mai 21 Patienten gepflegt mit 433 Krankheitstagen.

In der Monat Juni wurden 158 Kranken (worunter 140 Neuaufnahmen) gepflegt mit 1003 Krankheitstagen; durchschnittlich waren 33 Bette belegt.

Bei die Neuaufnahme handelte es sich um:

- 108 Grippe und Erkältungsfälle;
- 2 Rheuma insgesamt Neuritidenfälle;
- 2 Krankheiten der Respirationsorganen;
- 11 Patienten mit Gastroenteritis, Stoffwechselstörungen und Gallenwegekrankheiten;
- 2 Patienten mit Augen-, Ohren-, und Nasenkrankheiten;
- 1 Patient mit Magengeschwür;
- 1 Patient mit Herz- und Blutgefäßkrankheiten;
- 2 Patienten mit Hautkrankheiten;
- 9 Patienten mit Sportverletzungen;
- 1 Patient mit Psychose;
- 8 Operationspatienten.

Im kgf-Lazarett wurden in Monat Juni 11 Patienten mit 252 Krankheitstagen verpflegt.

In der Monat Juli wurden 107 Patienten (worunter 93 Neuaufnahmen) gepflegt mit 764 Krankheitstagen gepflegt; durchschnittlich waren 25 Bette belegt.

Bei die Neuaufnahme handelte es sich um:

- 57 Grippe und Erkältungsfälle;
- 4 Rheuma insgesamt Neuritiden fälle;
- 1 Krankheit der Respirationsorganen;
- 5 Patienten mit Gastroenteritis, Stoffwechselstörungen und Gallenwegekrankheiten;
- 2 Patienten mit Magengeschwür;
- 1 Patient mit Hautkrankheiten;
- 10 Patienten mit Sportverletzungen;
- 2 Patienten mit Krankheiten der Harnwege;

1 Patient mit Dienstverletzungen;

9 Operationspatienten.

Im kgf-Lazarett wurden in Monat Juli 13 Patienten mit 256 Krankheitstagen gepflegt.

Poliklinisch wurden pro Tag durchschnittlich 25 Patienten behandelt. Hauptsächlich handelte es sich hier um Sportverletzungen, Rheuma, Neuritiden, Gastroenteriden, Avitaminosen, Augenkranken, Ohren-, Nasen-, und Rachenbeschwerden.

In den Monate Mai, Juni, und Juli kamen keine tödliche Fälle vor.

Zwei Patienten wurden nach Holland transportiert (1 mit 2 amputierte Beine, und 1 mit Lepra).

Die Personalbesetzung des Reviers hat sich am 1-6-1944 geändert. Ein Arzt und ein Freiwilligersanitäter reisten mit 300 Offizieren nach Tittmoning ab. Die Besatzung ist jetzt 2 Ärzte, 3 Berufssanitäter, 5 freiwillige Sanitäter, ein Verwalter, 1 Zahnarzt mit Hilfspersonal.

Im Zahnstation wurden seit 1 Mai 1944, 295 Extraktionen gemacht, 890 Amalgamfüllungen, 135 Zementamalgamfüllungen, 300 Silcatfüllungen, 190 Zementfüllungen, 25 Silbergriesfüllungen, 70 Nervenbehandlungen, 69 Gangreasenbehandlungen gemacht und bei 71 Offiziere Zahnstein weggenommen. Es wurde 44 neue Teil- und Vollprothesen gemacht, 7 Kunstharzkronen und 46 Reparaturen an Prothesen gemacht.

5 Wurzelresectionen und 12 operative Entfernungen von Weisheitszahn fanden statt.

20 X-foto wurden angefertigt. Die Abteilung steht seit einiger Zeit keine elektrische

Bohrmaschine mehr zur Verfügung, die elektrische Poliermaschine ist seit 14 Tage defekt.

Die Abteilung hat in der letzter Zeit nur Mangel an Silberamalgam, weitere Materialbestände sind gut.

Neu-Brandenburg 6 September 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXIV

1. In Allgemeinen ist der Gesundheitszustand der Holländische Offiziere gut. Obwohl seit medio August viele Fälle von Gastroenteritis vorkamen. Durchschnittlich waren im Monat August 35 Bette belegt.

2. In Anlage 1 wird über die besonderen Krankheitsfälle berichtet, Anlage 2 gibt das zahnärztliche Monatsbericht.

3. Am 26-8-1944 empfangen wir eine Sendung Medikamente und Vitamine, die uns sehr willkommen war.

4. Einde Sendung von 800 cc. Tetravaccin wurde nach Tittmoning gesandt.

Der Niederländische Chefarzt
Dr. L. Koster (*kgf. 271089*) Stabsarzt

Anlage 1 [bei Meldung XXIV]

a. Die Lage von Oberleutnant F.C. van Vollenhoven (*kgf. 30873*) (siehe Meldung XXIII, Anlage 2 ad b) hat sich wesentlich verbessert.

b. Der Kapitän Leutnant zur See H. van Schreven (*kgf. 30295*) (siehe Meldung XXIII, Anlage 2 ad c) wurde am 14-8-1944 ins kgf-Lazarett Neubrandenburg überwiesen. Seine Lage hat sich allmählich verschlimmert. Er wurden am 28-8-1944 aufgenommen in der Nervenheilanstalt Ückermünde. Diagnose: Dementia paranoides.

c. Oberst-Leutnant der kgl. Marechaussee Jhr. A.W. Snoeck (*kgf. 30015*) (siehe Meldung XXIII, Anlage 2 ad k) wurde am 13-8-1944 in kgf-Friedhof Neubrandenburg beerdet.

d. Der Oberfähnrich J.H. Wieringa (*kgf. 32215*) wurde am 18-8-1944 aufgenommen in kgf-Lazarett, einer Appendizitis acuta wegen. Er wurde gleich operiert und am 1-9-1944 geheilt entlassen.

e. Der Fähnrich F.M.B. de Bont (*kgf. 30994*) wurde am 14-8-1944 aufgenommen im kgf-Lazarett einer Hernia Inguinalis Sinistra wegen. Operation folgte, seine Lage ist gut.

f. Der Marineoberintendant J.B. Kempees (*kgf. 30400*) wurde am 14-8-1944 aufgenommen im kgf-Lazarett aufgenommen wegen Hämorrhoiden. Operation folgte, seine Lage ist gut.

g. Der Leutnant [Fähnrich] F. Penris (*kgf. 30889*) wurde am 14-8-1944 aufgenommen im kgf-Lazarett aufgenommen wegen einen Tumor Mammae dextrae. Operation folgte, die Geschwulst war gutartig. Er wurde am 1-9-1944 geheilt entlassen.

h. Der Leutnant A.Th. Voorneman (*kgf. 30881*) wurde am 28-8-1944 im kgf-Lazarett aufgenommen, einer Phimosis wegen. Operation folgte, seine Lage ist gut.

i. Der Marinegefreiter P.A. Brandell (*kgf. 32076*) wurde am 28-8-1944 im kgf-Lazarett aufgenommen wegen Kalknagel.

j. Der Oberfähnrich P.G.G. Frederiks (*kgf. 32177*) wurde am 28-8-1944 im kgf-Lazarett aufgenommen einer Fistel im Kreuzgend wegen.

k. Der Fähnrich F.S. de Jong (*kgf. 31006*) wurde am 1-9-1944 im kgf-Lazarett aufgenommen wegen einer Phimosis.

l. Der Fähnrich E.H.F.A. Schimmelpenninck (*kgf. 32171*) und der Oberleutnant H. Tieskens (*kgf. 30636*) wurden beiden wegen Distorsion der linken Knie im kgf-Lazarett überwiesen.

m. Der Marinestabsintendant N.B. Spoor (*kgf. 31332*) (siehe Meldung XXII, Anlage 1 ad b) wurde am 5-9-1944 geheilt aus dem Revier entlassen.

Anlage 2 [bei Meldung XXIV]

Die zahnärztliche Betreuung wurde im Monat August sehr erschwert durch die Abwesenheit von Amalgam. Von deutscher Seite wurde nur Kupferamalgam, das als untauglich nicht verwendet wird, zur Verfügung gestellt. Es ist überdies schädlich für die Gesundheit. Ich hoffe aus den Niederlanden noch etwas empfangen zu dürfen. Auch Einbettungsmassa ist noch immer nicht empfangen, sodass auch hierdurch die Arbeit verspätet wird. Der Poliermotor und die elektrische Bohrmaschine sind noch immer in Reparatur, sodass für die konservierende Abteilung und die prothetische Abteilung nur mit einer Fuß tretbohrmaschine gearbeitet wird. Auf die prothetische Abteilung wurde im Monat August 8 Voll- und Teilprothesen angefertigt sowie 12 Reparaturen und 5 Kunstharzkronen.

Neu-Brandenburg Oktober 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXV

1. In Allgemeinen ist der Gesundheitszustand der Holländische Offiziere gut. Durchschnittlich waren im Monat September 25 Bette belegt.

2. In Anlage 1 wird über die besonderen Krankheitsfälle berichtet, Anlage 2 gibt das zahn-ärztliche Monatsbericht.

3. Dem Delegierten des Internationale Roten Kreuzes wurde von mur der Vorschlag gemacht die Patienten Oberst van Alphen (*kgf. 32371*) und Leutnant Verbruggen (*kgf. 32227*) infolge Punkt II A von Abkommen von 27 Juli 1929 zu evakuieren nach der Heimat, oder neutralem Gebiet.

Der Niederländische Chefarzt
Dr. L. Koster (*kgf. 271089*) Stabsarzt

Anlage 1 [bei Meldung XXV]

a. Der Fähnrich F.M.B. de Bont (*kgf. 30994*), der Marineoberintendant J.B. Kempees (*kgf. 30400*), der Leutnant A.Th. Voorneman (*kgf. 30881*), der Marinegefreiter P.A. Brandell (*kgf. 32076*), der Fähnrich F.S. de Jong (*kgf. 31006*) und der Leutnant H. Tieskens (*kgf. 30636*) wurden im Monat September geheilt aus dem Lazarett entlassen.

b. Der Marinestabsingenieur P.N. Vreeken (*kgf. 31180*) wurde am 11-9-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Hernia. Operation folgte, seine Lage is gut.

c. Der Oberleutnant P.M. Kautz (*kgf. 30687*) wurde ebenfalls am 11-9-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Frenulum praeputii. Operation folgte und am 27-9-1944 wurde er geheilt entlassen.

d. Der Oberleutnant J.J.L. Baron van Lynden (*kgf. 2941*) wurde am 11-9-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Phimosi und nach Operation am 2-10-1944 geheilt entlassen.

e. Der Fähnrich zur See J. Klaver (*kgf. 31099*) wurde am 11-9-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Hernia und Phimosi.

f. Der Fähnrich B. van Ginkel (*kgf. 30832*) wurde am 20-9-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Hernia.

g. Der Oberleutnant F. Rouffaer (*kgf. 30018*) wurde am 28-9-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Phimosi.

h. Der Hauptmann J.J.A. Beaumont (*kgf. 32387*) wurde am 3-10-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Hämorrhoiden.

i. Der Leutnant zur See Muller (*kgf. 30225 of 31222*) wurde am 3-10-1944 ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen Fistula ani.

j. Der Fähnrich F.A.A. Fontein (*kgf. 30816*) wurde am 21-9-1944 ins Revier aufgenommen wegen Pleuritis exsudativa sinistrae.

k. Der Oberst M.W.L. van Alphen (*kgf. 32371*) wurde im Juli 1944 ins Revier aufgenommen wegen Magenbeschwerden. Die Blutsenkungsgeschwindigkeit war fortwährend sehr beschleunigt. Patient ist mager. Bei Durchleuchtung des Brustkorbes rechtsoben Doppelschatten mit zentraler Aufhellung. Diagnose: Lungentumor (?), Caverne (?). Zur weiteren Behandlung und Observation folgte am 20-9-1944 Überweisung ins kgf-Lazarett.

l. Der Fähnrich zur See C. Wiegel (*kgf. 30932*) wurde im Juli 1944 ins Revier aufgenommen wegen Gehirnschütterung nach Sportverletzung. Trotz dauernder Ruhe bessern die Kopfschmerzen gar nicht. Augenärztlich kein besonderes. Harn, Blutdruck, Blutsenkungsgeschwindigkeit und Schädfoto normal. Wasserbilanz und Zuckerbelastungsprobe normal. Überweisung ins kgf-Lazarett für nervenärztliche Untersuchung am 28-9-1944 folgte.

m. Der Marineoberingenieur J.G. van Hemert (*kgf. 31218*) wurde am 6-9-1944 ins Revier aufgenommen wegen fortwährenden Kopfschmerzen nach leichter Gehirnerschütterung (kleine Hauerei). Bettruhe, Luminal und Vitamine B bessern die Lage nach und nach.

n. Der Oberleutnant F.H.M. Rotteveel (*kgf. 32112*) hatte in 1937 in Niederl. Indien eine Flugzeugunfall, wodurch Gehirnerschütterung entstand. Nach Aussage des Patienten wurde er ungenügend behandelt. Seitdem hat er fortwährend Beschwerden von schweren Kopfschmerzen. Aufnahme ins Revier wegen Kopfschmerzen nach geringer Anstrengung folgte. Bettruhe, Vitamine B und Luminal verbesserten die Lage sehr.

o. Der Zustand des Leutnants C.A. Verbruggen (*kgf. 32227*) (siehe Meldung XX, Anlage 1) ist trotz fortwährender Lazarettobservation rücklaufend. Mit großer Wahrscheinlichkeit handelt es sich hier um eine Hodgkinische Krankheit (Granuloma malignum).

Anlage 2

Die Abteilung Zahnheilkunde wurde auch im September durch Abwesenheit von verschiedene Materialien düpiert. Silberamalgam wird nicht mehr verabreicht. Ich habe mich hierüber beschwerdet beim Delegierten des Internationale Roten Kreuzes. Auch Gips und Einbettungsmasse waren nicht mehr vorhanden. 3 Voll- und Teilprothesen und 2 Kunstharzkronen wurden noch angefertigt. Anfang Oktober ist das Instrumentarium wieder ausgebreitet mit einem Fustrettbohrmaschine. Auszer dem ist wieder Gips und Einbettungsmassa angekommen, sodass die prothetische Abteilung wieder weiterarbeiten kann. Auf der konservierender Abteilung wird hauptsächlich mit Steinzement gearbeitet.

Neu-Brandenburg 6 November 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXVI

1. Die Gesundheitslage der Niederländische Offizieren ist im Allgemeinen gut, obwohl durch den Anfang der kalten und feuchten Jahreszeit mehrere Bronchitis und Erkältungsfälle sich auftraten. Der Durchschnittszahl besetzten Betten war im Monat Oktober 22.

Ich habe dem Lagerkommandant vorgeschlagen Maßnahmen zu nehmen zur Bekämpfung der Kalte und des Luftzuges.

2. Die Ernährungslage ist durch verschiedene Umstände (Verminderung der Rationen Brot, Käse und Zucker, Aufhören von Versendung von Privat und Einheitsliebesgabenpakete aus den Niederlanden, Ausbleiben von Sendungen Internationalen Liebesgabenpakete und die Maßnahmen des OKW's, wodurch alle Privat-Lebensmitteldepots vor 5 Oktober 1944 geleert sein sollte und man zum unzumutbaren Gebrauch dieser Lebensmittelpaketen gezwungen wurde, nicht mehr befriedigend zu nennen. Sollten, unverhofft die Sendungen von internationalen Lebensmittelpaketen ausbleiben, dan muß die Ernährungslage sehr sorgenvoll werden.

Die Medikamentenversorgung ist ebenso zurückgehend durch das Ausbleiben der Monatssendungen aus den Niederlanden und der Privatsendungen Medikamente.

Durch den deutschen Lagerarzt wird versucht so viel wie möglich unsere Anforderungen zu entsprechen, während wir aus Genf auf unseren Anfragen ab und zu Medikamentensendungen empfangen.

Von Herrn Kapitän zur See a.D. L.F. Klaassen, Eerensplein 7 Den Haag empfangen wir in letzter Zeit eine bedeutende Menge Medikamente u.a. Vitamine B und C. Diesseits wird höflichst gebeten Herrn Oberst Klaassen unsern wohlgemeinten Dank übermitteln zu wollen.

3. Durch die Bemühung des deutschen Lagerarztes war es möglich beim Eintreten der Kälte in Diensträume und Krankenzimmern des Reviers zu heizen. Seit 22-10-1944 wird auch in den Wohnbaracke geheizt.

4. In viele Fälle wird durch den polnischen Marinechirurg Dr. Markowsky chirurgische Hilfe geleistet, während auch der polnische Arzt Dr. Domansky der niederländischen Abteilung des kgf-Lazarettes Neubrandenburg einige Male chirurgische Eingriffe macht.

5. Mit einem der letzten Transporten kamen hier 2 Stabsärzte der Reserve an. Ein Gesuch von mir gemacht um einer dieser Ärzte bei der niederländischen Abteilung des kgf-Lazarettes für Krankenbetreuung ein zu setzen wurden abgelehnt.

Der Marinepfleger Th. Kik wurde zur Betreuung der niederländische Patienten versetzt nach dem kgf-Lazarett Neubrandenburg. Die heutige Personalbesetzung des Reviers ist:
Chefarzt und Revierarzt Dr. L. Koster.

Die Krankenbetreuung wird von den freiwilligen Krankenpflegern: Marineoberingenieur L.J. Keukens, fungierend Hauptpfleger Leutnant K.J. Schrek und Leutnant H.L.M. Dorst und den SanitätsUffz. J. Boerman und J.L. Jongejan ausgeführt.

Poliklinikarzt ist Dr. W.A. Kaltoven, dabei assistiert durch Leutnant J. Wabeke und SanitätsUffz J. Boerman. Apothekeverwalter: Leutnant J. Wabeke.

Laborant: SanitätsUffz. J. Boerman

Die Allgemeine Verwaltung wird geführt von Kapitän-Leutnant zur See M.C. van Grondelle, dabei geholfen durch den Fähnrich zur See W.J. Bernsen (Ausgabe Leinwand und Decken, Paketdienst, Ausgabe Brennstoff usw.)

Die medizinische Administration und Auszendienst am Lager wird durch den Fähnrich A.W. Bruins versorgt, der zugleich Kommandant der Trägerabteilung ist.

Die zahnärztliche Betreuung ist in den Hände des Oberstabsarztes der Reserve D.J.A. v.d. Woerd, dabei assistiert durch den Assistentzahnarzt Oberfähnrich M.M. van Beek.

Technische und Administrationshilfe leisten auf der zahnheilkundigen Abteilung der Fähnrich C. van Kampen und der Aspirant-Marinefliegeroffizier M.J. Manting.

Gesehen

[handtekening]

Stabsarzt und Lagerarzt

Der Chefarzt der niederländischen kgf. Offiziere in Oflag 67

[getekend]

Dr. L. Koster

Stabsarzt.

Anlage 1 [bei Meldung XXVI]

- a. Im Monat Oktober wurden geheilt aus dem Lazarett entlassen die in Meldung XXV, Anlage 1 unter Punkt b, c, d, e, f, g und die unter Punkt j und l in Meldung XXIV Anlage 1 erwähnte Personen.
- b. Im Monat Oktober wurden wegen Phimosi ins Lazarett aufgenommen der Oberleutnant F. Rouffaer (*kgf. 30018*) (der auch wieder geheilt entlassen wurde), der Leutnant H. Tieskens (*kgf. 30636*), und die Fähnriche J.F. Jongepier (*kgf. 30143*), J. van der Togt (*kgf. 32384*) (im Laufe des Monats geheilt entlassen), P.J. Griep (*kgf. 30999*) und J.Jonkees (*kgf. 31232*). Der Leutnant J.E. Strijd (*kgf. 32406*) wurde wegen Frenulum praeputii ins Lazarett aufgenommen, er wurde operiert und nach einigen Tagen entlassen.
- c. Der Kapitän-Leutnant zur See See H. van Schreven (*kgf. 30295*) ist am 23-10-1944 um 3.00 in den Nervenheilanstalt Ückermünde gestorben wegen Erschöpfung bei Geisteskrankheit.
- d. Die Lage des Leutnants C.A. Verbruggen (*kgf. 32227*) ist allmählich zurückgehend. Versucht wird ihn in Schwerin einer Röntgenbestrahlungskur zu unterwerfen.
- e. Oberst M.W.L. van Alphen (*kgf. 32371*) wurde nach seiner Entlassung aus dem kgf-Lazarett wieder in hiesigen Revier aufgenommen. Die Verdacht auf Lungentumor steigert sich, obwohl seine allgemeine Lage gut ist.
- f. Der Marinestabsintendant Joh. Bouma (*kgf. 31150*) wurde am 13-10-1944 wegen Magenbeschwerden im hiesigen Revier aufgenommen. Es bestehen die Symptomen eines stenosierendes Magengeschwüres.
- g. Der Hauptmann im Generalstab G.J. Le Fèvre de Montigny (*kgf. 32374*) wurde am 15-10-1944 ins Revier aufgenommen wegen Dermatitis exfoliativa. Die ursprünglich ernsthafte Lage bessert sich jetzt.
- h. Der Marineoberingenieur H.F.W. Varenkamp (*kgf. 31144*) wurde am 13-9-1944 wegen Nierensteinkolik aufgenommen. Ein Röntgenbild ergab, dass im rechten Harnleiter sich ein Nierenstein befand. Eine Abtreibungskur wurde eingesetzt.

- i. Am 12-10-1944 wurde der Oberleutnant R.F. Kranenborg (*kgf. 31791*) ins Revier aufgenommen wegen Pleuritis exsudativa dextrae, der Auswurf war Tuberkelbazillenfrei, auch bei wiederholten Prüfung.
- j. Am 24-9-1944 wurde der Major C.A.J. Kroeze (*kgf. 32245*) ins Revier aufgenommen wegen Nervositas (Verlust seines Sohnes durch Kriegshandlungen).
- k. Der Oberleutnant G. Bakker (*kgf. 32096*) wurde am 2-11-1944 mit einer Pleuritis exsudativa dextrae ins Revier aufgenommen.
- l. Der Hauptmann der Marinetruppen W. Schuiling (*kgf. 31166*) wurde am 10-10-1944 durch Dr. Markowsky operiert wegen eines Adenoms der Nebenschilddrüse (Morbus Recklinghausen). Seine Lage hat sich seitdem weitgehend verbessert, ist aber noch als ernsthaft zu betrachten.
- m. Der Marineoberintendant L.C.R. Horning (*kgf. 32066*) wurde am 15-9-1944 wieder zwecks Abtreibungskur eines Nierensteines ins kgf-Lazarett aufgenommen. Die Kur blieb wieder ohne Erfolg, er wurde deshalb am 1-11-1944 nach dem Lager entlassen, bleibt jedoch unter stetiger Kontrolle.

Anlage 2 [bei Meldung XXVI]

Im Monat Oktober wurden 16 Reparaturen, 9 Voll- und Teilprothesen und 25 Kunstkronen gemacht. Laut einer so eben empfangenen Mitteilung wird für Kriegsgefangenen keine Silberamalgam zur Verfügung gestellt, doch nur Kupferamalgam und Steinzement. Auch gegossene Füllungen dürfen nicht angefertigt werden. Damit stehen nur die schlechtesten Materialien zu unserer Verfügung wo aus den Niederlanden nichts mehr zu erwarten ist. Auf der Konservierenden Abteilung wird also im Zukunft nur mit Steinzement gearbeitet werden, wie in den vergangenen 2 Monate schon ist geschehen.

Gesehen,
[handtekening]
Stabsarzt und Lagerarzt

Neubrandenburg 6 November 1944
Am Internationale Roten Kreuz
Genf- Schweiz

Anliegend sende ich Ihnen das Monatsbericht der Gesundheitslage der Niederländische kgf. Offiziere im Oflag 67.
Ich möchte Sie bitten das Monatsbericht durch zusenden am Niederländischen Roten Kreuz im [Den] Haag.
Mit freundlichen Grüßen

Der Chefarzt der Niederländische
kgf. Offiziere in Oflag 67
w.g. Dr. L. Koster Stabsarzt.

Für wörtliche Übersetzung
Der Fähnrich
[handtekening]

Neu-Brandenburg Dezember 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXVII

1. Die Gesundheitslage der Niederländische kgf. Offizieren ist im Allgemeinen gut. Durchschnittlich waren im Monat November 24 Bette belegt.
2. Die Ernährungslage hat sich nicht geändert (siehe Meldung XXVI). Die Medikamentenversorgung hat sich etwas gebessert, da am 21-11-1944 eine Sendung Medikamente aus Holland empfangen wurde, wofür wir Ihnen am herzlichst danken.
3. Im Monat November sind 2 Niederländischen Offizieren gestorben (siehe Anlage 1).
4. Anlage 1 gibt die besonderen Krankheitsfälle. Anlage 2 das zahnärztliche Monatsbericht.
5. Es wurde im Lager in einer Baracke wiederholt Kleiderläuse gefunden. Ein Vorschlag zur Entlausung der ganzen Baracke wurde diesseits sofort gemacht.

Der Chefarzt der Niederländischen
kgf. Offizieren in Oflag 67 ²⁶⁾

Dr. L. Koster
Stabsarzt.

Anlage 1 [bei Meldung XXVII]

Ärztliches Geheimnis

- a. In November wurden der Hauptmann K. van der Weerd (*kgf. 31551*) (Meldung XXII) der Fähnrich C. Wiegel (*kgf. 30932*) (Meldung XXV) und der Marineoberingenieur Muller (*kgf. 31222 of 30225*) (Meldung XXV) aus dem Lazarett entlassen. Die Beiden erstgenannten Personen wurden ins Lagerrevier aufgenommen. Außerdem wurden aus dem Lazarett entlassen der Leutnant Tieskens und die Fähnriche J. van der Togt (*kgf. 32384*), P.J. Griep (*kgf. 30999*) und J.Jonkees (*kgf. 31232*) (siehe Meldung XXVI).
- b. In November wurden ins Lazarett aufgenommen: Der Marineoberintendant Joh. Bouma (*kgf. 31150*) wegen stenosierendes Magengeschwür (siehe Meldung XXVI). Der Oberleutnant L.E. Henrichs (*kgf. 2913*) wegen Osteomyelitis des linken Knies und Unterbeines. Der Leutnant zur See W. de Jong (*kgf. 271418*) wegen Orchitis und Epydemitis nach Trauma.
- c. Am 8-11-1944 starb plötzlich der Rittmeister A.C. Eland (*kgf. 30952*) am Herzschlag, während er sich nach der Badeanstalt begab. Die Beerdigung fand am 11-11-1944 statt auf dem kgf-Friedhof Neubrandenburg.
- d. Am 2-11-1944 starb der Leutnant C.A. Verbruggen (*kgf. 32227*) (siehe Meldung XXVI) an maligne Granulom. Er wurde am 23-11-1944 beerdigt auf dem kgf-Friedhof Neubrandenburg.
- e. Der im Punkt g Meldung XXVI erwähnte Offizier [Hauptmann im Generalstab G.J. Le Fèvre de Montigny (*kgf. 32374*)] wurden am 18-11-1944 zur weiteren poliklinischen Behandlung aus dem Revier entlassen.

---

²⁶ Sinds 1-12-1944 is Oflag 67 Neubrandenburg officieel opgeheven en valt het sindsdien onder Stalag II-a Neubrandenburg. Dit betrof alleen een administratieve wijziging, voor de indeling van het kamp of de voorzieningen van de Nederlandse krijgsgevangenen had de wijziging geen gevolgen (2.13.98 inv. 106).

- f. Ins Revier wurde am 16-11-1944 aufgenommen der Fähnrich O. van der Gronden (*kgf.* 31227) wegen Asthma Bronchiale. Er wurde eine Fiebertherapie (Peripher) unterworfen.

Anlage 2 [bei Meldung XXVII]

Im Monat November wurden 7 Teil- und Vollprothesen, 1 Reparatur und 1 Kunstkrone angefertigt. Im Laufe des Monats konnte ich von deutscher Seite das Versprechen empfangen dass ab 1-12-1944 monatlich 250 gr Silberamalgam und die dazu gehörende Menge Quecksilber zu meiner Verfügung gestellt wird. Hierdurch wird die Lage für die konservierende Abteilung sehr verbessert.
Weiter verläuft alles normal.

Jaarverslag [over] 1944 van de M.G.D. [Militair Geneeskundige Dienst]

Hoofdstuk 1. Overzicht algemene gezondheidstoestand.

In de maand Januari 1944 was het ziektecijfer hoog. Aanvankelijk deed zich een epidemie voor van buikloop, kennelijk veroorzaakt door het primitieve transport vanuit Stanislau. Gelukkig was deze epidemie van betrekkelijk onschuldige aard.

In Februari 1944 heerste een griep epidemie van grote omvang, zeer waarschijnlijk begunstigd door de zeer primitieve levensomstandigheden in de winter. Naast de totale bezetting van het slecht ingerichte, nauwelijks bruikbare Revier (maximale capaciteit 30 bedden toen) bevonden er zich ongeveer een 300 zieken in de barakken. Hoewel niet in die mate blijft het aantal griepgevallen in maart, april en mei zeer hoog, zodat grofweg berekend 60% van de totale kampbevolking een griepinfectie heeft doorgemaakt.

Enkele gevallen van longontsteking deden zich in die tijd voor. Eind mei, begin juni begint de epidemie te wijken, achtereenvolgens worden echter 8 Patienten met Pleuritis in het Revier opgenomen. Gedurende de zomermaanden is de gezondheidstoestand uitstekend, alleen doen zich in het kamp duidelijke tekenen voor van Vitamine B gebrek. Daarnaast werden veel sportongevallen behandeld en een aantal gevallen van maag-darmcatarch de laatste waarschijnlijk veroorzaakt door een enorme vliegenplaag.

In de wintermaanden oktober, november en december 1944 was de gezondheidstoestand opvallend goed.

Hoofdstuk 2. Poliklinische hulp.

Het aantal mensverplegingsdagen in het Revier bedroeg rond 14.000.

Poliklinisch werden per dag gemiddeld 30 Patienten behandeld, daarnaast werden nog een groot aantal Patienten behandeld met hoogtezon, licht, infrarood en massage.

In het kgf-Lazarett werden 215 Patienten behandeld, waarvan 45 geopereerd, 30 geobserveerd en 140 ambuland werden behandeld. Hieronder zijn tevens een groot aantal röntgen-doorlichtingen en foto's inbegrepen.

Specialistische oogheekundige hulp werd verleend door Dr. Buhlz Neubrandenburg, die hiertoe af en toe een spreekuur in het Revier houdt. Verstrekking en reparaties van brillen is zeer onvoldoende en ontbreekt thans nagenoeg. Provisorisch werden een aantal brillen in het Revier gerepareerd,

Oor, neus- keelkundige hulp werd in enkele gevallen verricht in Neustrelitz.

Hoofdstuk 3. Bijzondere ziektegevallen.

In de loop van het jaar deden zich enkele bijzondere ziektegevallen voor, waaronder 3 gevallen van geestelijke stoornis, Een van deze drie gevallen had een dodelijke afloop (te Üeckermünde). Onder de bijzondere gevallen kwamen 6 sterfgevallen voor, 1 schotverwonding tijdens luchtalarm, teringh en 2 Patienten naar Holland werden afgevoerd (Luitenant Bruin en Vaandrig Boeken Krüger).

Hoofdstuk 4. Bevindingen van de M.G.D.

Voortdurend werd vanwege de M.G.D. aangedrongen op algemeen hygiënisch verbeteringen in het kamp. Onder andere werd bij de kampleiding aangedrongen op verbeteringen van de barakken, wc's, verlichting, verwarming, dekensverstrekking, ongediertebestrijding, niet uitstorten van de levensmiddelen, klompenverstrekking. In dit kader moet ook gememoreerd worden de massavaccinatie met Tetravaccin.

Herhaalde aandrang bij de Duitse autoriteiten tot het afvoeren van een groep zieken, die hier niet of onvoldoende kunnen worden behandeld, leverde nog nu toe, behoudens de onder hoofdstuk 3 genoemde 2 gevallen, geen resultaat op.

Verstrekking van schoonmaakmateriaal bleef ons, ondanks herhaalde aanvraag, achterwege. Een groot aantal protesten tegen verschillende maatregelen werd voortdurend ingediend,

Hoofdstuk 5. Geneesmiddelen en instrumentenvoorziening.

De geneesmiddelen en instrumentenvoorziening is slecht. De maandelijkse aanvragen bij de R.G.D. in Holland verzekerden ons lange tijd een vrij aanzienlijke hoeveelheid geneesmiddelen en instrumenten. Dit viel na september 1944 echter uit. Door herhaalde aanvragen in Genève kwam af en toe van die kant een kleine zending binnen. De wekelijkse Duitse verstrekking is geheel onvoldoende om in de behoefte te voorzien. Na herhaald overleg met de Duitse geneeskundige Dienst werd tenslotte aan het kamp gist verstrekt in verband met het vitamine B gebrek.

Hoofdstuk 6. Voedselvoorziening.

De voedselvoorziening van het kamp werd doorlopend met de Duitse autoriteiten besproken. Tegen het gedwongen ledigen van de depots werd met klem geprotesteerd. De ziekendepots en het Revierdepot werden tenslotte van deze maatregel uitgezonderd.

Hoofdstuk 7. Tandheelkundige verzorging.

De tandheelkundige verzorging had tot nu toe een vlot verloop. Gebrek aan bepaalde grondstoffen kan tot nog toe steeds worden voorkomen.

Hoofdstuk 8. Personeelsbezetting en huishoudelijk gedeelte van het Revier.

De personeelsbezetting van het Revier is als volgt samengesteld:

Chef-arts en revierarts Dr. L. Koster. Polikliniekarts en arts voor de buitendienst: Dr. W.H. Kaltoven. Tandarts Dr. D.J. v.d. Woerd. Algemeen administrateur: Luitenant ter zee 1^e klasse N.C. van Grondelle. Hoofd van de verpleging en de huishouding: Officier der M.S.D. 2^e klasse C.J. Keukens.

Verplegend personeel: Officierverplegers 2^e Luitenants K.J. Schrek en H. Dorst en Korporaalverplegers J. Boerman en J. Jongejan en milicienverpleger Th. Kik.

Apotheekbeheerder en assistent polikliniek 2^e Luitenant J. Wabeke.

Kok, 2^e Luitenant N. Bouman. Huishoudelijke dienst en pakkettendienst Sergeant adelborst W. Bernsen.

Medische administratie, buitendienst in het kamp en transport cadet-sergeant A.W. Bruins. Tandheelkundige verzorging Dr. D.J. v.d. Waard en cadet-vaandrig M.M. van Beek (assistent tandarts). Tandtechnicus cadet-sergeant C.A. van Kampen. Administratie tandarts Aspirant officier-vlieger M.J. Manting.

De milicienverpleger Th. Kik werd gedetacheerd bij het kgf-lazarett.

Hoofdstuk 9. Bijzondere bemoeiingen

Voor de Patienten van het Revier werden in de afgelopen maanden 3x per week ontspanningsavonden georganiseerd, waarbij verschillende sprekers lezingen hielden.

Het St.Klaasfeest, Kerstmis en Oudejaarsavond werden gezamenlijk met het personeel van het Revier gevierd. Dr. Koster hield een aantal lessen voor de medische studenten.

Neubrandenburg December 1944

De chef-arts der M.G.D.

[getekend]
Dr. L. Koster
Officier van gezondheid 1^e klasse.

Neu-Brandenburg 6 Januar 1945

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXVIII

1. Die Gesundheitslage der Niederländische kgf. Offizieren ist im Allgemeinen gut. Durchschnittlich waren om Monat Dezember 23 Bette belegt.
2. Die Ernährungslage hat sich nicht geändert, auch die Medikamenteversehung ist unverändert und ungenügend.
3. Im Monat Dezember ist 1 niederländischer Offizier gestorben (siehe Anlage 1).
4. Anlage 1 gibt die besonderen Krankheitsfälle. Anlage 2 das zahnärztliche Monatsbericht.
5. Seit medio Dezember herrscht hier eine starke Kälte, die Temperatur in den Baracken war sehr niedrig, infolgedessen sehr viele Frostbeule an Händen und Füßen behandelt wurden. Von deutscher Seite wurden Strohschuhe und Brennholz ausgeteilt.

Anlage 1 [bei Meldung XXVIII]

Ärztliches Geheimnis .

- a. In Dezember wurde der Marinestabsintendant J. Bouma (kgf. 31150) aus dem Lazarett entlassen und zur weiteren Behandlung ins Lagerrevier aufgenommen.
- b. Am 22-12-1944 starb im kgf-Lazarett Neubrandenburg der Hauptmann der Marinetruppen W. Schuiling (kgf. 31166) an Recklinghausener Krankheit, nach einen bösartigen Geschwulst der Nebenschilddrüse. Er wurde am 24-12-1944 auf dem kgf-Friedhof Neubrandenburg beerdigt.
- c. Am 27-12-1944 wurde ins Lagerrevier aufgenommen die Hauptmann C.D. Kamerling (kgf. 31037) wegen inkarzierter Hämorrhoiden und starker Rektalblutung. Nach Reposition und Bettruhe hörte die Blutung auf.

Anlage 2 [bei Meldung XXVIII]

Der Monat Dezember verlief ohne besondere Vorfälle. Von den versprochenen 250 gr Silberamalgam und korrespondierende Menge Quecksilber wurde nur 100 gr Silberamalgam empfangen, dass jetzt auch wieder verbraucht ist. Von der weiteren monatlichen Anfrage wurde nichts empfangen. Gips ist z.B. nicht mehr vorhanden. Die technische Abteilung stand praktisch still. Angefertigt wurden noch 2 Teilprothesen, 3 Reparaturen an Prothesen und 1 Kunstharzkrone. Die konservierende Abteilung arbeitete weiter normal.

Neu-Brandenburg 6 Februar 1945

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXIX

1. Die Gesundheitslage der Niederländische kgf. Offizieren ist im Allgemeinen gut. Durch den
Sterken andauernden Frost gab es eine Zunahme von Erkältungskrankheiten, rheumatische
Beschwerden, während viel Frostbeulen an Händen und Füßen behandelt wurden.
Durchschnittlich waren om Monat Januar 28 Bette belegt.
2. Die Medikamentenversehung ist ganz ungenügend, wodurch die der Behandlung mit immer
mehr Schwierigkeiten zu kämpfen ist. Ernährungslage sehe Meldung XXVIII.
3. Seit medio Januar ist bekannt geworden, dass das Lager Lissas [Oflag XXI-c/z Grüne bei
Lissa] (Reserve Offiziere) nach Neubrandenburg versetzt ist. Inzwischen sind bis auf heute die
Offiziere noch nicht arriviert.
4. Anlage 1 gibt die besonderen Krankheitsfälle. Anlage 2 das zahnärztliche Monatsbericht.

Anlage 1 [bei Meldung XXIX]

Ärztliches Geheimnis .

- a. Aus dem Lazarett wurden geheilt entlassen: der Oberleutnant L.E. Henrichs (*kgf. 2913*)
(Thromboplebitis) und Leutnant zur See W. de Jong (*kgf. 271418*) (Orchitis und Epidyminitis).
Aufgenommen wurden: der Oberleutnant W.H. Paravicini di Capelli (*kgf. 31370*) wegen
Geistesstörungen, der Oberleutnant S. Makkinga (*kgf. 271475*) wegen Magengeschwür und
der Oberleutnant G. Jassies (*kgf. 32086*) wegen Dermoidkyste auf dem Kreuzbein.
Der Oberleutnant W.H. Paravicini di Cappeli wurde wieder entlassen und ins Revier
aufgenommen.
- b. Der Leutnant Th.E.Ch. Verhaart (*kgf. 30300*) wurde am [niet ingevuld] aufgenommen ins
Revier wegen Lungenentzündung im rechten Unterlappens auch einigen Tagen kompliziert
von einem Pleura-Erguß. Die Lage ist ernsthaft.
- c. Der Fähnrich J.W.M. Schellekens (*kgf. 30974*) wurde am 16-1-1945 aufgenommen wegen
einer typischen Nierensteinkolik. Nach innerer Behandlung heilte der Patient gut aus.
- d. Der Oberleutnant J.J.W.A. Dubois (*kgf. 31449*) wurde am [niet ingevuld] aufgenommen ins
Revier wegen Hämorrhagischer Cystitis. Reaktion auf Tuberkulin positiv.

Anlage 2 [bei Meldung XXIX]

Der Monat Januar verlief ohne besondere Vorfälle. Am Ende des Monates wurde wieder etwas
Material empfangen, wodurch die konservierende Abteilung normal weiter arbeiten konnte.
In der technischen Abteilung wurde 14 Reparaturen gemacht. Gips und Zähnen wurden
empfangen, sodass auch diese Abteilung wieder weiterarbeiten kann.

Neu-Brandenburg 6 März 1945

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXX

1. Die Gesundheitslage der Niederländische kgf. Offizieren ist im Allgemeinen gut. Durch das Eintreffen der Offiziere aus Lissa hat sich der Durchschnittszahl der belegten Betten etwas gesteigert bis 29 Betten. Durch Überfüllung des Reviers mit ausländischen Offizieren gab es viele Barackenkranken.
2. Weil Oflag 67 seit Mitte Februar auch als Durchgangslager für kgf-Offiziere aus Lägern im Osten benutzt wird, ist sehr großer Mangel an Medikamenten und Verbandstoff entstanden. Der Bevollmächtigte der schwedischen Botschaft hat baldige Hilfe zugesagt.
3. Als Polikliniker ist jetzt auch eingesetzt Dr. H. Stigter (*kgf. 271091*), Oberarzt. Die Krankenbetreuung wird ausgeführt von den Sanität Uffz. Jongejan, Repko, van Dijk und dem Marinepfleger Kik. Hauptpfleger wurde Oberleutnant J.A.G. te Strake (*kgf. 7589*). Leutnant Wabeke, Sanitätsfeldwebel Hammers und Sanität Uffz Boerman, assistieren auf der Poliklinik. Der Marineoberingenieur L.J. Keukens und die Leutnants K.J. Schrek und H.L. Dorst wurden von mir auf ehrenvoller Weise unter Danksagung für ihre Dienste, dem Sanitätsdienst geleistet, entlassen wegen Besetzung ihrer Stellen durch R.K. Personal.
4. Der niederländische Sanitätsdienst hat in vielen Fällen Hilfe geleistet an die durchziehenden kgf. Ins Revier wurden viele ausländische kgf-Offiziere aufgenommen und behandelt. Von Französischer, Belgischer, Polnischer und Italienischer Seite erreichten mir Danksagungen für diese Hilfe. Ich muß Ihnen melden, dass mein Personal sich, trotz der großen Überbelastung des Sanitätsdienstes, außerordentlich gut bewährt hat.
5. Anlage 1 gibt das Reisebericht des Reserve Offizieren aus Lissa.
Anlage 2 gibt die besonderen Krankheitsfälle und
Anlage 3 gibt das zahnärztliche Monatsbericht.

Genehmigt und einverstanden
Der Lagerarzt Oflag 67

Der Chefarzt der Niederländischen kgf-Offizieren in Oflag 67

Anlage 1

Am 20 Januar 1945 um 17.00 wurde das Lager Grüne zu Fuß verlassen mit Bestimmung Neubrandenburg. Kurz vordem wurde mitgeteilt dass 2 Kisten bzw. einhaltend Medikamente und Verbandstoff, vom Canad. Roten Kreuz angekommen waren. Von diesen Kisten konnte die Kiste mit Verbandstoff nicht mehr mitgenommen werden. Im Zug war neben einer Feldküche ein stählerner, geschlossener Wagen mit Pferden. In diesem Wagen konnten 8 Patienten sich setzen und wurden auch noch 3 Kisten Medikamente und Verbandstoff und eine Kiste Nahrungsmittel für Kranken geladen. Ins Lager wurden keine Patienten zurückgelassen. Auf diesem Zeitpunkt waren noch im Reserve kgf-Lazarett Wollstein: der Oberleutnant G.L. Popken (*kgf. 98343*) wegen Gelenkentzündung des linken Knies, in der Heilanstalt Tiegenhof bei Gnesen: der Leutnant D. van Baalen (*kgf. 7698*) wegen Schizophrenie, im Reserve kgf-Lazarett Mühlberg: der Hauptmann W.C.A. Alberda van Ekenstein (*kgf. 98837*). Von den 2 Ersterwähnten wurde bis auf heute nichts mehr gehört.

Im Laufe von 21 und 22 Januar wurden Schlitten und einige Fahrzeuge für Gepäck im Zug aufgenommen, gezogen durch eigener Mannkraft.

Wegen Ausfallen des ursprünglich für Krankentransport bestimmten Fahrzeuge wurde hierfür einen offenen hölzernen ungefederten Wagen mit Stehseitenbrett gebraucht, worauf 10 Patienten sich setzen könnten. Marschverpflegung 550 gr Brot und 140 gr Fleisch pro Mann pro Tag. Ein einziges Mal konnte auch mitgeführten Vorräten eine extra Ration Suppe verabreicht werden.

Am 26 Januar 1945 wurde um 19.00 ein Lager in Sagan erreicht, nachdem 120 km zu Fuß zurückgelegt worden war, unter oft sehr schwierige Verhältnisse und nach sehr primitiver Lagerung. Die Zahl ernsthafter Fuß-, Knie- und Ermüdungsbeschwerden hatte inzwischen beunruhigende Ausdehnungen angenommen. Die Lagerung in Sagan war primitiv, die Waschgelegenheit war gut. Die jetzt folgenden Tage von Ruhe kamen den Truppe sehr zu gute. Behüteten ihn wahrscheinlich für eine Katastrophe, da außerdem die Außentemperatur sehr niedrig war bei starkem Schneefall. Am 1-2-1945 wurde bei Tauwetter Sagan mit dem Eisenbahn verlassen in ungeheizten, mit Stroh belegten Güterwaggone. Eine Waggon war zur Verfügung der Geistlichen, Kranken und Sanitätspersonal. Alle Fahrzeuge mit Einbegriff der Feldküche wurden hinterlassen.

Am 4-2-1945 wurde ein Sonderteil des kgf-Lagers Mühlberg bezogen. Lagerung und hygienische Verhältnisse waren schlecht. Ich trat sofort in Verbindung mit Stabsarzt Potter (*kgf. 105437*). Am 7-2-1945 wurde im Holländischen Revier aufgenommen der Oberleutnant J.C. Beets (*kgf. 7334*) wegen ausgedehnten rheumatischen Beschwerden. Am 12-2-1945 wurden im kgf-Lazarett Mühlberg aufgenommen Hauptmann H.A. Bosch (*kgf. 7360*) wegen Nervenaffektionen an beiden Beine und Leutnant V.A. Honing v.d. Bosche (*kgf. 7712*) wegen allgemeiner Schwäche und Lumabo.

In diesem Lazarett war schon der Obenerwähnte Hauptmann W.C. Alberda van Ekenstein (*kgf. 98837*). Seine Allgemeinzustand war zwar relativ gut, doch noch derartig, dass er das Lazarett nicht verlassen konnte.

Bei dem Truppe kamen immer mehr Fälle von Durchfall vor. Zwei Kisten mit Medikamente wurden wegen den dort herrschenden Mangel an Medikamente in den Händen des Stabarztes Potter zurückgelassen. Am 14-2-1945 wurde das Lager Mühlberg verlassen in geheizten mit Stroh belegten Güterwaggone. Am 17-2-1945 wurde das Oflag 67 Neubrandenburg erreicht. Noch immer kamen zwar in geringeren Umfang viele Fälle von Durchfall vor bei dem Truppe. Natürlich hatte ihre Kondition sehr gelitten und war selbst bei einem sehr kleinen Anzahl die Grenzend es Könnens erreicht, doch im Allgemeinen war der Zustand beim Eintreffen in Neubrandenburg (wo der Empfang seitens der im Lager anwesenden kgf. Niederländischen Offizieren herrlich war) relativ gut zu nennen.

Einige Kranken wurden ins Revier aufgenommen. Die Feldpfarrer und das Sanitätspersonal fanden eine Unterkunft in der Revierbaracke. Ich meldete mich bei und stellte mir zur Verfügung von dem Stabsarzt Dr. Koster.

Neubrandenburg 6 März 1945

Der Oberarzt

w.g. H. Stigter (*kgf. 271091*)

Anlage 2.

- a. Aus dem Lazarett wurden entlassen S. Makkinga (*kgf. 271475*) und der Oberleutnant G. Jassies (*kgf. 32086*) (siehe Meldung XXIX).
- b. Der Zustand des Leutnants Th.E.Ch. Verhaart (*kgf. 30300*) (Meldung XXIX) ist befriedigend.
- c. Oberleutnant J.J.W.A. Dubois (*kgf. 31449*) wurde in Februar aus dem Revier entlassen und nachdem wiederaufgenommen wegen residierender Hämorrhagischer Cystitis.
- d. Die Fähnriche zur See L.C. Phaff (*kgf. 30326*) und Ch.R. Kirschbaum (*kgf. 30308*) wurden ins Revier aufgenommen wegen wahrscheinlicher bazillären Ruhr.
- e. Der Oberleutnant de Bruyn (*kgf. ?*) wurde im Revier aufgenommen wegen Cystitis.
- f. Von der Gruppe Offiziere aus Lissa wurden ins Revier aufgenommen: der Oberleutnant der Artillerie Th.S. ten Doesschate (*kgf. 98718*) wegen pneumonia Croupo., der Hauptman F.J.A. van Dalen (*kgf. 7398*) wegen Hysteroneurose. Der Leutnant M.W. Beijerinck (*kgf. 7336*) und Leutnant zur See B.A.W. Beijer (*kgf. 31206*) wegen chronische Kolitis. Der Oberleutnant C.D. Hoek (*kgf. 98774*) wegen residierender Polyarthritis rheumatica acuta.
- g. Der Soldat C.P. Dobber (*kgf. 97604*) wurde ins kgf-Lazarett aufgenommen wegen offener Lungentuberkulose.

Anlage 3.

Im Monat Februar wurden wir genügend von Medikamente und Material versehen. 5 Voll- und Teilprothesen wurden angefertigt, 1 Kunstkrone und 2 Prothesereparaturen. Medio Februar trafen die Reserve Offiziere aus Lissa ein. Der Reserve Hauptmann J. van Doorn (*kgf. 7385*) der dort teilweise die Zahnpraxis ausübte, wurde nach Rücksprache mit Dr. Koster und auf Gutachten von Dr. Stigter, nicht eingesetzt. Die Nachmittagstunden ab 15.30 stehen jetzt zur Verfügung der Reserve Offiziere und die Praxis wird von mir ausgeübt, assistiert durch den Student in de Zahnheilkunde Oberfähnrich M.M. van Beek (*kgf. 32404*). Die Praxis wurde ab 15-2-1945 außerdem noch ausgebreitet mit französischen, polnischen, belgischen und serbischen Offizieren, die sich jetzt vorübergehend im Vorlager des Oflag 67 aufhalten.

Für einen französischen Offizier wurde eine teilweise Obenprothese gemacht. Die regelmäßige Zahnärztliche Betreuung wurde diesen Monat ernsthaft beschränkt durch den großen Anzahl Elektrizitätsstörungen. Wenn die Verpflegungsrationen nicht erhält werden und in Übereinstimmung mit Art. 13 des Genfer Abkommens von 22-7-1929 gebracht werden, befürchte ich, dass die Zahnärztliche Betreuung nicht auf dem Niveau und dem Umfang erhalten werden kann, wie das bis auf heute geschah und bestimmt notwendig ist.

Neu-Brandenburg 6 April 1945

An den Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
und den Chef des Reichssanitätsdienstes und den
d.V. des leitenden Sanitätsoffiziere beim
Wehrmachtbefehlshaber in den Niederlanden

Meldung XXXI

1. Die Gesundheitslage der Niederländische kgf. Offizieren ist nicht mehr so gelangend wie bisher, sehr viele Leute fühlen sich abgeschwächt, nicht mehr imstande Sport zu treiben und schwere körperliche Anstrengungen Widerstand zu leisten. Hungergefühl ist eine allgemeine Klage, es ist klar, dass Ausbleiben von Liebesgaben aus Holland und von Internationalen Roten Kreuzpaketen die Ernährungslage ernsthaft bedroht. Dabei fügt sich noch die Tatsache, dass im Laufe des Monates März eine erhebliche Zahl Erkältungskranken eine Grippeepidemie mit verschiedenen Fällen schwerster Rachen Entzündungen sich auftat. Die Durchschnittszahl der belegte Bette war 32, außerdem gab es noch viele Bracke kranken.
2. Medio März arriierten 5 Offiziere aus Mühlberg u.a. Hauptmann Bosch. Alberda van Ekenstein, Oberleutnant Beets und Leutnant Honing van der Bosche (siehe Meldung XXX, Anlage 1).
3. Anlage 1 gibt die besonderen Krankheitsfälle, Anlage 2 das zahnärztliche Monatsbericht.

Einverstanden der Lagerarzt Oflag 67
Stabsarzt

Der Chefarzt der Niederländische kgf-Offizieren in Oflag 67
Dr. L. Koster
Stabsarzt.

Anlage 1 [bei Meldung XXXI].

- a. Am 22-3-1945 wurde der Oberleutnant W.H. Paravicini di Capelli (*kgf. 31370*) überwiesen nach der Landesheilanstalt Zarnemühl in Ückermünde wegen paranoide Schizophrenie.
- b. Der Leutnant der Marineflieger A.W. de Vrieze (*kgf. 30840*) wurde ins Revier behandelt wegen pneumonia crouposa. Er wurde wieder geheilt entlassen.
- c. Der Oberstleutnant D.T.S. Rooseboom (*kgf. 458*). Der Oberfähnrich G.O.W. de Jong (*kgf. 30997*) und der Soldat de Ruyter (*kgf. ?*) wurden ins Revier behandelt wegen pneumonia crouposa. Ihre Lage ist jetzt bessernd.
- d. Der Hauptmann A. Dufour (*kgf. 2956*) wird ins Revier behandelt wegen schwere Sekundaire Anaemie nach einer okkulten Magenblutung (Salzgehalt 35%). Seine Zustand hat sich jetzt weitgehend gebessert.
- e. Der Hauptmann J.A.J. Maessen (*kgf. 271951*) wurde am 25-3-1945 aus Mühlberg ins Revier überwiesen wegen Nephritis Chronika.
- f. Der Hauptmann G.H. Scholten (*kgf. 31533*) wird ins Revier behandelt wegen infizierten Frostbeulen, ausgedehntes Ödem und Lymphangitis des linken Beines.
- g. Der Leutnant V.A. Honing van der Bossche (*kgf. 7712*) wurde aus Mühlberg überwiesen wegen Ischias R.
- h. Der Oberfähnrich J.A. Kuijmans (*kgf. 31009*) wurde ins Revier behandelt wegen schweren Dysenterie. Der Patient ist jetzt wieder geheilt entlassen.
- i. Der General Major der Artillerie N.T. Carstens (*kgf. 32039*) starb am 4-4-1945 plötzlich an Herzschlag während er außerhalb des Lagers im Walde spazierte. Seine Beerdigung fand am 8-4-1945 auf dem kgf-Friedhof in Neubrandenburg statt.

Anlage 2 [bei Meldung XXXI].

Im Monat März wurden 6 Voll- und Teilprothesen und 3 Reparaturen gemacht.

Die Materialversehung wird immer schlechter, sodass unsere Arbeit immer schwieriger wird.

Besondere Fälle kamen in März nicht vor.

[op 28-4-1945 werd Oflag 67 Neubrandenburg door de Russen bevrijd]

6. Overleden in Oflag 67 Neubrandenburg

Tweede Luitenant J.W. Wallinga (*kgf. 30880*), geboren 2-7-1918 te Gemert. Hij ontvluchtte op 22-1-1944 uit Oflag 67 (Officieren achter prikkeldraad p. 291), werd gearresteerd en werd op 20-4-1944 vermoord in het concentratiekamp Mauthausen in het kader van "Aktion Kugel".

Ritmeester A.C. Eland (*kgf. 30952*). Hij is op 8-11-1944 overleden te Neubrandenburg aan een hartverlamming. Hij werd in eerste instantie op 11-11-1944 begraven te Neubrandenburg en is later herbegraven op het Nederlands Ereveld Loenen, vak E, nr. 153.

Tweede Luitenant C.A. Verbruggen (*kgf. 31822 / 32227*), geboren 2-10-1913 te St. Hubert. Hij is op 21-11-1944 gestorven in het Lazarett van Oflag 67 Neubrandenburg. Hij werd in eerste instantie 23-11-1944 begraven te Neubrandenburg en is later herbegraven op de R.K. Begraafplaats te Sint Hubert, vak links, rij 2, nr. 3.

Generaal Majoor N. Th. Carstens (*kgf. 32039*), geboren 4-1-1886 te Groningen. Overleden te Neubrandenburg. Na aanvankelijk op 7-4-1945 te Neubrandenburg te zijn begraven, is zijn graf later overgebracht naar Begraafplaats Nieuw Eykenduynen te Den Haag, vak 1e kl. Nr. 2970.

Snoeck, A.W. (*kgf. 30015*), geboren 27-9-1884 te Nijmegen. Overleden in Oflag 67 Neubrandenburg op 10-8-1944. Hij werd in eerste instantie op 12-8-1944 begraven te Neubrandenburg en is in juni 1949 herbegraven op het Nederlands ereveld Loenen, vak E, nr. 154.

Kapitein der Mariniers W. Schuiling (*kgf. 31166*), geboren 3-11-1896 te Anloo. Hij is overleden in Oflag 67 Neubrandenburg op 22-12-1944. Hij werd in eerste instantie op 24-12-1944 begraven te Neubrandenburg en is later herbegraven op de Gemeentelijk Begraafplaats Crooswijk te Rotterdam, vak P, rij 2, nr. 101.

Luitenant ter Zee H. van Schreven (*kgf. 30295*). In augustus 1944 opgenomen in het Revier. Op 14-8-1944 opgenomen in het kgf-lazarett van Oflag 67 Neubrandenburg en op onbekende datum overgebracht naar Ückermünde en daar op 21-10-1944 overleden. Hij is begraven op het Nederlands Ereveld Loenen, vak A, nr. 1070.

Eerste Luitenant L.F.W. Weiss (*kgf. 30021*), geboren 7-8-1914 te Goes. Hij werd op 4-8-1944 in het Revier van Oflag 67 Neubrandenburg opgenomen. Op 8-8-1944 werd hij overgebracht naar Ückermünde. Hij is op 28-4-1945 overleden te Ückermünde (overlijdensakte Groningen).

7. Verslagen Ilag VII Tittmoning

30 Juni 1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und
den Hauptvorstand des Niederländischen
Roten Kreuzes d.V. des leitenden
Sanitätsoffiziere beim Wehrmachtbefehlshaber
in den Niederlanden

Meldung T[tittmoning]-I

1. Als bekannt wurde dass 300 ältere Niederländische Offiziere von Neubrandenburg nach Tittmoning versetzt werden sollten, war anfänglich nur mit mitschicken eines Transportarztes Rechnung getragen. Die Möglichkeit bestand jedoch, dass der mitfahrende Arzt als Niederländischen Lagerarzt im neuen Lager bleiben muß, was tatsächlich der Fall war, sodass Unterzeichneter jetzt die ärztliche Versorgung auf sich genommen hat, mit Hilfe von dem, zu diesem Zwecke, freiwillig aus Neubrandenburg mitgekommenen Oberveterinär N.C.W Hesse (kgf. 31848) und Fähnrich E. van Renesse (kgf. 30981), als Sanitäter.

Die Reise, angefangen am 1-6-1944, ist sehr gut verlaufen, in ca. 48 Stunden.

Die Verpflegung was so gut wie unter diesen Umständen möglich, Arzt und Sanitäter war es gestattet im Personenwaggon mit zu fahren, sodass ärztliche Hilfe ohne Schwierigkeiten gebracht werden konnte. Die Offiziere sind untergebracht in einer alten Burg, zum Teil verbaut. Die Wohnzimmer sind im Grunde gut, leider sind manche etwas zu schwer besetzt und ziemlich Dunkel. Badeanlage und Küche sind gut ausgestattet, eine Selbstkochküche ist in Betrieb, für Magenranke wird eine gute Diät gegeben.

Ein grosser Nachteil ist dass die Bewegungsmöglichkeit sehr gering ist. Zur Verfügung stehen ein Hof und eine Terrasse der Aussenseite mit Aussicht nach den Süden. Wiewohl es viel regnet ist doch das Klima bedeutend besser als in Neubrandenburg was sich auch dadurch zeigt, dass eine Anzahl Asthmakranken, die im alten Lager sehr viel Beschwerden hatten, hier fast beschwerdefrei sind.

Krankenreier und Ambulatorium sind gut eingerichtet, für die tägliche Praxis sind die benötigte Instrumente vorhanden. Nur ist die Medikamentenversorgung, wie überall, knapp.

Der Oberstabsarzt und Lagerarzt tut alles mögliche uns ärztlich entgegen zu kommen.

Zur Verfügung stehen 13 Betten was falls keine Epidemien auftreten, genügen würd. Arzt und Sanitäter haben zwei kleine, jedoch helle und saubere Zimmer.

Spazieren ist angefragt für alle Offiziere und Niederländische Ordonnanzen. Bisher ist es nur dem Arzte gestattet regelmässig zu spazieren. Eine kleine Zahnstation ist anwesend.

Konservative Behandlung ist hier gut möglich und wird schon gemacht vom Zahnarzt Hauptmann C. van Dongen (kgf. 32284) und Oberleutnant H.L.H. Roborgh (kgf. 32102).

2. Der Gesundheitszustand ist gut. Wenige besondere Krankheitsfälle sind beigefügt als Anlage 1.

3. In Anlage 2 sind einige Arzneimittel und Instrumente genannt, deren Zusendung sehr erwünscht ist. Sehr dringlich wird nochmals gebeten um 1200 cc Tetravaccin.

Genehmigt und einverstanden

Gez. H. Chichofer

Oberszahnarzt, Lagerarzt

Der niederländische Lagerarzt

Gez. M.J. Nubé

Oberleutnant und Kommandant.

[de genoemde bijlagen 1 en 2 ontbreken]

[Verslagen **T II** en **T III** betreffende de maanden juli tot en met oktober 1944 ontbreken]

Tittmoning 3-11-1944

An den Chef des Reichssanitätsdienstes und

den Hauptvorstand des Niederländischen

Roten Kreuzes d.V. des leitenden

Sanitätsoffiziere beim Wehrmachtbefehlshaber

in den Niederlanden

Meldung T[ittmoning] **IV-V**

1. Mit Rücksicht auf die Kampfhandlungen in den Niederlanden und dem Fehlen wichtiger Ereignisse wurde am Ende des vorigen Monats kein Monatsbericht geschrieben.
2. Der Gesundheitszustand kennzeichnet sich durch auffallend wenig Krankmeldungen. Da erst am 1. Dezember geheizt werden darf, ist ab zu warten ob dieser günstiger Zustand sich handhaben wird. Jedoch kann durch die vom Kommandanten geschaffene Gelegenheit während den Spaziergängen die m.R.a. dem sehr kleinen Auslauf wieder gereinigt werden, totes Holz zu sammeln, schon jetzt dann und wann ein wenig geheizt werden.
3. Für viele Offiziere ist das Kinobesuch, das jetzt ein Mal pro Woche möglich ist, eine willkommene Abwechslung in der Eintönigkeit der täglichen Geschehens.
4. Der ganzen Lager wurden geimpft gegen Pocken, Typhus und Cholera, mit dem niederländischen Vaccin, das zum Teil von Oflag 67 weiterbefördert wurde.
5. Von einer angekündigten Sendung von 2 Kisten vom „Rijksmagazijn van Geneesmiddelen“ wurde bisher nur eine empfangen (Medikamenten).
6. Vom argentinischen Roten Kreuze wurden empfangen eine Kiste mit 3000 Tabletten Nescrocin, und vom internationalen Roten Kreuze die Mitteilung das 20 kg Insectenpulver versandt wurden.
7. Besondere, mehr ernsthaftere Krankheiten kamen nicht vor. Eine Anzahl Patienten wurden fachärztlich untersucht im Landeskrankenhaus zu Salzburg, oder im städtischen Krankenhaus Tittmoning durchleuchtet.
8. Wenn Arzneimittelsendungen möglich bleiben, oder wieder möglich bleiben, werden wie immer die monatliche Sendungen auf hohem Wege gestellt.

Genehmigt und einverstanden

Gez. H. Chichofer

Obers Zahnarzt, Lagerarzt

Der niederländische Lagerarzt

Gez. M.J. Nubé

Oberleutnant und Kommandant.

Gesehen

[handtekening]

Oberstleutnant und stellvertretender Kommandant

8. Verslagen Oflag XXI d/z Schildberg

Schildberg 16-10-1943 Afschrift

Ondergetekende, kampoudeste van Oflag XXI-c, de reserve Kapitein Ir. J.A. Plaizier, bericht U op verzoek van de Dir. Off. van Gezondheid 3e klasse W.J. Scheffelaar het volgende:

Ten aanzien van de legering onzer officieren moge ik U het volgende berichten. In het gebouw waar ongeveer 387 officieren zijn ondergebracht, zijn alle vertrekken voor legering in beslag genomen. Een dagverblijf is er derhalve niet. Voor studiedoeleinden enz. worden enkele souterrain vertrekken, welke zeer laag van verdieping zijn, gebruikt. De vloeren van de meeste kamers zijn met een soort roodachtig cement bestreken, dat zeer stoffig is en rood afgeeft. Als bergruimte worden kasten gebruikt, per 10 man 1 kast, deze zijn op de gangen opgesteld, op de kamer is hiervoor hoegenaamd geen plaats.

De verwarming is centraal. De functie kan thans nog niet beoordeeld worden, echter heeft 1 kamer, waarop 6 man slapen, geen radiatoren. De dagprivaten zijn buiten. De nachtprivaten hebben waterspoeling, echter heeft de ervoor gelegen wasgelegenheid haar waterafvoer over de vloer. Teneinde de privaten droogvoets te kunnen bereiken, zijn houten lattenroosters geplaatst. Binnenkort zullen ongeveer 60 officieren naar een ander gebouw verhuizen, hetgeen aan de legering in het tegenwoordige gebouw iets ten goede zal komen, doch daar er echter, zoals nu, steeds nieuwe officieren bijkomen, zal het effect van deze maatregel zeer tijdelijk zijn.

Spoedig volgen meerdere gegevens.
De Kampoudeste

w.g. W.J. Scheffelaar
w.g. Ir. J.A. Plaizier

Voor eensluidend afschrift
De Chef van den Rijks G.D.
c/l. wnd. Hoofd Afdeling I
[handtekening]
R. Baak

[van] Chef van den Rijks Geneeskundigen Dienst
's-Gravenhage, 29 Oktober 1943
Bezuidenhoutsheweg 76b
Telefoonnr. 771990.

Bijl: x 1
Onderwerp: Maandrapport geneeskundige dienst
Nederlandse krijgsgevangenen.

Aan het Hoofd Bestuur van het Nederlandse Rode Kruis
Princessegracht 27
's-Gravenhage.

Hierbij moge ik U een afschrift doen toekomen van het op
27 Oktober 1943 bij mij ingekomen vervolgverslag van den
Nederlandsen Chef-arts uit Oflag XXI-c te Schildberg, d.d. 16 Oktober 1943.

De Chef van den Rijks Geneeskundigen Dienst
[handtekening]

9. Verslagen Oflag XXI-c/z Grüne bei Lissa

An Hauptvorstand des Niederländischen Roten Kreuzes
Und Chef des Reichssanitätsdienstes
's-Gravenhage
Bezuidenhout 76b
Zuid-Holland
Nederland

Grüne 19-1-1944

Op verzoek van den Dir. Off. van Gez. 3e klasse W.J. Scheffelaar, meldt ondergetekende, Kapitein T. Barends, kampoudste van Oflag XXI-c/z, U het volgende.
Het nieuwe verblijf te Grüne is een barakkenkamp. Binnen de prikkeldraadversperring is de ruimte veel groter dan te Schildberg. De omtrek is 700 á 800 m. De ruimte in de barak per hoofd is ook iets groter dan te Schildberg. Privaten en wasgelegenheid in aparte barakken zijn eveneens beter. Revier heeft aparte barak, waar polikliniek, personeelverblijf en ziekenverblijf en ziekenzaal naast elkaar liggen. Uiteraard was het ziekenverblijf te Schildberg beter, doch het is bruikbaar. Het gemis van stromend water wordt wel gevoeld. Als kookgelegenheid is er een elektrische kookplaat, waarvan tot nu toe het snoer ontbreekt. Hierin zal echter worden voorzien. Wel werd ongeveer 14 dagen geleden een geval van kleerluizen ontdekt. Bij controle van het gehele kamp bleek dit het enige geval te zijn. Het geval werd onmiddellijk gemeld, ontluizing werd toegezegd, ik hoop dat het spoedig gebeuren zal.
De 3de kist materiaal werd in orde ontvangen, slechts enkele flessen waren gebroken. Er is behoefte aan de volgende medicamenten: Pulv. Doveri, Codeïne, Puv. C. sulf. stibie, en extr. Hyoxigami, emserzout, luminal, bromet. Natric., en enige sedativa en hypnotica als bromural, adalin of phanodorm.

De kampoudste en vertrouwensman,
de Kapitein T. Barends
Oflag XXI c/z Grüne bei Lissa,
vroeger Oflag XXI-c Schildberg Wartheland

Absender
Kapitein T. Barends
Gef. Nr. 7341
Oflag XXI C/z
Grüne bei Lissa, Wartheland.

Het bovenstaande stuk betreft het enige medische verslag uit Oflag XXI-c/z Grüne bei Lissa dat in het archiefbestand 2.13.98 inv. 176 bewaard is gebleven.

In het dagboek van T.Barends, dat zich bevindt in het archief van het NIMH te Den Haag, worden wel veel ziektegevallen behandeld en wordt aangegeven wie, wanneer naar een ziekenhuis, of Lazarett gestuurd werd. Uit het dagboek T. Barends zijn de verwijzingen naar medische zaken en zieken geselecteerd en in het onderstaande chronologisch weergegeven. Op deze ontstaat ook over de kampen Oflag XXI-d/z en XXI-c/z een redelijk beeld van de medische zaken die daar speelden.

10. Verslagen Oflag XXI-d/z Schildberg 22-6-1943 tot en met 8-12-1943

Vrijdag 25-6-1943

Ostrowo 10.45 aankomst Schildberg (na 32 uur). Om 11.45 uur afmars naar Entlausung. Om 14.30 uur naar Seminarie. Smerig onderdak, goede douches.

Maandag 28-6-1943

Voedingscommissie ingesteld.

Donderdag 9-7-1943

Verhuisd naar Gymnasium. Betere behuizing. Burgerkleding ingenomen, ter terugzending naar Holland.

Woensdag 14-7-1943

Dominee en Aalmoezenier moeten weg. Rode Kruis armband van Ds. N(ijenhuis) afgenomen.

Vrijdag 16-7-1943

Eerste keer baden in Entlausungsanstalt.

Zondag 18-7-1943

Vele zieken (Durchfall ....).

Woensdag 28-7-1943

Uit den Haag Dr. Scheffelaar (kgf 97200) aangekomen en Mastop (Sergeant ziekenverpleger J. Mastop kgf. 97206), Hammers (Sergeant ziekenverpleger B.A. Hammers kgf. 97205) en Repko (Korporaal verpleger H. Repko kgf. 97207).

Maandag 9-8-1943

Protest naar Zweedse Legatie (*Zweedse gezant*) over post, legering, voeding.

Vrijdag 20-8-1943

1 Wagon Amerikaanse Rode Kruis pakketten aangekomen uit Genève, 8500 kg. Kapitein Barends en Heier en enige naar station om te lossen. 349 kisten. Met wagens naar het kamp. 1 kist 25 kg á 4 pakketten. Opening nog niet. Hauptmann Schornick moet eerst richtlijnen geven.

Zaterdag 21-8-1943

Uitdeling van de Rode Kruis pakketten. Kongi's gevormd. (*Hauptmann Moos wordt de nieuwe commandant*).

Zondag 22-8-1943

Zwemmen in de poel (leemkuil) 100 man.

Maandag 23-8-1943

Geen bijzonderheden.

Dinsdag 24-8-1943

80 man gaan misschien naar het "Richterhaus".
(*Drie man naar het lazaret in Wollstein. Perquin in de lappenmand.*)

Donderdag 26-8-1943

Luitenant te Winkel (kgf. 7651) 's avonds naar revier gebracht.

Donderdag 2-9-1943

Kapitein Barends ziek.

Dinsdag 7-9-1943

Rode Kruis kisten buiten gezet, nee weggenomen door Duitsers.

Zaterdag 11-9-1943

zending Amerikaanse Rode Kruis pakketten 175 stuks aangekomen.

Vrijdag 17-9-1943

Van Helsdingen (kgf. 7437) en Rentjes (kgf. 7583) vluchten uit revier.

Vrijdag 24-9-1943

(Uit Wollstein zieken teruggekomen, namelijk van Leeuwen, van Renesse, Beyerink en van der Meer) ²⁷.

Woensdag 6-10-1943

Bietenbladeren incident. Dokter ontraadt te eten, de Duitsers willen laten eten.

Donderdag 7-10-1943

Luitenant Lambers (kgf. 7513), S. van Gelderen (kgf. 7419) uit Revier gezet.

Vrijdag 8-10-1943

Bezoek van twee heren van het Internationale Rode Kruis ²⁸).

Maandag 25-10-1943

Luitenant Holthuis (kgf. 7441) is overleden ²⁹. Herdenking van Ds. Brink.

Donderdag 28-10-1943

Om 11 uur begrafenis (*van Luitenant E. Holthuis*). Per persoon 60 pf. voor de krans, kist en vuurpeloton. De vlag, die de kist bedekt is geleend van het Franse lazaret te Wollstein. (*Vijf kransen. Van ieder wapen een vertegenwoordiger, vertrouwenscommissie en veldprediker. Acht 2^e Luitenants dragen de kist.*

Duits vuurpeloton. Op het kerkhof aanwezig de Duitse Kolonel van Bosse met adjudant, Hauptmann Siepel met krans, de Noorse Generaal met adjudant en krans. Italiaanse oppassers met krans. De veldprediker spreekt aan het graf een gebed uit. De gehele plechtigheid wordt gefotografeerd en de kiekken aan de familie in Nederland gezonden).

---

²⁷ Dit waren volgens de Zugangslijsten 6 man: G.P. Hol (kgf. 7447), J.J. van Leeuwen (kgf. 7522), A. van Renesse (kgf. 7577), H.C. Vermeer (kgf. 7643), M.W. Beijerinck (kgf. 7336) en F.J.A. van Dalen (kgf. 7398). Bron: Nationaal Archief collectie 2.13.98, inv164.

²⁸ Bezoek door Bubb, Mayer en Ruggli, zie D.J. Smits "Onder de vlaggen van Zweden en het Rode Kruis", p. 158.

²⁹ Dit is Luitenant der 2^e klasse E. Holthuis, 10 R.I., geboren 29-04-1916 te Haarlem. In krijgsgevangenschap overleden 25-10-1943 te Ostrzeszow (Polen), begraven R.K. begraafplaats Ul. Kostiuszki 14 Ostrzeszow, vak links, rij 3, nr. 1 (bron oorlogsgravenstichting). Het graf draagt een metalen naamplaat met het opschrift "Ekbertus Holthuis 25 10 1943 R".

(Vier officieren ³⁰⁾ onder andere Kapitein J.M.H. Libois (kgf. 98492) uit Heerlen gearriveerd en worden ondergebracht in het revier).

Woensdag 10-11-1943

Inenting tegen Tyfus.

Maandag 15-11-1943

(De Boer naar het revier. Alle Vaandrags moeten weg naar een onderofficierskamp. De half beroeps officieren moeten naar Stanislau).

Woensdag 17-11-1943

Tweede Tyfus injectie.

Dinsdag 23-11-1943

1. Bericht van het Nederlandse Rode Kruis d.d. 1-11-1943, dat laadkist No. Ad 12570 met kleding, ondergoed, enz. verzonden is. Tegelijk genoemde laadkist ontvangen.
2. Bericht betreffende slechte jam van 13-11-1943 van Kommandantur terug. Deze jam is alleen ter beschikking gesteld.

Maandag 29-11-1943

Ontvangen van het Deense Rode Kruis:

960 blikjes gecondenseerde melk (merk M.H. 261-280) 466 kg bruto.

18 eenheidspakketten (Knäckebröd, enz.) 1 kist Kf 474, 12 pak. 1 kist Kf 475, 6 pak.

10 eenheidspakketten (Ovomaltine etc.) 1 kist Kf 488, 10 pak.

Water lauw, zal gezegd worden. WC's beneden verbeteren.

Woensdag 1-12-1943

Zuinig met water in kamp.

Zondag 5-12-1943

Aankomt 's middags op zijspoor H.N.Za Grüne. Vervoer zieken, bagage op wagens.

Woensdag 8-12-1943

Vertrek naar Grüne.

Dinsdag 14-12-1943

Na het morgenappèl een onderhoud met de Lagerführer Hauptmann Gantert. Samen met Hauptmann Schornick, Oberzahlmeister Roscher, Sdf Dohrn en Henning. Besproken werd:

- Reparatie schoenen en kleding (Kapitein Glijsteen met Oberzahlmeister Roscher in verbinding brengen). Leervet is te krijgen, leest, hamer en beslag nog niet aanwezig.
- Houten schoenen worden aangevraagd (mij werd 500 paar genoemd).
- Kapper, is bij Italianen.
- Houtwol voor bijvullen strozakken (toegezegd, op 15-12-1943 werd mij gezegd dat er stro komt).
- Baden zal zo spoedig mogelijk beginnen te Lissa met verklaring.

---

³⁰ Dit waren Scheffer (kgf. 98490), Libois (kgf. 98492), Overing (kgf. 98493) en Bakker (kgf. 98494). Bron Nationaal Archief, collectie 2.13.98, inv.164 Ab- und Zugangslisten Schildberg.

- Was. Zaterdags inleveren. Vrijdags terug. In legerwasserij kosteloos.
- Extra borden eetzaal. In beperkte mate mogelijk.

Aankomst in kamp van 732 pakketten Engelse Rode Kruis volgens opgave (werkelijk 731).

Woensdag 15-12-1943

Brief van Dr. Scheffelaar aan Rode Kruis verzonden.

Donderdag 16-12-1943

Mondeling na morgenappèl aan Hauptmann Gantert gevraagd naar aflossing Dr. Scheffelaar (wordt geïnformeerd). Bezoek van geestelijken aan Hauptmann Gantert besproken.

Vrijdag 17-12-1943

Vragen: Tandbehandeling, reparatie horloges en brillen.

Zaterdag 18-12-1943

Na het middagappèl onderhoud met Luitenant Henkel (Duitser) tijdens wandeling. Daarna met 2 ordonnansen en Feldwebel Richter per auto naar Lissa voor het in ontvangst nemen van 16 kisten appelen (oorspronkelijk 448 kg, was nog over 413 ½ kg) afkomstig van het Nederlandse Rode Kruis, verzonden door Firma C. van Soest te Rotterdam. Appelen koud, bevroren.

Dinsdag 21-12-1943

Houtroosters in waslokalen zijn toegestaan.

Baden begint 4 januari 13 ploeg 08.30 uur in Lissa om 07.15 uur afmars. Elke groep van ongeveer 60 man marcheert ½ uur later weg.

Kist tandarts wordt geopend onder toezicht Duitse arts.

Aanvraag gedaan voor matten om barakken tochtvrij te maken.

Iedere maand inspectie over kleding en schoeisel en kamp.

Maandag 27-12-1943

Na het morgenappèl naar Lissa voor het in ontvangst nemen van:

1. 191 pakken á 4 stuks pakketten van Amerikaanse Rode Kruis, 764 stuks.
  - 3 kisten sigaretten (80.000) van Engelse Rode Kruis.
  - 1 kist met 18 pakketten van Deense Rode Kruis.
  - 3 vaatjes ansjovis van Deense Rode Kruis.

Bovendien tijdens mijn afwezigheid binnengekomen 347 kerspakketten Nederlandse Rode Kruis.

Donderdag 30-12-1943

Eerste maal baden te Lissa.

Woensdag 19-1-1944

Brief van Dr. Scheffelaar ³¹⁾ naar Nederlandse Rode Kruis (37).

Brief naar Zweedse gezant (verdedigers) (36).

---

³¹ Het betreft een brief die op verzoek van Dr. Scheffelaar is opgesteld door kapitein Barends (zie 2.13.98 inv. 176).

Kameroudstenbijeenkomst

- Mededelingen.
- Niet binnengaan in les wanneer die nog niet klaar is.
- Zoveel mogelijk met appèl naar buiten.

Maandag 31-1-1944

Vier aanvragen voor opname in het Lazarett ingediend.

Maandag 7-2-1944

1°, helder winterweer.

Aangekomen 10 vaatjes haring en 10 kartons á 48 blikken gecondenseerde melk van het Deense Rode Kruis.

Om 22.30 uur 1ste Luitenant E. van der Voort (kgf. 7640) naar Wollstein vervoerd per ziekenauto, wegens blindedarmontsteking voor operatie.

Vrijdag 11-2-1944

Aangekomen (*uit Stalag IV-b Mühlberg*) Dr. Boet (kgf. 98586) en Onderofficier / verpleger de Boer (kgf. 98574).

Zaterdag 12-2-1944

Bericht van Nederlandse Rode Kruis dat 480 pakketten worden verzonden.

Alleen Sergeant verpleger Mastop (kgf. 97206) wordt afgelost.

Brief van Dr. Scheffelaar naar Holland over aflossing van Sergeant Hammers (kgf. 97205) (50)

Dinsdag 7-3-1944

Bericht binnengekomen dat Dr. Scheffelaar en Sergeant Mastop morgen kunnen vertrekken. Ook Verkooijen.

Onderhoud Dr. Scheffelaar, Dr. Boet, Ds. Brink en Luitenant Lieftinck mij over procedures betreffende Dr. Brink nu bericht van OKW is gekomen dat Ischias niet voldoende is voor terugzending naar Nederland.

Vrijdag 17-3-1944

's Morgens 03.45 uur vertrek Majoor Dr. W.J. Scheffelaar (kgf. 31985), ziekenverpleger Mastop (kgf. 97206) en Vaandrig Verkooijen (kgf. 7737) naar Holland.

Zaterdag 25-3-1944

Uitgedeeld voor de eerste maal 470 vitaminetabletten.

Ontvangen 8 ziekenpakketten van familie Vierbé.

Maandag 27-3-1944

Tweede uitdeling 469 vitaminetabletten.

Oberstabsartz Wollstein heeft voorstel tot ontslag van Ds. Brink (kgf. 7672) gedaan.

Brief van Ds. Brink afgegeven (96) ter doorzending van het Nederlandse Rode Kruis pakket naar Ds. Brink verzonden.

Brief naar Nederlandse Rode Kruis (89).

Dinsdag 28-3-1944

Ontvangen 13 ziekenpakketten van familie Vierbé.

Brief naar Internationale Rode Kruis (99).

Woensdag 29-3-1944

Derde maal uitdeling 469 vitaminebonbons.

Vrijdag 31-3-1944

Vierde maal uitdeling 487 vitaminetabletten (aan 465 Hollanders en 22 Italianen).

Zaterdag 1-4-1944

Aangekomen 11 ziekenpakketten van familie Vierbé.

Zondag 2-4-1944

Vijfde maal uitreiking 487 vitaminetabletten.

Maandag 3-4-1944

Ontvangen 15 incidentele pakketten van familie Vierbé (van 17-3-1944).

Ontvangen 1 ziekenpakket van familie Vierbé (van 17-3-1944).

Dinsdag 4-4-1944

Zesde maal uitreiking 487 vitaminetabletten.

Donderdag 6-4-1944

Zevende maal 487 vitaminetabletten.

Vrijdag 14-4-1944

Elfde uitreiking 487 vitaminetabletten.

Ongeveer 200 pakketten van het Nederlandse Rode Kruis aangekomen en kist 101 van 13-4-1944.

Zondag 16-4-1944

Twaalfde uitreiking 488 vitaminetabletten.

Dinsdag 25-4-1944

Ontvangen 25 incidentele pakketten van de Familie Vierbé en 24 ziekenpakketten van de Familie Vierbé. Kapitein van Dalen (kgf. 7398) en Korporaal Machinist Vlemmings (kgf. 105518) naar (*Reserve Lazarett*) Wollstein ³²).

Vrijdag 5-5-1944

04.00 uur vertrek Sergeant H.W. van Hoek (kgf. 105050) naar (Stalag 369) Kobierzyn.

Om 23.00 uur aankomst van Ds. Van Ginkel (kgf. 271093), Dr. Stigter (kgf. 271091) en Korporaal verpleger van Dijck (kgf. 271098).

Dinsdag 9-5-1944

Zestiende maal uitreiking van 487 vitaminetabletten.

Donderdag 11-5-1944

Zeventiende maal uitdeling van 487 vitaminetabletten.

---

³² In Nationaal Archief 2.13.98 inv. 164: Ab- und Zunganglisten Schildberg / Grüne bei Lissa, zou dit pas de dag daarop hebben plaatsgevonden.

Zaterdag 13-5-1944

Achttiende maal uitdeling van 486 vitaminetabletten.

Maandag 15-5-1944

Negentiende maal uitdeling van 486 vitaminetabletten.

Woensdag 17-5-1944

Twintigste maal uitdeling van 486 vitaminetabletten.

Donderdag 18-5-1944

Ontvangen: 27 ziekenpakketten van Familie Vierbé, Hamerstraat 17 Den Haag, van 9-5-1944.

Vrijdag 19-5-1944

Eenentwintigste maal uitdeling van 486 vitaminetabletten.

Zaterdag 20-5-1944

(12c wordt ontsmet vanwege de wandluizen).

Zondag 21-5-1944

Tweëntwintigste maal uitdeling van 484 vitaminetabletten.

Maandag 22-5-1944

Inleveren zeep. *(Bevel dat we slechts 2 stukken zeep in voorraad mogen hebben plus een stuk scheerzeep. De rest moet in het depot worden ingeleverd).*

Dinsdag 23-5-1944

Drieëntwintigste maal uitdeling van 484 vitaminetabletten.

Donderdag 25-5-1944

Vierentwintigste maal uitdeling van 483 vitaminetabletten.

Zaterdag 27-5-1944

Vijfentwintigste maal uitdeling van 483 vitaminetabletten.

Woensdag 31-5-1944

Gezondheidsinspectie en injectie tegen tyfus.

Dinsdag 13-6-1944

Ontvangen van het Nederlandse Rode Kruis:

9 brillen voor Kapitein Kruiff, Stokreef, Luttikhuisen en Luitenant Klausz, Schlüter, Kater (niet goed), v.d. Steld, v.d. Veer (kgf. 7635) en Noot (14-3-1944 al weg).

Woensdag 14-6-1944

Naar Kapitein van Dalen en Korporaal Machinist Vlemmings in Wollstein 1 Amerikaans pakket.

Donderdag 22-6-1944

Luitenant de Leeuw (kgf. 7520) uit 5A sleutelbeen gebroken bij voetballen.

Vrijdag 23-6-1944

Luitenant Terhenne, Blom, Hornix naar Posen voor geneeskundig onderzoek.
Kapitein van Dijk mee als verpleger. 's Avonds terug.

Zaterdag 1-7-1944

Ordonnans Hilders (kgf. 103393) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Woensdag 5-7-1944

Luitenant L.F. Blom (kgf. 7700) naar Wollstein vertrokken, 's Morgens 06.00 uur.

Vrijdag 7-7-1944

Bezoek van Commissie van het Internationale Rode Kruis, namelijk dhr. Eric Majjer.

Dinsdag 11-7-1944

Luitenant Hornix naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Vrijdag 14-7-1944

Luitenant Terhenne (kgf. 7621) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Zaterdag 15-7-1944

Luitenant Haitink (kgf. 7708) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Maandag 17-7-1944

Aangekomen van het Amerikaanse Rode Kruis 359 pakketten á 4 stuks no. 10, NE/272/DJ; 359 á 4 stuks 15 á 4 stuks invalide fonds Am. Rode Kruis, NE/251/DJ; 8 kisten zeep á 60 stuks invalide fonds Am. Rode Kruis, NE/273/DJ; 1 kist á 8 stuks kleiding en voedsel Braziliaanse Rode Kruis, 15 x 4 ziekenpakketten no. 1, 8 doos á 28 kg zeep, 1 kist á 8 pakketten voor enige kampgenoten (giften uit Brazilië). Uitgereikt per persoon 1 Amerikaans pakket van de vorige zending in totaal 457 stuks.

Dinsdag 18-7-1944

Aangekomen 25 ziekenpakketten van Familie IVb Den Haag, van 14-6-1944.

Woensdag 19-7-1944

Totaal binnen 469 pakketten van het Nederlandse Rode Kruis.

Zaterdag 22-7-1944

Tot nu toe 508 Nederlandse Rode Kruis pakketten binnen gekregen.

Dinsdag 25-7-1944

25 ziekenpakketten familie Vierbé Hamerstraat 17 Den Haag van 21-6-1944.

Woensdag 26-7-1944

Kübels als nachtprivaat uitgereikt.

Vrijdag 28-7-1944

Luitenant Terhenne (kgf. 7621) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Zaterdag 5-8-1944

Bezoek van de heer Gavrell legatiesecretaris en Zweedse gezantschap. Besprekingen tussen hem en vertrouwenscommissie en kampleiding (kameroudste, Kapitein adjudant toegevoegd).

Maandag 14-8-1944

Ontvangen van het Deense Rode Kruis K180a, 1 kist kaas bruto 56 kg netto 40 kg kaas bestemd voor Reserve Lazarett Gnesen.

Dinsdag 22-8-1944

Aangekomen van Amerikaanse Rode Kruis 132 paar schoenen.

Aangekomen van het Deense Rode Kruis 1 kist melkpoeder, oorspronkelijk bestemd voor Reserve Lazarett Tiegenghofen Gnesen no. K186d, 30 kg.

Uitreiking van 333 Nederlandse Rode Kruis pakketten.

Woensdag 23-8-1944

Naar Wollstein verzonden 8 Invalid parcels en 6 eenheidspakketten van het Nederlandse Rode Kruis.

Donderdag 24-8-1944

Kapitein Bosch (kgf. 7360), Luitenant J.F. Muller (7530) en Italiaanse oppasser naar Wollstein. Ziekenverpleger Repko (kgf. 97207) mee. 's Middags komt terug Kapitein Bosch met Luitenant Blom.

Dinsdag 29-8-1944

Luitenant Terhenne naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Vrijdag 15-9-1944

Voortzetting uitreiking Amerikaanse Rode Kruis pakketten. Totaal 455 in Grüne en 28 + 2 incidentele + 2 Hollandse voor Wollstein).

Maandag 25-9-1944

Luitenant Heier naar Wollstein.

Vrijdag 29-9-1944

Luitenant J.G. Wolff (kgf. 7654) naar Wollstein.

Dinsdag 10-10-1944

Bezoek dhr. M.B. Binner van het Internationale Rode Kruis uit Genève.

Dinsdag 31-10-1944

Kamp gewogen door Dr. Stigter (kgf. 271091).

Zaterdag 4-11-1944

Luitenant Popken (kgf. 98343) naar Wollstein.

Woensdag 8-11-1944

Luitenant Terhenne, Hornix en von Meijenfheldt naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Vrijdag 10-11-1944

Uitgereikt per persoon 6 vitaminetabletten van het Argentijnse Rode Kruis.

Woensdag 15-11-1944

Luitenant Hornix naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Maandag 20-11-1944

Luitenant Hornix naar Posen.

Dinsdag 21-11-1944

Kapitein Davidse (kgf. 7373) en van de Venne (kgf. 98954) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Woensdag 22-11-1944

Luitenant Muller (kgf. ?) en v.d. Struijs (kgf. 7597) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Donderdag 23-11-1944

Kapitein Davidse (kgf. 7373) en van de Venne (kgf. 98954) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Dinsdag 28-11-1944

De veldprediker Ds. Van Ginkel vertrekt om 20.00 uur naar Altengrabow.

Vrijdag 1-12-1944

Luitenant J.F. Muller (kgf. 7530) naar Posen voor een gezondheidsonderzoek.

Dinsdag 5-12-1944

Bezoek van dhr. Gavrell van Zweedse Legatie.

Donderdag 7-12-1944

Kamp gewogen.

Dinsdag 12-12-1944

Bezoek van de heer Söderberg van de YMCA.

Donderdag 14-12-1944

Naar Posen voor geneeskundig onderzoek Kapitein Beereboom (kgf. 7362) en de Luitenants Klomp (kgf. 7471), Mourits (kgf. 7723), Beets (kgf. 7334) en Haack (kgf. 7427).

Vrijdag 15-12-1944

Luitenant J.F. Muller (kgf. 7530) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Zaterdag 16-12-1944

Kapitein Beereboom (kgf. 7362) en de Luitenants Klomp (kgf. 7471), Beets (kgf. 7334) en Haack (kgf. 7427) naar Posen voor geneeskundig onderzoek.

Woensdag 20-12-1944

Om ongeveer 04.00 uur Luitenant van Baalen (kgf. 7698) veroorzaakt moeilijkheden op kamer.

Donderdag 21-12-1944

Om 04.00 uur is Luitenant van Baalen (kgf. 7698) door Dr. Stigter en Wachtmeester Hammers naar Gnesen gebracht ³³).

De psychiatrische instelling in Gnesen (http://3.bp.blogspot.com/_MnKHPQ9i-10/SyHnpcVaXzI/AAAAAAAAAB0I/-QhtoqNiFtE/s1600-h/Dziekanka+Lufz.jpg)

Baalen van, Dirk (kgf. 7698), geboren 2 september 1916, 2^e Luitenant van het 2^e Regiment Wielrijders. Werd op 21 december 1944 afgevoerd naar de beruchte kliniek voor geesteszieken Tiegendorf in Gnesen (tegenwoordig Dziekanka bij Gniezno Polen). Deze kliniek is berucht door de massamoord op kinderen en geesteszieken in de periode tussen 1939 en 1945 (zie onder andere: Karolina Nowak "Die Vernichtung „lebensunwerten Lebens“ im Reichsgau Wartheland 1939-1945", Freiburg 2009). Dirk van Baalen is na de oorlog teruggekeerd naar Nederland en is in 2008 overleden (bron: http://www.ngv.nl/wwwBET/aquavitae/Aqua_Vitae_2006-2.pdf).

---

³³ Volgens de Ab- und Zugangslisten werd hij op 21-12-1944 afgevoerd naar het Kranken Institut (psychiatrische instelling) Tiegendorf/Dziekanka bij Gnesen/Gniezno.

11. Verslagen Stalag XI-a Altengrabow

Alkmaar 6 juni 1944

Naar aanleiding van Uw schrijven d.d. 3-6-1944 A No. 240, moge ik U hiermede een beknopt verslag over mijn verblijf als verpleger bij de Nederlandse krijgsgevangenen doen toekomen. Na registratie en ontluizing te Mühlberg³⁴), waardoor we officieel werden, werden Dr. O.A. Bijl (kgf. 97202), Korporaal A. Donsen (kgf. 97204) en ondergetekende op transport gesteld naar Altengrabow, alwaar we 's avonds van diezelfde dag aankwamen en onze aankomst zeer werd toegejuicht door de aanwezige Hollanders. Temeer daar praktisch iedereen lijdende was aan buikloop en ondervoeding. Er was dus meteen veel werk aan de winkel.

Met de voeding was het hopeloos gesteld, zeer zeker voor hen welke aan enteritis of dysenterie leden. De ziekenvoeding welke verstrekt werd, was lang niet toereikend en zeer ongeregeld en de mensen waren uitgehongerd, althans zeer verslapt.

Na 3 weken werd ik zelf slachtoffer en met hoge koorts en een flinke dysenterie naar het kgf-Lazarett overgebracht. Tijdens mijn ziekte werden de onderofficieren overgeplaatst naar Polen en aangezien er nog 3 verplegers in het lager achterbleven, werd ik na hersteld, in het Lazarett te werkgesteld, alwaar ik ben gebleven tot onze aflossing kwam.

Al onze narigheden en lasten uit die beginperiode zult u wel van Dr. Bijl hebben vernomen, zodat ik daar niet verder over behoeft uit te weiden. We zijn er overheen gekomen en dat is de hoofdzaak.

Toen we in september een pakket ontvingen van het Amerikaanse Rode Kruis was het feest en dachten we dat alle leed geleden was, het was een druppel op een gloeiende plaat en het werd december alvorens we weer een pakketje bekwamen van het zelfde Rode Kruis. Maar toen was het toch het einde van het lijden, want nadien kregen we vrij geregeld pakketten uit Holland, zowel als uit andere landen. Zodoende hebben we een prettig kerstfeest en Oude jaar gevierd. Wat de stemming onder de mensen betreft, deze was over het algemeen goed te noemen. Er was gebrek aan kleren, maar deze zijn intussen aangevraagd door de vertrouwensman aan Genève en waarschijnlijk reeds aangekomen.

Begin maart vertrok Dr. Bijl naar Nederland en belaste zich de Poolse dokter Friedel met de verzorging van de Nederlandse krijgsgevangenen, waarover niets dan lof. Niets was hem te veel. Alle bezwaren en klachten van de Patienten vonden bij hem een open oor en hij spaarde geen moeite om verbeteringen aan te brengen. De gezondheidstoestand was intussen zeer verbeterd. Als er geen Patienten waren die alleen maar wachten om naar Holland te gaan, zou er een bedenkelijke leegte zijn in de Hollandse barak. Hoofdzakelijk zijn het nog Patienten met geïnfecteerde wonden, vermoedelijk veroorzaakt door Dur-aluminium het welke gebruikt wordt in de vliegtuigindustrie. Deze wonden zijn zeer hardnekkig en genezen uiterst langzaam.

Verder werd door ons de wacht gedaan in de operatiebarakken, het welk bij toerbeurt geschiedde door alle nationaliteiten. Dit gaf nog wel eens strubbelingen, daar men daar alle talen hoorde spreken (Engels, Russisch, Italiaans, Frans, noem maar op). Maar daar zijn we ook overheen gekomen.

De aanvullingen van medicamenten welke we mochten ontvangen, waren zeer welkom.

De opiumpreparaten werden weliswaar in beslag genomen, maar konden per recept weer aangevraagd worden.

Op 5 mei [1944] arriveerden onze aflossers wat een heel feest gaf, aangezien we hier helemaal niet op hadden gerekend. Maar na hetgeen we allemaal hadden meegemaakt waren ze ons zeer welkom en wij verlangen naar Holland.

---

³⁴ Volgens de Ab- und Zugangslisten werd hij op 26-7-1943 in Mühlberg ingeschreven.

Op 9 mei [1944] vertrokken we naar Nederland. Achteraf beschouwd ben ik tot de conclusie gekomen, er geen spijt van te hebben dit alles te hebben meegemaakt, alle narigheden in de beginperiode ten spijt. En voor de nieuwe verplegers ben ik blij, dat ze dit begin niet hebben mee behoeven te maken en direct kunnen profiteren van de gaven van het Rode Kruis. Ik hoop met dit verslag aan uw verlangen voldaan te hebben. Hopelijk heeft u de door mij gemaakte lijsten over de maanden maart en april, over de loopt der Patienten ontvangen, zodat u weet dat er op het moment dat wij vertrokken 12 Patienten waren welke wachten op transport naar Holland. Verder moge ik u beleefd verzoeken indien de mogelijkheid bestaat, mij een vergunning tot aankoop van kleding hoofdzakelijk bovenkleding, of indien dit niet mogelijk is, een of ander bewijs waarop een vergunning is te verkrijgen toe te zenden, aangezien ik in Duitsland door al mijn kleren heen geraakt en geen mogelijkheid zie er op andere wijze aan te komen. Vermoedelijk ga ik aanstaande week aan het werk in het Centraal ziekenhuis alhier en dan zou ik toch gaarne gekleed willen gaan. Ik heb dit ook reeds besproken of liever gezegd geschreven naar de Commissaris voor de belangen der voormalige weermacht maar ik hoor taal nog teken van daar. Beleefd verzoek ik u mij hierin tegemoet te willen komen. Bij voorbaat dank voor uw eventuele moeite in deze.

Uw d.w.d.
[getekend]
M.J. Schop (kgf. 97203)
Ranonkelstraat 23
Alkmaar

12. Overleden te Stalag XI-a Altengrabow Lazarett of een gerelateerd Kdo

Tolboom, Ferdinandus Marcellianus Theodorus (kgf. 106130), geboren 11-8-1913 te Den Haag, Kapper, overleden op 24-6-1943 en begraven "Standort Friedhof" Altengrabow graf nr. 206. Geëxhumeerd 20-11-1947 en overgebracht naar Cimetiere Nationale le Francaise Berlin-Frohnau. Later overgebracht naar begraafplaats Nieuw Eykenduynen Den Haag, graf is geruimd.

Clement, Cornelis Anthonie (kgf. 104542), geboren 3-9-1898 te Wissekerke, Sergeant Mariniers, overleden op 1-8-1943 aan een akute darmontsteking en begraven Altengrabow graf nr. 209, overgebracht Wissekerke vak 1 nr 2.

Phielix, Hendrikus (kgf. 104755), geboren 26-3-1900 te Gorinchem, Sergeant Mariniers, overleden op 26-8-1943 en begraven begraafplaats Altengrabow 1 graf nr. 212, overgebracht naar Ereveld Loenen, vak E nr. 81.

Bastiaanse, Jacobus Wilhelmus (kgf. 104118), Geboren 27-10-1898 te Bergen op Zoom, Fourier 1^e klasse bij 5 R.I., overleden op 1-9-1944 en begraven "Standort Friedhof" Altengrabow 1 graf nr. 288 (soms ook, maar fout 208), exhumatie 20-11-1947 en overgebracht naar Cimetiere Nationale le Francaise Berlin-Frohnau, later overgebracht Nederlands Erehof Amersfoort, 12E101G.

Graf van Bastiaanse te Altengrabow

Beezhold, Gerard Lambertus, geboren 11-5-1922 zou volgens de Oorlogsgraven Stichting zijn begraven in Altengrabow. Er is hier echter verwarring opgetreden met het plaatsje Grabow nabij Freyenstein. Beezhold was gevangen genomen in Oranienburg / Sachsenhausen en is tijdens de evacuatie van dat kamp, op een van de dodenmarsen vermoord.

Dekker, Johannes Abraham (kgf. 104133), geboren 31-12-1914 te Papendrecht, Korporaal 3 R.H. overleden op 29-11-1944 aan de verwondingen die hij had opgelopen bij een auto-ongeluk en

begraven 4-12-1944 te Aschersleben perceel 3 graf nr. 63, overgebracht naar Ereveld Loenen, vak E nr. 83.

Leers, Ferdinand Antonius Joseph (Fer) (kgf. 106335), geboren 10-7-1919 te Purmerend, soldaat R.Grenadiers, overleden 11-2-1945 te Aschersleben aan een te laat geopereerde middenoor ontsteking. Begraven Aschersleben perceel 3 graf nr. 3, overgebracht naar R.K. Begraafplaats St. Barbara te Den Haag D2093.

13. Verslagen Stalag XI-b Fallingbostel

Personeel in Stalag XI-b met links korporaal-verpleger Laurant kgf. 107049 (die 6 maart 1944 terugging naar Nederland)

Aan het Hoofd bestuur van het Nederlandse Rode Kruis
Chef van de R.G.D.
Bezuidenhoutseweg 76b
's-Gravenhage

Fallingbostel 30 mei 1944

Rapport. Betreffende de Nederlandse krijgsgevangenen in Stalag XI-b.

De gezondheidstoestand van de Nederlandse krijgsgevangenen is over het algemeen goed. Het aantal Patienten welke op het ogenblik in het Lazarett verpleegd worden bedraagt 11. Bovendien bevinden zich in het lager nog een 5-tal Dienst Unfähig ("DU") verklaarden Patienten, welke echter geen speciale verpleging nodig hebben.

In totaal zijn er 10 Patienten welke DU verklaard zijn, waarvan sommigen reeds 6 á 8 maanden wachten op een gelegenheid voor terugzending naar Holland.

Door het lange wachten verkeren deze mensen in een nerveuze toestand.

Het gerucht gaat, dat op of omstreeks 14 juni er een trein komt voor de Belgische DU mensen.

Is het niet mogelijk dat de Hollandse DU met dezelfde gelegenheid vertrekken?

Gaarne ontving ik hierover bericht terug.

w.g. H. Bosch

no. 271105

Aan het Hoofd bestuur van het Nederlandse Rode Kruis

Chef van de R.G.D.

Bezuidenhoutseweg 76b

's-Gravenhage

Fallingbostel 30 juni 1944

Onderwerp: rapport betreffende de Nederlandse krijgsgevangenen in Stalag XI-b.

Weledele Heren,

Sinds de vorige opgave werden er 2 Patienten ..... in het lazaret opgenomen namelijk:

B.J. van Diepenbroek (kgf. 108153 op 23 juni j.l. ... Phimosis en

G. Vreezen (kgf. 108169) voor chronische appendicitis op 26 juni j.l.

Vreezen werd op 28 juni j.l. geopereerd, ... [tekst verlies]

In het Revier (ziekenzaal of ambulance) werden 2 Patienten [opgenomen] namelijk:

H. L. Andreoli (kgf. 103098) op 15 juni j.l. wegens Ischias ... [tekst verlies] op 24 juni j.l.

ontslagen.

K. Joor (kgf. 108268) wegens beenwonden, op [tekst verlies] behandeling).

Twee Patienten werden DU verklaard namelijk:

A. Barf (kgf. 103104) op 23 juni j.l. wegens encephalitis en

A. Uittenbogaard (kgf. 108628) op 28 juni 1944 wegens TBC fistel scrotum.

Acht krijgsgevangenen kwamen van de commando's met verschillende klachten, zoals ogen, maag en tanden. Zij blijven allemaal voorlopig hier voor behandeling (geen bijzonderheden).

Op 12 juni 1944 is hier aangekomen de veldprediker Majoor J.A. Peters (kgf. 271258) was te Mühlberg ingeënt tegen pokken, had bij aankomst alhier een heftige positieve reactie aan het hoofd, armen en borst, is behandeld met intraveneuze injecties van calcium en is tot op heden nog in behandeling, doch thans zo goed als hersteld.

J.A.J. Grootveld (kgf. 103292) operatie haemerhoide is op 26 juni j.l. nogmaals geopereerd, toestand is goed.

Wat betreft de DU mensen is mij door de hoofdvertrouwensman de Heer J.F.L. Rapmund (kgf. 108597) officieel medegedeeld, dat de Nederlandse DU krijgsgevangenen voorlopig niet naar Nederland terug mogen keren. Dit bericht was afkomstig van het OKW te Berlijn.

Wat de commando's betreft heb ik tot op heden nog weinig gegevens. Na overleg met de hoofdvertrouwensman de Heer J.F.L. Rapmund (kgf. 108597) die geregeld de commando's bezoekt, is besloten dat de daar aanwezige vertrouwensman ons maandelijks rapport uit zal brengen omtrent de toestand van de krijgsgevangenen aldaar, zodat ik [in] mijn volgende rapporten u ook hieromtrent bericht kan zenden.

Van het grootste commando Herzberg het volgende: er bevinden zich aldaar 200 Hollandse krijgsgevangenen, die daar in een houtfabriek werkzaam zijn. Oogontstekingen komen daar nog al eens voor vanwege de zwaveldampen. Er is een ziekenzaaltje aanwezig van ongeveer 15 bedden, waarvan ook door andere naties gebruik kan worden gemaakt, onder andere zijn er nog Italianen en Russen.

Daar zijn 2 Sanitäters en aangezien ik gehoord had dat daar nogal veel werk was, heb ik geprobeerd daar naartoe geplaatst te worden, om reden hier in Fallingböstel maar een 60 tal Hollanders zijn. De kampcommandant alhier acht het echter niet nodig dat daar een 3^e Sanitäter geplaatst werd.

Ik hoop in mijn volgend rapport over dit commando meerdere gegevens te kunnen verstrekken. Wat onze bewegingsvrijheid betreft, deel ik u mede dat wij als gewone krijgsgevangenen behandeld worden, alleen mogen wij 's zondags van 14.00 tot 18.00 uur buiten het kamp in een bepaald rayon wandelen. In het dorp of in een openbare lokaliteit mogen wij niet komen. Wij hebben geprobeerd om meerdere bewegingsvrijheid te krijgen en hoewel de kampcommandant persoonlijk geen bezwaar had, deelde de Oberstabsarzt ons mede dat op last van de OKW te Berlijn, de Franse officieren van gezondheid 1 maal per week mochten uitgaan, deze zijn ook geheel vrijwillig hier, dus kan er voor ons geen uitzondering worden gemaakt.

Wij verrichten onze werkzaamheden gekleed in uniform. Werkkleding hebben wij niet. Daarom doe ik u het verzoek om toezending van een paar stofjassen, overalls of werkpakken, grootste maat, en 1 voor Herzberg, middelmaat. Witte jassen lijkt mij niet wenselijk.

Tevens voeg ik hier een aanvraaglijst voor medicamenten en verbandmiddelen bij.
Van het Internationale Rode Kruis te Genève kreeg ik bericht dat er 10 flacons insuline zijn verzonden voor de Hollandse krijgsgevangenen.

De sergeant-verpleger H. Bosch
kgf. 271105

P.S., de 10 flacons insuline heb ik hedenmiddag ontvangen.
[handtekening van H. Bosch]

Aan het Hoofd bestuur van het Nederlandse Rode Kruis
Chef van de R.G.D.
Bezuidenhoutseweg 76b
's-Gravenhage

Fallingbostel 31 juli 1944

Onderwerp: rapport betreffende de Nederlandse krijgsgevangenen in Stalag XI-b.

Weledele Heren,

Gedurende de maand juli werden in het Lazarett opgenomen 8 Patienten, 4 werden ontslagen, zodat thans nog verpleegd worden 16 Patienten:

E. de Booy (kgf. 103332) en R.W.J. van Oosten (kgf. 108235) opgenomen op 3 en 4 juli voor Hernia werden beiden op 7 juli geopereerd en zijn hersteld, maar niet ontslagen.

H.B. Regeling (kgf. 108234) werd op 8 juli opgenomen met keelklachten en verdacht van Diphtherie, bleek echter negatief te zijn en is op 21 juli hersteld ontslagen.

T. Wolring (kgf. 103233) opgenomen op 8 juli wegens licht oedeem is nog in behandeling.

W.A. de Boer (kgf. 108156) kwam op 8 juli 's avonds ongeveer 20.00 uur hier van commando. Hij had een trap van een paard in het gezicht gekregen, bleek na röntgenonderzoek een dubbele kaakfractuur te hebben aan de onderkaak. Hij kon echter hier niet verder behandeld worden en is op woensdag 12 juli geëvacueerd naar een Lazarett te Hannover voor verdere behandeling.

G. Smit (kgf. 108426) is op 15 juli opgenomen wegens Hernia en op 28 juli geopereerd. Zijn toestand is goed.

J. Hagens (kgf. 103390) is opgenomen op 20 juli wegens Epilepsie en blijft in behandeling.

T. Quispel (kgf. 108547) is opgenomen op 24 juli wegens maagklachten en blijft in observatie.

H. Damen (kgf. 103327) nierklachten, is op 6 juli als hersteld ontslagen.

J.A.J. Grootveld (kgf. 103292) Haemorhoide is op 5 juni en op 26 juni geopereerd en op 14 juli als hersteld ontslagen.

Wat betreft de DU verklaarden is nog bericht binnengekomen dat deze kwestie in behandeling is. De toestand van de overige krijgsgevangenen in het lager is vrij goed te noemen, hoewel allen een of ander kwaaltje of afwijking hebben.

Van het commando Herzberg ontving ik een rapport van de ingebruikneming van het ziekenzaaltje hetgeen ik in zijn geheel hierbij voeg.

De sergeant-verpleger H. Bosch
kgf. 271105

Bijlagen [de bijlage ontbreekt]

Aan het Hoofd bestuur van het Nederlandse Rode Kruis
Chef van de R.G.D.
Bezuidenhoutseweg 76b
's-Gravenhage

Fallingbostel 5 oktober 1944

Onderwerp: rapport betreffende de Nederlandse krijgsgevangenen in Stalag XI-b over de maand september 1944.

In het Lazarett werden 5 Patienten opgenomen namelijk:

F. de Bruyn (kgf. 103312) voor observatie appendicitis (werd op 1 september opgenomen).

A. Eenhoorn (kgf. 108399) opgenomen op 4 september voor operatie Hernia. Is op 6 september geopereerd en thans geheel hersteld, maar nog niet ontslagen.

H.A.G. Anneveld (kgf. 108251) opgenomen op 13 september wegens nierklachten, blijft nog in behandeling.

P. Botermans (kgf. 108386) opgenomen op 26 september wegen eczeem, blijft nog in behandeling.

J. Marks (kgf. 106237) opgenomen op 30 september wegens buikklachten, blijft in behandeling.

Ontslagen werden de volgende Patienten:

T. Wolring (kgf. 103233) op 6 september ontslagen, doch niet hersteld.

J. Hagens (kgf. 103390) op 6 september ontslagen, doch niet hersteld.

R.A. v.d. Wege (kgf. 108605) op 6 september ontslagen, hersteld.

F. de Bruyn (kgf. 103312) op 6 september ontslagen, hersteld.

J. Scholten (kgf. 108308) op 13 september ontslagen, hersteld.

M.J.J. Ketel (kgf. 108237) op 27 september ontslagen, niet hersteld.

Momenteel worden nog in het Lazarett verpleegd 7 Patienten, waarvan de toestand vrij goed te noemen is.

Wat de gezondheidstoestand van de overige krijgsgevangenen betreft, deze is vrij goed te noemen. Door het uitblijven van post en pakketten en de gebeurtenissen in Holland, verkeren allen echter min of meer in een nerveuze toestand.

Tevens bericht ik u dat wij hier zowel als op de verschillende commando's, totaal zonder verbandmiddelen zitten en ons op alle mogelijke manieren moeten zien te behelpen.

De Sergeant-verpleger H. Bosch
kgf. 271105
[handtekening van H. Bosch]

[op papier van firma Fritz Homann A.G. Sägewerk Herzberg Harz]
Rapport ziekenzaal Herzberg (Harz) kdo 5001
Oktober [1944]

Naam	kgf	nationaliteit	Kdo	opname	ontslag	Verpleeg dagen	aard
Murtajw	448	Rus	3470	3-10-1944	5-10-1944	2	observatie
Kagramanian	752	Rus	3170	3-10-1944	7-10-1944	4	Griep
M. van Cleef	103170	Nederland	5001	4-10-1944	10-10-1944	6	Infectie
L. van Stijn	108500	Nederland	5001	6-10-1944	10-10-1944	4	Griep
Goepcka	401	Rus	3170	10-10-1944	30-10-1944	20	Infectie
T. Lagewaard	108648	Nederland	5001	13-10-1944	28-10-1944	15	Infectie
J. Vink	103001	Nederland	5001	22-10-1944	28-10-1944	6	Gebroken middenvoets- beentje

J. Vink (kgf. 103001) kreeg bij arbeidsongeval een ijzeren band op zijn linker voet. De voet gezwollen en zeer pijnlijk. Ziekenzaal opgenomen en op advies van de dokter 6 dagen verpleegd met natte verbanden. Daarna terug naar het lager, kon daar verder worden verpleegd. Vink bleef klagen over pijn, waarna dokter hem voor röntgenfoto naar ziekenhuis zond op 31-10-1944. Hier werd na 10 dagen breuk vastgesteld en op 1-11-1944 werd Vink voor behandeling doorgezonden naar Kriegslazarett Osterode.

Herzberg Harz, ziekenzaal 3-11-1944

De Nederlandse Sanitäter R. Oudega

[handtekening Oudega]

Gecontroleerd [handtekening van H. Bosch]

kgf. 271105

Fallingbostel, 8-11-1944

Aan het van het Nederlandse Rode Kruis
En de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst
Bezuidenhoutseweg 76 b
's-Gravenhage

Weledele Heren,

Rapport betreffende de gezondheidstoestand van de Nederlandse krijgsgevangenen te
Fallingbostel Stalag XI-b over de maand oktober 1944.

Gedurende de maand oktober werden 3 Patienten in het Lazarett opgenomen, namelijk:

1. Piers C. kgf. 103086, op 2 oktober j.l. opgenomen voor oogklachten. Tot op heden nog in behandeling.
2. van de Wakker, H. kgf. 108112, op 21 oktober j.l. opgenomen voor nierklachten. Is nog in behandeling.
3. Steffen, A. kgf. 108407, op 21 oktober opgenomen voor ontsteking sinus frontalis, Daarna is hij geopereerd, toestand goed.

Eén Patient werd hersteld ontslagen, namelijk A. Eenhoorn, kgf. 108399. Hij was op 4 september j.l. opgenomen voor Hernia, op 6 september geopereerd en daarna op 7 oktober genezen ontslagen, zodat thans nog 9 Patienten in het Lazarett verpleegd worden.

Over het algemeen is de gezondheidstoestand van de Hollandse krijgsgevangenen bevredigend te noemen, met uitzondering van 2 Patienten, namelijk (J.) Marks (kgf. 106237) en (A.) Uittenbogaard (108628) (zie vorige rapporten).

J. Marks, kgf. 106237, is op 30 september j.l. in het Lazarett opgenomen met buikklachten. De Patient is sterk vermagerd en weegt op het ogenblik nog maar 50 Kg. Na herhaald onderzoek met doorlichten, röntgenfoto's, enz. is men tot de conclusie gekomen, dat een gedeelte van de dunne darm buiten werking is (volgens de behandelende Franse geneesheer), waarom men besloten is de Patient te opereren, waarvoor hij in de loop de volgende week naar Walsrode overgebracht zal worden. Is op 7 november geschied.

Wat betreft A. Uittenbogaard, kgf. 108628, het volgende: op 25 april j.l. is hij openomen in het Lazarett wegens TBC-fistels aan het scrotum. Hij is op 28 juni j.l. DU verklaard, doch steeds in het Lazarett onder behandeling gebleven. Thans zijn in de lendenstreek TBC-abcessen geconstateerd (niet open). De Patient ligt thans in een gipskorset en heeft veel pijn. Temperatuur 's ochtends 37,4 en 's avonds 38,6. Een hoogtezoon is niet aanwezig. In een onderhoud met de behandelende geneesheer Dr. Royer (Frans) verklaarde deze de toestand voor ernstig en achtte hij het wenselijk dat de Patient naar Holland of Zwitserland getransporteerd wordt. De hoofdvertrouwensman de Heer J.F.L. Rapmund heeft naar aanleiding hiervan een onderhoud met de Duitse chef-arts gehad en de vraag gesteld, of de Patient getransporteerd kon worden. Hij kreeg hierop ten antwoord dat de verantwoordelijkheid geheel bij hem lag en dit buiten het terrein van de vertrouwensman viel.

Indien mogelijk verzoek ik U om toezending van verbandmiddelen, waaraan ik dringend behoefte heb.

Bijgevouwen overhandig ik U een ziekenrapport van de ziekenzaal in Kommando 5001 te Herzberg over de maanden augustus en september.

De Sergeant-ziekenverpleger H. Bosch kgf. 271105
(getekend)

Bijlage. 1 ziekenrapport

Rapport ziekenzaal kdo 5001 Herzberg / Harz
Augustus en september (1944)

Naam	kgf	nationaliteit	Kdo	opname	ontslag	Verpleeg dagen	Aard der ziekte
Tomaso		Italiaan	6096	1-8-1944	4-8-1944	3	Infectie
Mulder	108495	Nederland	5001	2-8-1944	4-8-1944	2	Hartaanval
Lamers	108307	Nederland	5001	3-8-1944	4-8-1944	1	Hakwond
1. Leijten	108521	Nederland	5001	5-8-1944	9-8-1944	4	Bekkenfractuur
v.d. Hoef	103153	Nederland	5001	1-8-1944	9-8-1944	9	Eczeem
De Bruijn	103256	Nederland	5001	16-8-1944	19-8-1944	3	Infectie
Kreeft	108638	Nederland	5001	17-8-1944	12-9-1944	26	Infectie
Martens	103296	Nederland	5001	19-8-1944	1-9-1944	12	Infectie-exceem
Wasilow	9139	Rus	3170	21-8-1944	25-8-1944	4	Observatie
2. Amirino	153722	Italiaan	6179	21-8-1944	24-8-1944	3	Pluritus
Fose	4226	Fransman	1389	22-8-1944	4-9-1944	13	Ongeval hoofdwond
L'Abée	108519	Nederland	5001	26-8-1944	1-9-1944	5	Verstuikte knie
Carinie	175607	Italiaan	6096	26-8-1944	2-9-1944	7	Infectie
Tundo	174399	Italiaan	6096	26-8-1944	29-8-1944	3	Bloeduitstorting
Wadiwer	272	Rus	3170	26-8-1944	29-8-1944	3	Furunkel
Feezen	108169	Nederland	5001	26-8-1944	31-8-1944	5	Epileptische aanvallen
Coeksow	128793	Rus	3170	29-8-1944	29-9-1944	30	Trombose linker been
Gelaswye	86197	Rus	3170	29-8-1944	2-9-1944	4	Observatie
Creponco	11643	Rus	3429	29-8-1944	2-9-1944	4	Bloeduitstorting rechter been
3. Staal	108479	Nederland	5001	31-8-1944	2-9-1944	2	Steekwond
Klaassen	108606	Nederland	5001	31-8-1944	2-9-1944	2	Duizelingen
Bebervanso	153904	Italiaan	6179	2-9-1944	9-9-1944	7	Infectie rechter been
Zemolinie	152478	Italiaan	3096	5-9-1944	23-9-1944	18	3 ^e graads verbranding rechter been
Sanin	1894	Rus	3170	12-9-1944	19-9-1944	7	Infectie rechter arm
Tragiche	124888	Rus	3429	9-9-1944	23-9-1944	14	Infectie linker oksel
Theijn	103108	Nederland	5001	2-9-1944	16-9-1944	14	Infectie rechter voet
Carbaat Chr.	108575	Nederland	5001	14-9-1944	23-9-1944	9	Dairhee
Müller	103350	Nederland	5001	13-9-1944	23-9-1944	8	Verstuikte voet
Van Cleef	103170	Nederland	5001	20-9-1944	30-9-1944	10	Infectie
Westerveld	103378	Nederland	5001	20-9-1944	23-9-1944	3	Influenza
Voorburg	108503	Nederland	5001	27-9-1944	3-10-1944	7	Eczeem voet
Breetfeld	108683	Nederland	5001	27-9-1944	30-9-1944	3	Furunkel
Van Beek	108113	Nederland	5001	29-9-1944	3-10-1944	5	Infectie
Lecorwaisi	65808	Fransman	1389	29-9-1944	30-9-1944	1	Obsercatie
Noorman	103377	Nederland	5001	30-9-1944	3-10-1944	4	Infectie
Cormlof	4179	Rus	3170	30-9-1944	5-10-1944	6	Angina
Kondonie	653	Rus	3170	30-9-1944	3-10-1944	4	Infectie linker been

1. Leijten, kgf. 108521. Kdo 5001; kreeg bij arbeidsongeval een bekkenfractuur. Werd 9 augustus onderzocht in burgerziekenhuis te Herzberg / Harz. Fractuur vastgesteld, doorgezonden naar Kriegslazarett Osterode. Vandaar ter behandeling doorgezonden naar Fallingbostel. Is 11 september teruggekomen naar kdo. Op 12 september weer voor onderzoek naar Fallingbostel. Op 30 september teruggekomen naar kdo van Fallingbostel en werk hervat.
2. Amerino, kgf. 153723, kdo 6179; werd 24-8-1944 ter verpleging doorgezonden naar Lazarett Osterode.
3. Staal, kgf. 108479, kdo 5001; kreeg op 22 juni bij een stoeipartij een 4 cm lange steekwond. Werd direct vervoerd naar burgerziekenhuis te Herzberg en 40 dagen verpleegd. Op kdo teruggekomen en nog 21 dagen lagerdienst, daarna hervatting werk.

4. P. Koelink, kgf. 108625, kdo 5001; kreeg bij arbeidsongeval een commotie, is direct naar het burgerziekenhuis in Herzberg / Harz vervoerd en daar 19 dagen verpleegd. Kreeg daarna 11 dagen lagerdienst, waarna hervatting arbeid volgde. Klaagt nog steeds over hoofdpijnen.
5. Brinkman, kgf. 103386, kdo 5001; kreeg bij arbeidsongeval op 29 augustus een bovenarm fractuur links, werd in burgerziekenhuis Herzberg onderzocht en 3 dagen opgenomen en verder behandeld in kriegslazarett Osterode, waar hij 30 dagen is geweest.

Momenteel zijn hier 6 maagpatiënten, die op dieet zouden moeten leven. Getracht zal worden in samenwerking met de dokter hier van kdo van de bedrijfsleider voor deze Patienten aparte voedingsmiddelen te verkrijgen. We wachten dit dus nog even af.

Herzberg Harz, kdo 5001 ziekenzaal

19-10-1944, Chef verpleger R. Oudega (getekend)

Gezien en getekend Sergeant verpleger H. Bosch

[Stempel] J.F.L. Rapmund, Hoofdvertrouwensman der Nederlandse KG Stalag XI-b

[paraaf]

Bijlage.

Fallingbostel, 8-11-1944

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis
en de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst

Inmiddels heeft de Heer J.F.L. Rapmund zich weer met Dr Royer in verbinding gesteld en de laatste heeft daarop bij de chef-arts gezorgd, dat de krijgsgevangene A. Uittenbogaard kgf. 108328 opgenomen wordt in een ziekeninrichting, hetgeen binnen 8 dagen zal geschieden. De kwestie van transport van eventuele ernstige zieken naar Zwitserland of een ander neutraal land, zal de hoofdvertrouwensman voorleggen aan de commissie van het Internationale Rode Kruis, die op 9 november aanstaande, Stalag XI-b te Fallingbostel zal bezoeken.

[getekend} H. Bosch, Sergeant ziekenverpleger

Fallingbostel, 1-12-1944

Aan het van het Nederlandse Rode Kruis
En de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst
Bezuidenhoutseweg 76 b
's-Gravenhage

Weledele Heren,

Onderwerp: rapport betreffende de gezondheidstoestand der Nederlandse krijgsgevangenen van Stalag XI-b.

Gedurende de maand november 1944 werden er geen nieuwe Patienten in het Lazarett opgenomen. Ontslagen werden de volgende Patienten:

J. Botermans, kgf. 108386, op 7 november hersteld.

H. v.d. Wakker, kgf. 108112, op 8 november hersteld.

C. Piers, kgf. 103086, op 13 november ontslagen, niet hersteld.

H. Anneveld, kgf. 108251, op 14 november hersteld.

A. Barf, kgf. 103104, op 20 november ontslagen, niet hersteld.

C. Bouma, kgf. 103151, op 29 november ontslagen, niet hersteld.

J. Marks, kgf. 106237 is op 7 november j.l. naar het burgerziekenhuis te Walsrode geëvacueerd en daar op 9 november aan de maag geopereerd. Zijn toestand is thans zeer goed.

Thans worden er nog 2 Patienten in het Lazarett verpleegd, namelijk:

A. Uittenbogaard, kgf. 108628 voor TBC abcessen in de lendenstreek en

A.S. Steffen, kgf. 108407 voor ontsteking Sinus frontalis na roodvonk.

De toestand van Uittenbogaard ziet er niet erg mooi uit. Zijn temperatuur loopt tegen de avond op tot 40 graden, terwijl de temperatuur 's morgens 37,6 is. Hij heeft veel pijn en hij krijgt injecties voor te slapen. Hij heeft een tijdje een gipskorset aangehad, maar dit is verwijderd, omdat hij er teveel hinder van had. Ook heeft men geprobeerd door punctie zijn toestand te verlichten, doch dit is niet gelukt om reden, dat de pus te dik is.

Er is moeite gedaan dat de Patient naar een sanatorium geëvacueerd wordt, waarop thans op een transportgelegenheid gewacht wordt.

Wat betreft Steffen, deze is reeds 2 maal geopereerd doch zonder afdoend resultaat en blijft zich steeds pus ophopen, welke door kleine opening in de rechterooghoek kan afvloeien. Door behandeling met warme kompressen wordt getracht het open te houden, met afwisselend resultaat.

Verder zijn er in de afgelopen maand een 15 tal partizanen ³⁵⁾ uit Holland hier binnengebracht, waarvan 1 met een schotwond in de linkerarm, vlak naast het ellebooggewricht (J. Elfering kgf. 119203, wonende Prins Hendrikstraat 82 te Breda).

De wond is zo goed als genezen en de stijfheid van het gewricht tracht ik door middel van massage en actieve bewegingen op te heffen, hetgeen tot op heden reeds een gunstig resultaat heeft.

De hospitaalsoldaat L.J. Triep (kgf. 271106), welke door de Inspectie Geneeskundige Dienst met mij hier geplaatst was, heeft herhaaldelijk geklaagd bij de Duitse Oberfeldwebel, dat hij hier zo weinig werk had. Hij is op 15 november 1944 werkzaam gesteld in het reserve-lazarett te Maagdenburg. Naar aanleiding hiervan heb ik geprobeerd de Rode Kruis helper A. Jansen, kgf. 108621, voor hem in de plaats te krijgen, hetgeen mij tot op heden nog niet is gelukt.

---

³⁵ Het gaat hier om leden van het Nederlandse verzet, die op 3, 4, 14 en 28 november in Stalag XI-b aankwamen.

Nog zij vermeld, dat op 28-11-1944 hier zijn aangekomen Dr. F. Piekema (kgf. 271798)³⁶) en Reserve Luitenant W. de Wit (artillerie), (kgf. 271799). Ze zijn op 1-12-1944 vertrokken naar Mühlberg, hun toestand was goed.

W.g. H. Bosch, Sergeant-verpleger, kgf. 271105 IV-b

Fallingbostel, 10-1-1945

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis

En de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst

Bezuidenhoutseweg 76 b

's-Gravenhage

Weledele Heren,

Onderwerp: rapport betreffende de (gezondheidstoestand der) Nederlandse krijgsgevangenen in Stalag XI-b te Fallingbostel (Duitsland) over de maand december 1944.

Opgenomen werden 4 Patienten namelijk:

D. Eisma, kgf. 119201, op 1-12-1944 voor algemene klachten.

C. Piers, kgf. 103086, op 8-12-1944 voor oogklachten.

F. Scholten, kgf. 108194, op 9-12-1944 voor geneeskundig onderzoek.

F. Israels, kgf. 103329, op 18-12-1944 voor niersteenkoliëk.

Gedurende de maand december 1944 werd 1 Patient ontslagen, namelijk D. Eisma kgf. 119201 als hersteld.

Op 1 januari 1945 werden nog in het Lazarett verpleegd 5 Patienten. De toestand van Uittenbogaard is nog hetzelfde (zie vorige rapport). Wij zijn nog steeds doende hem in een sanatorium geplaatst zien te krijgen, maar wegens plaatsgebrek is dit nog niet gelukt. De overige Patienten maken het goed.

Voor Patient A. Steffen, kgf. 108407 is specialistische behandeling aangevraagd voor operatie van de sinus frontalis, waarop gunstig is beslist.

De Sergeant-ziekenverpleger

H. Bosch kgf. 271105

P.S.

M.J.. de Vogt, kgf. 108508, wonende te Breda, Nijverheidssingel 46 is omstreeks einde 1940 in behandeling geweest in het Rijkshospitaal te 's-Gravenhage voor breuk van de 6^e halswervel en 3^e rugwervel (of wervelschijven). De behandelend geneesheer was Dr. van Laer. Hij klaagt de laatste tijd weer over stekende pijn in het achterhoofd en in de rug. Hij kan zijn werkzaamheden moeilijk verrichten. Hij werkt in een houtfabriek te Herzberg / Harz. X-foto's zijn genomen doch hierop waren geen afwijkingen te zien. Teneinde voor de man toch lichte arbeid zien te verkrijgen had ik van Dr. van Laer gaarne enige gegevens betreffende de diagnose en behandeling van de man, om deze aan de Duitse chef-arts te kunnen overleggen.

---

³⁶ Piekema was eerder als kgf. 31987 in Oflag XIII-b Neurenberg-Langwasser, maar vertrok daar op 11-6-1942 naar Holland.

Fallingbostel, 7-2-1945

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis

En de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst

Bezuidenhoutseweg 76 b

's-Gravenhage

Weledele Heren,

Onderwerp: rapport betreffende de gezondheidstoestand der Nederlandse krijgsgevangenen in

Stalag XI-b te Fallingbostel (over de maand januari 1945).

In het Lazarett werden 2 Patienten opgenomen namelijk:

A. Barf, kgf. 103104; op 10 januari 1945 voor beenwond.

A. Bauling, kgf. 108232, op 16 januari 1945 voor appendicitis.

Zie voor Barf rapport van november 1944.

Bauling werd nog dezelfde avond geopereerd, waarbij bleek dat de appendix geperforeerd was.

Zijn toestand is thans zeer goed.

Ontslagen werden:

C. Piers, op 24 januari 1945

Scholten, op 4 januari 1945

Israels, op 5 januari 1945.

Tevens werd in het lazarett opnieuw opgenomen J. Marks op 18 januari 1945. Vanaf 7 november 1944 werd hij verpleegd in het ziekenhuis te Walsrode en heeft aldaar een buikoperatie ondergaan. Zijn toestand is echter niet verbeterd, hij heeft nog dezelfde klachten.

In het geheel worden thans nog in het Lazarett verpleegd 5 Patienten.

De toestand van Uittenbogaard is nog dezelfde.

Door de hoofdvertrouwensman is aan de Zweedse Schutzmacht verzocht deze Patient naar Zweden te transporteren, hetgeen de legatiesecretaris zal trachten te regelen.

Uit Genève ontving ik een zending verbandmiddelen, welke helaas onderweg gebombardeerd is. Van de hele zending is hier in beschadigde en vuile toestand aangekomen:

- ongeveer 30 pak watten á 250 gram
- 825 zwachtels 5 x 5 cm.
- 920 zwachtels 10 x 5 cm.

Zie bijgaand schrijven.

De ontvangen zwachtels en watten zijn over de commando's verdeeld.

Het ziekenrapport van kommando 5001 te Herzberg over de maand januari 1945 heb ik nog niet ontvangen, zodra ik het rapport in mijn bezit heb, zal ik het U opzenden.

Met de meeste Hoogachting

de Sergeant-ziekenverpleger H. Bosch, kgf. 271105.

Bijlage 1 schrijven Internationale Rode Kruis

Fallingbostel, 7-3-1945

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis

En de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst

Bezuidenhoutseweg 76 b

's-Gravenhage

Weledele Heren,

Onderwerp: rapport betreffende de gezondheidstoestand der Nederlandse krijgsgevangenen in Stalag XI-b (te Fallingbostel) over de maand februari 1945.

Gedurende de maand februari 1945 werden in het lazarett 4 Patienten opgenomen:

1. J.A. van Broekhoven, kgf. 108527, wegens enkelfractuur
2. J.W. Deegens, kgf. 108294, wegens Phimosi
3. M. Noordzij, kgf. 108121, wegens hernia
4. C. Boumda, kgf. 103151, wegens pneumonie.

1 Patient werd ontslagen, namelijk A. Steffen, kgf. 108407, zodat thans nog 8 Patienten in het lazarett verpleegd worden. Wat betreft hun gezondheidstoestand het volgende:

- Uittenbogaard: zijn toestand is achteruitgaande, het ziekteproces heeft zich uitgebreid tot nieren en blaas. De dokter geeft weinig hoop op herstel. Van een overbrenging naar een sanatorium, zoals beloofd, schijnt weinig te komen wegens plaatsgebrek en transportmoeilijkheden.
- J. Marks; zijn toestand is iets vooruitgaande.
- A. Bauling; (operatie Appendicitis) heeft een inzinking gehad en is thans zo goed als hersteld.
- J. Barf; zijn beenwond gaat langzaam vooruit.
- Van Broekhoven: (enkelfractuur). Heeft een gipsverband. Zijn toestand is goed, hij heeft geen afwijkingen.
- Deegens; (Phymosis), wacht op operatie.
- Noordzij; hij is op 14 februari 1945 voor algemene klachten temperatuur 39,8 opgenomen. Bij onderzoek bleek hij pneumonie te hebben. Zijn toestand is thans vrij goed te noemen. Temperatuur is normaal, doch hij is sterk vermagerd. Hij is reeds eerder verpleegd van 23-8-1943 tot 29-11-1944 voor pleuritis en hij is toen DU verklaard.
- Steffen; hij werd behandeld voor een ontsteking in het voorhoofd, ontstaan na roodvonk. Voor hem was specialistische behandeling eventueel operatie aangevraagd. Hij werd echter op 8 februari DU verklaard en uit het Lazarett ontslagen, hoewel niet hersteld.

Het rapport van Kommando 5001 te Herzberg heb ik nog niet ontvangen. Zodra ik het in bezit heb, zal ik het U p.c. opzenden.

Met de meeste hoogachting,

De Sergeant-ziekenverpleger

H. Bosch kgf. 271105

Fallingbostel, 7-4-1945

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis
en de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst
Bezuidenhoutseweg 76 b

's-Gravenhage

Weledele Heren,

Onderwerp: rapport betreffende de gezondheidstoestand van de Nederlandse
krijgsgevangenen in Stalag XI-b Fallingbostel (Duitsland) over de maand maart 1945.

Opgenomen werden:

- B.J. Bakker, (geen nummer) met infectie aan beide voeten.
- H.C. Schwithal, kgf. 103109, infectie rechtervoet, toestand goed.

Zij blijven onder behandeling.

Ontslagen werden:

- Bauling, kgf. 108232, op 20 maart 1945
- J.A. van Broekhoven, kgf. 108527, op 22 maart 1945
- W. Deegens, kgf. 108294, op 20 maart 1945
- M. Noordzij, kgf. 108121, op 9 maart 1945.

J. Marks, kgf. 106237, heeft op 13 maart 1945 een spoedoperatie ondergaan wegens Ileris. Zijn toestand was enige dagen zorgwekkend, doch zijn toestand is thans naar omstandigheden vrij goed, doch uiterst zwak. Zijn gewicht bedraagt op het ogenblik 43 ½ Kg.

H. Uittenbogaard, kgf. 108628, gaat langzaam achteruit. De Patient is sterk vermagerd, Hij krijgt steeds morfine-injecties tegen de pijn. De abcessen breiden zich uit en scheiden veel pus af.

Wat betreft de overige Nederlandse krijgsgevangenen in het lager en in de verschillende Hollandse kommandos, is de toestand, behoudens enige algemene klachten, bevredigend te noemen.

De Sergeant-ziekenverpleger H. Bosch kgf. 271105.

Winterswijk, 11-5-1945

Aan het Hoofdbestuur van het Nederlandse Rode Kruis
en de Chef van de Rijksgeneeskundige Dienst
Bezuidenhoutseweg 76 b

's-Gravenhage

Weledele Heren,

Onderwerp: rapport betreffende de gezondheidstoestand van de Nederlandse
krijgsgevangenen in Stalag XI-b (Fallingbostel Duitsland) over de maand april 1945.

In het lazarett werden gedurende de maand april geen nieuwe Patienten opgenomen.

C. Bouma, kgf. 103151, is op 12 april als hersteld ontslagen.

H. Uittenbogaard, kgf. 108628, is op 10 april 6.30 uur overleden en op 11 april op het kerkhof
voor krijgsgevangenen te Fallingbostel begraven.

Op 16 april 's morgens 09.00 uur werden wij bevrijd.

Op 19 april kwamen de Hollandse krijgsgevangenen van Kommando 5019 te Haarstorf met een
tractor en 2 aanhangwagens te Fallingbostel aan en zij zijn dezelfde dag doorgegaan naar
Holland. De Patient H.J. Jansen kgf. 108316, is met dit transport meegegaan.

Op 22 april 1945 zijn wij met 35 man onder commando van de reserve Luitenant ter Zee 1^e
klasse den heer J. maas, vanuit Fallingbostel naar Holland vertrokken en op 23 april om 18.00
uur te Winterswijk aangekomen en bij de burgers aldaar ingekwartierd.

De Patient J. Marks, kgf. 106237 heb ik wegens de lange duur van de reis overgedragen aan een
Engelse officier van gezondheid te Emsdetten en hij is door diens zorg opgenomen in het
Engelse Lazarett te Burgsteinfurth.

De Patient B.J. Bakker is op 23 april opgenomen in het algemeen ziekenhuis te Winterswijk en
op 30 april geopereerd voor een abces aan het dijbeen. Zijn toestand is goed.

De Patient A. Barf, kgf. 103104, is op 25 april ter behandeling opgenomen in het
noodziekenhuis te Winterswijk, hij gaat vooruit.

De ex-krijgsgevangenen Schwithal is dagelijks behandeld in het noodziekenhuis te Winterswijk,
en is thans geheel hersteld.

De Patient A. Steffen, kgf. 108407, is op 26 april onder specialistische behandeling gesteld van
Dr. van Lennep (oor- neus en keelarts) en in het R.K. ziekenhuis te Zutphen opgenomen. Hij is
op 27 april geopereerd en zijn toestand is goed.

Inmiddels verblijf ik met de meeste hoogachting

De Sergeant-ziekenverpleger H. Bosch kgf. 271105.

14. Overleden te Stalag XI-b Fallingbostel of een gerelateerd Kdo

Gerritsen, Antonius Wilhelmus (kgf. 108302), geboren 9-2-1904 te Renkum, Soldaat bij 8 R.I., overleden op 26-8-1943 te Lazarett Osterode aan Dysenterie, Ereveld Hannover, vak H18.

Begravenis Antoon Gerritsen (foto uit dagboek W.J. van der Zwaan, Stadsarchief Breda)

Gerritsen, Berend Gijsbert Jan Willem, (kgf. 108560), geboren 13-8-1906 te Arnhem, Soldaat bij 8 R.I., overleden op 21-8-1943 te Osterode Harz aan Dysenterie, Ereveld Hannover, vak H43.

Peperkamp, Lodewijk Jan, (kgf. 108627), geboren 26-9-1909 te Utrecht, Soldaat bij 5 R.V.A., overleden op 11 april 1945 te Herzberg am Harz tijdens gedwongen brandblussen in MUNA Herzberg en een daarop volgende explosie, de ligging van het graf is onbekend.

Uittenbogaard, Antonius, (kgf. 108628), geboren 11-2-1915 te Duisburg (Duitsland), Soldaat bij 4 R.V.A., overleden 10-4-1945 te Fallingbostel (volgens 108389 en 2.13.98 inv. 176 aan TBC). Hij is op 11 april 1945 op het kerkhof voor krijgsgevangenen te Fallingbostel begraven. De ligging van het graf is tegenwoordig onbekend.

Scholten, Jan, (kgf. 108308), geboren 9-10-1919 te Arnhem, Soldaat bij 8 R.I. 22-2-1945 overleden aan de gevolgen van een bombardement op 20-2-1945 op het station van Uelzen / kdo 5002 (zie verslag C. Schram, elders data 22-1-1945 en niet in OGS).

15. Verslagen Stalag IV-b Mühlberg

Verslag over de bevindingen van Dr. H.J. van der Giessen in het Krijgsgevangenenkamp te Mühlberg. (van 26-7-1943 tot 3-2-1944)

Bij aankomst in het kamp ³⁷⁾ bevonden zich daar 2.000 man. Op 25 juli 1943 zijn er nog meer krijgsgevangenen bijgekomen, zodat er zich 2.500 man van 14 verschillende naties bevinden. ³⁸⁾ Ook mensen uit Altengrabow zijn hier ondergebracht.

Aanvankelijk was er niets op het gebied van ziekenverpleging maar nu zijn er drie ziekenzalen ingericht. In de Nederlandse barak bevindt zich een chirurgische-, een interne- en een acute zaal. Er waren niet veel medicamenten. Later werd dat beter in verband met de toezending van kisten met geneesmiddelen. Met de verpleging was het erg druk, doordat er een diarree-epidemie heerste.

In het kamp is veel ongedierte. Bij de binnenkomst worden de krijgsgevangenen dan ook in een ontluizingsinrichting ontluisd. Ook gedurende het verblijf werden zij regelmatig in deze inrichting behandeld. Ook worden zij geënte tegen tyfus, paratyfus A en B.

De krijgsgevangen soldaten werden ondergebracht in arbeidscommando's, zodat er nu nog ongeveer 650 in het kamp zijn overgebleven.

De arbeid is verdeeld in K.F. en L.A. (leichte Arbeit) 1, 2 en 3. De verzorging is er zeer slecht en de werktijden zijn lang. Berucht zijn de Arbeidskommandos Gröditz (opgeheven voor Nederlanders), Brüx, Oschatz en Wülknitz. Een van de manschappen uit een Arbeitskommando is overleden aan difteritis.

Het eten in het kamp was weinig en slecht. De voeding bestond hoofdzakelijk uit koolsoep. Later werd de voedingstoestand beter, doordat er veel pakketten van het N.R.K. [Nederlandse Rode Kruis] en van particulieren aankwamen. Ook kwam er een grote zending uit Argentinië. Daarna kwamen ook regelmatig 1 of 2 maal per maand pakketten uit Amerika aan. Ook werd bij de voeding biergist uitgereikt.

Een maal per maand wordt er gezondheidsinspectie gehouden. Er is een kaartsysteem aangelegd van alle gevangenen, waarop alle bijzonderheden worden vermeld en tevens een "kleinbild" X-foto van de borstkas is gehecht.

De wasgelegenheid is zeer goed, ofschoon er nog te weinig gebruik van gemaakt wordt.

De doktoren mochten één maal per week hun patienten in het lazarett bezoeken. Later kreeg Dr. Van der Giessen een Ausweis om vrij te mogen wandelen in een omtrek van 10 Km. Het geneeskundig personeel mocht 1x per week wandelen.

Voor behandeling van keel, neus, oren en ogen moesten de patienten naar Dresden, nu worden ze behandeld door Russische doktoren.

In het Lazarett bevinden zich ongeveer 50 Hollandse patienten.

Het is zeer gewenst, dat er paar Hollandse verplegers daar komen. Er is een statistiek aangelegd over de zieken volgens nationaliteit. De krijgsgevangenen die voor alle arbeid goedgekeurd zijn krijgen indien nodig tandprothese.

In de Arbeitskommando's heerst grote verwaarlozing, er komen veel T.B.C. en difteriegevallen voor.

---

³⁷⁾ Volgens Nationaal Archief collectie krijgsgevangenen 2.13.98 inv. 20 melding 3879 kwamen zij op 26-7-1943 aan, echter de nummer 97201 tot en met 97215, waaronder het verplegend personeel ontbreken in deze melding, terwijl het totaal aantal op de kaft deze mannen wel meetelt. De tekst van 2.13.98 inv. 176 suggereert bovendien dat Van der Giessen al voor 25-7-1943 in Mühlberg aankwam en niet pas op 26-7-1943.

³⁸⁾ Op 1-8-1943 bevonden zich in Mühlberg in totaal 15.621 kgf. (zie Kilian p. 106). Over 1-7-1943 ontbreekt de opgave bij Kilian. De hier weergegeven 2.000 en 2.500 zijn zondermeer foutief, omdat die op het aantal kgf van alle nationaliteiten slaat en missen waarschijnlijk een 0.

Er zijn 30 Hollanders die lichamelijk ongeschikt geacht zijn, deze wachten nog steeds op een transport naar Holland.

De brieven mogen alleen op krijgsgevangen papier geschreven worden.

De voeding is nu vrij goed, dankzij de pakketten. De Engelse en Amerikanen ontvangen pakketten met ziekenvoeding en medicamenten.

De kleding van de Hollanders bestaat uit afgekeurde Duitse, Franse en Russische uniformen.

Op 11 november arriveerde er een delegatie van Zwitserse doktoren van het Internationale

Rode Kruis te Genève. Met hen is onder andere besproken:

1. de slechte geneeskundige verzorging en hygiënische omstandigheden;
2. het verbod om als vertrouwensarts van het N.R.K. de arbeidscommando's te bezoeken;
3. dat de Patienten die D.U. zijn verklaard nog niet naar huis zijn gezonden;
4. de slechte kleding van de Hollanders;
5. waarom de Hollanders geen pakketten met ziekenvoeding en medicamenten van het N.R.K. uit Holland ontvangen;
6. verzoek om boeken, spelen en sportartikelen;
7. verbod om iedere dag het Lazarett te bezoeken;
8. waarom de voeding der Officieren van Gezondheid verschilt met die van de Duitse Officieren van gezondheid;
9. dat er nog steeds geen enkel contact is geweest met de beschermende mogendheid Zweden.

De geestelijke verzorging der krijgsgevangenen geschiedt nu door een aalmoezenier en dominee.

Kort verslag betreffende mijn verblijf in M. Stalag IV-b Mühlberg

25 november 1943 – 6 mei 1944

Algemeen: Vertrek donderdagmorgen 25-11-1943 van Amersfoort, aankomst in het Stalag zaterdagavond 27-11-1943.

Het kamp is een uur gaans van het station Neuburxdorf en ongeveer 6 Km van Mühlberg.

De kampsterkte bedroeg bij aankomst ca. 8.000 man, welk aantal is gegroeid tot ca. 12.000.

Het overgrote deel bestaat uit Britten, dan volgen in sterkte Russen, Italianen, Serven, Fransen, Hollanders (ca. 700 man, waaronder een tiental van de Kon. Marine).

De Hollanders zijn ondergebracht in twee barakken, welk ruimte biedend aan ca. 400 man. De legering is primitief. Bij volledige bezetting is er onvoldoende ruimte om ieder een plaatsje aan tafel te geven. De maaltijden moeten dan gebruikt worden zittend op de kribben, welke in drie rijen boven elkaar zijn geplaatst.

De verwarming en kookgelegenheid is voldoende. De voedingstoestand was, dankzij de extra aanvulling door pakketten, heel goed.

De commissie voor O. en O. verricht er nuttig werk. Zij organiseert cursussen, lezingen, wedstrijden, enz. Hiervoor bestaat doorgaans veel belangstelling. Ook heeft zij de leiding van het O.K. cabaret. Dankzij de medewerking van enkele beroepsmusici stonde de uitvoeringen van dit gezelschap op hoog peil. Eenmaal per week verschijnt een kampkrant, welke geheel met de hand wordt getekend en geschreven. Er bestaat behoefte aan sportartikelen en sportkleding.

Medische dienst: Het ziekenrapport, dagelijks gehouden, werd gemiddeld bezocht door ongeveer 20 man. Het aantal patienten op de ziekenzaal bedroeg eveneens gemiddeld 20. Sterfgevallen hebben zich niet voorgedaan.

De infectieziekten en tbc-patiënten konden worden geïsoleerd. Ernstige zieken werden opgenomen in het Lazarett, even buiten het kamp. Hier werken Franse artsen, waaronder een chirurg en een röntgenoloog. In het kamp zelf was een Russische oogarts en een Franse neus-keel-oor arts aanwezig. De tandheelkundige verzorging berustte bij twee Franse en een Servische tandarts. Maag-darm patienten konden een pap-diëet volgen. Het was mogelijk via de Hollandse vertrouwensman, extra voeding te verstrekken.

Wat betreft de medicamenten en verplegingsartikelen was ik vrijwel aangewezen op hetgeen ik uit Holland ontving. Er was veel ongedierte in de barakken, vlooiën, wandluizen en kleerluizen. De bestrijding is moeilijk.

Eind februari 1944 werd vlektyfus geconstateerd bij enkele Servische partizanen. Mede dankzij de uitgebreide quarantainemaatregelen bleef deze ziekte beperkt tot ongeveer 70 gevallen, waaronder 6 met dodelijke afloop. Het medisch personeel werd gevaccineerd.

Onder de Hollanders deed zich 1 geval voor, dat gunstig is verlopen.

Een dertigtal afgekeurde Hollanders vertrok half maart 1944 naar huis³⁹.

Dit was het eerste transport "D.U.-verklaarden" sinds de aankomst van de Hollanders in mei 1943.

De samenwerking met de buitenlandse collega's was zeer prettig.

Ik kreeg geen toestemming van de kampleiding om mij zonder geleide buiten het prikkeldraad te begeven. Slechts eenmaal per week, gedurende een uur, was het mij toegestaan de patienten in het Lazarett te bezoeken.

Een week na aankomst van mijn opvolger mocht ik met mijn personeel naar Holland terugkeren.

De Officier van Gezondheid der 2^e klasse

Kon. Marine [handtekening]

A.W. Fries (*kgf. 98587*)

---

³⁹ Archief Eemland 0116-10. Lijst van 33 DU-verklaarde Nederlanders die naar Nederland terugkeerden.

Lijst van 33 naar Nederland teruggekeerde DU-verklaarden

Alberda	Albert	105431	Ontreddeering, hulpbehoevend Z.
Andringa	Keimpe G.	104274	Asthende Z.
Beer de	Willem Leonard	97450	Chronische Enuresis Z.
Bogaart	Johannes Petrus	97128	Psychische schock Z.
Bongers	Antonius	98354	Na maagoperatie Z.
Broekhuizen	Johan Christoffel (Jan)	107894	Hodencarcinoom L.
Dirkse	Cornelis Jacobus	106303	Epilepsie Z.
Eerland	Martinus Cornelis	105672	Enuresis Z.
Elst van der	Stephanus	98174	Psychologische reden L.
Faems	Wilhelmus Hubertus	106387	Open long TBC
Gouwens	Arie	107224	Gewrichtsrheumatiek Z.
Groot	Willem	104575	Rechtszijdige verlamming L.
Heesbeen	Wilhelmus Johannes A.	106952	Magenulcus lichaamszwakte L.
Homan	Jan Anko	104119	Chronische Rheumatiek Z.
Huisjes	Jan	98634	Maagzweer met bloeding L.
Jansen	Jan Reinhard	104083	Myosarkom. Z.
Kamsma	Sijbrand	104855	Asthma bronchiale Z.
Kraijenbrink	Rudolf Alexander C.	98195	Basedowsche ziekte Z.
Lek van der	Nicolaas	96837	Bronchiale asthma
Mark van de	Nicolaas G.	106055	Na maagoperatie Z.
Nieuwenhuizen	Pieter	97363	Sterke gezichtsvermindering Z.
Oomens	Johannes	104098	Schwere Gastrojejunitis Z.
Rijnders	Jacobus Gerardus	107926	Neurose Z.
Roosmalen van	Wilhelmus Antonius	106093	Acute TBC Z.
Scheltema	Hans	107392	Rectum prolaps Z.
Scheriff	Robert Th.	105667	Vergroeiingen, algehele zwakte Z.
Stam	Jan	104024	Maagzweer Z.
Stougie	Cornelis	97091	Na Pleuritis a.g.v. TBC L.
Stuiver	Johannes	98336	Bechterew'se ziekte L.
Wiel van de	Johannes	105650	Akt. Geschl. Z.
Willems	Hubertus	106617	Enteritis acuta Z.
Wilt de	Marinus	105753	Postdipht. Verlamming Z.
Wolff de	Willem	98537	Open TBC L.
Zijlstra	Paulus	104651	Bronchiala asthma Z.

Z.: zittend

L.: liggend

Aan het Nederlandse Rode Kruis
Den Haag

Mühlberg 4 mei 1944

Mijne Heren,

Ter aanvulling van mijn schrijven van 26-4-1944 deel ik u het volgende mede:

In het kamp zelf is voldoende personeel aanwezig voor de daar verblijvende krijgsgevangenen.

Op de commando's is echter zeer weinig gelegenheid voor tandverzorging door het gebrek aan medisch georiënteerd personeel.

De voor arbeid ingezette krijgsgevangenen worden niet voldoende in de gelegenheid gesteld hun mond te laten verzorgen, de te lang uitgestelde behandeling heeft dan uitsluitend extractie ten gevolge.

Een Hollander, in dit kamp uit Leipzig teruggekomen heeft dit zelf ondervonden.

Een landgenoot in dit kamp ontving een brief van een vriend, van beroep etaleur, die eerst in het Ruhrgebied als puinruimer gewerkt had en op het ogenblik als tandarts-assistent in Wenen te werkgesteld is.

Wij zenden u dit schrijven door middel van de heer W.K. Romberg, korporaal ziekenverpleger der Kon. Marine, die hier 5 maanden gewerkt heeft. Hij, zowel als de Weled. Zeer Gel. Heer Dr. W.A. Fries zullen zeer zeker dit schrijven willen bekrachtigen en hun ervaringen zullen naar wij hopen medewerken tot een oplossing.

In de hoop, dat ik spoedig een persoonlijk antwoord van u zal ontvangen door middel van de vertrouwensman, verblijf ik mede namens mijn collega's

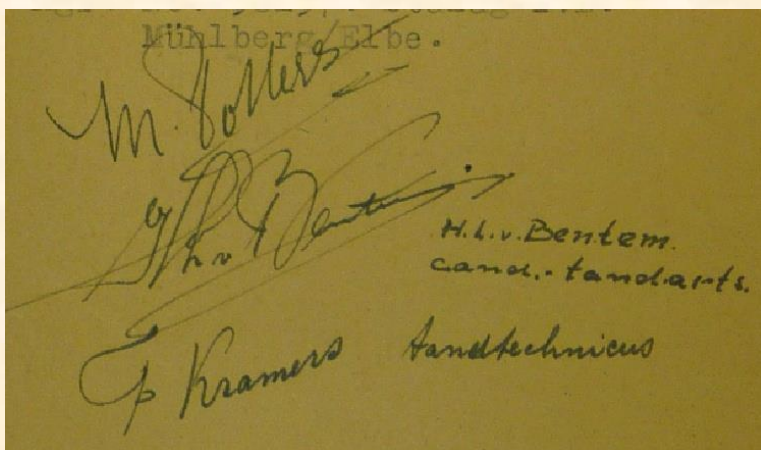
Hoogachtend

M. Potters, tandtechnicus kgf. no. 98197 Stalag IV-b Mühlberg Elbe

[handtekeningen]

H.L. van Bentem (kgf. 107576) kandidaat-tandarts

G? P. Kramers (kgf. ?) tandtechnicus.

Mühlberg Elbe.
M. Potters
H.L. v. Bentem.
cand. tandarts.
P. Kramers Tandtechnicus

Op 20 juni 1944 vertrok wederom een groep DU verklaarden vanuit Mühlberg naar Nederland. De groep zou bestaan uit 19 man, maar mogelijk betroffen 5 van hen mannen die om andere redenen naar Nederland terug gingen. Van deze groep is nog geen lijst gevonden.

In deze groep bevond zich onder andere Bas Brouwer kgf. 98665 (zie het dagboek van Bas Brouwer).

Dit transport omvatte dus de volgende mannen:

1. Jacobus Hoogland (kgf 96879)
2. Pieter van der Toorn (kgf 97647)
3. Johannes Siskens (kgf 105652)
4. Hendrik Neuteboom (kgf 106282)
5. Frederik Tielman (kgf 106915)
6. Marinus Ferment (kgf 107710)
7. Bastiaan Brouwer (kgf 98665)

en nog 12 anderen waaronder bijna zeker ook officier van gezondheid 2^e klasse Leonardus Gerrit Boet (kgf 98586) en sergeant verpleger Siebe de Boer (kgf 98574), die als vrijwillig medisch personeel terugkeerden vanuit het officierskamp Oflag XXI-c in Grüne bei Lissa.

B. Brouwer
Zwaerdecroonstraat 52 B
Rotterdam.

Rotterdam, 27 September 1945

Aan Het Departement van OORLOG
IIIe Afdeeling A
Bureau 3
(Bureau Krijgsgevangenen)
's-Gravenhage.

Mijne Heeren,

Volgens Uw schrijven van 14 September jl. No. 153 heeft U geen bericht ontvangen van mijn terugkeer uit krijgsgevangenschap.

In verband hiermede bericht ik U, dat ik reeds op 23 Juni 1944 uit krijgsgevangenschap ben ontslagen, na van December 1943 af in krijgsgevangenschap te zijn geweest.

Mijn ontslag uit krijgsgevangenschap geschiedde om gezondheidsredenen. Bij mijn terugkeer heb ik mij ten stadhuijze gemeld, terwijl ik bovendien eenigen tijd geleden nogmaals ten stadhuijze geweest ben, om te informeeren, of hiermede aan de verplichte afmelding was voldaan. Volgens de meening van de betr. ambtenaar was geen verdere formaliteit noodig. Wel heb ik voor eenige weken nog een invulformulier ontvangen (vragenlijst over behandeling etc.), dat door mij onmiddellijk ingevuld werd geretourneerd.

Van deze gelegenheid wilde ik nog gebruik maken, U te vragen, waarom in mijn geval geen enkele financiële tegemoetkoming verstrekt wordt, terwijl de later teruggekeerde krijgsgevangenen toch o.m. voor f. 100.- vergoeding voor kleeding in aanmerking komen, waarbij geen enkele restrictie gemaakt is t.a.v. den tijd in krijgsgevangenschap doorgebracht.

Vertrouwende U voldoende te hebben ingelicht en zoonogelijk Uw antwoord op de laatste vraag tegemoetzijnde,

Hoogachtend *M. Brouwer*

Verklaring van Bas Brouwer (Nationaal Archief collectie 1001)

16. Overleden te Stalag IV-b Mühlberg

Molen, Piebe van der (kgf. geen), geboren 3-2-1916. Hij werd op 20-2-1944 bij een ontvluchting te Amersfoort doodgeschoten (repatriëring 98899), voordat hij op transport naar Mühlberg zou gaan.

Jansen, F.W. (kgf. 105820), geboren 12-9-1905 te Den Haag, Soldaat bij de Grenadiers, overleden 28-7-1943 (Fichtenberg Liebenwerda) aan een longontsteking, begraven te Neuburxdorf graf 421. Herbegraven op Berlin-Tegel onder nr TD29-19 kist 1585. Later overgebracht naar Ereveld Osnabrück, vak L25.

Begrafenis van (waarschijnlijk) Jansen

Lewis, J.R.H. (kgf. 105967), geboren 6-8-1915 te Rotterdam, Sergeant bij de Grenadiers, overleden 15-8-1943 te Mühlberg aan een hartverlamming, begraven te Neuburxdorf graf 423. Herbegraven op Berlin-Tegel onder nr TD29-20 kist 1586. Later overgebracht naar Ereveld Loenen, vak E 117.

Begrafenis van Lewis (uit fotoboek familie van Lewis)

Bouwens, A.P. (kgf. 98249), geboren 8-8-1907 te Eisendijke, Soldaat bij 14 R.I., overleden op 3-9-1943 aan een hartverlamming, begraven te Neuburxdorf graf 424. Herbegraven op Berlin-Tegel onder nr TD29-18 kist 2695. Later overgebracht naar Ereveld Loenen vak D nr. 422. Foto met datum in "Fotograaf in krijgsgevangenschap".

Begrafenis A.P. Bouwens

Engering, Anthonius Cornelis Marie, geboren 28-10-1919 te Schiedam, Korporaal bij 4 R.I., overleden 3-12-1943 aan difterie, begraven te Neuburxdorf graf 442. Herbegraven op Berlin-Tegel onder nr TD29-17 kist 1583. Later overgebracht naar Ereveld Loenen vak C 185.

Posthuma, Reinder (kgf. 108033), geboren 07-8-1915 te Alphen aan den Rijn, Sergeant bij 4 R.I., overleden (doodgeschoten na woordenwisseling met de wacht) 15-8-1944 te Mühlberg. Begraven te Neuburxdorf graf 540. Herbegraven op Berlin-Tegel onder nr TD29-23 kist 1589. Hij is na de oorlog herbegraven op het Nederlands Ereveld te Loenen, vak B nr. 407.

Begrafenis van Pusthuma

Riezebos, G. (kgf. 271335), geboren 25-12-1915 te Amersfoort, Sergeant Genie, overleden op 19-8-1944 aan een hartverlamming en begraven 23-8-1944 te Neuburxdorf graf 541. Herbegraven in Berlin-Tegel onder nr TD29-22 kist 1588. Hij is na de oorlog herbegraven op de Erebegraafplaats Bloemendaal te Overveen (bron: Oorlogsgravenstichting). Mühlberg foto 80775.

Begrafenis van Riezebos (Mühlberg foto 80775).

Cornelis G. Dekker (kgf. 271217), geboren 12-1-1919 te Den Helder, Soldaat bij 21 R.I., overleden 24-8-1944 te Mühlberg aan een fractuur van de 6^e halswervel, begraven Neuburxdorf graf 544, herbegraven gemeentebegraafplaats Huisduinen Erehof (bron: Oorlogsgravenstichting). Mühlberg foto 80776 ?

Blikkendaal, F.J. (kgf. 105363), geboren 13-4-1899 te Utrecht, sergeant-fourier, overleden 22-12-1944 te Fichtenberg Liebenwerda (reserve lazarett van Mühlberg), begraven op 24-12-1944 te Neuburxdorf graf 570 (zie ab- und zugangslist Stalag IV-b), huidige locatie graf is onbekend. Mühlberg foto mogelijk 80777.

Begravenis Blikkendaal (Mühlberg foto 80777)

Tegelaers, P.H. (kgf. 96438), geboren 20-2-1906 te Weert, Soldaat bij 13 R.I., overleden 31-12-1944 aan longkanker te Fichtenberg Liebenwerda (reserve lazarett van Mühlberg), begraven 3-1-1945 te Neuburxdorf graf 576 (volgens ab- und zugang Stalag IV-b), huidige locatie graf is onbekend. Mühlberg foto *mogelijk* 80835 ? (het nummer is mogelijk niet juist gelezen).

Begravenis van (mogelijk) soldaat Tegelaers (Mühlberg foto 80835?)

Slootweg, A. (kgf. 97884), geboren 12-4-1916 te Den Haag, Soldaat bij 3 R.Genie, overleden op 5-4-1945 in Stalag IV-b Mühlberg, begraven te Neuburxdorf, locatie graf onbekend.

Begrafenis van (mogelijk) soldaat Slootweg (Mühlberg foto 81030)

Kerkdijk, Hendrikus (kgf. 97975), geboren 2-1-1901 te Utrecht, Sergeant bij Koninklijke Marine, overleden op 12-4-1945 te Fichtenberg Liebenwerda, begraven zonder Duitse erewacht. (zie Pastorie Mühlberg p. 272, is Mühlberg foto 81037) en bij Van Maarseveen ten onrechte als *na de bevrijding* gedateerd.

Begrafenis van Sergeant Kerkdijk (Mühlberg foto 81037 uit Pastorie Mühlberg)

17. Verslagen Stalag 369 Kobierzyn

Afschrift

Rotterdam 11 juni 1945

A.D. Erkelens
Arts voor ziekten van hart en bloedvaten
Rochussenstraat 47a
Rotterdam

Verslag van den Reserve Officier van Gezondheid 2^e klasse A.D. Erkelens Over bevindingen en handelingen gedurende zijn krijgsgevangenschap.

Op 6 maart 1944 gearresteerd door twee Nederlandse politieambtenaren en gevankelijk gevoerd naar het politiebureau op het Haagsche Veer te Rotterdam. Een nacht aldaar opgesloten en de volgende dag door twee leden van de Duitse veldgendarmeerie gebracht naar de Waterlookazerne te Amersfoort. Na een verblijf van ongeveer 10 dagen aldaar, moest ik verschijnen voor een Duitse officier, Hauptmann Claus, die mij mededeelde dat ik wegen "Beteiligung an M.C." afgevoerd zou worden naar het krijgsgevangenkamp te Kobierzyn bij Krakau. Hij beriep zich daarbij op een artikel van de conventie van Genève, waarin gezegd wordt, dat krijgsgevangenen gemaakte officieren van gezondheid vastgehouden mogen worden ter behandeling van de eigen krijgsgevangenen.

Op dinsdag 21 maart 1944 afgereisd met 25 lotgenomen in een vrachtwagon en vervoerd naar Stalag IV-b Mühlberg.

Voor deze reis had ik door bemiddeling van zuster Nefkens van het Amersfoortse militaire hospitaal enig verbandmateriaal meegekregen, daar ik gedurende mijn verblijf in Amersfoort geen contact had gehad met het Nederlandse Rode Kruis. Inlichtingen over mijn rechten en plichten had ik evenmin langs officiële weg gekregen, maar toevalligerwijze nog geenszins [bedoeld is enigszins] kunnen horen van de dirigerend Officier van Gezondheid W.J. Scheffelaar, die twee dagen voor mijn vertrek naar Duitsland in Amersfoort was teruggekomen uit het kamp van krijgsgevangenen Nederlandse reserve officieren te Lissa [Oflag XXI -c/z Grüne bei Lissa]. Te Mühlberg ontluisd, geregistreerd en aller-ongelukkigst gehuisvest in een magazijnbarak van het "Heimkehrlager", een apart gelegen deel van het kamp, dat bestemd was voor krijgsgevangenen op doorreis.

Maandagmorgen 27 maart 1944 in de vroege vertrokken uit Mühlberg tezamen met de Sergeantverpleger N. Schumacher (kgf. 98972) van de Kon. Nederlandse Marine naar Stalag 369 te Kobierzyn, 7 Km buiten Krakau.

In het kamp te Kobierzyn treffen wij ongeveer 400 Nederlandse onderofficieren aan, die op grond van de conventie van Genève geweigerd hadden te werken voor het Duitse Rijk. Zij hadden tengevolge van deze weigering in vorige kampen, met name in Altengrabow, een zeer moeilijke tijd doorgemaakt, zowel door slechte behandeling als door honger en waren tenslotte voor straf naar het General Gouvernement gestuurd. Voor Kobierzyn waren zij in een kamp bij Presmyzl geweest.

Huisvesting. De krijgsgevangenen onderofficieren waren gehuisvest in houten barakken van 13,5 bij 8 bij 3 meter. In elke barak waren gemiddeld 55 man ondergebracht. Het slapen geschiedde

twee hoog op dunne matrassen gevuld met houtwol. Gedurende de wintermaanden waren er in elke barak twee kachels. De hoeveelheid kolen, die verschaft werden, waren in de regel voldoende voor verwarming en koken. De zitgelegenheid was niet toereikend.

Behalve de woonbarakken was er een barak voor ziekenverblijf, ziekenrapport en verblijf voor de kampoudste, vertrouwensman, verplegers en dokter en een barak, die diende voor kerk, leslokaal en toneel.

Het koken voor de gemeenschappelijke middagmaaltijd geschiedde in een aparte keuken voor de Nederlanders door eigen personeel. In de barakken bestond dan gelegenheid een eigen pot te koken, pannenkoeken te bakken van meel uit ontvangen pakketten en dergelijke.

Bovendien was er nog een zogenaamde kleine keuken, waar door een der krijgsgevangenen, die kok van beroep was, gekookt werd voor hen, die in de barak geen plaats meer hadden iets extra's klaar te maken.

De wasgelegenheid liet te wensen over. Er was een waslokaal voor het gehele kamp ongeveer twintig kranen, doch er was slechts gedurende enkele uren per dag water. Er beston gelegenheid tot het nemen van een douche in de ontluizingsinrichting, in theorie eenmaal in de drie weken, inderdaad waren de tussenruimten gewoonlijk langer. Hier moet echter bij gezegd worden, dat de krijgsgevangenen van hun kant niet al het mogelijke deden om mee te werken aan deze baderij, omdat zij het steeds lastig vonden er zo lang bij te moeten wachten, daar het baden gecombineerd werd met ontluizen van kleding en dekens.

In dit kamp hadden de mensen geen kleeerluizen, daarentegen was de wandluizenplaag in de meeste barakken zeer groot.

Voedingstoestand. Bij mijn komst in het kamp verkeerden de aanwezigen reeds weer in een voldoende voedingstoestand. Ik heb echter de gewichtslijsten gezien bij de aankomst in Presmyzl, waaruit duidelijk de sterke vermagering door het hongerregime in Altengrabow en andere kampen bleek. De verbetering was te danken aan de betere voeding in Kobierzyn door de Duitsers en door de ontvangst van particuliere en Rode Kruis pakketten uit Nederland en Internationale (Amerikaanse, Canadese en Argentijnse) Rode Kruis pakketten uit Genève. De door de Duitsers verstrekte rantsoenen waren als volgt:

Per week werd per man verstrekt:

Vlees	250 gr	is aan calorieën:	295
Vet	218		1635
Kaas	94		230
Nährmittel	336		765
Suiker	175		682
Kunsthoning	175		542
Brood	2425		6547
Zout	140		0
Aardappels	2800		2220
Groenten 10%	3550		1242
Erwten	75		202
Per dag 2066 cal.		per week:	14460 cal.

Verse groenten of vruchten werden niet verstrekt. Een aantal krijgsgevangenen had zelf kleine tuintjes aangelegd en met behulp van door het Rode Kruis gezonden Amerikaans zaad, was een gemeenschappelijke tuin aangelegd, waaruit in de maand juli 1944 radijs, spinazie, sla en snijbiet geoogst zijn.

Gezondheidstoestand. De gezondheidstoestand in het kamp was gunstig. Voor mijn komst zijn de Nederlanders in Kobierzyn geneeskundig verzorgd door de Franse Kapitein-dokter Rene Bonnet, beroepsofficier van gezondheid vanuit Saint Yrieix (Haute-Vienne), 10 Rue des Jardins. Noch hij noch ik hebben op de Nederlanders een sterftegeval gehad. Gedurende zijn tijd is er een epidemie van geelzucht geweest. Gedurende mijn tijd is er een Patient geweest met een dubbelzijdige, specifieke topaandoening, die herkend is door het door de Duitsers verrichte serieonderzoek met "Kleinbild" opnamen der longen en een man met een exsudatieve pleuritis na een pneumonie. Beide zijn "Dienstunfähig" verklaard en eind augustus vanuit Mühlberg gerepatriëerd.

De enige andere enigszins ernstige gevallen, die ik te behandelen heb gekregen waren een schipper van de Marine, die een infectie heeft gekregen van een hoofdwond en een Sergeant met een glaucoma inflammatorium in een oog met een aangeboren cataract. De laatste is op voortreffelijke wijze geopereerd door een Duitse oogarts van het Reserve-Lazarett te Krakau. Ook de andere specialisten van dit Lazarett hebben de Nederlanders steeds bereidwillig geholpen, wanneer een specialistisch onderzoek nodig was. De enige moeilijkheid was, dat aanvragen voor specialistische hulp eerst goedgekeurd moesten worden door de Lagerarzt en dat deze nog al eens weigerde. Dit gold vooral voor onderzoek van de visus. Brillen werden slechts in het begin in een zeer gering aantal verstrekt, later in het geheel niet meer. Met het oog op het behalen van een sportdiploma heb ik allen, die zich hiervoor opgaven, gekeurd, bij welke keuring het slechts nodig was een van de ruim 200 deelnemers af te keuren wegens een matige hypertensie met linkshypertrophie.

Op het ziekenrapport kreeg ik slechts geringe klachten en sportongevallen te behandelen. Ook deze vielen mee. Het ernstigst was een gecompliceerde luxatie van een vingerphalanx, opgelopen bij het volleyballen.

Medicamenten werden door de Duitsers in geringe mate verstrekt, voor verband kregen wij slechts papieren verband. Gedurende mijn verblijf in Kobierzyn hebben wij driemaal een kist met geneesmiddelen en verbandmiddelen uit het vaderland ontvangen, die zeer welkom waren.

Latrine. De latrine was ingericht op een verhoging en werd door eigen corveeploegen schoon gehouden. Op geregelde tijden werden de fecaliën per houten tankwagens verwijderd. Er werd chloor in grote hoeveelheid verstrekt ter ontsmetting.

Kleding. Hier, evenals in de andere kampen waar ik geweest ben, was voor de Nederlandse krijgsgevangenen de kleding een struikelblok. De eigen kleding was spoedig versleten. Door de Duitsers werd slechts oude en versleten kleding verstrekt en de Nederlanders hebben in tegenstelling tot de andere nationaliteiten, nooit kleding van hun eigen regering of van het internationale Rode Kruis ontvangen. Dit ondanks herhaalde aanvragen en aandringen door de vertegenwoordiger van onze beschermende mogendheid.

Daar komt nog bij, dat bijna alle krijgsgevangenen, die in Altengrabow of dergelijke hongerkampen geweest waren, hun kleding die zij hadden meegebracht, ingeruild hadden bij andere naties voor het verkrijgen van de nodige voedingsmiddelen. De prijzen die hiervoor gevraagd werden waren dikwijls ware woekerprijzen.

Genoten vrijheid. De dokter, het verplegend personeel en later de aalmoezenier hadden plus minus eenmaal in de tien dagen gelegenheid onder bewaking van een Duitse ziekenverpleger, een wandeling in de omtrek van het kamp te maken. De andere gevangenen kwamen niet buiten het prikkeldraad.

Aalmoezenier te Kobierzyn: pater J. de Boer (kgf. 271175), pater der Dominicanen uit Utrecht.
Kampoudeste: Opperschipper P.J. Heerschap (kgf. 105044).
Vertrouwensman: Sergeant-majoor vliegtuigmaker C. P. Tromp (kgf. 104696).

Begin augustus 1944 werden de Nederlandse krijgsgevangenen uit Kobierzyn wegens het naderen van de Russen, overgebracht naar Stalag IV-b Mühlberg aan de Elbe. Het vervoer geschiedde in gesloten vrachtwagens met 50 man per wagon! De bagage werd in aparte wagons meegevoerd. Door de heersende hitte was het met dit grote aantal mannen per wagon buitengewoon benauwd reizen, zodat herhaaldelijk krijgsgevangenen onderweg collabeerden.

Bij aankomst in Mühlberg werden de Nederlanders aanvankelijk ondergebracht in het zogenaamde "Schaflager", een tentenkamp buiten het eigenlijke gevangenkamp. Zij kwamen 's middags op stro te liggen, waar tot de ochtend van die dag Russische krijgsgevangenen op gelegen hadden en dat niet ververst was. Het overbrengen van de bagage van het station naar het kamp ging met grote wrijving en moeilijkheden gepaard. Er werden geen voertuigen voor beschikbaar gesteld, hoewel de afstand ongeveer 6 Km was.

Na enige dagen vond overplaatsing naar het eigenlijke kamp plaats waar de nieuw aangekomenen ondergebracht werden in de barakken van de reeds aanwezige Nederlanders, ongeveer 800 in getal. De plaatsruimte was zeer beperkt. Er werd drie hoog geslapen, maar velen hadden geen bed en moesten op de grond liggen.

Ik trof hier aan de Officier van gezondheid 1^e klasse van het Nederlandsche Indische Leger H.J. Potter, die dadelijk bewerkte, dat ik opgenomen werd in de medische staf van het Revier. Wij hebben het werk zodanig verdeeld, dat hij het ziekenrapport bleef doen en dat ik de zorg op mij nam voor de liggende Patienten.

Er was voor de Nederlanders een ziekenzaaltje met 24 bedden, gedeeltelijk enkele en gedeeltelijk dubbele bedden. Tevens bestond de mogelijkheid om bij een groter aantal zieken Patienten op te nemen bij de andere nationaliteiten.

Eind augustus was het nodig de verdeling van de beschikbare ruimte niet meer te doen plaatsvinden naar nationaliteit, maar naar ziekte, omdat er onder de Russen vlektyfus heerste en omdat er een uitgebreide epidemie van dysenterieforme dairrhoe was onder alle krijgsgevangenen. Bij de Nederlanders hebben wij ongeveer 80 dergelijke gevallen te behandelen gekregen. Twee daarvan waren ernstig (veel bloed in faeces, hoge temperatuur, sterke vermagering). Allen zijn gelukkig goed genezen. Een antwoord op het ter onderzoek ingezonden materiaal (bloed en faeces) is uitgebleven, zodat ik niet met zekerheid kan zeggen of het dysenterie gevallen waren, maar klinisch leek het in een aantal gevallen, zoals in de beide genoemden, toch wel zeer waarschijnlijk.

De sergeant-verpleger N. Schumacher (kgf. 98972) had te Mühlberg de functie van hoofdverpleger.

Een uitvoerig verslag over de hygiënische toestand, de legering, de voeding, enz. over Mühlberg lijkt mij niet op mijn weg te liggen, daar er voortdurend een officier van gezondheid voor dit kamp aanwezig geweest is en ik daar slechts toevallig terecht gekomen ben, en een tweede plaats heb ingenomen.

[het verslag van Erkelens vervolgt onder het hoofdstuk betreffende Stalag IV-c Wistriz]

18. Overleden te Stalag IV-a Hohnstein

Dam, A.W. van (kgf. 97501), geboren 30-12-1920 te Rotterdam, Soldaat 15 R.I., overleden 9-5-1945 te Frauenstein Kreis Dippoldiswalde, na te Schönfeld te zijn aangeschoten door de SS (zie repatriëring 97597, 97482, 97446, 97507).

Denneman, L. (kgf. 96847), geboren 4-5-1918 te Amsterdam, Soldaat 18 R.I., overleden 29-11-1943 door algehele verzwakking te IV-a kdo Wülknitz / Ettal Kreis Grosszhenain (zie OGS, zie repatriëring 97049, 97332, 107903). Begraven Friedhof Wülknitz, locatie graf onbekend.

Dubbis, H.J. (kgf. 97300), geboren 5-2-1919 te Bennebroek, Soldaat 3 R.H., overleden 22-10-1943 te Hoyerswerda Lazarett Elsterwerda (2.13.98 inv. 19, repatriëring 97378). Begraven Nationaal Ereveld Loenen, vak E 129.

Groot, T.Ch.J. de (kgf. 107567), geboren 5-1-1914 te Altenbögge (Duitsland), Korporaal 12 R.I., overleden Stalag IV-a kdo 460 te Riesa in 24-3-1945 na belediging van een Duitser. Hij noemde deze een "partizaan" (zie repatriëring 106294, 107174 (abusievelijk 24-4-1945), 106299, 96589, 106731, 107718). Begraven gemeentelijke begraafplaats Hofstraat te Winschoten, vak IX 195.

Klaasen, Hendrikus William (kgf. 97216), geboren 13-6-1911 te Amsterdam, matroos / kok bij de Koninklijke Marine, overleden Stalag IV-a kdo Dresden Gerling & Rosckstroh op 15-2-1945, tijdens bombardement op Dresden. Begraven Heidefriedhof Dresden.

Moerland, J. (kgf. 106880), geboren 10-1-1914 te Den Haag, Soldaat R.Jagers, is mogelijk ontvlucht of ziek teruggekeerd vanuit een Arb.kdo van Stalag IV-a Hohnstein, overleden 3-3-1945 bij bombardement op het Bezuidenhout te Den Haag (gemeentearchief Den Haag overlidensakte en slachtofferlijst stichting 3 maart 1945). Johannes Moerland is begraven in het massagraf op de Algemene begraafplaats Parkweg te Voorburg.

Mulder, F.F. (kgf. 98028), geboren 12-3-1918 te Solo (NOI), Korporaal 1 R.Lu.A., overleden 12-2-1945 te Heidenau, vermoord door een Duitse Lagerführer van de Heckwerke in Heidenau (zie repatriëring 107359 en 107731). Begraven Nederlands Ereveld Lübeck te Lübeck-Vorwerk blok 37, vak 3H3.

Rokers, C. (kgf. 97459), geboren 25-12-1920 te Rotterdam, Soldaat 22 R.I., overleden 13-3-1945 te Karlsbad, (volgens repatriëring 98100 overleden 13-2-1945 te Dresden aan te laat ingrijpen blindedarm). Begraven Nederlands Ereveld Salzburg, vak A 3-2.

Sannes, P. (kgf. 98795), geboren 10-4-1914 te Hengelo, Korporaal 17 R.I., overleden 20-10-1944 aan pleuritis te Hohenstein-Ernstthal (repatriëring 98722, 271249, 96965). Begraven 23-10-1944 Waldfriedhof Bethlehemstift Hohenstein-Ernstthal, block III, rij 1b, graf 5. Herbegraven Nationaal Ereveld Loenen, vak A 119.

Scherpenhuysen Rom, E. (kgf. 96755), geboren 8-4-1912 te Den Haag, Soldaat 16 R.I., overleden 18-1-1944 in Kriegsgefangen Lazarett Königswartha, Kreis Bautzen. Begraven Nationaal Ereveld Loenen, vak E 384.

Smulders, C.A. (kgf. 98254), geboren 20-8-1919 te Utrecht, Soldaat 1 R.Lu.A., overleden 14-2-1944 in het Lazarett Hohenstein-Ernstthal (zie repatriëring 98368). Begraven Friedhof St.

Christophore Hohenstein, graf 113 rij 19. Herbegraven R.K. begraafplaats St. Barbara te Utecht, vak A2-29-33.

Weezen, H. van der (kgf. 97444), geboren 13-10-1916 te Rotterdam, Soldaat 22 R.I., overleden 11-12-1943 in Reserve Lazarett I te Dresden (zie repatriëring 97446, 97402, 97415). Begraven Nationaal Ereveld Loenen, vak E 751.

19. Verslagen Stalag IV-c Wistriz kdo 17/18 Brûx

17 November 1944 ben ik (*Adriaan Dirk Erkelens kgf. 98958*) van Mühlberg overgeplaatst naar Lager 17/18 bij Brûx in het Sudetenland, een kamp, dat ressorteerde onder Stalag IV-c te Wistriz. Deze overplaatsing geschiedde op mijn eigen verzoek, omdat ik gehoord heb, dat daar 1200 Nederlandse krijgsgevangenen waren zonder Nederlandse dokter en omdat het medische werk te Mühlberg ook wel door één arts verricht kon worden. Bij deze overplaatsing heb ik grote medewerking ondervonden van de Zweedse gezantschapssecretaris, den heer Gavrell, met wie ik de zaak besproken heb bij gelegenheid van een bezoek van hem aan het kamp.

Ook te Brûx werden de Nederlanders voor mijn komst behandeld door een der Franse dokters van het kamp. Behalve de 1200 Nederlanders waren er in kamp 17/18 namelijk ook nog 2000 Franse krijgsgevangenen. Gewoonlijk waren er twee Franse artsen, waarvan dan een de zorg voor de Nederlanders op zich had genomen. Op deze wijze waren er voor mijn komst ongeveer een zestal Franse artsen geweest, die achtereenvolgens de zorg voor de Nederlanders op zich hebben genomen en dit met toewijding gedaan hebben. Het zou mijns inziens wel te waarden zijn, wanneer op een of andere officiële wijze hiervoor de dank aan de Franse regering werd overgebracht.

De krijgsgevangenen te Brûx waren allen, op enkele uitzonderingen na, soldaten en gedwongen te werken. Zij moesten echter werken op een zogenaamd "Hydrierwerk", een fabriek van synthetische benzine. Volgens Duitse begrippen was dit geen oorlogsindustrie en daarom de tewerkstelling van krijgsgevangenen op deze fabriek in overeenstemming met de conventie van Genève.

De enige uitzonderingen, waren behalve de predikant Ds. F.A. den Boeft (kgf. 98839) en de aalmoezenier kapelaan J.F.M. de Sain (kgf. 98712), enige onderofficieren die de functie hadden van vertrouwensman, magazijnmeester van de pakkettenloods, tolk of barakkenchef. Het werk dat de krijgsgevangenen moesten verrichten bestond uit grondwerk, as storten, beton storten, kabels leggen en voor de vaklieden onder hen uit schilderen, timmeren, lassen en bankwerk. De werktijden waren van 05.30 tot 08.45, van 09.00 tot 12.15 en van 13.00 tot 18.00, dus 10½ uur per dag. De krijgsgevangenen kregen tot eind maart bij dit werk een voeding (op papier) van 1782 calorie per dag (zie bijgevoegde [onderstaande] kopie van de door mij voor de Stalag-arzt opgemaakte lijst).

Afschrift kgf. Lager 17/18

Zuteilung für 31 Tage

	Gram	Eiweis	Fett	Kohlehydrat	Calorien
Brot	9300	651	-	4650	25.110
Fleisch/ Wurst	2000	400	140	-	3.200
Margarine	625	-	625	-	4.938
Hartkäse	52	15	6	4	130
Marmelade	700	-	-	550	2.170
Zucker	500	-	-	500	2.000
Mehl	600	48	12	420	1.920
Getreide	300	24	6	210	960
Teigwaren	200	26	2	150	720
Kartoffel	15.000	225	-	3.000	13.200
Gemüse	3100	31	-	200	900
In 31 Tage		1.420	691	9.694	55.248
Pro Tag		46	22	313	1.782

Die Ziffer sind dem Buche G. v. Bergann, Innere Medezin entnommen.
Benötigt pre Tag: 1 gram (optimum 1,5 gram), Eiweiss pro Kg. Körpergeweicht.
Für ein Mann von 70 Kg also 70 gram (optimum 105 gram) pro Tag.
Benötigt in der Ruhe pro Stunde und pro Kg. 1,5 calorien.
Benötigt bei Fabrikarbeit (Statsitik von Atzler) pro Stunde und pro Kg. 3 calorien.
Ein Mann von 70 Kg braucht für einen Arbeitstag von 10 Stunden
 $70 \times 3 \times 10 + 70 \times 1,5 \times 14 = 2.100 + 1.470 = 3.570$ calorien.

[getekend onleesbaar]

Sinds december 1944 is er in totaal driemaal een half Amerikaans Rode Kruis pakket gearriveerd. Met dit werk en deze voeding kon het dus ook niet uitblijven dat er sterke vermagering kwam, bij een aantal gepaard met hongerodeem. Op 1 mei 1944 heb ik een controle gehouden waarbij ik de mensen die vermagerd waren in 3 groepen, zeer sterk vermagerd, sterk vermagerd en vermagerd, heb ingedeeld. Een kopie van de lijst hiervan bestemd voor de Lagerkommandantur met het verzoek deze mensen naar een boerencommando over te plaatsen, doe ik hierbij. [deze lijst ontbreekt in het dossier].

Amerikaans Rode Kruis pakket no. 10

Huisvesting. De huisvesting in Brück was zeer bekrompen. De mannen lagen met 24 op een kamer van ongeveer 5,5 bij 8 meter. De legering was 2 hoog, houten bedstellen met houtwolmatras. Er waren twee tafels en een beperkte zitgelegenheid op krukjes. In elke kamer was een kachel. Het kamp lag vlak naast de fabriek, hiervan alleen door de straatweg naar Brück gescheiden. Een gevolg van deze ligging was, dat het kamp herhaaldelijk bij de fabrieksbombardementen getroffen is. Op deze wijze zijn acht van de negen oorspronkelijk door de Nederlanders bewoonde barakken verloren gegaan. Het huisvestingsprobleem werd daardoor bijzonder penibel en er waren tijden van overgang. Gedurende welke

de mannen naar een onderkomen moesten zoeken op de grond in de kantine, waslokalen of bij anderen in de barak. Op den duur zijn een aantal Fransen overgeplaatst naar een ander kamp, waardoor er ruimte voor de Nederlanders vrij kwam. Ook in dit kamp bestond weer een ware wandluizenplaag.

Wasgelegenheid. Ten gevolge van de bombardementen zijn een aantal waslokalen vernietigd, zodat de wasgelegenheid langzamerhand zeer onvoldoende werd. Het was nodig om hiervoor naar het Franse deel van het kamp te gaan. Vele Nederlanders brachten niet de energie op om 's avonds terugkomend van de fabriek, vaak in het donker door ontbreken van elektriciteit na een bombardement, en in de kou de moeite te doen zo'n ver gelegen waslokaal op te zoeken. Het gevolg was dan ook een sinds januari 1944 steeds toenemende vervuiling onder de krijgsgevangenen, gepaard met totale verluizing met kleepluizen van zeker 90% der kampbewoners. Er vond weliswaar van tijd tot tijd ontluizing plaats, maar dit was helaas niet afdoende. Het ontluizen van de kleren geschiedde te Brûx door middel van hitte. Er werden echter te veel mensen tegelijkertijd geholpen, waardoor in het uitkleedhok al de kleren tegen elkaar kwamen te hangen en de luizen konden overlopen. Ook was de desinfectie alleen door verwarming tot 120 graden zonder vergassing blijkbaar niet voldoende om de luizen te doden.

Latrines. Het aantal latrines was voldoende. Zij weden wel eens wat te laat geleege, maar in het algemeen was de lediging wel voldoende. De afscheiding was afgezien van de door bombardementen aangerichte schade voldoende.

Kleding en schoeisel. Kleding en schoeisel vormden met de geringe voeding en de bombardementen, het grote struikelblok van dit kamp. De eigen kleding was of versleten of verbrand of verloren gegaan bij een bombardement. De Duitse kleding was niet meer dan lomp en werd zeer onvoldoende geruimd, wanneer zijn vuil was. Ook in dit kamp zijn geen kleren van de regeling of het Rode Kruis aangekomen. Het behoeft geen betoog, dat dit gebrek aan kleding veel aan de algemene vervuiling heeft bijgedragen, al was het alleen door zijn deprimerende invloed.

Ook het schoeisel vormde een groot probleem. Voor mijn komst is eens een zending schoeisel aangekomen van het Rode Kruis, doch te weinig. Door het geringe aantal was de verdeling uiterst moeilijk. Van Duitse zijde werden gelapte houtschoenen verstrekt, waarin het merendeel zijn voeten stuk liep. Hier kwam dan weer secundaire infectie bij, zodat er op het ziekenrapport een groot aantal geïnfecteerde voetwonden te behandelen was.

Kousen of sokken ontbraken ten enenmale, voetlappen werden in te geringe hoeveelheid verstrekt, zodat velen stukken van hun dekens afsneden om een paar voetlappen te maken. Klompen werden niet verstrekt. Daar het kamp in het natte seizoen in een modderpoel was verschapen, was het met dit schoeisel voor niemand mogelijk om droge voeten te houden.

Gezondheidstoestand. Gezien de hygiënische toestand was de gezondheidstoestand eigenlijk goed te noemen. Er zijn alleen in het voorjaar van dit jaar vrij plotseling een aantal pneumoniën geweest, een vijftiental in totaal en praktisch gesproken tegelijk.

Het merendeel hiervan was bij duidelijk ondervoeden. Zij waren bij vertrek nog niet allen genezen. Tot dien waren er geen sterfgevallen onder.

Een krijgsgevangene, die te Brûx bij een slager werkte en daar was ondergebracht is overleden, waarschijnlijk door een cerebrale complicatie bij malaria.

Op het ziekenrapport had ik te doen met kleine ongevallen, zeer veel pyodermiën, soms vrij uitgebreid, angina's, bronchitis en dergelijke meer.

Wij mogen ons gelukkig prijzen, dat er te Brÿx en in de omgeving geen vlektyfus was, gezien de algemene verluizing, die er onder onze mannen heerste.

Over de vermagering en hongeroedeem heb ik in het begin reeds gesproken.

Geneeskundige dienst. Personeel, Bij mijn komst trof ik onderstaande krijgsgevangenen aan, die dienst deden als verpleger:

J.J.G. Speek (*kgf. 105648*) gediplomeerd verpleger, laatstelijk werkzaam als KZ verpleger in het Wilhelmina Gasthuis te Amsterdam en afkomstig uit Lonneker,

C. Maartense (*kgf. 96632*), apothekersassistent,

E.L. van Praag (*kgf. 105211*), leerling van de kweekschool voor de Kon. Marine,

Th.P. van der Aart (*kgf. 107923*), schilder,

Van Bommel (*kgf. 107698*), drogistbediende.

De gediplomeerd verpleger J.M. Heggelman (*kgf. 97142*) was kort voor mijn komst verplaatst naar het krijgsgevangenkommando te Görkau.

Ik had geen reden de bezetting te veranderen. De Sergeant ziekenverpleger N. Schumacher (*kgf. 98972*) was in Mühlberg achtergebleven.

J.J.G. Speek (*kgf. 105648*) is op 6 maart overleden aan de op 5 maart door een bombardement veroorzaakte verwondingen.

Huisvesting. Gedurende mijn aanwezigheid in het kamp te Brÿx is tot tweemaal toe de barak, waar het ziekenverblijf en het ziekenrapport in gevestigd was, door bominslag vernietigd. Het laatst op 5 maart 1945. Daarna had ik een halve barak ter beschikking gekregen met drie ruimtes. Twee van deze ruimtes zijn door onszelf in tweeën gedeeld, zodat ik een ziekenverblijf, een verbandruimte, een onderzoekkamer, een wachtkamer en een verblijf voor de verplegers en de corveërs kon inrichten. Meubilering kon enigermate geschieden met de resten uit gebombardeerde barakken. Instrumentarium is gedeeltelijk verschaft door het Stalag en gedeeltelijk verworven door aankoop. Bij het laatste speelden Amerikaanse koffie en sigaretten een niet onbelangrijke rol.

Tengevolge van de, sinds november 1944, bijna dagelijkse alarmen, konden op enkele uitzonderingen na, in het kampziekenverblijf slechts Patiënten opgenomen worden, die in staat waren zelf naar een veilige schuilplaats te gaan. Een Patiënt die daar liggend heengebracht moest worden leverde op den duur voor de verplegers die hem dragen moesten, een te groot risico op. Als veilige schuilplaatsen kwamen slechts in aanmerking de omliggende kolenmijnen, waarvan de eerste die ons ter beschikking stond, toch nog altijd een kwartier lopen over een veld en langs een spoorbaan was, en gedurende de nacht en voor de zieken ook overdag, gedurende de laatste drie maanden de zogenaamde fabrieks bunker.

Ziekenhuismogelijkheden. Ernstige Patienten en voetpatiënten moesten derhalve afgevoerd worden. Daarvoor waren ter beschikking:

1. Het reserve-Lazarett voor krijgsgevangenen te Bilin.
2. Een ziekenverblijf, ingericht in een huis in Johnsdorf.
3. Het Kreiskrankenhaus te Brÿx.

Het laatste was een keurig, volledig ingericht ziekenhuis, met afdelingen voor de verschillende specialismen. Daarheen zond ik dus bij voorkeur. Ik mocht alleen bedrijfsongevallen en slachtoffers bij een massaongeval daar naartoe sturen. Ons eigenlijke adres was Bilin. Dit was een veel minder goed geoutilleerde inrichting in een hotel in Bilin. Het had bovendien het

bezwaar van de afstand, daar het 15 Km van ons verwijderd was. Johnsdorf ging niet verder dan de aspiraties van een Revier en kwam in aanmerking voor voetpatiënten en in noodgevallen voor een pneumonie.

De behandeling in het Kreiskrankenhaus geschiedde door Duitse specialisten, in Bilin door Servische krijgsgevangen artsen en in Johnsdorf door een Fransman.

Te Bilin en Johnsdorf had ik officieel geen toegang. Een uitdrukkelijk voor mij daartoe gedaan verzoek aan de Stalag-arzt, Dr. Stelzig, werd tot tweemaal afgewezen. Bilin heb ik eenmaal op clandestiene wijze kunnen bezoeken, voor Johnsdorf had ik tenslotte, buiten weten van de Stalag-arzt, een papertje van een Sanitätsfeldwebel.

Vervoer. Voor het vervoer van de zieken heeft ons enige tijd een brancard, los bevestigd op een gammel onderstelletje van twee oude fietswielen, ter beschikking gestaan. Toen dit bij een bombardement ter ziele was gegaan, hadden wij niets meer. Ziekenauto's werden ten enenmale niet beschikbaar gesteld. Toen er op een avond iemand was met een femurfractuur heeft het twee en een half uur telefoneren gekost eer ik een ambulanceauto van de brandweer ter beschikking kreeg om de man af te voeren. Dit gebeurde dan nog alleen omdat de chauffeur van de auto wel wist, dat er bij de krijgsgevangenen sigaretten te krijgen waren.

Naar Johnsdorf konden de zieken gebracht worden op een karretje van de keuken, maar naar Bilin schoot er voor de zieken, die de wandeling van een uur naar het station en de treinreis naar Bilin niet konden maken, weinig anders over, dan dat een verpleger met de man op een brancard aan de kant van de weg ging staan en vrachtauto's aanhield. Dit lukte meestal wel, ook weer dankzij de Amerikaanse sigaretten.

Een loffelijke uitzondering op deze vervoersmisère werd gemaakt bij het bombardement van 5 maart, toen enige ambulance auto's van het Rode Kruis te Brûx op zeer vlotte wijze onze zwaar gewonden naar het ziekenhuis te Brûx hebben getransporteerd.

Verband en medicamenten. Verband was in grote kwanta nodig voor de dagelijkse, uitgebreide ziekenrapporten. Van Duitse zijde werd papieren verband verstrekt en een beetje gaas. Zendingen uit Nederland zijn gedurende mijn verblijf te Brûx niet meer aangekomen. Wij hadden echter dankzij meergenoemde middelen connectie met een apotheek in Brûx en een winkel voor medische instrumenten in Teplitz-Schönau. Op deze wijze was het mogelijk van tijd tot tijd wat meer verband ter beschikking te hebben.

Ook medicamenten konden wij op die manier ruimer verkrijgen dan de van Duitse zijde door de "Heeresapotheke" verstrekte. Toch moet gezegd worden, dat medicamenten ons in vrij behoorlijke hoeveelheid werden verstrekt.

Het ziekenrapport. Er was dagelijks ziekenrapport, 's avonds 19.00 uur. Er waren steeds 120 tot 150 bezoekers. Er kon gegeven worden: "Schonung, Innendienst, Innendienst mit Sitzen, Krankekievier", of een A voor "Arbeit". Het aantal zieken, dat ik overhield varieerde tussen 12 en 14% der sterkte. Geoorloofd was 8 tot 10%. Gevallen, die enige tijd vroegen door behandeling of onderzoek, liet ik de volgende morgen terugkomen.

Het verbinden geschiedde in de meeste gevallen door de verplegers.

Bombardementen. Het zou onjuist zijn om in een verslag over Brûx niet een aparte alinea te wijden aan de bombardementen en de voortdurende alarmen. Het kamp lag zoals gezegd vlak naast de fabriek, zodat dit meerdere malen het lot van de fabriek heeft moeten delen.

Persoonlijk heb ik drie grote en een klein, maar voor ons zeer funest bombardement bijgewoond. Geleerd door de ervaringen op 12 mei 1944, toen blijkbaar niemand verdacht was op bombarderen en er een groot aantal slachtoffers ook bij de Nederlanders te betreuren was,

zocht iedereen bij "Fliegeralarm" zo snel mogelijk dekking. In het kamp waren slechts scherfvrije schuilplaatsen, zodat men daartoe buiten het kamp moest naar de genoemde kolenmijnen of bunker. Vandaar dat bij de grote bombardementen die ik heb bijgewoond, slechts een slachtoffer onder ons is gevallen. Anders was het echter 's avonds 5 maart 1945. Die avond was er laat alarm, de vliegtuigen waren reeds lang boven. Juist toen de weg vol vluchtende krijgsgevangenen was werden er drie bommen met grote scherfwerking gegooid. Eén viel midden in de colonne vluchtenden en één midden in ons kamp. Wij hadden die avond 23 doden te betreuren en talrijke zeer zwaar gewonden.

Bevrijding en terugtocht. Op 8 mei 1945 zijn wij bevrijd door het Russische leger. Daarna heb ik het commando over het kamp op mij genomen als enig aanwezig beëdigd officier. Op de dag van de bevrijding zijn 300 man vertrokken in de richting van Komotau, waaronder de dominee van het kamp. Ik heb gedurende de tien dagen van ons verblijf in Brûx onder de Russen en gedurende de terugreis veel hulp gehad van de Sergeant der Politietroepen E.J. Crawford (*kgf. 104327*), P.C. Hooftstraat 106 Amsterdam, die gedurende de krijgsgevangentijd de vertrouwensman van het kamp was. Zondag 20 mei 1945 zijn wij door de Amerikanen per vrachtauto afgevoerd naar Pilsen. Drie dagen later van daar per vrachtauto naar Bamberg. Van Bamberg per trein met een Belgisch transport naar Verviers. Te Verviers zijn wij uitstekend ontvangen door de Belgen. Een bijzonder woord van lof komt toe aan de Heer Jos. Vielz, directeur van het Centre d'accueil, Rue de Rome 16 Vervier, voor de keurige ontvangst, zowel moreel als materieel, die hij ons 800 Nederlandse krijgsgevangenen aldaar heeft bereid. Na administratie, registratie, medische controle en ontluizing te Verviers op maandag 28 mei 1945, zijn wij dinsdag 29 mei 1945 in de middag vervoerd per trein via Maastricht en Eindhoven naar het repatrieringscentrum in Weert. Van daar is het merendeel van de krijgsgevangenen uit Brûx per motorschip naar het westen van het land vertrokken. Onderweg hadden wij nog het grote geluk van het Rode Kruis te Helmond een aanzienlijke hoeveelheid levensmiddelen en van het Rode Kruis te Den Bosch een hoeveelheid tabak mee te krijgen. Voor beide giften past hier een woord van oprechte dank.

De nog te Brûx en Bilin aanwezige zwaargewonden en zieken zijn door Amerikaanse zorg per ambulance naar Pilsen gebracht en vandaar per vliegtuig naar Brussel afgevoerd. Onderweg heb ik de krijgsgevangene B. Misdom (*kgf. 96753*) achter moeten laten in het ziekenhuis te Pilsen, wegens een angina en E. Tieleman (*kgf. 96978*) in het hospitaal de Seroule te Verviers wegens een halsphlegmone.

20. Overleden en gewond te Stalag IV-c Wistritz Kdo Brüx

18 Nederlanders overleden als gevolg van het bombardement op Brüx 12-5-1944.

In alfabetische volgorde:

1. Bulder, Eppo Berend (kgf. 106923), geboren 2-10-1910 in Arnhem, Soldaat 11 R.I., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-4.
2. Dammers, Gerardus M. (kgf. 96720), geboren 14-8-1910 te Haarlem, Soldaat bij korps Motordienst, werd bij bombardement van 12-5-1944 zwaar gewond, overleden te Bilin 19-5-1944, begraven Bilin gemeentelijke begraafplaats (nr 75d Arolsen scan 122253669) of (nr 79b bron 2.13.98 inv.103).
3. Elemans, Hermanus Aloijsius (kgf. 106772), geboren 7-4-1919 Den Haag, Soldaat R. Jagers, overleden 12-5-1944 in Brüx, (lijk is niet teruggevonden volgens 2.13.98 inv103) begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-15.
4. Felz, Johannes Hendrikus van der (kgf. 107434), geboren 16-12-1905 in Ambt. Hardenberg, Soldaat 19 R.I., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-10.
5. Frankfort, Jacobus Johannes (kgf. 106064), geboren 27-7-1905 in Den Haag, Soldaat R. Gr., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-3.
6. Gloppe, Hubertus Cornelis de (kgf. 96758), geboren 11-1-1915 in Rotterdam, Soldaat 15 R.I., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-6.
7. Graaf, Johannes Hermanus van de (kgf. 106512), geboren 15-1-1913 in Den Haag, Soldaat KMD, overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-7.
8. Grijp, Bernardus van der (kgf. 106262), geboren 6-1-1918 in Den Haag, Soldaat R.Gr., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-13.
9. Kok, Dirk Johannes (kgf. 107976), geboren 5-10-1919 in Amsterdam, Soldaat 5 R.I., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Kgf-Friedhof Johannesdorferstrasse Brüx, graf 183, later overgebracht naar het Nederlands Ereveld Salzburg B-2-14.
10. Koot, Johannes Nicolaas (kgf. 106171), geboren 26-6-1904 in Den Haag, Soldaat R.J., overleden 12-5-1944 in Brüx begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-2.
11. Laan, Hendrik Cornelis van der (kgf. 97987), geboren 7-7-1919 in Den Haag, Korporaal 9 R.Art., overleden 13-5-1944 in Brüx, begraven onbekend (lijk is nooit teruggevonden volgens 2.13.98 inv103).
12. Lambaart, Abraham van (kgf. 96889), geboren 9-11-1920 in Rotterdam, Soldaat 15 R.I., overleden 12-5-1944 in Brüx, begraven Kgf-Friedhof Johannesdorferstrasse Brüx, graf 192, later overgebracht naar het Nederlands Ereveld Salzburg B-2-11.

13. Leeuwen, Leendert van (kgf. 106108), geboren 4-4-1908 in Krimpen aan de Lek, Soldaat R.Gr., overleden 13-5-1944 in Brÿx, begraven Kgf-Friedhof Johannesdorferstrasse Brÿx, graf 195, later overgebracht naar het Nederlands Ereveld Salzburg B-2-16.
14. Ottes, Klaas (kgf. 98042), geboren 12-11-1912 in Den Haag, Soldaat Comp. Intendance Tr., overleden 12-5-1944 in Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-9.
15. Sanders, Alexander (kgf. 96905), geboren 30-11-1919 in Rotterdam, Soldaat 15 R.I., overleden 12-5-1944 in Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-12.
16. Trijselaar, Wilhelmus (kgf. 96866), geboren 28-11-1919 in Rotterdam, Soldaat 15 R.I., overleden 12-5-1944 in Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-5.
17. Vos, Johannes de (kgf. 97818), geboren 15-12-1916 in Uithoorn, Soldaat 1 R.Genietroepen, overleden 12-5-1944 in Brÿx, maar pas enkele maanden later teruggevonden (bron 2.13.98 inv.103) begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-1.
18. Vurens, Thomas Nicolaas Johannes (kgf. 98191), geboren 21-9-1904 in Boskoop, Soldaat 15 R.I., overleden 12-5-1944 in Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-8.

NB er vielen die dag eveneens 68 Fransen en 50 Britse slachtoffers (bron: <http://stalag4c.blogspot.nl/>)

Bij de aanval raakten ten minste de onderstaande Nederlanders gewond:

1. Lentink, Arend Albert (kgf. 107594)
2. Visser, Johannes Arie Petrus (kgf. 97956)
3. Hoebert, Hendrik J.J. (kgf. 98157)
4. Schlebaum, Johannes C.J. (kgf. 97805)
5. Valken, Jacobus Leendert (kgf. 97173)
6. Haan den, Hendrik (kgf. 98120)

Lazarett/krankenkassennummer	D = Deutscher V = Verbündeter G = Kriegsgefangener (Bei V u. G ist die Staatsangehörigkeit anzugeben)	a Dienstgrad		Vornamen (Rufname unterstreichen) und Familiennamen Vollständige Beschriftung der Erkennungsmarke	Geburtsdag, -ort und Kreis	a = Verwundung b = Kampfstoffverletzung c = Krankheit nach Tag, Körperstelle, Art (Waffe, Kampfstoff) Beispiel: a) 8. 2. 39 Durchschuß r. Oberschenkel, Inf.-Geschöß
		b Regiment, Kompanie usw. (Feldtruppenteil)				
1	2	3	4	5	6	
286	G. Frz.	a Soldat b 66. Infant	Alcide Remond IV B 24241	24. 4. 19 Pleigneux Vilaine	12. 5. 44 Verletzung durch Fliegerangriff	
287	G. Holl.	a Soldat b 19. R. J.	Arend Lentink XI A 107594	24. 5. 13 Rheden Geld	12. 5. 44 Verletzung durch Fliegerangriff	
288	G. Holl.	a Soldat b 22. R. J.	Johannes Visser IV B 97956	13. 3. 1920 Rotterdam Holland	12. 5. 44 Verletzung durch Fliegerangriff	
289	G. Holl.	a Soldat b 2 e R. L.	Hendrik Hoebert IV B 98157	18. 10. 13 B'Gravenhage Holland	12. 5. 44 Verletzung durch Fliegerangriff	
290	G. Holl.	a Soldat b 3 e L. R.	Johannes Schlebaum IV B 97805	14. 2. 05 Amsterdam Holland	12. 5. 44 Verletzung durch Fliegerangriff	
				6. 10. 1905	12. 5. 44	

Archief Arolsen scan 122253662

Kisten staan opgesteld in Lager 17/18. (archief NIMH)

De Nederlanders opgesteld in Lager 17/18 (archief fam. A. Probst)

Begravenisstoet op weg naar Tschauš (collectie fam. De Kok)

Begravenisplechtigheid van slachtoffers bombardement 16 mei 1944 (archief fam. De Kok)

Begravenisplechtigheid van slachtoffers bombardement, 16 mei 1944. (archief NIMH)

NB 1 er vielen die dag eveneens 68 Franse en 50 Britse slachtoffers.

(bron: <http://stalag4c.blogspot.nl/>)

NB 2 Een Tsjechische bron (de brochure : "Zwarte vrijdag 12 mei 1944. De dag dat de geallieerden voor het eerst toesloegen. 75e herdenkingsdag 1944-2019", door Edvard D. Beneš en Karel Otto Novák) specificeert het totaal aantal doden van de aanval van 12 mei 1944.⁴⁰⁾

"Er wordt melding gemaakt van het feit dat 2 brandweerlieden zijn omgekomen en één zwaargewond. Op 18 mei was het aantal slachtoffers van de luchtaanval opgelopen tot 437. Ook het aantal daklozen nam toe en wel tot 1500. Op dezelfde dag werd het aantal slachtoffers gespecificeerd tot 590.

De volgende dag werden er nog meer slachtoffers vastgesteld. Volgens het laatste rapport raakten

⁴⁰ Tsjechische Titel: Černý pátek 12.květen 1944 den, kdy spojenci poprvé udeřili.

94 mannen, 19 vrouwen, 9 kinderen, 33 Wehrmacht-leden, 132 buitenlandse arbeiders en 84 gevangenen ernstig gewond. Lichtgewond waren 57 burgers, 62 vrouwen, 40 kinderen, 95 buitenlandse arbeiders en 43 gevangenen."

Kommandantur
M.-Stammlager IV C Wistritz.6.6.44.
E i n s c h r e i b e n !
AzSA.E.1636/44.Sterbefälle.
Bezug:ohne
Betr.:verst.frz.Kgf.
An
Präsidium des deutschen roten Kreuzes
E t t a l / O b b .
Die Kommandantur M.-Stammlager IV C Wistritz überreicht anbei
47 Todesfallfragebogen
für die am 12.5.44. beim Terrorangriff auf Brux tödlich verletzten
frz.Kriegsgefangenen

1)	Nr. 601 F / 133	S a l a u n, Andre
2)	" 3701 IV C	G u e r i n, Marcel
3)	" 3807 IV C	P u l b y, Julien
4)	" 4746 IV C	S e r r a n o, Felix
5)	" 10498F/133	N o w a k, Edmond
6)	" 10552F/133	D e s m o o r, Gaston
7)	" 10684F/133	H a i n, Lucien
8)	" 10869F/133	S a i l l a n d, Jean
9)	" 11007F/133	H e n n e q u i n, Francois, Jean-Baptiste
10)	" 11055F/133	F a y o u, Gaston
11)	" 12069F/133	E y c h e n n e, Paul
12)	" 31490 V A	V a n d e r h a e g e n, Andre
13)	" 31800 IV B	R i c a r t, Louis
14)	" 33084 IV B	H a u w e l, Pierre
15)	" 33360 IV B	P o d e r, Raymond
16)	" 33993 IV B	V i n c e n t, Charles, Anatole
17)	" 34086 IV B	C h e v a l i e r, Joseph, Auguste
18)	" 34463	S t e r n e, Eugene
19)	" 38219 IV B	C r e z e, Francis, Henri, Pierre
20)	" 38826 IV B	C h e r b ö n n i e r, Albert
21)	" 39022 IV B	S o u i l l i e r, Andre
22)	" 39486 IV B	B r u n, Henri Pierre
23)	" 39578 IV B	M a z e n o d, Johannes
24)	" 45663 IV B	S t u l b e r g, Ghers
25)	" 50252 IV B	K a m p, Georges
26)	" 52190 V C	B l a n c h e t o t, Raymond
27)	" 53127 IV B	D o u c e t, Pierre
28)	" 53183 IV B	C h e s t i e r, Alexandre, Emile
29)	" 53200 IV B	C h a l m i n, Henri
30)	" 53275 IV B	D i e u z e i d e, Louis
31)	" 53588 IV B	R o b e, Daniel
32)	" 53637 IV B	H e r i c h a r d, Adrien
33)	" 53692 IV B	D u r a n d, Maurice
34)	" 53702 IV B	P l u, Fernand
35)	" 54111 IV B	N o u h a u d, Jean
36)	" 54399 IV B	W u h r e r, Rene
37)	" 55470 IV B	W a t e b l e d, Rene
38)	" 55662 IV B	H o f f, Georges
39)	" 55666 IV B	B e l c h e n, Eugene
40)	" 55673 IV B	G a l l o i s, Raymond
41)	" 56035 IV B	E v r a r d, Pierre
42)	" 56931 IV B	N e g r i e r, Andre
43)	" 64596 XIII A	P o p e l i e r, Marcel
44)	" 66400 IV B	A l b e r t, Daniel
45)	" 72836 IV B	J a y a t, Paul
46)	" 77664 XIII A	D u f o u r, Robert, Lucien-Eugene
47)	" 81386 XIII A	P o r t e, Roger

Mit: 47 Anlagen
Der Kommandant

Lijst van Franse slachtoffers van het bombardement op 12 mei 1944.

24 Nederlanders direct en indirect overleden als gevolg van het bombardement op Brÿx 5-3-1945 (zie Entrop: "Prikkelraad", blz. 102.) In alfabetische volgorde:

1. Antwerpen, Cornelis Gleijn van (kgf. 105874), geboren 25-6-1920 in Rotterdam, Soldaat R. Gren. overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-24.
2. Barends Johannes (kgf. 106728). 10-1-1916 geboren in Leiden, Soldaat R. Jagers overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-19.
3. Berg, Dirk van den (kgf. 96813), geboren 27-3-1918 in Rotterdam, Soldaat 15 R.I. overleden 6-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-7.
4. Cohen, Hermanus (kgf. 107983), geboren 3-4-1918 in Amsterdam, Soldaat 5 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-22.
5. Christians, Marikus (kgf. 107521), geboren 21-2-1920 in Bellingwolde, Korporaal 12 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-25.
6. Draaij, Everardus Franciscus Hendrik (kgf. 106970), geboren 28-10-1920 in Rotterdam, overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-23.
7. Ent Braat, Andries van der (kgf. 98058), geboren 13-4-1914 in Nieuwkoop, Korporaal 3R. Genietroepen. overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-15.
8. Erenstein, Roelof (kgf. 107784), geboren 19-11-1919 in Odoorn, Soldaat 5 R.I. overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-20.
9. Grinsven, Henricus Antonius van (kgf. 96881), geboren 7-5-1919 in Rotterdam, Korporaal 15 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-3.
10. Hage, Barend Annanias (kgf. 96711), geboren 1-7-1917 in Sint Maartensdijk, Soldaat 14 R.I., overleden 7-3-1945 in Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-11.
11. Janssen, Bernardus (kgf. 107163), 6-5-1917 geboren in Groesbeek, Soldaat 11 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-18.
12. Jong, Pieter de (kgf. 105941), geboren 24-2-1920 in Den Haag, Soldaat Regiment Grenadier, overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-8.
13. Kleijn, Christiaan Frederik (kgf. 97996), geboren 29-1-1907 in Amsterdam, Soldaat 1R.Genietroepen, overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-13.
14. Kubber, Janus de (kgf. 96688), geboren 11-10-1917 in Middelburg, Soldaat 14 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-5.

15. Kubber, Arij de (kgf. 96690), geboren 15-3-1920 in Middelburg, Soldaat 14 R.I., overleden 6-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-6.
16. Lange, Petrus Corstianus de (kgf. 105978), geboren 6-12-1913 in Delft, Soldaat Regiment Grenadier, overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-9.
17. Meer, Lieuwe van der (kgf. 106482), geboren 8-4-1918 in Leeuwarden, Soldaat R.J., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-12.
18. Mittertreiner, Leonardus Johannes (kgf. 106516), geboren 18-4-1914 in Den Haag, Soldaat R.J., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-14.
19. Nelissen, Arie Pieter (kgf. 98136), geboren 8-10-1905 in Rotterdam, Soldaat 7 R.V.A., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-10.
20. Schwedler, Matthaeus (kgf. 97317), geboren 9-10-1910 in Rotterdam, Soldaat 2 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-17.
21. Speek, Johan Jan Gerrit (kgf. 105648), geboren 10-6-1909 in Lonneker, Korporaal R.Gr., overleden 6-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-4.
22. Steenstra, Simon (kgf. 107494), geboren 11-2-1909 in Hoorn, Soldaat 12 R.I., overleden 5-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-16.
23. Valk, Hendrik (Kgf 96459), geboren 15-5-1920 in Vlaardingen, Soldaat bij het Korps Motordienst (KMD), overleden 8-4-1945 te Brÿx aan de gevolgen van letsel opgelopen op 5-3-1945. Hij is begraven op het kgf-kerkhof Tsausch graf 408.
24. Verkuil, Hermanus (kgf. 98135), geboren 28-8-1920 in Rotterdam, Soldaat 22 R.I., overleden 6-3-1945 te Brÿx, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-21.

Bij het bombardement van 5-3-1945 raakten gewond:

- Brink, Andries van den (kgf 97148), geboren 9-10-1910 in Utrecht, soldaat bij 16 R.I., bomsplinter in linker zitvlak.
- Gommers, Antonius (kgf 97303), geboren 14-1-1912 in Ginneken, soldaat bij 3 R.V.A., bomsplinter in linker been en rechter hand.
- Jaeger de, Gustaaf Bernardus (kgf. 96708), geboren 20-10-1920 in IJzendijke, soldaat bij 14 R.I., die een voet moest missen.
- Kegge, Adrianus Dirk (Arie) (kgf. 105851), geboren 22-9-1919 in Rotterdam, soldaat bij de Grenadiers, die gewond raakte aan zijn hoofd.
- Niesen, Hermanus (kgf. 98049), geboren 4-2-1919 in Amsterdam, korporaal bij 6 R.V.A.
- Nuenen van, Antonius Gerardus (kgf. 107524), geboren 12-10-1914 in Terheyde, korporaal bij 3 R.I., raakte gewond aan zijn benen en moest een been missen.
- Pijpelink, Johannes (kgf. 96610), geboren 26-10-1918 in Hoek (bij Terneuzen), soldaat bij 14 R.I., verbrijzeling rechter arm.
- Rhee, Everhardus Alexander van, geboren 24-12-1905 in Loosduinen, soldaat bij de Genie, kreeg een (bom-)splinter links in de borst.

- Schudde, Aalt (kgf. 107433), geboren 5-3-1918 te Delfzijl, soldaat bij 12 R.I., raakte gewond door bomsplinters in de rechter arm.
- Theunissen, Claude Christiaan (kgf. 97074), geboren 6-9-1919 in Utrecht, soldaat bij 16 R.I., raakte gewond door een bomsplinter in zijn rechter been.
- Vreugd, Cornelis de (kgf. 98003), geboren 8-6-1906 in Den Haag, soldaat bij 1R.Genie, raakte gewond aan een arm.
- Willegen, Martin Daan van (kgf. 97076), geboren 4-6-1910 in Waddinxveen, korporaal bij 15 R.I., met onbekend letsel aan lichaam.
- Winter, Jacob de (kgf. 107232), geboren 9-9-1907 in Ridderkerk, soldaat bij 3 R.I., splinter in Thorax.
- Wolffenbittel, Jacobus Hendrikus (kgf. 96769), geboren 10-9-1912 te Oudewater, korporaal bij 18 R.I., met letsel aan de benen.

Overleden te Stalag IV-c Wistritz Kdo Brÿx overigen

In alfabetische volgorde:

Berting, Petrus (kgf. 96929), geboren 27-4-1918 in Graauw en Langendam, soldaat 15 R.I. overleden 28-9-1943 in Brÿx aan roodvonk, begraven kgf-kerkhof Tschausch graf 24, herbegraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-18.

Huisman, Hermannus (kgf. 107510) geboren 20-1-1918 te Hardenberg, soldaat bij 19 R.I., overleden 21-4-1944 te Lazarett Bilin, begraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-21.

Keijzer, Jacobus P. de (kgf. 107326), geboren 3-9-1920 te Gouda, soldaat bij 3 R.I., overleden 27-10-1943 te Bilin aan Difterie, TBC, begraven gemeentekerkhof Bilin graf 308, herbegraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-22.

Laan, Sieger van der (kgf. 96535), geboren 18-11-1905 te Leiden, soldaat bij 10 R.I., overleden 27-9-1943 in Lazarett Bilin. Herbegraven op Nederlands Ereveld Salzburg B-2-20.

Lonis, Damianus G. (kgf. 96885), geboren 20-11-1905 te Amsterdam, Soldaat bij 18 R.I., overleden 31-12-1943 te Bilin aan een bloedvergiftiging (Toxicaenie), begraven gemeentekerkhof Bilin graf 317, herbegraven Nederlands Ereveld Salzburg B-2-19.

Lunenberg, Josephus Anthonius Maria van (kgf. 106283), geboren 13-5-1918 in Haarlem, soldaat R.Gr., overleden 24-1-1944 in het Kreiskrankenhaus Brÿx aan longontsteking, begraven kgf-kerkhof Tsausch graf 49, herbegraven Nederlands Ereveld Salzburg B-1-1.

Meurs, Leendert (kgf. 96442), geboren 14-6-1920 te Den Haag, soldaat bij 14 R.I., zou stervende aan TBC zijn achtergelaten te Pilsen (Tsjechië) zie repatriëringen 96588, 96443, maar is overleden 20-8-1945 te Eindhoven (Regionaal Historisch Centrum Eindhoven, archief 10491, inv. 7103, p. 1013).

Nauta, Jan (kgf. 107089), geboren 28-5-1917 in Harlingen, soldaat 9 R.I., overleden op 8 of 9-5-1945 in Miretice bei Kaaden (tegenwoordig Klasterec nad Ohri, Tsjechië).

Nieuwenhuis, Hendrikus Albertus (kgf. 98205) geboren 24-5-1910 in Rheden, soldaat 20 R.I., overleden 1-3-1944 te Brÿx, begraven 3-3-1944 op het Kgf-Friedhof Johnsdorferstrasse Brÿx Franse afdeling, graf 60, later overgebracht naar het Nederlands Ereveld Salzburg B-1-2.

Paul, Simon Nelis (kgf. 96647), geboren 29-8-1912 in Vlissingen, soldaat 14 R.I., overleden 29-2-1944 in Kgf Lazarett Johnsdorf aan een Embolie, begraven op het kgf-kerkhof Johnsdorferstrasse Brÿx, Franse afdeling graf 58, herbegraven Noorder-begraafplaats Vlissingen 2-832.

Raamsdonk, Charles Pierre van (kgf. 107844), geboren 13-9-1911 te Watergraafsmeer, sergeant bij 5 R.I., op 29-1-1945 aan longontsteking te Görkau / Komotau / Bystrice gestorven. Begraven op het Nederlands Ereveld in Salzburg, vak A3 4.

Rheenen, Willem van (kgf. 106086), geboren 17-4-1912 in Utrecht, soldaat R.Grenadiers, overleden 6-4-1945 in Brÿx aan Malaria, begraven kgf-kerkhof Johnsdorferstrasse Brÿx, Franse

afdeling graf 417. Volgens J.A.Th. Harderwijk 105907 zou hij 5-3-1945 aan malaria zijn overleden te Lazarett Johnsdorf.

Vermeer, Dirk (kgf. 107255), geboren 20-10-1906 in Zwijndrecht, soldaat 3 R.I., overleden 21-7-1944 in Brÿx na gewond te zijn geraakt bij een bombardement op 21 juli 1944, begraven op 25-7-1944 op de Kgf begraafplaats te Brÿx Franse deel, graf nr 289 (Nationaal Archief collectie 1001, Personalkarte I).

Versluis, Theodorus (kgf. 105818), geboren 2-9-1905 te Leiden, soldaat bij R. Grenadiers, overleden 25-12-1944 bij bombardement op STW te Brÿx. Begraven Nederlands Ereveld Salzburg vak B2 17.

Westhof, Antonie T. (kgf. 96496), geboren 12-1-1904 te Rotterdam, soldaat bij Korps Motordienst, overleden 23-10-1943 in reserve lazaret Bilin. Begraven Nederlands Ereveld Salzburg B2 23.

21. Lazarett Bilin

Van het Lazarett in Bilin zijn wekelijkse meldingen bewaard gebleven en online te raadplegen via het archief van Bad Arolsen. Deze meldingen zijn niet compleet bewaard gebleven. De documenten geven informatie over de naam en krijgsgevangenummer van de patiënt, het Arbeitskommando waar de patiënt tewerkgesteld was, de datum van opname en de aard van de ziekte. Er zijn zegangen en gecombineerde Zu- en Abgangen.

In het NIMH collectie 1001 zijn veel patiëntenkaartjes bewaard gebleven waarop de opnamedatum, het ziektebeeld en de datum van vertrek zijn vastgelegd. Deze kaartjes zijn gebruikt als aanvulling op de gegevens van Bad Arolsen.

Andere nationaliteiten die in de lijsten worden genoemd zijn in het kader van het voorliggende werk buiten beschouwing gelaten. Waar nodig zijn de voor- en / of achternamen verbeterd.

In chronologische volgorde werden de volgende Nederlanders opgenomen:

- 1943-08-10 Cornelius Rodenburg 106474, kdo Oberleutensdorf, Hernia recidiva, status post Operation. Abgang 1943-09-15.
- 1943-08-12 Hubertus Martens 105960, kdo Brÿx, Lungenentzündung re. Abgang 1943-10-27.
- 1943-08-25 Adrianus Froon 97149, kdo Brÿx, Enteritis Adenitis hili Suspekt TBC. Abgang 1943-10-27.
- 1943-08-26 Adriaan Puijk 106006, kdo Brÿx, Paralysis Agitans Parkinsonismus, Psychoneurosis. Abgang 1943-10-11.
- 1943-08-30 Cornelius Rodenburg 106474, kdo Oberleutensdorf, Blasenentzündung, Verdacht auf TBC.
- 1943-09-01 Hendrikus Gaalen 105809, kdo Oberleutensdorf, Hodengeschulst. Tumor rechten Hoden. Abgang 1943-10-07 nach Revier Oberleutensdorf.
- 1943-09-02 Johannes Remkes 96540, kdo Dulag Neu-Wistriz, Ascitis, Diphtherie. Abgang 1943-10-27.
- 1943-09-02 Johannes Teuben 97101, kdo Brÿx, Epylepsia Adenitis hili. Abgang 1943-10-14.
- 1943-09-02 Anton Vermeulen 96474, kdo Dulag Neu-Wistriz, Herzerweiterung, Bronchitis. Abgang 1943-09-30.
- 1943-09-03 Johannes Schlebaum 97805, kdo Brÿx, Magen-Darmkatarrh.
- 1943-09-04 Sieger van der Laan 96535, kdo Lobositz, Lungenentzündung. Overleden op 1943-09-27 aan longontsteking.
- 1943-09-07 Cornelis Stougie 97091, kdo Brÿx, Pneumonia crup lat dex. Pleuritis exud. lat. sin. Abgang 1943-10-28 naar Res. Lazarett Hoyerswerda. Abgang 1944-2-29.
- 1943-09-15 Wiegert Alewijn 106133, kdo Brÿx, Kopfentzündung / Motorische Aphasie. Abgang 1943-10-11.
- 1943-09-15 Jan Hendrik Jeurlink 107566, kdo Brÿx, Harnblasenbeschwerden.
- 1943-09-20 Cornelis de Kok 106397, kdo Brÿx, Rippenfellentzündung, Pleuritis sicaa lat. Sin. Bronchitis diffusa. Abgang 1943-10-27.
- 1943-09-22 Hermanus Tromp 96627, kdo Görkau, Nierensteine.
- 1943-09-23 Gerardus Goldschmeding 104329, kdo Brÿx, Acut Gelenk-Rheumatismus. Poyarthritus, Allgemeine Körperschwäche. Abgang 1943-10-21.
- 1943-09-23 Arie Nelissen 98136, kdo Brÿx, Nässendes Ekzem Oberschenkeln / Dermatitis sekundaria.
- 1943-09-23 Arnoldus kgf ??, kdo Brÿx, ... titis Sekundaria. Abgang 1943-10-14.

- 1943-09-27 Abraham van der Hout 106627, kdo Brüg, Lungenentzündung links.
Abgang 1943-10-27.
- 1943-09-27 Jan Jansen 97136, kdo Brüg, TBC fibrosa bilat. 1944-01-06 naar Res. Lazarett
Hoyerswerda/Elsterhorst.
- 1943-10-01 Gerardus Kimman 106815, kdo Brüg, synovitis chron. Rechtes Knie. Abgang
1943-10-25.
- 1943-10-08 Everardus den Arend 107041, kdo Brüg, Haemorrhoiden Allgemeine
Körperschwäche. Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-11 Johannes Heggelman 97142, kdo Brüg, Nierenentzündung.
Abgang 1943-10-21.
- 1943-10-11 Hendrik Pieterse 98012, kdo Brüg, Verdacht auf TBC.
- 1943-10-11 Hendrik Hogendoorn 107291, kdo Brüg, Lungenentzündung.
Abgang 1943-11-24.
- 1943-10-11 Wilhelmus van Beurden 97078, kdo Brüg, Phlegmone der linken Hand.
Abgang 1943-12-01.
- 1943-10-13 Jacobus de Keijzer 107326, kdo Brüg, Diphtherie.
1943-10-27 overleden.
- 1943-10-14 Johannes Ophorst 97983, kdo Brüg, Lungenentzündung, Pleuro-Pneumonie.
Abgang 1943-11-24.
- 1943-10-14 Johannes Leerenveld 97894, kdo Brüg, Allg. Körperschwäche, Pleuritis sicca l.s.
Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-14 Carel Godschalk 96594, kdo Brüg, Phlegmone / Abszess am Hals.
Abgang 1943-11-24.
- 1943-10-14 Elias Teijn 108042, kdo Brüg, Kopfschmerzen mit Amnesie / Wunde der Kopfhaut.
Abgang 1943-10-25.
- 1943-10-14 Cornelis Reekers 98098, kdo Brüg, Gastritis Chron. Anaemie.
Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-14 Adrianus Remiers 96816, kdo Brüg, Allg. Körperschwäche Anaemie,
Neurosis cordis. Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-15 Johannes Postma 107835, kdo Brüg, Allgemeine Anaemie und Körperschwäche
Angina. Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-15 Adrianus van Oosten 105798, kdo Niemes, Nierenentzündung, Grippe Allg.
Körperschwäche. Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-18 Everardus den Arend 107041, kdo Brüg, Haemorrhoiden Allg. Körperschwäche
Anaemie. Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-18 Hendrik Zwaneveld 96798, kdo Brüg, Allg. Körperschwäche Anaemie.
Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-18 Adolf van Oven 97863, kdo Brüg, Catarrhus Pulm.
Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-18 Hein Karman 97857, kdo Brüg, Ulcus an linken Unerschenkel.
Abgang 1943-11-10 nach Revier Johnsdorf.
- 1943-10-18 Hans Gort 97969, kdo Brüg, Bronchopneumonie lat. dex.
Abgang 1943-11-13.
- 1943-10-19 Marinus Cramer 106245, kdo Brüg, Bronchitis Grippe, Allg. Körperschwäche.
Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-19 Pascal de Hessele 96446, kdo Brüg, Lungenentzündung.
Abgang 1943-11-13.
- 1943-10-21 Antonie Westhof 96496, kdo Brüg, Uraemie Nierenentzündung.
Abgang 1943-10-23 gestorven.

- 1943-10-21 Pieter Ruijs 106866, kdo Brÿx, Starke Prellung des rechte Knochels. Abgang 1943-10-27.
- 1943-10-21 Hendrik Verbeek 107256, kdo Brÿx, Lungenentzündung rechts. Abgang 1943-11-13.
- 1943-10-24 Marinus Sies 106365, kdo Görkau, Lungenentzündung, Pneumonia dex. Bronchitis sin. Abgang 1943-11-13.
- 1943-10-24 Fop 't Hart 107444, kdo Brÿx, Lungenentzündung, Pneumonia dextr. Tachycardie. Abgang 1944-01-12.
- 1943-10-27 Diederick van Hulst 108036, kdo Brÿx, Schweisdrüsen Abszess. Abszess in der rechte Axillargegend. Abgang 1943-11-17.
- 1943-10-27 Jacobus Schilperoort 105799, kdo Brÿx, Peritonsillar Abszess. Abgang 1943-11-13.
- 1943-10-27 Arnold van Rossum 105834, kdo Brÿx, Lungenentzündung, Pneumonie dex.. Abgang 1943-12-08.
- 1943-10-29 Theodorus Duivenbode 96861, kdo Brÿx, Mandel Phlegmone, Trenonsillar Abszess. Abgang 1943-11-10.
- 1943-10-29 Lambert Meurs 96442, kdo Brÿx, Lungenentzündung.
- 1943-11-02 Pieter Otterspeer 98123, kdo Brÿx, Inifz. Wunde am rechten Unterschenkel.
- 1943-11-02 Petrus Bakker 98115, kdo Brÿx, Nierenentzündung.
- 1943-11-02 Everardus Fenger 96614, kdo Brÿx, Lungenentzündung, suspekt TBC. Abgang 1944-02-03.
- 1943-11-07 Jan Jongepier 96717, kdo Brÿx, Cholangitis infekt, Pleuro pneumonie lat. dex. Abgang 1943-12-15.
- 1943-11-13 Rinze Hamstra 96581, kdo Brÿx, Bronchitis sin, Verdacht auf TBC. Abgang 1944-02-03.
- 1943-11-18 Johannes Loomans 98142, kdo Brÿx, Bauchfellentzündung, Myocarditis Entrocolitis chr. Suspect TBC. Abgang 1944-02-09.
- 1943-11-18 Jacob de Winter 107232, kdo Brÿx, Nässendes Eczem im Gesicht. Abgang 1944-03-23.
- 1943-11-23 Kornelis Leijnse 96691, kdo Brÿx, Abszess linker Oberschenkel. Abgang 1943-12-30.
- 1943-11-23 Caspar Klaui 106791, kdo Brÿx, Intertrigo Pyodermia. Abgang 1944-01-06.
- 1943-11-29 Damianus Lonis 96885, kdo Brÿx, Toxicaemie inolge Phlegmone linker Oberschenkel, Myocarditis. Overleden op 31-12-1943 Lazarett Bilin aan bloedvergiftiging.
- 1943-11-30 Gerardus Dammers 96720, kdo Brÿx, Gastritis chron. Allgemeine Körperschwäche, Leberentzündung. Abgang 1943-12-08.
- 1943-12-01 Barend van Hoek 106149, kdo Brÿx, Pleuritis pneumonia linker. Sin. Entercolitis acut. Abgang 1944-01-06.
- 1943-12-07 Johannes Raaijmakers 107113, kdo Brÿx, Pleuritis exsud lat. sin. Abgang 1944-01-27.
- 1943-12-16 Josephus van Lunenberg 106283, kdo Brÿx, Adenitis colli links. Abgang 1943-12-30. 1944-01-24 overleden in Kreiskrankenhaus Brÿx aan een bloedvergiftiging.
- 1943-12-17 Johannes de Vos 97818, kdo Brÿx, Orchitis traumatica. Abgang 1944-01-06.
- 1943-12-28 Jan van den Berg 107672, kdo Brÿx, Diphtherie. Abgang 1944-01-27.
- 1944-01-10 Jonas Knoop 96875, kdo Brÿx, Phlegmone pedis. Abgang 1944-06-08.

- 1944-01-12 Hendrik Cliné 105950, kdo Brüx, Abszess am rechten Oberschenkel.
Abgang 1944-02-23.
- 1944-01-15 Johan van der Veen 106112, kdo Brüx, Endocarditis Aortitis.
Abgang 1944-02-09.
- 1944-01-20 Carel Campagne 107696, kdo Lobositz, Fraktur des recht. Tibia lateral. Dextra.
Abgang 1944-04-19.
- 1944-01-25 Antonius Niemarkt 98259, kdo Brüx, Ulkus praepyloricum.
- 1944-01-29 Gerardus van Dalen 97109, kdo Brüx, Lymphadenitis colli, Anaemie.
Abgang 1944-02-23.
- 1944-02-14 Adrianus van der Werf 106689, kdo Brüx, Adenitis hili, Enteritis chron.
Abgang 1944-03-29.
- 1944-02-14 Klaas Teunissen 107711, kdo Brüx, Neurosis cordis Tachycardie, Apicitis bilat.
Abgang 1944-03-01.
- 1944-02-15 Antonius Vierveijzer 106309, kdo Brüx, Adenitis hili Apicitis bilat.
Abgang 1944-03-29.
- 1944-02-15 Willem Grötzingler 105757, kdo Brüx, Polyneuritis.
Abgang 1944-07-12.
- 1944-02-15 Petrus Pals 107304, kdo Brüx, TBC firbicavernosa lat. dex.
Abgang 1944-03-09 nach Res. Lazarett Elsterhorst.
- 1944-02-24 Hendrik Valk 96459, kdo Brüx, Cystitis. Abgang 1944-04-05.
- 1944-03-04 Wilhelmus ten Berge 106060, kdo Brüx, Paralysis post diphtheria.
Abgang 1944-04-26.
- 1944-03-11 Jan Loomans 98142, kdo Brüx, Lungen TBC. Abgang 1944-04-04.
- 1944-03-12 Antonius van Doorn 106904, kdo Brüx, Lungenentzündung Empyem.
Abgang 1944-06-08.
- 1944-03-14 Johannes de Graaf 97944, kdo Brüx, Myocarditis chron. Emphysem pulm.
Abgang 1944-04-05.
- 1944-03-14 Martinus Zandstra 106334, kdo Brüx, Verdacht auf Bronchitis Adenitis hili.
Abgang 1944-06-02.
- 1944-03-17 Cornelis Mahu 96694, kdo Brüx, Dysenterie.
Abgang 1944-05-10.
- 1944-03-22 Albertus Jansen in de Wal 97182, kdo Brüx, Magengeschwür Empien.
Abgang 1944-06-08.
- 1944-03-24 Marinus Does 96636, kdo Brüx, TBC pulmonum.
Abgang 1944-04-05.
- 1944-03-27 Gerrit Molenaar 106219, kdo Brüx, Adenitis Hili Appicitis dextra, Bronchitis acuta,
leichte Anaemia. Abgang 1944-04-13.
- 1944-03-27 Arie de Bruijn 106118, kdo Brüx, Adenitis hili Processus parahilär dextra.
Bronchitis akuta. Abgang 1944-04-05.
- 1944-03-27 Pieter den Hertog 107157, kdo Brüx, Zustand nach Diphtherie.
Abgang 1944-06-02.
- 1944-03-27 Gerrit Keppels 97080, kdo Brüx, Adenitis hili Bronchitis akuta, Ichthyosis.
Abgang 1944-04-05.
- 1944-03-27 Arie Nelissen 98136, kdo Brüx, Lues latens, Neuralgia.
Abgang 1944-04-13.
- 1944-03-27 Jacobus van Roijen 97020, kdo Brüx, Lungenentzündung, Pneumonia sin.
Abgang 1944-03-27
- 1944-04-05 Hermannes Huisman 107510, kdo Brüx, Pluieritis exsud. lat. dex.
1944-04-21 overleden in Lazarett Bilin.

- 1944-04-14 Fop 't Hart 107444, kdo Brÿx, ...höhlenentz...
Abgang 1944-05-11.
- 1944-04-05 Jan Jeurlink 107566, kdo Brÿx, Pleuritis exsud lat. dextra.
Abgang 1944-06-08.
- 1944-04-05 Hermannus Huisman 107510, kdo Brÿx, Pleuritis exsud lat. dextra. Overleden op
21-4-1944 in Lazarett Bilin.
- 1944-04-25 Hermannes Huisman 107510, kdo Brÿx, Pleuritis exsud. Lat. Dex. TBC fibrosa
densa sin. Vitium coidis. Abgang 1944-04-21 gestorven.
- 1944-04-27 Cornelis Weerdesteijn 97102, kdo Brÿx, Rippenfellentzündung.
Abgang 1944-06-15.
- 1944-05-13 Johan Waterman 96756, kdo Brÿx, Verletzung bei Fliegerangriff, Fractur tibia dex.
Abgang 1944-07-19.
- 1944-05-13 Gerardus Dammers 96720, kdo Brÿx, Verletzung bei Fliegerangriff.
1944-05-19 overleden.
- 1944-05-14 Johannes Schlebaum 97805, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Prellung
des Unterleibens. Abgang 1944-06-02.
- 1944-05-14 Arend Lentink 107594, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff.
Abgang 1944-05-24.
- 1944-05-14 Hendrik Hoebert 98157, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff.
- 1944-05-14 Jacobus Valken 97173, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff.
Abgang 1944-06-21.
- 1944-05-14 George Klop 96486, kdo Brÿx, Prellung link. Knöchel.
Abgang 1944-05-24.
- 1944-05-14 Adrianus Alsemgeest 106466, kdo Brÿx, Prellung rechtes Knöchel.
Abgang 1944-05-24.
- 1944-05-14 Leonardus Maas 96568, kdo Brÿx, Prellung link. Knie.
Abgang 1944-05-24.
- 1944-05-14 Jacobus van Roijen 97020, kdo Brÿx, Hautabschürfungen.
Abgang 1944-05-24.
- 1944-05-14 Jaques Heunks 106263, kdo Brÿx, Mumps.
Abgang 1944-05-26.
- 1944-05-14 Johannes Visser 97956, kdo Brÿx, Trauma capitis (hersenschudding).
Abgang 1944-06-08.
- 1944-05-14 Menno Hemrika 96811, kdo Brÿx, Contusio thoraxis.
Abgang 1944-06-08.
- 1944-05-14 Jacobus van der Spoel 106934, kdo Brÿx, Conntusic thorawxis cum Franctura.
Abgang 1944-06-08.
- 1944-05-14 Abraham van der Hout 106627, kdo Brÿx, Contusio pulm, haemotthagica.
Abgang 1944-06-08.
- 1944-05-14 Hendrik van der Veldt 106484, kdo Brÿx, Scharlach, Angina.
Abgang 1944-07-05.
- 1944-05-17 Lodewijk Stoops 107375, kdo Brÿx, Phlegmone der linker Hand.
Abgang 1944-06-21.
- 1944-05-17 Hendrik den Haan 98120, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Abszess facis
dex. Abgang 1944-06-08.
- 1944-05-24 Jan Meeusen 108028, kdo Hirschberg, Versteifung li. Zeigefinger.
Abgang 1944-06-21.
- 1944-05-24 Johannes Matthijse 104238, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Otitis
media, Ekzem facili. Abgang 1944-06-28.

- 1944-05-24 Leonardus Mittertreiner 106516, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Cerumen arriculi dextra. Abgang 1944-06-08.
- 1944-06-03 Johannes Persoon 105916, kdo Brÿx, Mumps epidemica 12. Abgang 1944-06-28.
- 1944-06-09 Petrus Pateer 96727, kdo Brÿx, z.B. Proces pan hilär, Pleuritis adaesia lat. sin. Abgang 1944-07-05.
- 1944-06-09 Cornelis Broekhoven 97936, kdo Brÿx, Rippenfellentzündung, Bronchitis diff. Enteritis. Abgang 1944-07-05.
- 1944-06-20 Theodorus van Rooijen 105870, kdo Görkau, Rippenfellentzündung, Pleuritis adlaesiva lat. sin. Abgang 1944-07-12.
- 1944-07-04 Adriaan van Loon 106364, kdo Görkau, Rippenfellentzündung. Abgang 1944-08-03.
- 1944-07-19 Gerrit Tromp 97938, kdo Brÿx, Colitis chron. Enteritis chron. Abgang 1944-08-09.
- 1944-07-21 Wilhelmus Kettmann 106257, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Trauma pars femur sin. Abgang 1944-08-09.
- 1944-07-21 Cornelis Besems 97854, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Trauma Verponic scissum capitus. Abgang 1944-08-03.
- 1944-07-22 Everardus den Arend 107041, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff.
- 1944-07-23 Aeilt Schudde 107433, kdo Brÿx, Verletzung durch Fliegerangriff, Vulnus scissum dig. I pedis sin. Abgang 1944-08-30.
- 1944-07-25 Cornelis Kooiman 104309, kdo Wistriz, Nierenentzündung. Abgang 1944-08-17.
- 1944-08-04 Johannes Persoon 105916, kdo Brÿx, Ekzem am After, Intertrigo. Abgang 1944-08-09.
- 1944-08-08 Dirk Buijtelaar 106220, kdo Brÿx, Infizierte Wunde am linken Fuss, Phlegmona dig. I pedis sin. Abgang 1944-09-27.
- 1944-08-08 Cornelis van der Hurk 107134, kdo Brÿx, Rippenfellentzündung. Abgang 1944-10-28.
- 1944-08-08 Adriaan Meijers 107753, kdo Brÿx, Brandwunde 1^e Grades am linken Fuss. Abgang 1944-09-13.
- 1944-09-01 Wilhelm van Rheenen 106086, kdo Brÿx, Nierenstein, Malaria tertiana. Abgang 1944-09-20.
- 1944-09-01 Jan Boer 97181, kdo Brÿx, Schwellung an der I. Brustwarze, Abszess ped. dextra. Abgang 1944-09-27.
- 1944-09-09 Pieter Poppen 96531, kdo Brÿx, Blinddarmreizung. Abgang 1944-10-11.
- 1944-09-16 Gerardus van Rijbroek 97180, kdo Brÿx, Beckenfraktur re., Schädelfraktur link und Fraktur recht. Ellenbogen. Abgang 1944-09-23.
- 1944-09-19 Johannes Molders 107368, kdo Brÿx, Haemorhiden. Abgang 1944-10-11.
- 1944-10-10 Pieter Vonk 97196, kdo Brÿx, Pleuritis sicca lat. dextra. Abgang 1944-11-08.
- 1944-10-13 Hendrik Jongkind 107868, kdo Brÿx, Nackenkarbunkel. Abgang 1944-11-23.
- 1944-10-23 Theodorus van Rooijen 105870, kdo Görkau, Varik. Geschwür am link Unterschenkel. Abgang 1944-12-16.
- 1944-10-28 Godefridus Hendrickx 108072, kdo Brÿx, Gelbsucht. Abgang ??

- 1944-11-04 Jannes Prijs 97140, kdo Brück, Stichwunde am linken Kniegelenk.
Abgang ??
- 1944-11-04 Hendrik Outhuijse 107856, kdo Brück, Schweissdrüsen-abszess links.
Abgang 1944-11-30.
- 1944-11-10 Gustaaf de Jaeger 96708, kdo Brück, Schuppenflechte.
Abgang ??
- 1944-11-11 Cornelis Wals 271498, kdo Eichwald II, Rippenfellentzündung.
Abgang ??
- 1944-11-13 Henry Koster 96884, kdo Brück, Malaria.
Abgang 1944-12-06.
- 1944-11-15 Jacob de Winter 107232, kdo Brück, Variköses Geschwür am linken Schenkel.
Abgang ??
- 1944-11-16 Johannes Parlevliet 106479, kdo Brück, Hodenbruch.
Abgang 1944-12-06.
- 1944-11-25 Paulus Boekhout 106902, kdo Niemes. Ulcus Duodeni.
Abgang 1945-01-31.
- 1945-01-26 Jaques Heunks 106263, kdo Brück, Ekzem.
Abgang ??
- 1945-01-02 Johannes Stuu 96547, kdo Görkau, Verdacht auf TBC.
Abgang ??
- 1945-01-03 Pieter Marsilje 96597 kdo Komotau Silberbleiche 2/942, Pleuritis links.
Abgang ??
- 1945-01-04 Cornelis Schouten 106031, kdo Brück, Bronchitis.
Abgang ??
- 1945-01-17 Ludovicus Bosschaert 96651, kdo Lobositz, Lungenentzündung.
Abgang ??
- 1945-01-24 Anton Reffeltrath 96662, kdo Brück, Furunkeloses.
Abgang ??
- 1945-01-24 Arie Looi 96739, kdo Brück, Fraktur des rechten Armes.
Abgang 1945-01-31.
- 1945-01-26 Dirk van Eijk 97889, Lazarett Bilin, Diabetis mellitus, TBC.
Abgang nach Lazarett Mühlberg.
- 1945-01-27 Cornelis Broekhoven 97936, kdo Brück, Nervöser Zustand nach Fliegerangriff.
- 1945-02-06 Johannes Voerman 106795, Myocarditis.
-
- 1945-03-06 Johannes Leenders 106945, kdo Brück, Bronchitis chron.
- 1945-03-08 Gustaaf de Jaeger 96708, kdo Brück, Verletzung durch Fliegerangriff,
Fussamputation.
- 1945-03-08 Everhardus van Rhee 97790, kdo Brück, Verletzung durch Fliegerangriff, Splitter
Thoraxseite links.
- 1945-03-08 Jacob de Winter 107232, kdo Brück, Verletzung durch Fliegerangriff
Splitterverletzung Thorx.
- 1945-03-09 Johannes Pijpelink 96610, kdo Brück, Verletzung durch Fliegerangriff, Zertrüm. des
recht. Armes.
- 1945-03-09 Andries van den Brink 97148, kdo Brück, Verletzung durch Fliegerangriff,
Splitterverletzung im link. Gesäss.
- 1945-03-12 Abraham Hoogesteger 96742, kdo Brück, Bronchitis, Pneumonie.
- 1945-03-13 Johannes Dommerholt 96776, kdo Brück, Nierenentzündung.

1945-03-19 Antonius Gommers 97303, kdo Brück, Verletzung durch Fliegerangriff,
Splitterverletzung des linken Beines und des rechten Handes.

Het is niet verwonderlijk dat de meeste patiënten in de bovenstaande lijst afkomstig zijn uit het grootste Arbeitskommando Brück. Naast de verwondingen die het rechtstreekse gevolg waren van de luchtaanvallen en bomscherven komen opvallend vaak huid- en luchtwegontstekingen en vormen van eczeem voor. Vrijwel zeker zijn deze ziekten het gevolg van de slechte arbeidsomstandigheden zonder goede beschermende kleding en in de sterk verontreinigde lucht van de synthetische benzinefabriek.

Opgemerkt moet worden dat lichte ziektegevallen werden behandeld in het Revier van Brück. Dat is waarschijnlijk ook de reden dat onder meer geen gevallen van hongerodeem zijn vermeld in de lijsten van Lazarett Bilin, ondanks dat uit bronnen bekend is dat het eten in het Arbeitskommando van Brück weinig, slecht en eenzijdig was.

22. Overleden te Stalag IV-d, IV-f, IV-g

Overleden Stalag IV-d Torgau en daartoe behorende Kdo's

Keijzer, Abraham (*kgf. 96427*), geboren 20-5-1913 te Dinteloord, Korporaal bij de 2^e afdeling Politietroepen, overleden 25-9-1944 te Eisleben, begraven Dinteloord, 2ekl, 520.

Overleden Stalag IV-f Hartmannsdorf of daartoe behorende Kdo's

Oosting, Pieter (*kgf. 106655*), geboren 15-6-1919 te Den Haag, overleden op 19-2-1944 in Stalag IV-f kdo Johanngeorgenstadt door ondervoeding (zie repatriëring 107802), begraven Johanngeorgenstadt Ehrenhain.

Overleden Stalag IV-g Oschatz en daartoe behorende Kdo's

Weele van der, Jan Pieter (*kgf. 107203*), geboren 30-6-1913 te Rotterdam, Korporaal bij 3 R.I., overleden aan Tyfus 8-12-1943 kgf. revier Schützenhaus Colditz (zie repatriëring 106400), begraven Ereveld Loenen, vak A167.

Dubbelman, Pieter Hendrik (*kgf. 106352*), geboren 26-5-1919 te Puttershoek, soldaat, overleden 7-7-1944 te Leipzig aan een hartstilstand, begraven Ostfriedhof X/9, graf A16.

Moolenaar, Hendrik (*kgf. 106148*), geboren 25-7-1908, soldaat bij R.Grenadiers, overleden 27-2-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof Leipzig X/9 L9, geexhumeerd en overgebracht naar Heerstrasse Berlijn. Thans Nationaal Ereveld Loenen, vak E82.

Overleden Stalag IV-g Kdo in Leipzig bij bombardement op 6-4-1945

Volgens repatriëring H. Cornelisse (*kgf. 107615*) kwamen op 3-4-1945 (bedoeld is 6-4-1945) elf Hollanders om bij een bombardement, waarbij nabij het Bayerischer Bahnhof en in de buurt van kruising Liebigstrasse en Nürnbergerstrasse 55-57 (zie verklaring kgf. 105670 en tevens het verhaal over Jo Groen op OGS) te Leipzig, een schuilkelder werd getroffen en de daarin aanwezige Hollanders werden bedolven. De Bayerischer Bahnhof was inderdaad gelegen aan de Nürnbergerstrasse, zodat er van uitgegaan mag worden dat de plaats van het gebeurde daarmee is vastgesteld.

Bij de beantwoording van de vragen 18 tot en met 23 eventueel te vermelden: namen, rangen, leeftijden, adressen.	
18. Zijn U sterfgevallen bekend van andere krijsgesvangenen? Datum, oorzaak en plaats van overlijden	12 Nederl. krijsgesvangenen 10 dagen vóór den val van Leipzig kwamen op de Leipziger Bahnhof bij een bombardement om.
19. Zijn U gevallen van ernstige ziekten bekend en	dpl. sold. A.M. Scheerder, Barmalaan 2.

Verklaring 96822

Bij de beantwoording van de vragen 18 t/m. 23 te vermelden: namen, rangen, leeftijden, adressen.

18. Zijn U sterfgevallen bekend van andere krijsgesvangenen ? : ... Jay 12 krijsgesvangenen gedood door bomaanval.

Datum, oorzaak en plaats van overlijden : ... 6.4.'45 bomaanval Nurnbergstrasse Leipzig.

Verklaring 105670

namen, rangen, leeftijden, adressen.

18. Zijn U sterfgevallen bekend van andere krijsgesvangenen ? : ... J. Ten Scholte... Westers... beroep metselaar en nog 10 anderen.

Datum, oorzaak en plaats van overlijden : ... 3 April, Leipzig, Peiersch Bahnhof met bomaanval, schuilkelder getroffen 11 Hollandars. Besolven.

Verklaring 107615

Plattegrond Leipzig 1938 met in de cirkel het gebouw van het Farmakologisch Institut

Het Farmakologische Institut met links de vleugel in de Liebigstrasse en rechts de vleugel in de Nürnbergerstrasse 55 (foto ruim voor 1940).

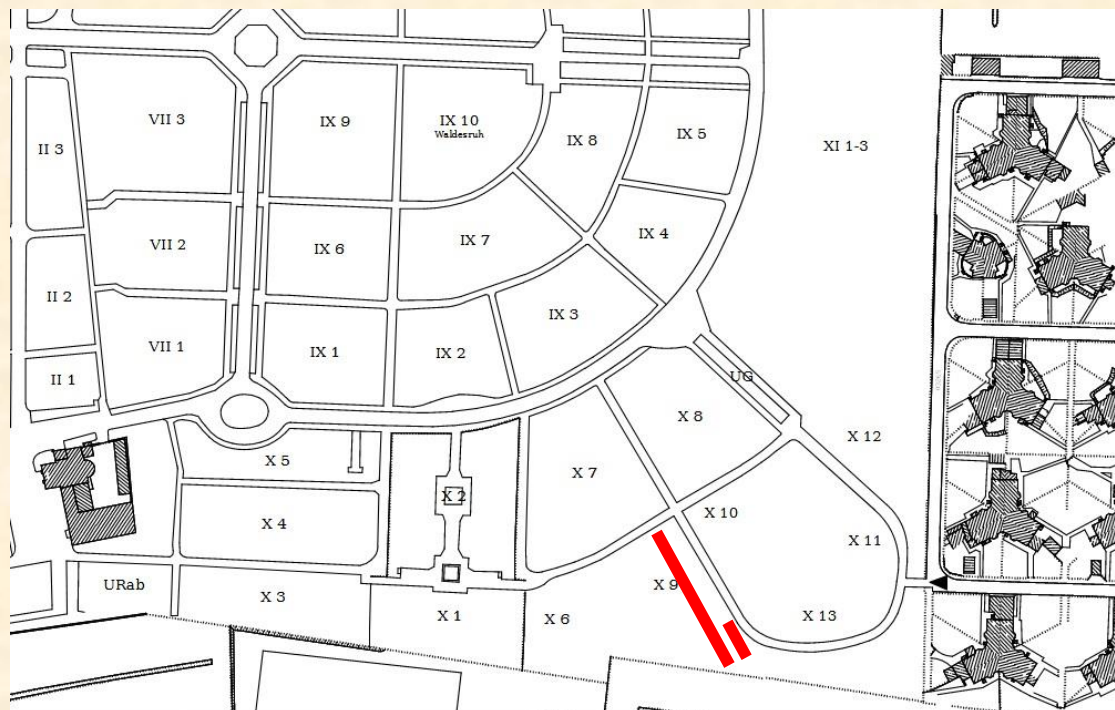

De verwoesting van het Farmakologische Institut, de vleugel in de Liebigstrasse 10.

Woensdag 18 april 1945 tot en met 27 april 1945

Het is niet bekend wanneer de Nederlandse slachtoffers van het bombardement precies zijn begraven. Dat is in ieder geval na 13 april 1945 geweest en zeer waarschijnlijk pas na de bevrijding door de Amerikanen op 18 april 1945.

Voordat de Nederlandse krijgsgevangenen uit Leipzig werden geëvacueerd naar Naumburg, zijn door Arie Jonkers grafkruisen gemaakt die op de graven van de krijgsgevangenen op het Ostrfriedhof zijn geplaatst. Op de graven werden ook viooltjes gepland. Van de graven zijn vervolgens foto's gemaakt, die in een klein album bewaard gebleven zijn.

Plattegrond van een deel van de begraafplaats Ostrfriedhof, met de plek waar de Nederlandse krijgsgevangenen zijn begraven ⁴¹⁾ met rechts de stervormige huizen aan de Sulzbacherstrasse

De omgekomen Nederlanders werden als volgt begraven:

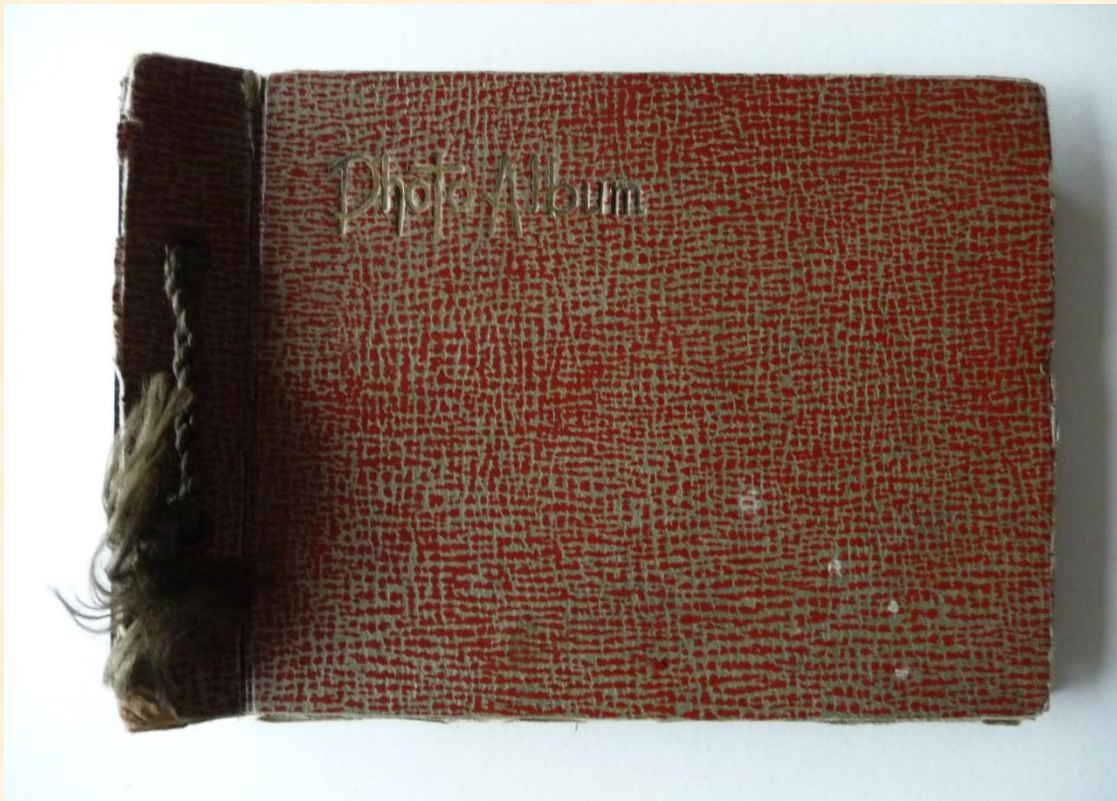
- Dik Bos (kgf. 106312), vak X9, graf L14,
- Johannes George ten Bosch (kgf. 271639), vak X9, graf L12,
- Reindert van Dijk (kgf. 98512), vak X9, graf L11,
- Johannes Petrus (Jo) Groen (kgf. 107790), vak X9, graf L18,
- A.J. (Nol) Hagendoorn (kgf. 106084), vak X9, graf L15,
- Klaas Ketting (kgf. 97281), vak X9, graf M4,
- Haijo Kuilman (kgf. 98534), vak X9, graf L10,
- Gerard Meevers Scholte (kgf. 105701), vak X9, graf M10,
- H.A. Minnema (kgf. 271627), vak X9, graf M9,
- Jan Platteel (kgf. 106260), vak X9, graf L13,
- Leo Pleeging (kgf. 98462), vak X9, graf L16,
- Nanno Pul (kgf. 98532), vak X9, graf L17.

In vak X9, graven M5, M6 en M7 werden Amerikaanse krijgsgevangenen begraven.

⁴¹⁾ De Nederlandse civiele arbeiders werden in een ander vak, mogelijk X8, begraven.

Wie in graf M8 lag is niet bekend. De afgezonderde ligging van het graf van Klaas Ketting doet vermoeden dat zijn stoffelijk overschot later ter aarde is besteld, dan de stoffelijke overschotten van de overige Nederlandse krijgsgevangenen.
De omgekomen civiele arbeiders werden in een ander vak van de begraafplaats begraven.

Het fotoalbum met de foto's van de graven en de omgekomen mannen (collectie familie Jonkers)

Van links naar recht het graf van Jo Groen vak X9 graf L18, Nanno Pul, Leo Pleeging en A. Hagendoorn.
In de achtergrond de huizen aan de Sulzbacherstrasse

Van links naar rechts het graf van A. Hagendoorn vak X9 graf L15, Dirk Bos, Johannes Platteel en Johannes ten Bosch

Geheel rechts achter in rij M van rechts naar links het graf van H. Minnema vak X9 graf M9 en daarnaast dat van G. Meevers Scholte vak X9 graf M10. Rechts voor het graf van Hajjo Kuilman en midden voor het graf van Reinder van Dijk en links voor het graf van Johannes ten Bosch

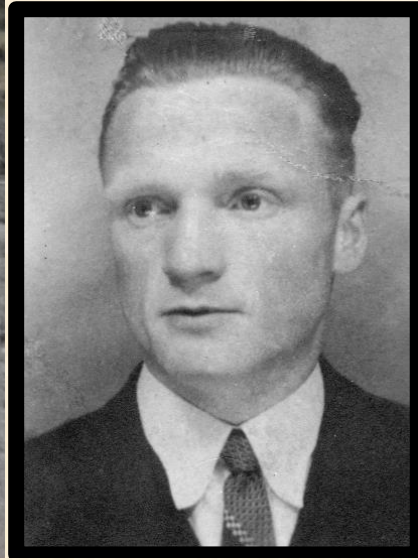
D.P. Bos, vak X9 graf L14

Bos, Dirk Pieter (*kgf.* 106312), geboren 13-9-1917 te Den Haag, Soldaat R.Grenadiers, overleden 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf L14, overgebracht naar het Ereveld Loenen E432.

J. ten Bosch, vak X9 graf L12

Bosch, Johannes George ten (*kgf.* 271639), geboren 26-10-1919 te Amsterdam, Soldaat bij 7 R.I., overleden op 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf L12, overgebracht naar Oosterbegraafplaats Amsterdam, 58 193.

Reinder van Dijk, vak X9 graf L11

Dijk, Reinder van (*kgf.* 98512), geboren 11-1-1913 te Appingedam, Soldaat bij 1 R.I., overleden 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf L11, overgebracht begraafplaats Haren, vak 2 02G 05.

Johannes Petrus Groen vak X9 graf L18.

Groen, Johannes Petrus (*kgf.* 107790), geboren 24-10-1919 te Amsterdam, Soldaat bij 5 R.I., overleden 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf L18, overgebracht naar Ereveld Loenen, vak A1028.

Johannes Petrus Groen werd aanvankelijk vermist. Na de oorlog is om zijn opsporing verzocht en pas in 1947 werd in Leipzig een Sterbeurkunde opgesteld waaruit blijkt dat hij ook op begraafplaats Ostfriedhof vak X9 L18 werd begraven. Op deze oorkonde wordt zijn plaats van overlijden aangeduid als Leipzig-Paunsdorf. Hij is echter overleden in de schuilkelder aan de Nürnbergerstrasse 55-57 te Leipzig.

A. Hagendoorn, vak X9 graf L15

Hagendoorn, A.H. (*kgf.* 106084), geboren 6-5-1914 te Den Haag, Korporaal bij R.Grenadiers, overleden 6-4-1945 te Leipzig, , begraven Ostfriedhof vak X9 graf L15, herbegraven op het Ereveld Loenen, vak E215.

K. Ketting, vak X9 graf M4

Ketting, Klaas of Kleis (*kgf.* 97281), geboren 28-5-1919 te Brielle, Soldaat bij 22 R.I., overleden 6-4-1945 te Leipzig, , begraven Ostfriedhof vak X9 graf M4, herbegraven op begraafplaats Crooswijk Rotterdam P2 110.

Haijo Kuilman, vak X9 graf L10

Kuilman, Haijo (*kgf.* 98534), geboren 6-11-1916 te Delfzijl, Soldaat bij 5 R.V.A., overleden 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf L10, overgebracht naar begraafplaats Gieten, vak 1398.

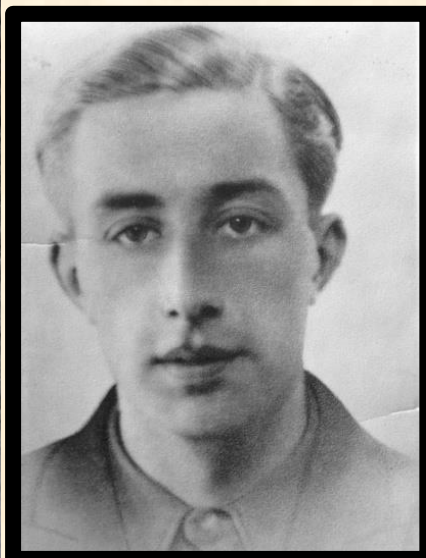
Gerard Meevers Scholte, vak X9 graf M10

Meevers-Scholte, Gerardus (*kgf.* 105701), geboren 16-8-1920 te Den Haag, Soldaat bij R.Grenadiers, overleden op 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf M10, overgebracht naar Ereveld Loenen, vak E217.

H.A. Minnema, vak X9 graf M9

Minnema, Hendrik Antonius (*kgf.* 271627), geboren 2-4-1918 te Helmond, Soldaat bij Regiment Jagers, overleden op 6-4-1945 te Leipzig, begraven Osthfriedhof vak X9 graf M9, overgebracht Nationaal Ereveld Loenen, vak E213.

Johannes Platteel, vak X9 graf L13

Platteel, Johannes (*kgf.* 106260), geboren 16-7-1916 te Den Haag, Soldaat bij R.Grenadiers, overleden 6-4-1945 te Leipzig, begraven Osthfriedhof vak X9 graf L13, overgebracht naar Ereveld Loenen, vak E211.

Nanno Pul, vak X9 graf L17

Pul, Nanno (*kgf. 98532*), geboren 28-7-1919 te Gieten, Soldaat bij 1 R.I., overleden op 6-4-1945 te Leipzig, begraven Ostfriedhof vak X9 graf L17, overgebracht naar begraafplaats Gieten, vak 1399.

Van het graf van Nanno Pul in Leipzig is ook een foto bekend in het boek "*Gieten, namen op de steen*", H.Kuik en W. van der Neut-Legemaat, 1994, uitgave Stichting Het Drentse Boek, Zuidwolde. Die foto is hieronder weergegeven. De foto toont het graf met daarop een krans, zoals door Luuk Kuijk in zijn dagboek werd beschreven.

Leo Pleeging, vak X9 L16

Pleeging, Leenderd (*kgf.* 98462), geboren 2-7-1908 te Velsen, Soldaat bij 21 R.I., overleden 6-4-1945 te Leipzig, begraven vak X9 graf L16, overgebracht Ereveld Loenen, vak E128.

Rond 1948 werden de meeste Nederlandse graven vanaf het Ostfriedhof in Leipzig tijdelijk overgebracht naar het Britse kerkhof aan de Heerstrasse in Berlijn. Van daaruit werden ze later overgebracht, deels naar het Ereveld in Loenen en deels naar verschillende begraafplaatsen verspreid over Nederland.

Van de onderstaande foto zijn de namen niet bekend. Het gaat hier vrijwel zeker ook om foto's van Nederlanders die bij het bombardement zijn omgekomen. Ook deze foto's zijn afkomstig uit het fotoalbum van Arie Jonkers.

De onderstaande mannen kwamen eveneens om op 6-4-1945, maar het is niet zeker of zij ook in de kelder aan de Nürnbergerstrasse waren.

- v.d. Broek (onbekend als kgf. en onbekend bij Oorlogsgraven Stichting, dus mogelijk civiele arbeider),
- v. Heusden (onbekend als kgf. en onbekend bij Oorlogsgraven Stichting, dus mogelijk civiele arbeider),
- C.Th. de Leur (civiele arbeider maar omgekomen aan de Kaiser Maximilianstrasse 29 te Leipzig). Zijn graf werd later overgebracht naar Ereveld Loenen, vak E151.

Ten minste 10 mensen van andere nationaliteiten kwamen eveneens in de kelder aan de Nürnbergerstrasse 55 om het leven (bron Gedenk- und Totenbuch Leipzig):

1. Eugene Anthimon (civiele arbeider, Fransman, geboren 24-2-1918 te Noe Blanche),
2. Pawel Charikow (dwangarbeider, Rus, geboren 1905),
3. Antoni Kozdrowski (dwangarbeider, Pool, geboren 24-2-1911 te Bargez),
4. Nikolaj Lopuszanski (dwangarbeider, Ukraïner, geboren 2-5-1912 te Browari),
5. Josef Rudzits (civiele arbeider, Rus, geboren 14-2-1902 Letland),
6. Julio Satori of Sartori (civiel arbeider, Italiaan, geboren 5-9-1901 te Roana / Vicenza),
7. Wladyslaw Siwinski (dwangarbeider, Pool, geboren 1901 te Lodz),
8. Marian Sobotkiewicz (dwangarbeidster, Poolse, geboren 15-12-1916 te Korschowa),
9. Onbekende man.
10. Onbekende man.

23. Verslagen Stalag V-a Ludwigsburg

W.L. Nolke, Off. van Gezondheid 2^e klasse ⁴²⁾

Arnhem, Sickeszlaan 11

Arnhem 6 juni 1944

Na mijn vertrek op 25 november 1943, via Heeressammelstelle no 23 te Amersfoort, naar mijn bestemming M-Stalag V-a te Ludwigsburg reisden wij, ondergetekende en de beiden Sergeanten Geneeskundige Troepen (G.) Lieve (*kgf. 98577*) en (A.) Marijnissen (*kgf. 98576*), (eerst) met een transport krijgsgevangenen naar M-Stalag IV-b Mühlberg, aankomst aldaar 27 november 1943.

Het bleek niet mogelijk ons vandaar direct door te sturen, er moest eerst gewacht worden op een Marschbefehl van het O.K.W. Dit heeft geduurd tot begin februari 1944. In die tijd heb ik, met volledige toestemming van de Lageroffizier Hauptmann König, tweemaal een brief geschreven aan de W.B.N., namelijk op 22 december 1943 en op 1 februari 1944 met het verzoek of die zijn bemiddeling wilde aanwenden om ons doorgestuurd te krijgen.

Geneeskundige werkzaamheden hebben we daar ook nooit behoeven te verrichten.

De beide onderofficieren vertrokken op 8 februari 1944, ik op 12 februari 1944 naar Ludwigsburg, gebracht door een Wachtsmann. De reis was niet zeer aangenaam daar slechts gereisd mocht worden met boemeltreinen met als resultaat: reisduur 42 uur en 14 maal overstappen.

Tot 2 maart 1944 verbleef ik in het *kgf-lazarett* te Ludwigsburg ⁴³⁾, ingericht in een nieuwe kazerne, waar ook de Hollandse krijgsgevangenen opgenomen worden en waar er doorlopend een 30 tal zijn. Hieronder begrepen een 20 afgekeurden die nog altijd op terugzending naar Holland wachten. Wat legering en behandelingsmogelijkheden betreft, kan het goed genoemd worden, er was een staf van Franse en Poolse specialisten. Daar de hoeveelheid werk voor een Hollandse Arts daar zeer gering was, aangezien deze zich alleen met de Hollanders behoefde de bemoeien en de Officier van Gezondheid (W.P.) Blokpoel (*kgf. 32318*) bovendien aanwezig was, werd ik op mijn verzoek op 2 maart 1944 overgeplaatst naar het Arbeitskommando 3016 te Stuttgart. Hier verblijven ongeveer 750 Hollandse krijgsgevangenen en tot op dat moment was er nog nooit een Hollandse arts geweest. Het merendeel bestaat uit matrozen, korporaals der marine en mariniers, ondergebracht in twee aaneengebouwde scholen. Als legering zijn deze beide gebouwen uitstekend, de ruimte is voldoende zodat per ongeveer 25 man een lokaal met tenminste 350 m³ beschikbaar is. De wasgelegenheden zijn ruim, privaten allen met waterspoeling in ruime mate aanwezig. In de kelder is een zeer goed ingerichte douche-installatie, waar alle manschappen eens per 14 dagen gelegenheid krijgen om te baden. De afdeling voor de Geneeskundige Dienst omvat twee ruime lokalen, naast elkaar gelegen, waarvan de ene is ingericht als ziekenrapport lokaal en slaapgelegenheden voor de verplegers, de andere als ziekenzaal met 17 bedden. In beide lokalen is stromend water aanwezig. Naast de ziekenzaal nog een vrijliggend toilet. Bovendien is er vlakbij nog een zaal die leegstond en ter beschikking van de Geneeskundige Dienst als reserve ziekenzaal. Deze zaal heb ik zolang als ze niet als ziekenzaal in gebruik was, wat slechts eenmaal voorkwam, in gebruik gegeven als gymnastiek- en sportzaal. Het gehele gebouw is gedurende het koude jaargetijde centraal verwarmd.

De gezondheidstoestand gedurende mijn verblijf was goed. Ernstige ziekten kwamen niet voor, het totaal aantal zieken, liggend en lopend, bedroeg nooit meer dan vijfenvijftig. Griep, Angina

---

⁴²⁾ Dit verslag is ook aanwezig in NIOD collectie 250 L inv. 38.

⁴³⁾ Dit was samen met de Kommandantur ondergebracht in een gebouw van de Krabbenloch Kazerne aan de huidige Friedrichstrasse in Ludwigsburg.

en huidetteringen gaven het grootste aantal zieken. Voor mijn aanwezigheid heeft er in december 1943 nogal wat griep, in januari 1944 nogal wat Difterie geheerst. Ongedierte kwam niet voor, behoudens eenmaal toen een aantal oude kribben in gebruik genomen werd, afkomstig uit een ander Lager. Radicaal reinigen en verbranden van de houtwolzakken met inhoud deed het kwaad echter spoedig verdwijnen. In de behandeling van de zieken was ik volkomen vrij. Achtte ik specialistisch onderzoek of behandeling voor een bepaald geval gewenst, dan moest de man eest voorgesteld worden aan de Duitse arts in de nabijgelegen kazerne, die dan een Begleitschein moest afgeven. Hierna kon ik met de man naar een van de Lazaretten in de stad gaan. Gewoonlijk bedroeg dit aantal niet meer dan vijf per week. De samenwerking met deze autoriteit en ook met de Specialisten was altijd prettig. Opname geschiedt altijd in het kgf-lazarett te Ludwigsburg.

De voeding die voor de stand in natura verstrekt wordt, daar allen bij de stad in dienst zijn, was wel veel beter dan in Mühlberg, maar wordt ook hier steeds in de vorm van soep bereid; tweemaal per week met vers vlees erin. Overigens werd enige malen per week naast de gebruikelijke toespijs als jam, stroop en kunsthoning, nog worst verstrekt. Daar de Hollander echter gewoon is veel vast voedsel te nuttigen, is het wenselijk dat verzending van pakketten uit Holland in dezelfde mate mogelijk blijft, temeer daar door Fliegertätigkeit ook bij ons een paar zendingen verloren gingen, die dan met de pakketten van het Internationale Rode Kruis een goede aanvulling geven, waar toch allen middelzware lichamelijke arbeid verrichten. Na het vertrek van de Officier van Gezondheid Blokpoel, die gedurende zijn gehele verblijf in het Lazarett in Ludwigsburg verbleef, werd de behandeling van de Hollanders voortgezet door de Franse artsen. Daar dat echter taalmoeilijkheden meebracht, kreeg ik op mijn verzoek direct van de Oberstabsarzt Dr Glöckler, toestemming om tweemaal per week naar Ludwigsburg te komen om als tussenpersoon tussen de Franse artsen en de Hollanders op te treden. De Abwehr officier verstrekke daartoe een vergunning, opdat ik zonder bewaking per trein mocht reizen. De vervoerbewijzen werden in Stuttgart door het bewakingscommando verstrekt. Voor het stadgebied van Stuttgart en Ludwigsburg heb ik gedurende mijn hele verblijf een Dauerausweis gehad.

De tandheelkundige behandeling geschiedt in het Lazarett te Ludwigsburg door twee Franse tandartsen waar tweemaal per week en transport van tien man heengezonden kan worden. Spoedeisende gevallen kunnen ook naar de Duitse tandarts in de kazerne gestuurd worden. De geneeskundige voorziening geschiedt door de kgf-apotheek te Ludwigsburg en door de zendingen uit Holland en verliep zonder moeilijkheden.

Hoewel voor mijn aankomst in Stuttgart nog nimmer een Hollandse arts op het Arbeitskommando had gewerkt, was de dienst op de ziekenzaal en het ziekenrapport zeer goed geregeld onder leiding van de aspirant reserveofficier van gezondheid C. van den Berg (*kgf. 105443*), hoewel die zijn studie in de geneeskunde nog slechts ten dele heeft volbracht. Hij ging dagelijks met de nieuwe Patienten naar de Duitse arts, die dan een behandelingsvoorschrift gaf, controleerde de ziekenzaal en bracht hierover verslag uit. Het grootste gedeelte van de dag echter was hij met de gehele leiding belast, daar de Duitse arts dan zeer moeilijk te bereiken was. Toen ik mij de eerste maal bij deze Truppenarzt. Oberstabsarzt Dr. Riehm, meldde, sprak deze dan ook zijn buitengewone waardering uit over de wijze waarop Van den Berg op dit grote Arbeitskommando zijn werk had gedaan, temeer waar de verantwoordelijkheid hem zwaar drukte.

De Officier van Gezondheid der 2^e klasse
(getekend)
W.L. Nolke.

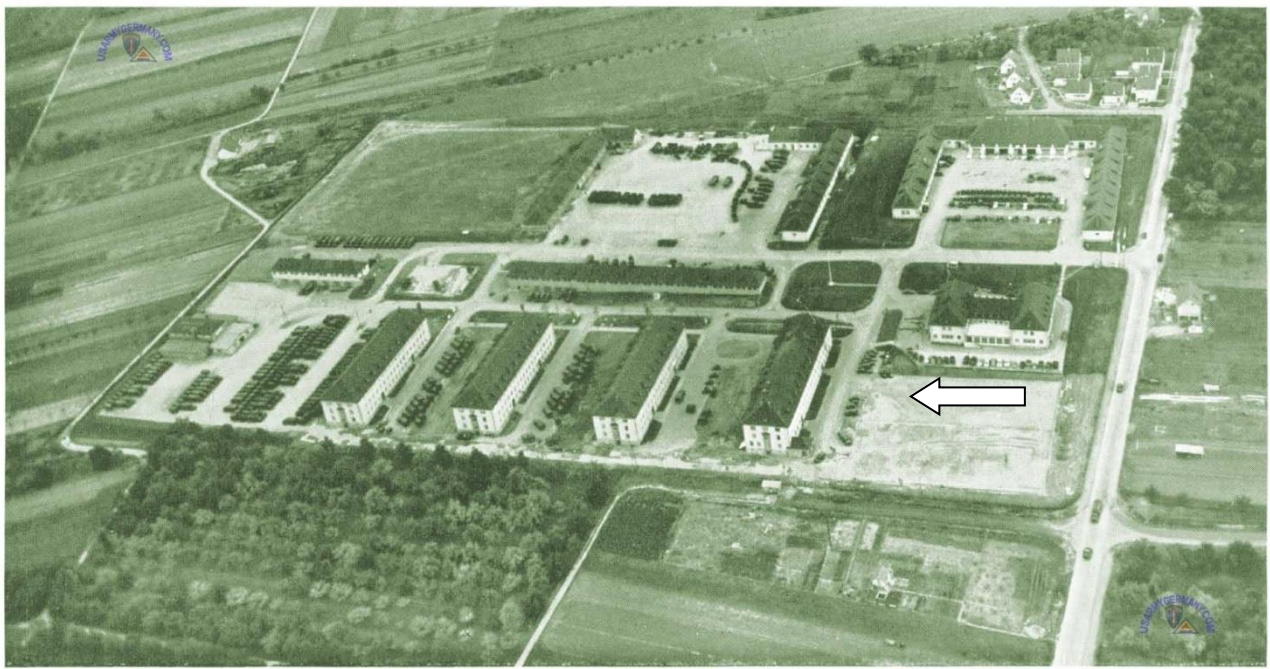

Officier van gezondheid 2^e klasse Willem Laurens Nolke
(Nationaal Archief collectie 1001)

Stalag VA - Abtlg.: Kartei	
W. A. St.	gemeldet am: 12. 2. 44
	abgemeldet am: 5. 5. 44
Index	eingetragen am: 12. 2. 44
	ausgetragen am: 5. 5. 44

Het Lazarett in de Krabbenloch kazerne te Ludwigsburg

De Krabbenloch kazerne te Ludwigsburg met Lazarett bij pijl

Verslag Geneeskundige Dienst Stalag V-a
over het tijdvak 21 november 1943 tot 6 april 1944

Op 21 november 1943 heb ik mijn functie als arts in Stalag V-a aangevangen. Tevoren was aldaar geen Nederlandse arts aanwezig. De Nederlandse krijgsgevangenen behorende tot Stalag V-a waren voor het grootste deel tewerkgesteld in het Arbeitskommando Stuttgart (*kdo 3016*). Een klein deel (ongeveer 40%) welke niet volledig arbeidsgeschikt waren, verbleven in het Hauptlager, terwijl ontvluchtte gevangenen nadat ze weer gegrepen waren, ondergebracht waren in het Flüchtlingslager.

Patiënten welke ziekenhuisverpleging nodig hadden, werden opgenomen in het Kriegs-gefangenenlazarett, waar ook ik tewerkgesteld werd.

De geneeskundige verzorging in het Arbeitskommando te Stuttgart geschiedde door adspirant reserve Officier van Gezondheid (C.) van den Berg, bijgestaan door 4 verplegers. Voor verder onderzoek kon hij Patienten verwijzen naar ter plaatse aanwezige Duitse artsen. Licht zieken werden verpleegd in de ziekenzaal en zwaar zieken geëvacueerd naar het Lazarett te Ludwigsburg. In het Hauptlager werden de Nederlanders krijgsgevangenen behandeld door daar aanwezige Franse artsen. Later werden zij, die lopend vervoerd konden worden, eerst naar het Lazarett gezonden, waar ik hen onderzocht en mijn bevindingen en advies aangaf aan de Franse arts. De samenwerking geschiedde tot aller tevredenheid. De geneesmiddelen voorziening geschiedde door de Lazarett apotheek, welke onder leiding stond van een Franse apotheker. Ook Stuttgart werd daaruit voorzien. Later kwamen medicijnen uit Nederland, deze zijn deels naar Stuttgart gezonden en deels naar de Lazarettapotheek gegaan.

Bij mijn komst nam ik de behandeling over met uitzondering van die Patienten, welke geopereerd moesten worden, deze bleven onder behandeling van de chirurg. De overige Nederlanders werden (behoudens besmettelijke zieken) verenigd op een daarvoor beschikbaar gestelde zaal.

Het aantal bedden op de Nederlandse zaal bedroeg 23 welke vrijwel steeds bezet waren. Op de besmettelijke afdeling lagen gemiddeld 2 à 3 Nederlanders en op de chirurgische afdeling ongeveer 6. Gedurende mijn verblijf werden onder andere opgenomen: 8 Difterie, waarvan 1 met dodelijke afloop, 3 Scarlatinas en 2 Erisyphilas op de besmettelijke afdeling.

Op de chirurgische afdeling onder andere ongeveer 5 Appendicitis, enkele fracturen en een Pancreascarcinoom en een long-schot.

Op de Hollandse afdeling werden voornamelijk opgenomen: maagaandoeningen, dieet was zeer moeilijk te verstrekken, reumatische aandoeningen, bronchitiden, enkele griep- en anginagevallen. Lichte chirurgische gevallen zoals contrusies, distorties, verwondingen, huidaandoeningen enz.

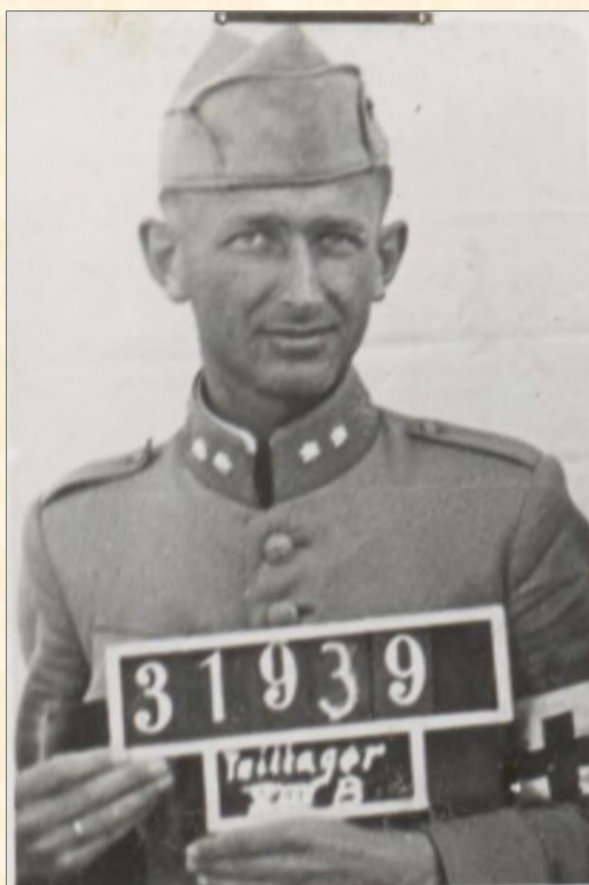
Het verblijf in het Lazarett duurde als regel zeer lang. Alleen bij uiterste noodzaak werd een Patient hersteld ontslagen. Er kwamen 3 sterfgevallen voor: 1 Difterie (hartdood), 1 Pancreascarcinoom (algehele uitputting), 1 long-schot (verbloeding). Bovendien 1 sterfgeval te Stuttgart (hersentumor? Mors subita).

Na veel moeite is het mij gelukt een 12-tal Nederlanders ongeschikt verklaard te krijgen, doch deze zijn nog steeds niet op transport gesteld naar Nederland. Mogelijk is hieraan vanuit Nederland iets te doen. Begin februari 1944 is de Officier van Gezondheid Nolke (kgf. 98585) in Stalag V-a aangekomen en geplaatst in het Arbeitskommando te Stuttgart. Bij mijn vertrek op 6 april 1944 is de behandeling der Nederlandse krijgsgevangenen in het Lazarett weer overgenomen door de aanwezige Franse artsen.

De OvG 2^e klasse

(getekend)

W.P. Blokpoel

Officier van gezondheid 2^e klasse Willem Petrus Blokpoel
(Nationaal Archief collectie 1001)

Stalag VA – Abtlg.: Kartei	
W. A. St	gemeldet am: 22.11.43
	abgemeldet am: 6.4.44
Index	eingetragen am: 22.11.43
	ausgetragen am: 6.4.44

24. Overleden te Stalag V-a Ludwigsburg

In chronologische volgorde van overlijden:

Broere, Jan (*kgf. 104610*), geboren 1-12-1900 te Hellevoetsluis, Matroos kleermaker bij de Kon. Marine, overleden op 17-7-1943 te Ludwigsburg in res. Lazarett II, Nederlands Ereveld Frankfurt am Main, C8 12.

Haas, Bernardus Jacobus (*kgf. 105593*), geboren 24-4-1921 te Rotterdam, Matroos 2^e klasse bij de Kon. Marine, overleden 6-9-1943 te Stuttgart bij een bombardement, begraven 11-9-1943 op het Steinhalden (feld) Friedhof in Stuttgart Bad-Cannstatt, afdeling B29/22, graf 1683, overgebracht naar Ned. Ereveld in Frankfurt am Main vak F6 12.

De begrafenis van matroos 2e klasse B.J. Haas

Molly, H.M.A. (*kgf. 105575*), geboren 7-7-1901 te Suriname (WI), marinier 1^e klasse bij de Kon. Marine, overleden op 6-9-1943 in Res. Lazarett III Ludwigsburg en begraven graf 9 Alter Friedhof te Ludwigsburg, overgebracht naar Nat. Ereveld Loenen vak C169.

Katwijk, Jacobus Francois van (*kgf. 104989*), geboren 5-4-1921 te Rotterdam, Marinier 3^e klasse bij de Kon. Marine, overleden 9-1-1944 in Kriegsgefangenenlazarett Ludwigsburg, begraven Alten Friedhof Ludwigsburg graf N10, overgebracht naar Nat. Ereveld Loenen vak C170.

Snijders, Hermanus Frederikus (*kgf. 105517*), geboren 8-3-1902 te Rotterdam, Korporaal bij de Kon. Marine, overleden 6-2-1944 na te zijn neergeschoten, begraven Alte Friedhof Ludwigsburg, graf nr 10 (n.b. zelfde grafnummer als Jacobus van Katwijk), overgebracht naar begraafplaats Oudenbosch graf 670.

Bruijn, Jacob de (*kgf. 105086*), geboren 25-7-1922 te Den Haag, Matroos bij de Kon. Marine, overleden 10-2-1944 in Schwab-Möltkeschule te Stuttgart, op 14-2-1944 begraven op het Steinhaldenfriedhof Stuttgart-Bad-Cannstatt B rij 23/23 graf 1684, op 12-9-1951 overgebracht naar Nat. Ereveld Loenen vak E420.

Hekkema, Willem Andries Libbe (*kgf. 105084*), geboren 27-8-1904 te Venlo, korporaal-kok bij de Koninklijke Marine, overleden 21-2-1944 te Ludwigsburg aan maagkanker, overgebracht naar Nederlands ereveld te Frankfurt am Main, Frankfurt-Oberrad, vak C8 11.

De graven van H.F. Sniijders en Jacob van Katwijk

Schoonwater, Wilhelmus Eduardus (*kgf. 104858*), geboren 12-1-1919 te Gennep, Marinier 3^e klasse Kon. Marine, overleden 21-7-1944 in Stuttgart bij het schuilen tijdens een luchtalarm in een spoortunnel gegrepen door een trein, begraven Hauptfriedhof Steinhaldenfeld Stuttgart-Bad-Cannstatt, B rij 24/33 nr 1712, overgebracht naar RK begraafplaats Venlo, vak G1 10.

Knoop, Jan (*kgf. 105534*), geboren 18-2-1919 te Sappemeer, Matroos 2^e klasse Kon. Marine, overleden 21-7-1944 in Stuttgart bij het schuilen tijdens een luchtalarm in een spoortunnel gegrepen door een trein, begraven Hauptfriedhof Steinhaldenfeld Stuttgart-Bad-Cannstatt, B rij 24/31 nr 1710, overgebracht naar Nat. Ereveld Loenen, vak B314.

Verzijl, Dirk (*kgf. 104702*), geboren 10-8-1919 te Den Haag, Soldaat bij de Kon. Marine, overleden 29-12-1944 te Herrenberg Württemberg bij een aanval op een wachtman doodgeschoten, begraven Hatz Herrenberg, graf nr. 2, overgebracht Nat. Ereveld Loenen, vak C168.

Broekhuizen, Leendert (*kgf. 105305*), geboren 4-2-1919 te Sliedrecht, Soldaat bij KNIL reserve, overleden op 14-2-1945 te Stuttgart-Bad-Cannstatt, overgebracht Ned. Ereveld Frankfurt am Main, vak F4 20.

Franken, Johannes Antonius (*kgf. 104503*), geboren 24-5-1921 te Nijmegen, matroos 3^e klasse bij de Koninklijke Marine, overleden op 27-4-1945 (volgens grafsteen), 24-4-1945 (volgens NIMH repatrieringen Sluiskil) te Stuttgart. Begraven Nationaal Ereveld Loenen, vak E 285.

25. Overleden te Stalag XII-a Trier

Overleden te kdo 977A Stegskopf:

Hulsen, Hermanus Henricus (kgf. 104063), geboren 16-11-1901 te Zaandam, sergeant 1e klasse bij 16 R.I., gestorven in Emmerzhausen, Arb.Kdo. Stegskopf Lager 977A bij Daaden (Westerwald) op 14-6-1943 aan een maagzweer. Het graf is overgebracht naar het Nationaal Ereveld Loenen, vak B 166.

26. Overleden te Stalag XVIII-a Wolfsburg

overleden als gevolg van het bombardement op Stalag XVIII-A Wolfsburg op 18-12-1944.

Ebben, Cornelis Petrus, geboren 25-05-1906 te Wychen, Soldaat 8 R.I., overleden 18-12-1944 te Wolfsburg, is begraven op het Nederlands ereveld te Salzburg, vak A, rij 2 nr. 2 (bron Oorlogsgraven Stichting en dagboek Merki, NIMH 444 inv. 48).

Kollen, Jan, geboren 22-03-1918 te Amsterdam, Soldaat 18 R.I., overleden 18-12-1944 te Wolfsburg, is begraven op het Nederlands ereveld te Salzburg, vak A, rij 1 nr. 1 (bron Oorlogsgraven Stichting en dagboek Merki, NIMH 444 inv. 48).

Verhulst, Pieter Johan, geboren 15-03-1917 te Rotterdam, Sergeant 15 R.I., overleden 18-12-1944 te Wolfsburg, is begraven op het Nederlands ereveld te Salzburg, vak C, rij 3 nr. 2 (bron Oorlogsgraven Stichting en dagboek Merki, NIMH 444 inv. 48).

Wolf, Henk, geboren 11-11-1919 te Utrecht, Sergeant 16 R.I., overleden 18-12-1944 te Wolfsburg, is begraven op het Nederlands ereveld te Salzburg, vak C, rij 3 nr. 1 (bron Oorlogsgraven Stichting en dagboek Merki, NIMH 444 inv. 48).

Overleden Stalag XVIII-a Wolfsberg of Kdo

Naastepad, Adrianus Maria (kgf. 106641), geboren 24-11-1918 in Den Haag, Soldaat R.Jagers, overleden 2-4-1945 door ziekte ("ernstige ongesteldheid" volgens de overlijdensadvertentie) in Graz, begraven onbekend in Graz.

27. Overleden te Lauterecken tijdens treinreis terug naar Nederland

Uit het dagboek van Willem Kuil, kgf.106385 (<http://han-gezichten-geschichten.jouwweb.nl>), laat zich het volgende reconstrueren.

Vrijdag 18-5-1945

's Nachts 02.00 uur opgestaan, warm. Om 04.00 uur koffie met biscuits. 05.00 uur buiten aantreden. Naar het vliegveld Polenz. 06.00 uur met auto's naar Leipzig. Daar is alles vreselijk gebombardeerd. Met 34 man in wagon. Ieder ½ brood, ½ blik kaas, ½ blik vlees. 09.00 uur vertrokken (per trein). Om 23.00 uur 's avonds in Erfurt. 's Nachts onweer, regen.

Zaterdag 19-5-1945

warm weer. 's Nachts om 03.00 uur uit Erfurt vertrokken. Passeren Fulda (een puinhoop)! Langs Beieren, door Thüringen. Prachtige reis. Bergen bossen, valleien. Om 07.00 uur in Hanau. Vandaag niets te kijken gehad. 10.00 uur uit Hanau. 13.00 uur in Offenbach: 6 blikjes biscuits en bonen. 13.30 uur in Frankfurt. Van 13.00 tot 17.00 uur geslapen op stro in de wagon.

Zondag 20-5-1945

1e Pinksterdag, zacht weer. Passeren 05.00 uur Mainz. 05.30 uur over de Rijn. Hanau-Frankfurt-Mainz zwaar gebombardeerd. 10.00 uur Bad Kreuznach (*daarna werd over het tracé van de Glantalbahn gereden, red.*).

12.00 uur in Lauterecken (*Lauterecken-Grumbach, red.*) bij Saarbrücken. In de rivier (*de Glan, red.*) ons gewassen.

Langs de spoorbaan gewandeld. Van de Amerikanen gehad: 2 grote blikken vlees en bonen, peentjes, tomatenpuree en met 6 man groot blik biscuits.

14.30 uur spoorwegongeluk, een goederentrein rijdt achter op onze trein.

Zes wagons totaal aan splinters. Van de inzittenden:

- 8 doden,
- 5 zwaar gewonden,
- ongeveer 25 lichtgewonden, ook vrouwen en meisjes.

Het exacte aantal doden zou tot in 1948 onduidelijk blijven en er waren interviews nodig met overlevenden uit het transport. Vanwege het zeer warme zomerweer droegen veel van de omgekomen mannen alleen een sportbroekje. Na het ongeluk lagen hun bezittingen en kleding door elkaar, waardoor de identificatie ernstig werd bemoeilijkt. Volgens een getuigenis in de collectie van het NIOD zou er ook kleding en bezittingen zijn geroofd, wat mogelijk eveneens tot problemen bij de identificatie heeft geleid. Uiteindelijk is de onderstaande lijst van slachtoffers gereconstrueerd.

Omgekomen Nederlanders bij het treinongeluk te Lauterecken 20-5-1945

1. Soldaat Hendrik Jacobus Borst, kgf. 106304, geboren 12-10-1919 te Monster, soldaat R.Grenadiers.
2. Soldaat Johannes Carl Heinrich Kluën, kgf. 97000, geboren 12-7-1914 te Amsterdam, soldaat bij 10 R.I.
3. Soldaat Louis Pieter Milius, kgf. 98666, geboren 12-10-1917 te Utrecht, soldaat bij 11 R.I.
4. Soldaat Johannes van der Sloot, kgf. 106276, geboren 13-3-1918 te Den Haag, soldaat R.Grenadiers.

5. Soldaat Gerrit Ph. Verbeek kgf. 106542, geboren 13-12-1918 te Den Haag, soldaat bij R.Jagers.
6. Soldaat Hendrikus IJdo kgf. 106079, geboren 25-12-1906 te Den Haag, soldaat bij R.Grenadiers.
7. Soldaat Hendrikus J. Swaanenburg, kgf. 106810, geboren 29-7-1916 te Delft, soldaat bij R.Jagers.
8. Korporaal Stellios Saunders, kgf. 97230, geboren 7-10-1916 te Rotterdam, korporaal Kon. Marine.
9. Soldaat Meijnardt Marinus Christiaan Scheers, kgf. 98819, soldaat bij Korps Motordienst.
10. Soldaat Jacob Smid, kgf. 106980 en 98788, geboren 17-2-1915 te Assen, soldaat bij 1 R.I.
11. Matroos Jacob Groenewoud, kgf. 271641 (wrsch), geboren 12-6-1913 te Rotterdam, Matroos Kon. Marine, overleden aan zijn verwondingen op 23-5-1945 te Kirn Landkreis Kreuznach.

Gewonden:

Soldaat G.G. Dirkzwager, kgf. 97006

Soldaat H. Pauw, kgf. 106410.

Soldaat Abraham Cornelis Donker, kgf. 98258.

Verdere namen niet bekend

Station Lauterecken-Grumbach, huidige situatie (foto internet)

28. Verpleegd tijdens repatriëring

In het Nationaal archief collectie 2.13.98 inv. 114 bevindt zich een (gedeelte van?) een lijst van Nederlandse krijgsgevangenen die in een militair hospitaal te Brussel zijn verpleegd. Aan die lijst zijn hieronder het kgf-nummer en de plaats waar de betreffende persoon vandaan kwam toegevoegd.

Zaal 2	Opgenomen dd	kgf-nummer	Afkomstig uit
Bosch G.	18 juni 1945	271127	Leipzig
Caneel D.S.	27 juni 1945	96552	Brüx (waarsch.)
Isphording R.J.V.	6 juni 1945	97794	Wahrenbrück
Van Nuenen, A.G.	28 mei 1945	107524	Brüx
De Vreugd C.	28 mei 1945	98003	Brüx
Zaal 3			
Buitenhek K.	4 juni 1945	98348	Brüx
De Jaeger G.B.	28 mei 1945	96708	Brüx-Bilin
Jansen C.	25 mei 1945	97239 ?	Heidenau-Pirna
Van Halm-Braam E.V.H.	28 mei 1945	106462	Brüx
Niessen H.	28 mei 1945	98049	Brüx-Bilin
Zaal 4			
Boer A.	4 juli 1945	105541 ?	Stuttgart
Van Daelen M.	11 juni 1945	105856	Leipzig-Lauterecken
Schildknecht G.?	4 juni 1945	?	
Cramer M.	25 juli 1945	106245	Brüx-Bilin
Zaal 6			
Van Dyl G.	26 juli 1945	104793	Stuttgart
Van Eijk D.	1 juni 1945	97889	Brüx-Bilin
Haast C.A.	28 mei 1945	107131	Brüx
Van Munster L.A.	30 juni 1945	98504	Leipzig
Scheerder A.M.	23 juli 1945	108261	Leipzig-Wahren
Zaal 12			
Van Hoek B.	6 juni	106149	Brüx
Zaal 13			
Van Gool H.J.	28 mei 1945	96588	Brüx
Tymstra D.R.	1 juni 1945	?	
Veld H.	28 mei 1945	97988	Brüx
Vermeulen G.J.	1 juni 1945	107354	Mühlberg

29. Overzicht van het verplegend personeel

Het onderstaande overzicht is opgesteld aan de hand van de Ab- und Zuganglisten en egodocumenten. Bij de officieren die in Oflag XIII-b Langwasser zijn geweest, gaat het niet om vrijwillig gemeld personeel, maar om reguliere krijgsgevangenen officieren. Een grote groep medisch personeel is uit dit Oflag XIII-b op 13-6-1942 vrijgelaten, om daarna niet weer in krijgsgevangenschap te geraken. Deze groep wordt niet beschouwd als praktiserend geneeskundig personeel, maar uitsluitend als krijgsgevangenen officieren en ze zijn om die reden niet in het onderstaande overzicht opgenomen.

Voor de officieren van gezondheid G.A. Catalani, J. van der Hoorn, A. Stok en de verpleger H.M. Klunder (genoemd bij D.J. Smit, *Onder de vlaggen van Zweden en van het Rode Kruis*, p. 145 e.v.) konden in de geraadpleegde bronnen tot heden geen aanwijzingen gevonden worden voor hun aanwezigheid in een van de kampen waar Nederlanders krijgsgevangenen verbleven.

Achternaam	Voornaam	kgf.nr.	Rang	
Aarle van	Bernardus	32083	MatrZvp	Stalag 371 Stanislau (kamer 34) van 21-12-1942 tot wrsch. 23-4-1943
Bakker	Willem	30030	Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau tot 27-8-1942
Beek van	Gerrit Elbertus	32079	Arts	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 21-12-1942 tot 23-4-1943
Bentem van	Hemdrik Leonard	107576	Kpl cand. tandarts	Stalag XI-a Altengrabow van 20-6-1943 tot 4-7-1943 Stalag IV-b Mühlberg van 5-7-1943 tot bevrijding
Berg van den	Cornelis	105443	Asp.Res. Ovg	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg kdo 3016 van 27-5-1943 tot 2-8-1944
Bijl	Olivier Anthon	97202	Ovg	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 28-7-1943 Stalag XI-a Altengrabow van 28-7-1943 tot 4-3-1944
Block de	Petrus C.	7749	SrgZvp	Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 24-12-1943 tot 5-1-1944 Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 8-1-1944 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 18-1-1944 tot 9-5-1944
Blokpoel	Willem Petrus	31939	Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17?-5-1942 tot 11-6-1942
Blokpoel	Willem Petrus	32318	Ovg2	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 24-8-1943 tot 19-11-1943, Stalag V-a Ludwigsburg (Lazarett) van 21-11-1943 tot 6-4-1944
Boet	Leonardus Gerrit	30126	Ltn1Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17-5-1942 tot 11-6-1942
Boerman	Jan	271096	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 5-5-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 5-5-1944 tot onbekend
Boet	Leonardus Gerrit	98586	Ltn1Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 11-2-1944, Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 11-2-1944 tot 20-5-1944
Bosch	Hendrikus	271105	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 30-4-1944 Stalag XI-b Fallingbostel (Lazarett) van 1-5-1944 tot onbekend
Branger	Jan D.	30299	Ovg	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau tot 27-8-1942 (in kamerlijst foutief 1943)
Brouwer	Johan E.	31937	MjrOvg3	Oflag XIII-b Langwasser van 17?-5-1942 tot 11-6-1942
Brouwer	Johan E.	32229	MjrOvg3	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 26-6-1943 tot 5-9-1943
Buerman	Jakobus L.	7748	SrgZvp	Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 24-12-1943 tot 5-1-1944 Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 8-1-1944 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 18-1-1944 tot 9-5-1944
Buuren van	Johannes	31081	Ltn1Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau (kamer 6) tot 13-3-1943
Buuren van	Johannes	32297	Ltn1Ovg2	Stalag 371 Stanislau (kamer 6) van 24-8-1943, Oflag 67 Neubrandenburg tot onbekend
Camp van	Jonathan	98168	SrgZvp	Stalag IV-b van 6-8-1943 tot 22-1-1944
Catalani	G.A.	onbekend	Ovg2	Genoemd in D.J. Smit p. 145
Colenbrander	Willem	271957	SldZvp	Stalag VI-f Bocholt, Stalag XI-b Fallingbostel, Stalag IV-b Mühlberg van 19-1-1945 tot bevrijding
Coremans	Johannes	32080	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 21-12-1942 tot 23-4-1943
Dijck van	Pieter	271098	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 5-5-1944 Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 5-5-1944

				Stalag VIII-c Sagan, Stalag IV-b Mühlberg Oflag 67 Neubrandenburg van 14-2-1945 tot bevrijding
Dongen van	Cornelis	32284	Kpt Tandarts	Stalag 371 Stanislau van 26-6-1943 tot onbekend Oflag 67 Neubrandenburg van onbekend tot 1-6-1944 llag VII Tittmoning van 1-6-1944 tot bevrijding
Donsen	Augustinus	97204	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 27-7-1943 tot 28-7-1943 Stalag XI-a Altengrabow van 28-7-1943 tot 9-5-1944
Drenth		271104?	Zvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend
Duren van	Johannes	98575	Zvp	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 4-5-1944
Eek van	Nikolaas	32065	Arts	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 26-8-1942 tot 8-12-1942 later in Fallingbostel?
Eggersman	Jacob Willem	271747	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 9-9-1944 tot 13-12-1944 Stalag IV-a Hohnstein van 13-12-1944 tot onbekend
Eijberts	Hendrik Pieter	105439	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot 2-6-1944
Eijk van der	Pieter	271697	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 9-9-1944 tot 7-12-1944 Stalag IV-a Hohnstein van 7-12-1944 tot onbekend
Eisma	Douwe	119201	SldZvp	Stalag VI-c Bathorn, Stalag XI-b Fallingbostel van 4-11-1944 tot bevrijding
Erkelens	Adriaan Dirk	98958	Res.Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 21-3-1944 tot 27-3-1944 Stalag 369 Kobierzyn van 28-3-1944 tot 13-8-1944 Stalag IV-b Mühlberg van 17-8-1944 tot 20-11-1944 Stalag IV-c Wisitritz kdo Brüx van 20-11-1944 tot bevrijding
Frantzen	Geert Roelfs	32219	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 3-5-1943 tot onbekend Stalag 371 Stanislau van 25-6-1943 tot 5-9-1943
Fries	A.W.	98587?	Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 6-5-1944
Giessen van der	Hendrik J.	31978	Ovg1	Oflag XIII-b Langwasser van 17?-5-1942 tot 11-6-1942
Giessen van der	Hendrik J.	97201	Ovg1	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 3-2-1944
Glaser	Philip	127438	VndrZvp	Stalag VII-a Moosburg, Stalag 383 Hohenfels
Gouwe	Willem Frederik Karel	271757	Ovg1	Stalag IV-b Mühlberg van 14-9-1944 tot 2-10-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 2-10-1944 tot onbekend
Hammelburg	Herman	97951	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 2-8-1943 tot onbekend
Hammers	Bartold Aart	97205	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 27-7-1943 Oflag XXI-d/z Schildberg van 28-7-1943 tot 20-1-1945 Stalag VIII-c Sagan, Stalag IV-b Mühlberg Oflag 67 Neubrandenburg van 17-2-1945 tot bevrijding
Heggelman	Johannes Marinus	97142	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 19-7-1943 tot onbekend Stalag IV-c Wistritz kdo Brüx van onbekend tot circa oktober 1944, daarna kdo Görkau tot onbekend
Helden van	Hendrik W.	271101	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend Stalag IV-g Oschatz kdo ? van onbekend tot bevrijding
Hendriks	Lambertus	30655	Ovg1	Stalag 371 Stanislau van wrsch sept 1942 tot onbekend
Hendrix	Hendrik Wilhelmus	105441	KplZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot 2-6-1944
Hondt d'	Gustaves	32320	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 24-8-1943 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg 18-1-1944 tot 2-2-1944
Hoorn van der	J.	onbekend	Ovg	Genoemd in D.J. Smit p. 145
Huijbens		271103?	Zvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend Stalag V-a Ludwigsburg van onbekend tot onbekend
Jansen	Arie	108621	KplZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 4-7-1943 tot 20-8-1943 Stalag XI-b Fallingbostel kdo ? van 20-8-1943 tot onbekend
Jansen	Bernard Wouterus	98995	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van onbekend tot onbekend Stalag IV-f Hartmannsdorf kdo Weissenfels van onbekend tot bevrijding
Janssen	Cornelis August Leo	30162	Ovg	Oflag XIII-b Langwasser van 17-5-1942 tot 11-6-1942
Janssen	Cornelis August Leo	32201	Ovg	Stalag 371 Stanislau (Cadettenkamp) van 10-3-1943 tot 5-7-1943
Jong de	Theodorus J.C.	271102	Zvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot bevrijding
Jongejan	Jan Leendert	271095	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend Oflag 67 Neubrandenburg van onbekend tot bevrijding
Kaltofen	Wilhelm August	31974	Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17-5-1942 tot 11-6-1942
Kaltofen	Wilhelm August	271090	Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 5-5-1944

				Oflag 67 Neubrandenburg van 5-5-1944 tot onbekend
Kampwart	Cornelis	105436	SrgZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 9-8-1943 Stalag XI-b Fallingbostel van 9-8-1943 tot 8-5-1944
Kik	Thomas	32069	Zvp2	Stalag 371 Stanislaw van 6-11-1942 tot 8-12-1942
Kik	Thomas	32218	Zvp2	Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 3-5-1943 tot onbekend Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 25-6-1943 tot 5-9-1943
Kik	Thomas	271097	Zvp2	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 5-5-1944, Oflag 67 Neubrandenburg van 5-5-1944 tot onbekend
Klompmaker	Harm Anton	32081	SrgMjrZvp	Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 21-12-1942 tot 23-4-1943
Koster	Leonardus	31955	Ovg1	Oflag XIII-b Langwasser van 17?-5-1942 tot 11-6-1942
Koster	Leonardus	271089	Ovg1	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 5-5-1944, Oflag 67 Neubrandenburg van 5-5-1944 tot onbekend
Lauran	Everhardus Fransiscus J.	107049	KplZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 12-6-1943 tot 9-8-1943 Stalag XI-b Fallingbostel van 9-8-1943 tot 6-3-1944
Liefheid	Pieter (Piet)	105438	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot 2-8-1944
Lieve	Gerardus	98577	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 8-2-1944 Stalag V-a Ludwigsburg van 14-2-1944 tot 2-6-1944
Logman	Johannes Jakobus	32071	Ovg	Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 6-11-1942 tot 13-3-1943
Maas	Antonius	105434	SrgZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 4-3-1944
Marijnissen	Adrianus	98576	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 8-2-1944 Stalag V-a Ludwigsburg van 14-2-1944 tot 2-6-1944
Mastop	Johannes	97206	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 28-7-1943 Oflag XXI-d/z Schildberg van 28-7-1943 tot 17-3-1944
Meeberg van de	Paulus	98172	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 9-8-1943 tot onbekend
Meeberg van de	Paulus	271100	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend, Stalag IV-g Oschatz tot onbekend
Mol	Johannes Jacobus	271099	Srg2Zvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot bevrijding
Neering	Karel Ernst Henri Pieter	32220	Arts	Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 3-5-1943 tot onbekend Stalag 371 Stanislaw van 25-6-1943 tot 5-9-1943
Nel	Boudewijn Jacobus	271720	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 9-9-1944 tot 13-12-1944 Stalag IV-a Hohnstein kdo Weissbach, Heidenau van 13-12-1944 tot bevrijding
Nieuwenhuize van	Jan Pieter	30301	Ovg	Oflag XIII-b Langwasser van 17-5-1942 tot 11-6-1942
Nieuwenhuize van	Jan Pieter	32230	Ovg	Stalag 371 Stanislaw (Cadettenkamp) van 26-6-1943 tot onbekend, Oflag 67 Neubrandenburg tot onbekend
Nolke	Willem Laurens	31976	Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17-5-1942 tot 11-6-1942
Nolke	Willem Laurens	98585	Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 12-2-1944, Stalag V-a Ludwigsburg (Lazarett) van 14-2-1944 tot 2-3-1944, Stalag V-a Ludwigsburg kdo 3016 van 2-3-1944 tot 4-5-1944
Nubé	Menso Jan	32064	Ovg2	Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 6-11-1942 tot 5-7-1943 Stalag 371 Stanislaw van 24-8-1943 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 18-1-1944 tot 1-6-1944 Illag VII Tittmoning van 1-6-1944 tot bevrijding
Olman	Max	107940	KplZVG	Stalag XI-a Altengrabow van 20-6-1943 tot 4-9-1943 Stalag II-d Stargard kdo Deep van 4-9-1943 tot bevrijding
Oosten van	Laurens	7747	Ltn1Ovg2	Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 24-12-1943 tot 5-1-1944 Stalag 371 Stanislaw (Lazarett) van 8-1-1944 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 18-1-1944 tot 9-5-1944
Oudega	Reinder Gerlof	108607	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 4-7-1943 tot 20-8-1943 Stalag XI-b Fallingbostel kdo Herzberg van 20-8-1943 tot bevrijding
Pfältzer	Johan Peter Bernard	271762	Ovg1	Stalag IV-b Mühlberg van 14-9-1944 tot onbekend Oflag 67 Neubrandenburg van onbekend tot bevrijding
Piekema	Frederik	31987	Ltn1Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17?-5-1942 tot 11-6-1942
Piekema	Frederik	271798	Ltn1Ovg2	Stalag XI-b Fallingbostel van 28-11-1944 tot 1-12-1944 Stalag IV-b Mühlberg van 3-12-1944 tot 11-1-1945, Oflag 67 Neubrandenburg van 11-1-1945 tot wrsch. bevrijding
Post	Petrus Jan Jacob	105257	Res.Ovg	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot bevrijding
Potter	H.J.	271094	Ovg1	Stalag IV-b Mühlberg van 30-4-1944 tot onbekend Stalag XI-b Fallingbostel van onbekend tot onbekend

Potters	Johannes	105437	SrgZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 9-5-1944 Stalag IV-b Mühlberg voor 14-4-1945 tot bevrijding
Potters	Martinus	98197	Srg Tandarts	Stalag IV-b Mühlberg van 9-8-1943 tot bevrijding
Repko	Herman	97207	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot Oflag XXI-d/z Schildberg van 28-7-1943, Stalag VIII-c Sagan, Stalag IV-b Mühlberg, Oflag 67 Neubrandenburg van 17-2-1945 tot bevrijding
Roborgh	Harbert Laurent Henri	32102	Ltn1 ass. tandarts	Stalag 371 Stanislau van 10-3-1943 tot onbekend Oflag 67 Neubrandenburg van onbekend tot 1-6-1944 Illag VII Tittmoning van 1-6-1944 tot bevrijding
Romberg	W.K.	98582?	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 4-5-1944
Rompes	Gerard	32074	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 6-11-1942 tot 13-3-1943
Ros	Sandrikus	97210	KplZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 3-2-1944
Ruijter de	Theodorus	98579	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 27-11-1943 tot 8-2-1944 Stalag XI-b Fallingbostel van 8-2-1944 tot 8-5-1944
Rusch	Abraham Wim	103017	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 4-7-1943 tot 20-8-1943 Stalag XI-b Fallingbostel kdo Lanze, kdo Uelzen van 20-8-1943 tot onbekend
Scheffelaar	Willem J.	31985	MjrOvg3	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942 tot 11-6-1942
Scheffelaar	Willem Jan	97200	MjrOvg3	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 27-7-1943 Oflag XXI-d/z Schildberg van 28-7-1943 tot 17-3-1944 (6-9-1944 †)
Schilperoort	Jacobus	105799	Sld	Stalag XI-a Altengrabow van 1-6-1943 tot 4-7-1943 Stalag IV-b Mühlberg van 5-7-1943 tot onbekend Stalag IV-c Wistriz kdo Brûx van onbekend tot bevrijding
Schoor van	Johannes Petrus A.	108496	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 28-6-1943 tot 20-8-1943 Salag XI-b Fallingbostel kdo Hitzacker van 20-8-1943 tot bevrijding
Schop	Matheus Johannes	97203	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 28-7-1943 Stalag XI-a Altengrabow van 28-7-1943 tot 9-5-1944
Schrek	Karel J.	31692	Arts	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau (Lazarett) Oflag 67 Neubrandenburg tot wrsch bevrijding
Schumacher	Nicolaas	98972	SrgZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 21-3-1944 tot 27-3-1944 Stalag 369 Kobierzyn van 27-3-1944 tot 13-8-1944 Stalag IV-b Mühlberg van 17-8-1944 tot onbekend
Speek	Johan Jan Gerrit	105648	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 1-6-1943 tot 4-7-1943 Stalag IV-b Mühlberg van 5-7-1943 tot Stalag IV-c Wistriz kdo Brûx van 5-7-1943 tot 6-3-1945†
Steenvoort	Johannes Gerardus	271108	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 1-5-1944 tot 5-5-1944 Stalag XI-a Altengrabow van 5-5-1944 tot bevrijding
Stevens	Hendrikus Johannes	271468	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 22-7-1944 tot bevrijding
Stigter	Henri	31936	Ltn1Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17-5-1942 tot 11-6-1942
Stigter	Henri	271091	Ltn1Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot 5-5-1944 Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 5-5-1944 tot 26-1-1945 Stalag VIII-c Sagan, Stalag IV-b Mühlberg Oflag 67 Neubrandenburg van 17-2-1945 tot wrsch. bevrijding
Stijns	Bernard Marie Laurant	geen	AspRes. Ovg	Ofalg 67 Neubrandenburg van onbekend tot bevrijding
Stok	A.	onbekend	Ovg	Genoemd in D.J. Smit p. 145
Strake te	Jan Albert Gerrit	7589	Ltn1Zvp	Oflag XXI-d/z Schildberg van 25-6-1943 Oflag XXI-c Grüne bei Lissa, Stalag VIII-c Sagan, Stalag IV-b Mühlberg, Oflag 67 Neubrandenburg tot bevrijding
Sturm	Carel Marinus	32082	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 21-12-1942 tot 23-4-1943
Sturm	Carel Marinus	32228	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 26-6-1943 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 19-1-1944 tot 9-5-1944
Tellegen	Antonie O.H.	31364	Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau tot 27-8-1942
Thoss	Herman Friedrich	271092	LtnOvg2	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend Stalag V-a Ludwigsburg van onbekend tot onbekend
Timmer	Paul	31685	Ltn2Zvp	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau (kamer 95) tot wrsch. 27-8-1942
Tol	Adriaan W.	32134	Zvp	Stalag 371 Stanislau van 10-3-1943 tot 5-7-1943

Triep	Leendert Johannes	106243	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 1-6-1943 tot 9-8-1943 Stalag XI-b Fallingbostel van 9-8-1943 tot 6-3-1944
Triep	Leendert Johannes	271106	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 29-4-1944 tot onbekend Stalag XI-b Fallingbostel, Stalag XI-a Altengrabow Res.Lazarett Maagdeburg van 15-11-1944 tot onbekend
Vintura	Salomon	31980	Ltn1Ovg2	Theresienstadt van 6-9-1944 tot onbekend
Vos	Herman	32319	SrgZvp	Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 24-8-1943 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg 18-1-1944 tot 2-2-1944
Vries de	Abraham	onbekend	Res.Ltn1 Apotheker	Stalag IV-b Mühlberg van onbekend tot onbekend
Westerbeek	J.E.	98578?	Zvp	Stalag IV-b Mühlberg van onbekend tot onbekend Stalag IV-g Oschatz kdo ? van onbekend tot bevrijding
Willemze	Rheinart	105433	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot onbekend Stalag XI-a Altengrabow van onbekend tot 4-3-1944
Wissen van	Leonardus	105435	SldZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot 2-6-1944
Wit de	K.H. Gerrit	30348	Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 16-5-1942, Stalag 371 Stanislau tot 27-8-1942
Witt de	Hendrik	97209	Ovg2	Stalag IV-b Mühlberg van 26-7-1943 tot 3-2-1944
Woerd van der	Dirk Jan Albert	32133	Tandarts2	Stalag 371 Stanislau van 10-3-1943 tot onbekend Oflag 67 Neubrandenburg van onbekend tot bevrijding
Zandwijk van	Maarten	341	SldZvp	Lazarett Nikrenz juli 1943
Zeeuw de	Rokus A.	31962	Ltn1Ovg2	Oflag XIII-b Langwasser van 17?-5-1942 tot 11-6-1942
Zeeuw de	Rokus A.	7746	Ltn1Ovg2	Oflag XXI-c Grüne bei Lissa van 24-12-1943 tot 5-1-1944 Stalag 371 Stanislau (Lazarett) van 8-1-1944 tot 18-1-1944 Oflag 67 Neubrandenburg van 19-1-1944 tot 9-5-1944
Zoeten de	Gerardus	105440	KplZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 27-5-1943 Stalag V-a Ludwigsburg van 27-5-1943 tot 2-8-1944
Zwaan van de	Hubertus	105442	SrgZvp	Stalag XI-a Altengrabow van 14-5-1943 tot 4-3-1944
Zweerts	Arnold	2717056	SldZvp	Stalag IV-b Mühlberg van 9-9-1944 tot 13-12-1944 Stalag IV-a Hohnstein kdo Heidenau, Radeberg van 13-12-1944 tot onbekend

Sld: soldaat
Kpl: korporaal
Srg: sergeant
Ltn: luitenant
Mjr: majoor
Ovg1: officier van gezondheid 1^e klasse
Ovg2: officier van gezondheid 2^e klasse
Zvp: ziekenverpleger